BİR+BİR

201324 SAYI 24 TEMMUZ-AĞUSTOS 2013 7 TL KIBRIS 8.5 TL

İSTANBUL PARK FORUMLARI

Bir halaya girer gibi

"YERYÜZÜ SOFRASI"NDAN ÇİLİNGİR SOFRASINA

Ayıldık!

BİR+BİR FORUMU

Kahrolsun bağzı şeyler

LEYLA ERBİL'İN ARDINDAN

Doğrulun geri alın hey!

ISSN 1309-5722

metis'ten yeni

Theodor W. Adorno
Max Horkheimer
Teori ve Pratik Üzerine
Bir Tartışma (1956)
Çeviri: Orhan Kılıç
Metis Edebiyatdışı
72 sayfa

David Harvey
Asi Şehirler
Şehir Hakkından
Kentsel Devrime
Çeviri: Ayşe Deniz Temiz
Metis Edebiyatdışı
224 sayfa

Henry Bauchau
Çevre Yolu
Çeviri: Sosi Dolanoğlu
Metis Edebiyat | Roman
216 sayfa

Markus Miessen
Katılım Kâbusu
Çeviri: Bülent O. Doğan
Metis Edebiyatdışı
200 sayfa

Jean-Philippe Pierron
Gaston Bachelard'ın Hülyası
Resimleyen: Yann Kebbi
Çeviri: Haldun Bayrı
Küçük Filozoflar
16 x 24 cm, 64 sayfa

Bilge Karasu
Halûk'a Mektuplar
Halûk Aker (Haz.)
Metis Edebiyat
280 sayfa

Hazırlayan: Berfu Şeker
Başkaldıran Bedenler
Türkiye'de Trans Olmak
ve Transkimlik Çalışmaları
Metis Siyahbeyaz
264 sayfa

Yan Marchand
Epikür'ün Kahkahası
Resimleyen: Jérémie
Fischer
Çeviri: Ayşe Deniz Temiz
Küçük Filozoflar
16 x 24 cm, 64 sayfa

Hazırlayan:
Doğan Yaşat
Bilge Karasu'yu Okumak
Metis Edebiyatdışı
240 sayfa

Gerbrand Bakker
Dolambaç
Çeviri: Türkay Yalnız
Metis Edebiyat | Roman
200 sayfa

Marguerite Yourcenar
Ateşler
Çeviri: Sosi Dolanoğlu
Metis Edebiyat
120 sayfa

Defne Sandalcı
Ah!
Metis Edebiyat
80 sayfa

Duygu Türk
Öteki, Düşman, Olay
Levinas, Schmitt ve
Badiou'da Etik ve Siyaset
Metis Edebiyatdışı
352 sayfa

Benjamin Stein
Beyaz Tuval
Çeviri: Fikret Doğan
Metis Edebiyat | Roman
336 sayfa

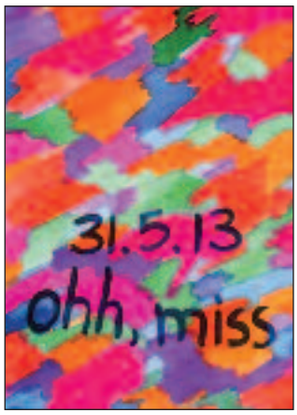

Devrim Dirlikyapan
Ölümü Gömdüm, Geliyorum
Edip Cansever Şiirinde
Varolma Biçimleri
Metis Eleştiri
224 sayfa

metis

İPEK SOKAK 5, 34433 BEYOĞLU, İSTANBUL **T** 212 2454509 **F** 212 2454519 **E** bilgi@metiskitap.com **W** metiskitap.com

Kapak: Arslan Eroğlu (Duvar yazısından esinlenerek)

A'DAN X'E *4*

LEYLA ERBİL'İN ARDINDAN *6*

YEDİKULE BOSTANLARI *8*

YERYÜZÜ SOFRALARI *10*

PARK FORUMLARI *12*

NAR PHOTOS 10 YAŞINDA *26*

CEREN OYKUT'TAN GEZİ *36*

BİR+BİR FORUMU *38*

AĞIR ÇEKİM *51*

EMİN ALPER *52*

SES DUVARI *56*

EKİN FİL & BİBLO *58*

DAFT PUNK *60*

OKUMA GÖZLÜĞÜ *62*

MEDYA ENDÜSTRİSİ *64*

EDEBİYAT GARDIROBU *68*

DİL, TARİH, COĞRAFYA *70*

Ahmet Gürata, Alican Tayla, Alişan Çapan, Arslan Eroğlu, Aslı Odman, Ayşe Çavdar, Ayşegül Oğuz, Bahar Çuhadar, Begüm Özden Fırat, Berrin Karakaş, Betül Kadıoğlu, Bülent Erkmen, Can Gürses, Cem Sorguç, Ceren Oykut, Çiğdem Öztürk, Demet Dinler, Derya Bengi, Efe Baysal, Emre Yalçın, Ender Ergün, Erdir Zat, Fırat Genç, Gaye Çankaya, Hakan Lokanoğlu, İrfan Aktan, Kemal Gökhan, Kerem Eksen, Koray Löker, Merve Erol, Muhsin Akgün, Murat Meriç, Neyir Özdemir, Ogan Güner, Selen Gülün, Serkan Seymen, Siren İdemen, Sungu Çapan, Şahan Nuhoğlu, Tuncay Birkan, Ulaş Özdemir, Ulus Atayurt, Yiğit Atılgan, Yücel Göktürk, Zeyno Pekünlü

BASKI: **Ezgi Matbaacılık, Sanayi Caddesi Altay Sok. No: 10 Yenibosna/İstanbul Tel: 0.212.452 23 02** BASIM YERİ VE TARİHİ: **İstanbul, Ağustos 2013** DAĞITIM: **Turkuvaz Dağ. Paz. A.Ş.** YÖNETİM YERİ: **Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol Dernek Sok. No: 11/4 Oda 3 Beyoğlu - İstanbul** TEL-FAKS: **0.212.251 87 67** E-POSTA VE ABONELİK: **yekyekk@gmail.com yıl 3 sayı 24 Ağustos 2013** İMTİYAZ HAKKI: **Bülent Yurttaş** SORUMLU YAZİİŞLERİ MÜDÜRÜ: **Şahan Nuhoğlu** İLAN İRTİBAT: **Özay Selmo (0.533.514 90 49) YEREL SÜRELİ YAYINDIR. AYDA BİR YAYINLANIR. ISSN 1309-5722**

ARZUHAL

Gezi nefesi

Rüyaydı, gerçek oldu. Üç sene önce, Ekim 2010'da "Buyrun Gonca Şenliği'ne" başlıklı arzuhale, "*Bu şenlik her sene 28 Eylül'de başlar, kasım ortasına kadar devam eder*" diye başlamıştık. Devamı şöyle geliyordu:

"*Bu geleneksel şenliğin ilki bu sene, bu sayfalarda başlıyor. Açılış marşımız 'Tangled Up In Blue'. Bob Dylan okuyor: 'Music in the cafés, revolution in the air –kahvelerde musikî, semada ihtilâl nefesi.' Şenliğimizin ruhuyla hemhal olmak üzere 'Tangled Up In Blue'daki çalgılı kahvelerden birine uzanıyoruz. Herhangi bir kahve değil bu, Haliç kıyısındaki Çardak, nam-ı diğer Çorbacı Ali'nin 'Elli altı kahvesi'. İhtilâl nefesinin üflendiği mekân. Zaman tam tamına 280 sene öncesi. Reşad Ekrem Koçu'ya bağlanıyoruz: 'Çardak'taki Elli altı kahvesi / Lebi deryada muhabbet kafesi /.../ Yasemin çubukta tophane lüle / Doldur efendim şu gonca güle /.../ Seksen kazık üstündedir salaşı / Mevkii latiftir iskele başı / Ağırlar gelse de üçyüz yoldaşı / Anda tımar olur gönül yâresi...' Tarih tam tamına 1730'un 27 Eylül'ü. Günlerden çarşamba, vakit gece. O gece Çardak'ta toplananlar gün ağarırken Osmanlı payitahtının gördüğü en görkemli ihtilâlin öncüleri: 28 Eylül'den 15 Kasım'a, tam 49 gün, yalnız İstanbul'u değil, imparatorluğu yönetecekler –bir 'cumhur cemahiriyesi' olarak. Paris Komünü'ne aşağı yukarı bir buçuk asır var. O gece Çardak'ta Aşık İbadî deyişler, nefesler söylüyor: 'Köroğlu Ayvaz'ı alıp kaçtı mı? / Bolu dağı üstünden yol aştı mı? / Cümle âlem bu işlere şaştı mı? Hele sabah ola hayrola / Beyâban sahralar çayırlar ola...' Sabah saat dörtte, günlerden artık perşembe, tarih 28 Eylül 1730, birer ikişer toplanılıyor... Saat 10'da ihtilâlciler yola çıkıyor. Resmî tarihe ve de Koçu'ya göre, 'otuz serseri, otuz baldırıçıplak'. Mecazen baldırları, fiilen ayakları çıplak, onlara katılanlar önce pabuçları fora ediyor... O gündür bugündür Patrona Halil isyanı olarak anılacak.*"

Rüya bu ya, bu hatırayı canlandırırsak, hafızamızda diri tutarsak, bu cehennemî bataklıkta tutunabileceğimiz dallardan biri olur, hatta belki "başka bir tarih"in mümkün olmasının yollarından biri olur –olur mu olur– gibi gelmişti. Ve Derviş Gonca canlanmıştı gözümüzde. "*Niye 'Gonca Şenliği' sorusuna cevaben 27 Mart 1731 Pazartesi gecesine, yani 15 Kasım katliamından dört buçuk ay sonrasına gidelim ve Koçu'yu dinleyelim: 'Müverrih Abdi Efendi'nin tarifi ile, 'Arnavut, Laz, Çingene, Ermeni, Rum, Yahudi, Boşnak, Anadolu Türkü ve Rumeli Çıtağı', kısacası her cinsten ayaktakımından yeni bir güruh, Patrona Halil ve yandaşlarının kan davasını güderek sokaklara yine çıplak ayaklarla uğradılar. Bu sefer hükümet gafil avlanmadı, ihtilâlciler aman verilmeden tenkil edildi. Kıyâma iştirak ettikleri sabit olanlardan her gün 300-400 kişi şehrin muhtelif yerlerinde asılarak idam edildi. Bir hafta içinde 2500 adam asıldı. Sergerdeleri Derviş Gonca adında bir hâneberduş kalender idi, diri olarak yakalandı. Parmakkapı'da asıldı.*"

Yazan Reşad Ekrem, ama "konuşan", daha doğrusu "babalanan" –Lacan'ın kulakları çınlasın– devlet aklı. Yakından tanıdığımız o aklın kelimeleri değişse de kavramları, mantığı değişmiyor. "Her cinsten ayaktakımı", afedersiniz Ermenisi, Rumu ve cümle çapulcusu ferman dinlemiyor, "ayakları baş, başları ayak yapmaya" kalkışıyor, devletin cellatları da haliyle destan yazıyor.

Onlar destan yazıyor, Çapulcu Halil'ler tarih. İstedikleri kadar çarpıtsınlar, karalasınlar, tarih hükmünü icra ediyor, Halil'lerin ruhu zihinlerini "kemiriyor". AKP'nin has adamı Arınç ve selefleri Özal'ın has adamı Ekrem Pakdemirli Gezi direnişi için aynı yorumu yapıyor: "Patrona Halil isyanı".

Madem öyle, Aralık 2010 sayımıza zaplayalım, o isyan neyin nesiydi, Cemal Kafadar'dan dinleyelim:

"*O gece (28 Eylül 1730) oradaki (Çardak'taki) insanların muazzam bir siyasî kültür birikimi var. Celâliler döneminden, hatta daha öncesinden... O birikim şehirlileşmiş, tecrübe kazanmış. Bu isyanlarda, mahiyeti değişse de, halk desteği var. Zaten, isyancıları tarif ettikleri kadarıyla, Osmanlı yazarları, onları 'çapulcu' diye nitelemek ve aşağılamakla uğraştıklarında, 'Arnavut, Kürt, Türk, Çingene, arabacı takımı, tellâk, yankesici' gibi nitelemeleri ardı ardına kullanıp kompozisyon hakkında bayağı bir fikir veriyorlar. Daha 1703'te 'Cumhur Cemiyeti' lafı telaffuz edilmiş. 1730'a katılanlar arasında 1703'ü yaşamış olanlar da muhakkak var. Her isyanda çıta biraz daha yükseliyor. Patrona'dan yüzyıl sonrasına gidelim, 1822'ye. 1703'te Çalık Ahmet'in 'Cumhur Cemiyeti' ve 'Tecemmu Devleti' dediği şey, 120 yıl sonra şekillenmeye başlamış. Bir İngiliz elçisi 'halk meclisi' diyor, burada olan biteni İngiltere'dekine benzetiyor.*"

Onların zihnini kemiren, her fırsatta çarpıtıp karaladıkları tarih bize esin veriyor. Çalık'lar gidiyor, Halil'ler geliyor. Halil'ler katlediliyor, Gonca'lar geliyor. Gonca'lar yok ediliyor, yeni goncalar çıkıyor. Ol vesile, her sene 28 Temmuz - 15 Kasım'ın, o büyülü 49 günün, geleceğin tarihi adına Gonca Şenlikleri olarak kutlanması tadına doyulmaz bir rüyaydı.

Her rüyanın bir ayağı mazide, bir ayağı atide. Rüya yorumcularının, rüya tabirlerinin bunca zamandır varlığının bir hikmeti var herhalde. Ama, rüyanın aksine, hakikat hep "şimdi"de. Gelgelelim, "şimdi" dediğimiz de, Borges'in deyişiyle, "dünün hatırası, yarının umudu".

Gonca rüyasının anısı da, umudu da o muhteşem kıyâmdı. Rüyaydı, hakikat oldu. Gonca'ydı, Gezi oldu. Rüya hakikat olunca, birçok şey de farklı oldu haliyle. Gonca Şenliği'nin açılış marşı "Tangled Up In Blue"ydu, Gezi'ninki Duman'dan geldi: "*Biberine, gazına / Copuna, sopasına / Eyvallah / Eyvallah...*" Devamı Boğaziçi Caz Korosu'ndan geldi: "*Çapulcu musun vay vay / Eylemci misin vay vay...*" Ve Kardeş Türküler'den: "*Bir öyle, bir böyle kelâmlardan / Yasaklardan illallah / Başına buyruk kararlardan / Fermanlardan illallah / Gel yavaş gel, yerler yaş...*"

Aşık İbadî de "don değiştirdi", sazını kapıp geldi: "*Taksim'deki Gezi parkı / Lebi deryada muhabbet adası / Mevkii latiftir meydanın yanıbaşı / Ağırlar gelse de binlerce yoldaşı / Anda tımar olur gönül yarası...*"

Sadece mekân değil, zaman da don değiştirdi. Şenlik 28 Eylül'de değil, 28 Mayıs'ta başladı. 15 Kasım'a kadar değil, 15 Haziran'a kadar sürdü. Direniş rüzgârı 49 gün değil, 19 gün esti. Ama, İstanbul'la sınırlı kalmadı, ülkenin dört bir yanına yayıldı. Ve, evet, "tenkil" edildi, ama Gonca'lanması için dört buçuk ay geçmedi, yirmi dört saat içinde "durana-dam"larla, forumlarla yeniden başladı. An itibarıyla neredeyse iki ay oldu, daim olsun icabında. Yol uzun, bu daha başlangıç. *Üfle, yasemin çubuğa üfle / Gezi nefesi üfle / Doldur efendim şu gonca güle...*+

A'dan X'e

Gaz bombası ekonomisi Türkiye, Brezilya ve Yunanistan'daki aşırı gaz bombası kullanımının geçmiş birkaç yıla oranla yüzde 20'lik bir artışla küresel ekonominin canlanmasında başat rol oynadığını biliyor muydunuz?

Hoşgeldin bebek Mürettebatımız yeni katılımlarla çoğalıyor, Gezi burcunda doğanlar yüzümüzü güldürüyor: Memet Bulut 27 Haziran'da, Mira Avdan 3 Temmuz'da dünyaya geldiler. Ana-babaları kadar güzel insanlar olsalar yeter. Şansları bol, yolları aydınlık olsun...

Kozmos'dan Kaos'a Gümüşlük Akademi mutad yaz dönemi etkinliklerini duymuşsunuzdur. "Başka Hayatlar" adı altında çeşitli sanat, bilim, kültür projelerine de ev sahipliği yapıyor akademi. Türkiye Düzensiz Sistemler Çalışma Grubu Bilim Kurulu Başkanı ve İstanbul Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Gediz Akdeniz, yedinci kez düzenlenen Kozmos'dan Kaos'a (bkz. "Düzenden Kaosa Zuhur", Kaos Yayınları) atölyesinin koordinatörlüğünü üstleniyor bu sene. 12-18 Ağustos'ta kaos ve simülasyon kuramı, tarih, sinema ve edebiyattan örneklerle tanıtılacak. Konaklama imkânı mevcut, ayrıntılar vakfın internet adresinde...

Progresif Müzik Festivali "Dostların arasında, güneşin sofrasında" bir buluşma, Taner Öngür kaptanlığında bir müzik festivali: Tarih 10 Ağustos, yer Burgazada Cennet Bahçesi. Güneş enerjisiyle dolmuş amfiler sayesinde, akşam altıdan geceyarısına dek, saykodelyanın bağrına doğru bir acayip trip soluyacağız. Peki, kimler varmış: Klan, Batman, Robin ve Kemal, Volkan & Kontşizoff Orkestrası, Taner Öngür ve Avam, Sattas, Teneke Trampet, Dinar Bandosu, Cenk Taner ve arkadaşları, Replikas.

Mostari "Bazen yüzlerce turist arasında, bazen gece saatlerinde tek başıma köprüyü bekledim. Ben köprüyü sahiplendim, o beni zapt etti. Bana neler yaşattıysa ben de dünyamı, duygularımı, düşünce ve hezeyanlarımı onunla paylaştım. Taa ki bir gün beni azat edene kadar" diye anlatıyor Gündüz Vassaf, daha bu yılın başında yayınlanan "Mostari" kitabında. 24 Ekim - 30 Kasım 2011 arasında BM Barış Gücü'nde çalışırken Bosna'da yaşayan kuzeninin Mostar'daki evinde konaklar Vassaf. Mostar'a varışının ertesi günü, dünyanın dört bir yanından gelen herkes gibi, evrensel ününe savaş acıları da eklenmiş olan Mostar Köprüsü'nün yolunu tutar. Köprüye vardığında yanında taşı-

dığı küçük defterini çıkarıp birkaç gözlemini yazar. Bu durum daha sonra yazarda bir tutku halini alır ve Vassaf'ın Mostar'daki günleri bir türlü ayrılamadığı köprü başında geçer. Anı diye yazmaya başladığı notlar, bir süre sonra bir köprü bekçisinin nöbet defterine dönüşür. Bosna'daki Mostar Köprüsü'nün eski/yeni fotoğraflarından, görselleştirilmiş metinlerden, yazarın Mostar'dan topladığı nesneler ve kitaptan bölümler okuduğu videodan oluşan "Mostari / Bir Köprü Bekçisinin Günlüğü" sergisi 31 Ağustos'a dek Caddebostan Kültür Merkezi Sanat Galerisi'nde ziyaret edilebilecek.

Roger Waters "Türkiyedeki bütün dostlarım, baskı ve otokrasiye karşı direnmekte çok haklısınız. Sizi, özgürlük mücadelenizi destekliyoruz. Unutmayın, mücadeleniz dünyanın geri kalanı için de çok önemli. Ne zaman ki bir kadın, erkek, çocuk sokağa çıkıp insan hakları için, demokrasi için, kendi kaderini kendi belirlemek için, özgürlük için ayağa kalksa, dünyanın geri kalanı ona borçludur. Fiziken yanınızda, tazyikli sular, gaz bulutları içinde değiliz ama, ruhen sizinleyiz. Direnişinizi alkışlıyor ve kolay olmadığını biliyoruz. İstanbul, uygarlık tarihinin efsanesidir. Direnişiniz hepimiz için bir dönüm noktası olabilir. Bugün sizin yaptığınızdan daha önemli olan bir şey yok" diyerek Gezi'ye desteğini iletmişti Roger Waters. 2006'daki "Dark Side Of The Moon" konserinin tadı damağımızda, bu defa, 4 Ağustos'ta İTÜ Arena'da koskoca "The Wall"u sahneye taşıyacaklar, yepyeni bir tasarımla. Konserin sponsoru Garanti Bankası; iyi, madem öyle, paraları uçlansınlar, fakat bazı arkadaşlarımızın daha ucuz diye neden Bulgaristan'a gittiğini de açıklasınlar. Onu bunu boşverin, Gezi ruhu burada arşıâlâya erecek, "The Wall" en çok hak ettiği yerde cayır cayır, çatır çatır çalınacak.

Ali İsmail'i unutma! Eskişehir'de sivil polis olduğu söylenen cellatlarca sopalarla dövülen, ilk gittiği hastanede doğru dürüst bakılmayınca günler boyu yoğun bakımda kalan, 10 Temmuz'da son nefesini veren Ali İsmail Korkmaz... 19 yaşındaydı. Hataylı, Eskişehir'de İngilizce öğretmenliği birinci sınıf öğrencisi... Barış logolu tişörtünü, gezip tozmayı, biralamayı, dostunu arkadaşını, Fenerbahçe'yi severmiş. Red Hot Chili Peppers'ı, Pink Floyd'u... Belki şimdilerde "The Wall" konserine girişin yollarını aramaya çalışacaktı. Ey Roger Waters! Sana Adnan Menderes'i filan kim söyledi bilinmez, ama o konserde, herkes bir yana, sahneden Ali İsmail'in, bizzat kendi dinleyicinin gül yüzünü göstermezsen senin tuğlaların kaç yazar? Katil devlet hesap verecek!

TOMA Birleşik Krallık'ta toplam altı tane TOMA olduğunu, bunların hepsinin Kuzey İrlanda'da bulunduğunu ve parlamentonun izni olmadan kullanılmadıklarını, ABD'de ise '60'lardan beri kullanılmadığını, fakat yine de dünyada en çok su silahı/topu üreten ülkelerin bu iki ülke olduğunu, üretimlerinin neredeyse tamamını Afrika, Ortadoğu ve Asya ülkelerine ihraç ettiklerini biliyor muydunuz? TOMA'lara göğüs geren, işte benim Zeki Müren!

Yarinistan '80'lerin Almanya'sında bir hayli popüler bir etno-rock ekibi olan Almanya - Türkiye müzik koalisyonu Yarınistan Büyükada'da konser veriyor. Hamarat belgeselci Nedim Hazar'ın kaptanlığındaki grup 17 Ağustos'ta Büyükada Adaevi'nde sahnenin tozunu atacak: Klezmer'den kabareye, gelenekselden blues'a uzanan geniş bir yelpazede Türkçe, Kürtçe, Yidişçe, Sefaradca, Almanca, İngilizce şarkılar birbiri ardına yankılanacak ada semalarında...

Orhan Pamuk'a Dört Kitapla Merhaba!

Romanları altmış dile çevrilen ve yüzden fazla ülkede yayımlanan, TIME dergisi tarafından dünyanın en etkili 100 kişisinden biri seçilen, 2006 Nobel Edebiyat Ödülü'nün sahibi Orhan Pamuk, Yapı Kredi Yayınları'nda.

BENİM ADIM KIRMIZI

Bu kitap modern bir klasik. – Los Angeles Times

Benim Adım Kırmızı, hem **Orhan Pamuk**'un en çok dile çevrilen ve en çok hayranlık duyulan eseri hem de modern edebiyat tarihimizin dünyada en çok okunan kitabı. Bu çağdaş klasiği, yazarın sonsözü ve kapsamlı bir sanat-tarih kronolojisiyle birlikte sunuyoruz.

KAR

Kar zamanımızın okunması gereken temel kitaplarından… – Margaret Atwood

Türk edebiyatında 1990'ların siyasi atmosferini ele alan, dönemi bütün şiddeti ve çatışmalarıyla anlatan en iddialı ve en iyi roman. Romanın yazılış ve yayımlanma süreçlerinin bilinmeyen ayrıntılarına ilişkin bir sonsözle birlikte…

İSTANBUL - HATIRALAR VE ŞEHİR

Enfes, derin ve hayret verici derecede özgün bir kitap. – Alberto Manguel

Orhan Pamuk, hayatının ilk yirmi iki yılını, bir büyüme ve olgunlaşma romanının tadıyla anlatıyor. **Ara Güler** başta olmak üzere; **İstanbul**'un büyük fotoğrafçılarının çektiği on binlerce kareden ve yazarın kendi kişisel albümünden seçtiği fotoğraflar hikâyeye eşlik ediyor.

ÖTEKİ RENKLER

Pamuk yaşayan en büyük yazar. – Le Point

Pamuk kişisel ve edebi dünyasını okurlarına içtenlikle açıyor… Sadık okurları için yazarı daha yakından tanıma fırsatı, yabancısı olanlar içinse **Pamuk**'un dünyasına iyi bir giriş **Öteki Renkler**.

YKY
Yapı Kredi Yayınları

www.ykykultur.com.tr
ykykultur.com.tr YKYHaber

YapıKredi
Kültür Sanat Yayıncılık

KARA TREN: LEYLÂ ERBİL (1931 - 2013)

Son kitabı "Tuhaf Bir Erkek" Gezi'ye iki ay kala çıkmıştı. Gezi direnişinin 47. gününde, 13 Temmuz'da, 82 yaşında hayata gözlerini yumdu. Hikâyeleri ve romanlarıyla Türkçeyi, gelenekleri ve toplumsal kalıpları hallaç pamuğu gibi atmış, edebiyatımızda derin bir iz bırakmıştı. Ölümünün ardından Gezi'nin banklarına boşuna Leylâ Erbil kitapları bırakılmadı.

Merve Erol

FOTOĞRAF: VEDAT ARIK

Doğrulun geri alın hey!

Tuhaf bir kadındı. Eski fotoğraflarında Lydia Lunch'a benziyor. Onun "kösnül" punk'ıyla, "no wave"iyle Erbil'in edebiyatının belki bir benzerliği de vardır. Dönemlerin ve toplumların farklılıklarını göz önüne alarak okursak, Leylâ Erbil'in 1956'da, Seçilmiş Hikâyeler'de yayınlanan ilk hikâyesi "Uğraşsız" da adeta Lunch'ın oynadığı avangard kısa filmlerin havasını taşıyor. Bir punk şarkısı gibi kısa ve keskin, bir punk şarkısı gibi bir doğrudanlığı, hakikati vardır hikâyenin: Bugün de 25 yaşında bir kadın beraber tatile çıktığı sevgilisine yabancı gözlerle bakabilir, onun huzur bozucu varlığına ve her hareketindeki cinsel imaya bîgâne kalabilir. *"Gözünü seveyim, inan de–diklerime, başka, kendince çıkarlar gözetme benden. Böyleyim işte, işim gücüm yoksa, canım da yüzmek istiyorsa, ya çevrem ne der diye düşünmem, atlatmam kimseyi, kalkar giderim... Sanki söyle–mişim gibisine erinç, kıvanç duyuyorum. Kendimle oyun. Hem ne de olsa anlayamayacak. Bir başkası belki anlardı, diyorum. Bok anlardı, diyor biri içimden. —Bok anlardı,— diyorum ben de. Tutup kafasını, Osmanoğlu Cemal beyin, denizin yemyeşil dibine itiyorum. —Eşşoğlueşşekler!— diye bağırıyorum sonra —Eşşoğlueşşekler!"*

Toplasanız dört sayfalık bir hikâye. Osmanoğlu dediği, hanedan mensubu değil herhalde. 1956'da 25 yaşında bir kadın ('56'da sevgilisiyle tatiye çıkan bir kadın), tutup bütün bir erkek toplumunun kafasını denizin yemyeşil dibine itmiştir.

Ne idüğü belirsiz kaygan yaratık

1950 kuşağının diğer yazarları gibi, kendinden önce bir benzeri yoktu, Sait Faik haricinde. İlk hikâyesindeki içsesi giderek daha da etlendirdi, sanrılar, sayıklamalar girdi araya, "bilinçdışı"nda gezindi. Beyanına göre, bir omzuna Freud'u, diğerine de Marx'ı koymuştu. Şıklığına hep düşkün belli ki (*"ziynet konusu mu / kadın olmayan anlayamaz / evet evet"*), örgütçü de: Türkiye İşçi Partisi üyesi, 1970'te Türkiye Sanatçılar Birliği, 1974'te Türkiye Yazarlar Sendikası kurucularından. 1971'de çıkan ilk romanı "Tuhaf Bir Kadın" belki en klasik anlatısı, "Baba" bölümü hariç: Artık yaşlanmış eski gemici baba, geçmişe gide gele, bir sinema filmi halinde geçmişle ve vardığı yerle muhasebesini tutmaktadır. Mustafa Suphi'yi kim öldürmüştür mesela? Bu bilgi, romanın her baskısında eklerle gelişir, güncellenir. Şiir yazarken devrimcilerin ve şairlerin arasına, Beyoğlu sokaklarına karışan, babasının istediği gibi yetişmeyen genç Nermin ise, aşk ve "halk" arasında kalakalacaktır.

Devrimcilerin ve şairlerin arasında günler geçirdikçe, sık sık gittiği meyhaneciyle dertleşir genç Nermin:

"—Ayıp değil mi Mösyö Lambo, benim buraya erkek aramaya mı geldiğimi sanıyorlar?

—Eh, erkek bunlar, erkekler böyledir.

—Yani bana annenin dizinin dibinden ayrılma mı demek istiyor bu yobazlar, beni bir arkadaş olarak göremezler mi, ya da bir kız–kardeş gibi?

—Olmaz bre kızım, erkek bunlar, sen onların kızkardeşi de–ğilsin ki!"

Evlenmiş olmak için evlendiği arkadaşının abisi Bedri'yle Osmanbey'de sürdürdükleri müreffeh hayatı Taşlıtarla'nın gecekondularına taşımak ister. Artık on yıllık partili Bayan Nermin'dir, halkı bilinçlendirecektir. Nihayetinde, "gerçekten karşılıklı sevişmeye başlaması için" yılların gerektiği kocasıyla da papaz olur, piyanosu ve her şeyiyle zaten gecekondu mahallesinde bir yabancıdır. Tıkıldığı yalnızlıkta kendisiyle sevişir aynada, sonra zihninde devrim tarihinin kahtamanlarıyla... Kabuğuna çekildikçe çilecilik arzusu artacak, doktorlara düştükçe kararı kesinleşecek, halkın daha da "derinine" gidecektir, peki insanları gerçekten seviyor mudur acaba?

Halk: *"Ne idüğü belirsiz kaygan yaratık..."*

"Tuhaf yalvaç" Vüs'at O. Bener gibi Leylâ Erbil de uzun bir dönemin ardından yoğunlaşmış, özelleşmiş bir dil ve içerikle sarıldı edebiyata. Erbil'in şiirselleşen metinleri, gerçek olayları ve haberleri, tarihsel bilgileri copy/paste yapmaktan kaçınmadığı gibi, kendi kendine konuşmanın da türlü hallerine büründü, mahrem dehlizlere girdi, bakışın, muhakemenin türlü biçimlerini kuşandı. Edebiyatı özgürleşti. Ancak, kendinden,

kendi oyunlarından memnun, kendiyle yetinen bir yazı çabası değildi bu. Belki, daha geçen nisanda çıkan son romanı "Tuhaf Bir Erkek"te, kocasının adını bir türlü tam hatırlamayan, onun ev düzeninden, vaatsizliğinden, varoluşundan sonsuz bunalan, tutup onu sarsmak isteyen Sevda gibi, o da aradı durdu: *"öfff,,, bu hayat benim hayatım değildi,,, beni yaşatan başka bir ortam olmalıydı,,, başka bir dil,,, başka bir ülke,,, başka insanlar,,, burası şarlatanlarla dolu bir magazindi,,, aç aç seyret,,, varolanı kabul etme durumuna zorladılar hepimizi,,, beni de,,, yok bana asla kabul ettiremezler bunu..."*

Tarihin divanelikleri

Şifalı otlara, iksirlere, tariflere meraklıydı. Kadının toplumsal rolünü bir tarihsellik içinde düşünür, öyle açıklardı. "Cüce"de, yine kendi kabuğuna çekilmiş yaşayan Zenîme Hanım'ın yazdıklarında mitolojik, pagan köklerini de arar. Kadınlık anaerkil düzenin yitişiyle başlayan bir yabancılaşma iken, erkek, yani "Osmanoğlu" da mecburen "tuhaf"tır Erbil'e göre. Sevda en nihayet kocasına Bünyamin demeyi uygun görür, "katmanlı bir tarihsel ad"dır, Yusuf Peygamber'in kardeşinin adıdır, bu Bünyamin de ona düşmüştür. Bir gece şarabı fazla kaçırınca beşikte kendisini duvara çarpan babasını anlatır Bünyamin: *"içimde uktedir / keşke o peze–vengi / ağlayarak / uyutmasaydım..."* Çok acıklı bulur bebekliğini sevgilisinin, başını zorla göğsüne dayar, "onunla anasıymış gibi sevişir o gece"...

Hep böyle sürmez ama: *"olsa olsa tarihöncesi cinsel hayattan bu yana biriken tüm çelişkilerin modern in–sana yığılması olabilirdi bu durum diyordum içimden,,, mıknatıs gibi çekmişti bütün divaneliklerini tarihin üs–tüne,,, bir gün kapının dibine oturup yavaş yavaş ken–dini erittiğini ve orada sadece saçsız yabancı bir erkek başı kaldığını gördüm,,, bünyamin bu kafa senin mi, gövdeni ne yaptın? Dedim,,, o kafa da yok oldu."*

Vapurun gezisi

1968'de yayınlanan "Vapur" hikâyesinde tarih, aynı vapurun kendisi gibi, yaşayan, nefes alıp veren bir varlıktır adeta. Vapur, bir gün "palamarlarını laçka eder", Sarayburnu'ndan fenerlere, Boğaz'ı dolaşmaya başlar. İçinde kimseler yoktur. Kıyıya yanaşır, halk çekirdek çitleyip onu izler, vapur türlü oyunlar oynar onlara. Anlatıcı kız ve vapurun içsesi dışında, bütün bir İstanbul toplumu yaşayan tek bir organizma gibidir onu izlerken. Hele vapur "teslim ol!" diye etrafını çeviren donanmanın (neredeyse gözden düşeceğini anlamıştır) bir gemisini karşı hamleyle batırıp "artlarına bakmaksızın" gitmelerini sağlayınca artık halkın kahramanı olmuştur.

Halk vapurun yakalanmasını istemez, zaten "donanma" da artık ona ilişemez, ancak hayat normal akışına döner, kış da gelir, vapur aheste gezinerek düşünür: Boğaz yalılarını, oralarda yaşayan "Osmanoğulları"nı, o zenginliği, ihtişamı... Bizans'tan kalma bu kıyıları, buralarda yaşayanları, yaşananları 1854'ten bu yana bilir, tanır. Oysa kendisinin soyunda "zenginleri taşımış, yardakçı, üç, iki ve tek piyadeler" yoktur, onun ataları "pazar kayıkları, dört çifteler ki sadece gene halkın bindikleridir". Palamarlarını çözememiş arkadaşlarını düşünür, sonra o sarayları inşa edenleri, ölmeden görmek ister onları, "Hey kendinize gelin doğrulun geri alın hey! Bıktım ey!" olur son sözleri.

Vapurun hızlandığını gören halk kıyılara birikir: *"Kıvanca boğulmuş coşkudan yorgunluğumuzu, uy–kusuzluğumuzu unutmuş, onunla birlikte dönüyor, sanki bugüne değin yasaklanmış ama yüzyıllardır öz–lenmiş bir bayramı kutluyorduk. Sonra neden oldu–ğunu bilmeden kaçmaya başladık. Birtakım adamlar halkı dağıtarak geliyorlardı, yüzlerce insanı yaralamış, öldürmüş, tutuklamışlardı, bu kötülüğü neden bize yaptıklarını hiç anlamadım."*

Babasının hep adı vardır anlatıcı kızın, adı ve mektupları. Annesi örgü işleriyle kıt kanaat geçinir. Acaba vapur o gün "annemin ölene dek öncekilerden daha hızlı ve severek öldüğünü bilir mi? Atatürk'ün ölümüyle karnına, göğsüne basa basa öldürdüğümüz annemin?" Bugün tarihî gün deyip cenazeye götürmüştür kızını, o izdihamda...

Gorgo'nun ülkesi

Son zamanlarında Leyla Erbil'i "ulusalcı" bulanlar çoktu. Nitekim açık açık darbe destekçiliği yaptı, "Ergenekon kolbastısı" ise bir "sivil darbe"ydi ona göre. Temel vurgusu laiklikti. Buna mukabil, onyıllardır Kürt hareketinin temel taleplerini, anadilde eğitimi destekleyebilmiş bir ulusalcıydı, eğer öyleyse. Dedik ya, tuhaf bir kadındı. Bu güncel meseleleri de, kadınlığı yerleştirdiği gibi, uzun bir tarihsellik zinciri içinde düşünüyordu herhalde. "İyi darbe" tarifini kadının tek tanrılı dinlerden sonraki toplumsal konumunu, genel bir Aydınlanma sorununu hesaba katarak deşifre etmek gerekiyor belki de. Bu sorunların bugünün diline en esaslı tercümesi böyle olmayabilir, ama söylediklerini değerlendirirken 82 yaşının getirdiği aciliyet hissi de hesaba katılabilir. 1956'da 25 yaşında olan kadının geçirdiği onca sene, yaşadığı, yaşamadığı onca şey de düşünülebilmelidir ...

"beni yaşatan başka bir ortam olmalıydı,,, başka bir dil,,, başka bir ülke,,, başka insanlar,,, burası şarlatanlarla dolu bir magazindi,,, aç aç seyret,,, varolanı kabul etme durumuna zorladılar hepimizi,,, beni de,,, yok bana asla kabul ettiremezler bunu..."

Gerçi son romanı "Tuhaf Bir Erkek"te artık kadınla erkeğin arasına giren sadece "tarihöncesi cinsel hayattan bu yana biriken tüm çelişkiler" değildir. Bir de bugün vardır, artık bir Gorgo vardır. Tarihte, Bizans'ta ve Osmanlı'da çok Gorgo'lar olmuştur. *"Ec–dat'ın / doymak bilmez gözü / tahta dikilmiş..."* Ama bu Gorgo başta "bu denli korkunç değildir". Zaten "aramızdan çıkmış, başa geçmiştir". Şimdiyse "yüzyıllar sürse de ölmeyeceğim" demektedir: *"sizi değiştirene kadar / başınızdayım / bu iğrenç toplumu / istediğim biçimde / yoğurup / istediğim inanca / getirene kadar..."*

Artık kadınlar kapı önüne attıkları eski kilimlerde bağdaş kurarak Gorgo dedikoduları yapar çay ve mahlepli çörekler eşliğinde: *"bugün gene yüz ki–şiyi gözaltına aldırmış / mapushanelerde bir ranzada yirmi dört kişi..."*

"ağaçlara / kapılara asılmış / pankartları okuyordu / halk / ve bir gün / nedense / birkaç kişi yürümeye baş–ladı / nereye yürüdüğünü bilmeden..." Biber gazından, tazyikli sulardan kaçıp Ayasofya'ya sığınırlar. *"fekat / hepimiz / umutsuzluktan mı / öfkeden mi / yoksulluk–tan mı / hiçbir vakit olmadığımız kadar / birbirimizi sever olmuştuk / imparatorluktan kalma / bu soylu mahalledeki / aristokratlar / sanarak kendimizi / ki tam o sırada / gorgo'ya ölüm diye / bağıranları da / susanları da topladı polis / bir daha haber alınamadı onlardan / öldürüldüler diye bildik..."*

Evlendiklerinde durum budur: *"başımızdaki / yeni gorgo korkunç / sezince sevilmediğini / intikam alıyor / çok kindar / sezince dedim ama / kendi sezdiği bi şey yok / 'unsur'ları var / 'unsur'ları ile / karıkocaların / yatağını bile / dinliyor / üstelik / allah'ın içine gizlenerek / konuşuyor / o yüzden / bu yeni gorgo zamanında / kimse kimseyle / doya doya sevişemiyor / konuşamıyor / örüşemiyor..."*

Bünyamin Gorgo'yu öldürme düşünü evlendikten üç ay sonra unutur. "Bununla olacağıma / katılsaydım yürüyüşlere" diye iç geçirdiğinde karşısında görür "unsur"ları Sevda, bir arı sürüsü halinde. Atar onları başından, Bünyamin'se "bu gorgo seni bırakmayacak öldürene kadar" diye keyfe gelmiştir. Bir eşek arısı hortumu olarak görmeye başlar eşini Sevda.

O da bir ara özgürkalmışbeyinler örgütündendir aslında. Ama Gorgo'nun öldürülmesini engelleyen yine kendisidir. O sümsük Bünyamin, Gorgo'yu öldürmekten bahsetmiştir çünkü, onu öldürmeden sevişemezmiş ki. *"Onunla başa çıkamayız biz,,, onu öldürsen de yerine başka gorgo geliverir,,, neden kendinin yoruyorsun,,, bırak felsefeciler düşünsün bütün bun–ları,,,"* Bünyamin "gider doymak bilmez bir kösnüye boğulur bu kez de"...

Bundan da sıkılır, kocası için iksirler hazırlar, onu özendirmek için habire kendi içer, delirir. Ama aslında "zihni olağanüstü açılmış ve zindeliği eskisine göre birkaç kat artmıştır".

1956'da plajda sevgilisine yabancı gözlerle bakan, "taş çatlasa ne etinden ne butundan ne duyulanından zırnık vermeyecek" olan kız şöyle düşünür: *"Bu hayat böyle geçer, geçiverir diyemiyo–rum gayri. Bu ne biçim iş? diyorum."* Sevda ise, o zihin açıklığıyla, "budalaca vaatlerden öte bir şey görünmeyen ufkuyla yüz yüze kaldığını anladığı anda, çantasını kaptığı gibi kalkar", Bünyamin'i terkeder. *"Bilgeliğe inanmaz, hiç bilge görmemiştir, bilge olarak kendini icat etmiştir."*

Vapur vapur çok yaşa

Aslında "Tuhaf Bir Erkek"te olay örgüsü böylece sonlanır. Kadın adamı terkeder, İstanbul'a, Beşiktaş'a, eski mahallesine varır. O mahalle ki, vaktiyle bir vapur palamarlarını çözüp donanmayı peşine takmış, İstanbul halkını kıyılara yığmıştır. *"Yayaya şa–şaşa / Vapur vapur çok yaşa."* Ama artık tam da o vapurun palamarlarını çözdüğü iskeledeki Kadıköy vapuruna binen kızlara oğlanlara bakıp kaşlarını çatan bir Gorgo da vardır.

Leylâ Erbil, vefatına üç ay, Gezi isyanına bir ay kala, 2013'ün nisanında yayınladığı son romanını Sevda'nın gidişiyle bitirmez. "Sıkıntı" olur son kitabında son sözü, ama bir küçücük paragraf eklemiştir finale: "Dünyayı nasıl değiştirecektik / biz / unuttum" derken perdeyi aralar ki, karşısında "beyaz mukavvadan yapılmış oyuncakları andıran şehir hatları yolcu vapurları"...

Tuhaf bir kadın gerçekten. O eski "Vapur" hikâyesi, adeta bir iksir demek ki, tarihin sandukasından giderayak çekip çıkardığı. Gezi kütüphanesine konacak daha güzel bir hikâye var mı? ✚

YEDİKULE'DE BOSTAN KATLİAMI

Önce pazılar gitti, ardından semizotu, turp, fasulye, biber... Hâlâ civar mahallelerine sebze-meyve sağlayan Yedikule suriçindeki meşhur bostanların sonuncuları, İBB'nin dev park projesiyle Fatih Belediyesi taşeronluğunda yok ediliyor. 6 Temmuz Cumartesi gününden beri dökülen moloz, seyirlik çim yapma peşinde onlarca ekini, yüzyılların verimli toprağını, tarihî kuyulardan gelen buz gibi suyu ve bunların etrafında oluşan kadim bir geleneği de beraberinde gömüyor.

Suna Kafadar

Emanete hıyanet

Planlamasına 2006'da başlanan Yedikule Rekreasyon Projesi'nin inşasına, kentsel dönüşüm alanı ilan edilen bölgelere bakan II. Yenileme Kurulu onayı çıktıktan sonra ve belediyeden de oy çoğunluğuyla geçtiği günün hemen ertesinde, 6 Temmuz'da başlandı.

Bostancıların çoğu bir süredir ecrimisille, yani işgaliye bedeli vererek orada barınabiliyordu. Erdoğan Bayraktar'ın ilk projelerinden olan Yedikule Konakları'nın bitişiğindeki, tarihçi Aleksandar Sopov'un İsmail Paşa Bahçesi olarak belirttiği bostanın işletmecisi Hasan Amca'dan ise 2006'dan beri işgaliye alınmıyordu. Tahmin edilebileceği üzere, iş makinalarının ilk girdiği bostan da onunkisi oldu. Son senelerde belediye zaten buradaki tarımsal faaliyete köstek olacak uygulamalar geliştirmekten geri kalmamıştı. Halbuki, toplamda 100'e yakın insan suriçi bostanlarında çalışıyor, buradan geçiniyor. Her sene, 60 dönümlük suriçi bostan arazisinde yaklaşık on ton sebze mahsulü ve dört ton meyve üretiliyor. Bu ürünlerin çoğu civardaki semt pazarlarına satılıyor (Kocamustafapaşa, Fatih, Zeytinburnu, Esenler), bir kısmı da Kumkapı'daki hale gönderiliyor. Yöre halkı bostanlardan zaten düzenli olarak faydalanıyor.

Moloz dökümünün başladığı 6 Temmuz Cumartesi günü biz bostan derdine düşmüşken, bir yandan Gezi Parkı'nın açılmasıyla başlayan polis şiddeti haberleri gelmeye başladı. O an yaşadığımız kuşatılmışlık duygusunun hakkından yine baş belası twitter geldi. Bir önceki gecenin haberlerinin yoğunluğu arasında pazar günü birçok insan Yedikule bostanları tahribatından haberdar olmuş, bostanların durumunu paylaşıyordu. Aleksandar ile beraber yıkımdan haberi olmayan birçok tarihçi, yazar ve

gazeteciyle görüştük, durumu aktardık ve pazartesi günü bostanların park projesi dahilinde korunması gerektiğine dair bir basın açıklaması yapmaya karar verdik.

Pazartesi sabahı alana vardığımızda itirazımıza anlam veremeyen belediye görevlileri bekliyordu bizi. Uzun ve hararetli konuşmalar esnasında, bostanların modern olmamasından tutun, oradaki güvenlik sorununun bostanlardan kaynaklandığına kadar birçok aslı astarı olmayan laf işittik. Öğlen vakti tarihçi Cemal Kafadar'ın yaptığı basın açıklamasının hemen ardından zuhur eden Fatih Belediye Başkanı Mustafa Demir ise, bizi dinlemek ve itirazımıza anlam vermek ya da vermemekle zaman kaybedecek değildi. Arkasında dev panolarla geldi, şovunu yaptı ve gitti.

"Toprağın tarihi mi olur!"

10 Temmuz Çarşamba günü tarihçi Çiğdem Kafesçioğlu (Boğaziçi Üniversitesi), Günhan Börekçi (Şehir Üniversitesi) ve Aleksandar Sopov (Harvard Üniversitesi) ile gittiğimiz Fatih Belediyesi'nde saatlerce süren konuşmalarda Fatih Belediyesi başkan vekillerinden Hasan Suver "toprağın tarihi mi olur, ben inanmıyorum" dediğinde, yoksa tarım bakanı da mı böyle düşünüyor sorusu bıçak gibi kesti şaşkınlığımı. Üstüne bir de İBB'de AKP Grup Başkan Vekili Ergün Turan'ın "anlattıklarınız kulağa bilimsel gel-

YEDİKULE BOSTANLARI

Aziz İstanbul'dan geriye kalan son tarımsal alan

İstanbul'un silueti ve artık tamamen kaybolmuş olan Langa bostanları (Yenikapı) ile ilgili Express'e yazalı henüz birkaç ay oldu. O yazımda, arşivde dikkatimi çekmiş olan 1585 tarihli, Langa'da bulunan 18 bostanın Süleymaniye Vakfı'na bağlı olduğunu belirten bir belgeden bahsetmiştim. Eski İstanbulluların belleğinde özel yeri olan Langa hıyarının üretildiği, 16. yüzyıldan beri şehrin besin gereksinimini karşılayan bu bostanlar artık Yenikapı metro istasyonunun şantiye alanı. Haliç'in kıyılarından zarafeti ve muhteşemliğiyle seyredilebilen Süleymaniye Camii de, inşaatı bitmek üzere olan Haliç Metro Köprüsü'nün dev boynuzlarının ardında aynı kaderi paylaşıyor. İstanbulluların ulaşım sorununu çözmek için yapılan köprü ve metro istasyonları tam da bu alanlarda, yüzyıllardır şehir bahçelerinin, bitkilerin, hayvanların ve insanların arasındaki derin bağı simgelemiş ve yaşatmış olan mekânlarda gerçekleşiyor. Eski siluetin köprünün pilonları ardında kayboluşu ve Langa hıyarı hatırasının silinmesiyle beraber, şehrin enfes kıyılarından içine doğru her yerin bu topraklarda yetişen sebze-meyve ile yaşamını sürdürdüğü bilinci de ortadan kalkıyor.

Yedikule bostanları, Osmanlı'dan kalma tarımsal alanların içinde ziraî teknolojinin gelişimini takip edebileceğimiz en önemli örneklerden biridir. Geçtiğimiz günlerde dökülmeye başlanmış olan moloz, aslında antik çağdan beri ekilip biçilen, dünyada eşine az rastlanır bu kentsel tarım alanını yok ediyor. Bizans tarihçileri bize bu tarımsal alanlarla ilgili birçok bilgi verebilirler. Ben de Osmanlı tarihi öğrencisi olarak söyleyebilirim ki, İstanbul'un suriçinde bulunan Yedikulekapı ve Belgradkapı arasındaki bu bostanlarla ilgili elimizde yüzlerce belge ve harita var. Şu anda tahrip edilen bostanın varlığına dair bulabildiğimiz en eski belge, J.B. Chevalier'nin 1786 tarihli haritasında Yedikule ve Silivrikapı arasına yayılmış İsmail Paşa bahçesi ve Horoz bahçesi olarak görülüyor. Belgelerde altı sene sonrasında İstanbul suriçinde Yedikule bölgesindeki bostanların sayısı 46 olarak veriliyor.

Şu an yapılmakta olan inşaatla beraber sadece antik kuyuları, 19. yüzyıl haritalarında açıkça gözüken İsmail Paşa bahçesindeki ahşap evi, ahırı ve bostanı kaybetmiyoruz; aynı zamanda insanlarla sürdürülebilir şehir üretimi arasındaki bağı ve şu an o toprakları işleyen insanları yitiriyoruz. Yedikule bostanlarından atılan yeni nesil bostancılar, kendilerinden önce gelen bostancılardan öğrendiklerine birçok yeni tekniği eklemiş insanlar. Dolayısıyla, geçmişle olan bu yaşayan bağı korumak bize başka türlü bir şehir ve insan yaşamı oluşturmak için şahane bir fırsat olabilir.

Aleksandar Şopov

miyor, bizim kendi uzmanlarımız var" minvalindeki yorumları gelince, yanımda oturan, hayatlarını İstanbul'un tarihine adamış bu üç tarihçinin sabrına, yılmadan ısrarla dertlerini anlatma çabalarına hayran kaldım.

Haklı olarak surlara bakan evlerde oturan kişiler toz topraktan, güven kaygısıyla yaşamaktan şikâyetçi. Fakat bunun müsebbibi elbette bostanlar değil, orada senelerdir ışıklandırma ve temizlik çalışması yapmamış, surlara gözünün içi gibi bakmak yerine tahrip etmiş olan belediyedir. 2006'da Yedikulekapı'nın dibindeki surlarda açılan koca gedikle ilgili Fatih Belediyesi son derece çelişkili beyanatlar vermiştir. Hangi söze güveneceğiz? Park olarak adlandırılan bu proje mahalleli için şimdilik güzel bir hayal olsa da, ilerde yerlerinden edilmeyeceklerini, başka bir mutenalaştırma projesine kurban gitmeyecekleri söylenebilir mi? Fatih Belediyesi sınırları içinde hukuksuzca gerçekleşen yıkıcı değişimin örnekleri yeterince yok mu elimizde? Hele de Sulukule'nin hayaleti ilelebet yakamızdayken.

Hukuksuzluğun daniskası

Yedikule'deki park projesi de bu hukuksuzluktan muaf değil. Ekim 2011'de geçirilen İstanbul Kara Surları Dünya Miras Alanı ile ilgili Plan Yönetim Kararları'nda 1. derece koruma bölgesinde olan alanlar için çıkan kararlardan biri şöyledir: "Sura bitişik alanlardaki 1875 tarihli haritada yer alan, günümüze kadar mevcudiyetini devam ettiren bostan alanları korunacaktır." Ayrıca, Kara Surları İç Koruma Yeşil Alanı III D 5 maddesinde "mevcudiyetini devam ettiren tarihî bostan alanlarının tarımsal karakteri korunacaktır" yazıyor.

Yedikule projesi de hukuksuzluktan muaf değil. Ekim 2011'de geçirilen İstanbul Kara Surları ile ilgili kararlardan biri şöyle: "Sura bitişik alanlardaki 1875 tarihli haritada yer alan, günümüze kadar mevcudiyetini devam ettiren bostan alanları korunacaktır."

Esas sorumuza gelelim: Neden orada tarımsal özelliğiyle korunması yasalarla kabul edilmiş bostanlar park projesine dahil edilmedi? Halbuki, bir peyzaj mimarı için daha ilginç ve özgün bir proje düşünemiyorum. Proje panosunda gözüken mevcut tasarımda "şık" duran çim, süs havuzu ve çiçeklerin arasına yerleştirilmiş olan insan profillerini, özellikle de sarışın, mini şortlu ve göbeği açık tişörtüyle koşu yapan kadını ilk gördüğümde kahkahalarla güldüm. Yedikule'nin tarihî dokusu, peyzajın kendine has yapısı ve mahalleli bir önem arz etmiyor ki. Önceliği "şık"lık olan ve kopyala-yapıştır hayaller satan, gerçeklikle, tarihle, toprakla alâkasını kesmiş bir belediyecilik anlayışının vahametiyle karşı karşıyayız. Sorunun cevabını ise aklıma düşen Gülten Akın dizeleri veriyor: "Ah, kimselerin vakti yok / Durup ince şeyleri anlamaya / Kalın fırçalarını kullanarak geçiyorlar / Evler çocuklar mezarlar çizerek dünyaya / Yitenler olduğu görülüyor bir türkü açtılar mı / Bakıp kapatıyorlar / Geceye giriyor türküler ve ince şeyler."

Paha biçilmez değeri olan bu bostanlar bize şehrin emanetidir. Bu emanete sahip çıkmak, destek olmak ve sorularınız için:
yedikulebostanlari.tumblr.com
yedikulebostanlari@gmail.com

“YERYÜZÜ SOFRASI”NDAN ÇİLİNGİR SOFRASINA

Ayıldık!

Gezi’nin yaratıcılığı durmak bilmedi. Parktan çekildikten hemen sonra kentin semtlerine yayılan park forumlarını, ramazanda “Yeryüzü Sofrası” adı verilen iftar buluşmaları izledi. Antikapitalist Müslümanların yurdun her yerinde kurduğu mütevazı halk sofraları, Gezi pratiğini yepyeni bir mecraya taşımakla kalmadı, AKP’nin şaşaalı sponsor iftarlarını bertaraf etti. Bir tık daha ileri gidip soruyoruz: Yeryüzü sofrası acaba “paylaşarak kaynaşma” esasına dayanan çilingir sofrasıyla buluşur mu?

Erdir Zat

Gezi direnişinin en hararetli anlarında meydana gelen bazı doğa olaylarına mistik açıklamalar getirenlere kulak kabartmamak mümkün mü? Kozmik güçlerin devletin kimyasal saldırısına karşı direnişçilere destek verdiği mucizevî anlara tanık olduk. Bunlardan birinde, tam zamanında yetişen rüzgâr, vahşi bir hezeyanla halkın üzerine püskürtülen yoğun biber gazı bulutlarını öfkeyle Marmara’ya üflerken adeta ilahî adaleti yerine getiriyordu. İstanbul’un daimi rüzgârı poyraz ve yerine göre taktik roller üstlenen yıldız ile karayel, iktidarın tehdidi altındaki kuzey ormanlarından taşıdığı bol oksijenle kamusal solunumu yeniden tesis ettiği zamanlarda direnişçilerden büyük tezahürat aldı. Haşmetmeabın meşrebinden olsa gerek, bir delikanlının ağzından ninesinin sözleri dökülüverdi: *“Senden büyük Allah var!”*

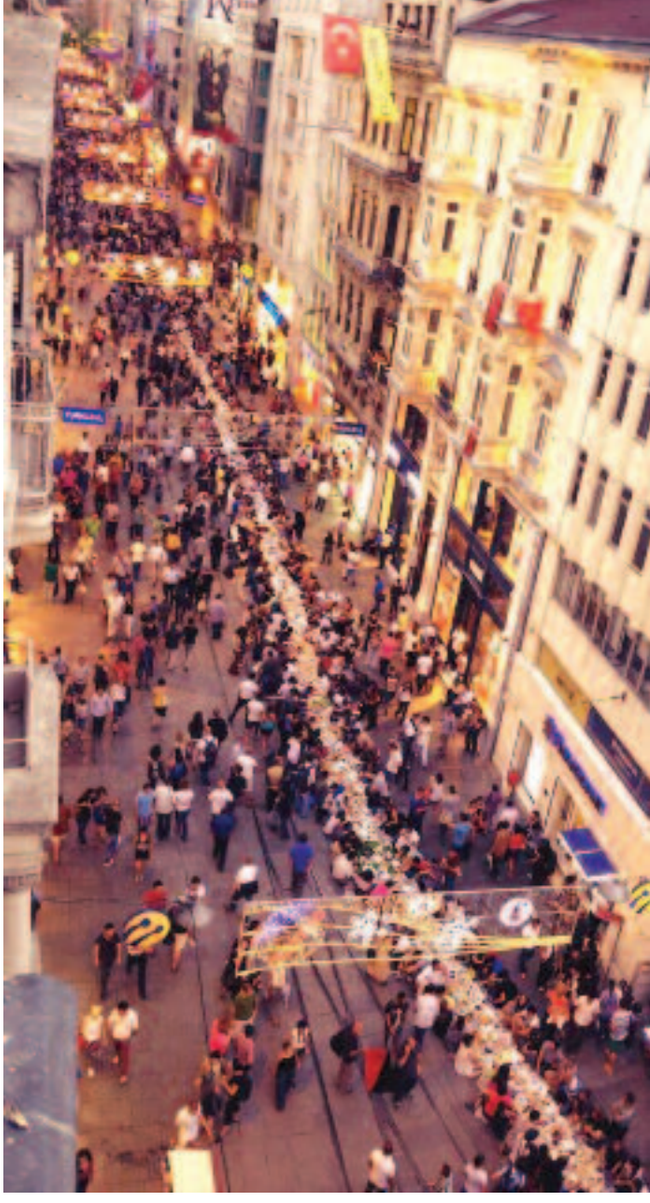
Gezi’ye girildikten sonra hayata geçirilen demokrasi pratiği siyasal mekânı çoğulculuk temelinde yeniden tanımlarken şimşek gibi çakan “Mülk Allah’ındır” sözü, o delikanlının zihninde yepyeni bir düşünsel serüven başlatmış olmalı. Ertuğrul Kürkçü TBMM’de yaptığı tarihî konuşmada kavramsal çerçeveyi genişletti: *“Müslümansan, mülk Allah’ındır. Demokratsan, mülk yurttaşlarındır.”* Özgür bireyleri mülk üstündeki hakkını talep eden bir yurttaşlık bilinci etrafında birleştiren, dindar ile ateisti, feminist ile taraftarı, Atatürk ile Öcalan’ı buluşturan Gezi, hiçbir şey değilse bile, çoğulculuğun zaferiydi. Gezi direnişi tarihsel özünde heterodoksinin ayaklanmasıydı.

Antikapitalist / Devrimci Müslümanlar’ın dakik çıkışı, hiç kuşkusuz, Gezi sürecinin en önemli toplumsal ve siyasal kazanımları arasında. Gezi hareketinin Müslüman yüzünün sözcülüğünü üstlenen İhsan Eliaçık’ın kendi kazanımı ise şöyle: *“Bana göre oradaki gençler bir rüya görüdüler. Bize bir şey gösterdiler. Özgürlük, saygı, çoğulculuk ve dayanışma… Gezi’nin dört önemli kavramının bunlar olduğunu düşünüyorum. Türkiye’nin bu kavramlar çerçevesinde yeniden inşa edilmesi gerektiğini ortaya koydular. Bunun nasıl olacağını da orada 19 gün ispat ettiler.”*

Gezi’de yaşadığımız kandil gecesi, meğer ramazanın habercisiymiş. Ramazanın ilk günü Galatasaray Lisesi’nin önünde bir anda yere serilen gazetelerle Taksim’e doğru kurulmaya başlanan Yeryüzü Sofrası, eğer tomalar meydan girişinde önünü kesmeseydi, Gezi Parkı’na varacaktı. Tomaların tam önünde oruç açan Alevi dedeleri, bu tarihsel elvermenin simgesel ifadesiydiler. Eşi benzeri görülmemiş bir pratikle karşı karşıyaydık: Hem iftar hem eylem, hem ritüel hem şenlik. Beyoğlu mistik bir yer olmuştu; bizlerse derviş. Çocukluğumuzun ramazanlarındaki masumiyet geri gelmişti. Pür kardeşlik duygularıyla ruhlarımızı yıkadık, arındık!

“Sarhoş olsun, kalleş olmasın”

O esnada, Taksim Meydanı’nda, Beyoğlu Belediyesi’nin Gezi’nin tam karşısına kurduğu balo nizamı yuvarlak masalarda iftar yemeği veriliyordu. Belediye başkanı Demircan, bölgeyi haftalarca gaza ve devlet terörüne boğmak pahasına halktan korudukları ve alelacele çiçeklendirdikleri parkın önünde zafer pozları vermeyi planlıyordu. Heyhat, AKP’nin ramazan hesapları ilk günden bozuldu. Balo masalarına karşı yer sofrası, sermayenin iftarına karşı halk iftarı... İstiklâl’den âleme yayılan kozmik enerji Taksim iftarcılarını tedirgin etti, belediyenin hazırladığı özel programı beklemeden dağıldılar. O gece yeryüzü sofrasından gelen direnişçiler haftalar sonra ilk defa parka girdi.

Galatasaray’da, sofranın İhsan Eliaçık’ın da bulunduğu başlangıç noktasındaydık. Bir arkadaş, şaka yollu, *“Şu kenara ilişip ufaktan bir çilingir sofrası kursak nasıl olur”* dedi. *“Biraz peynir, domates, biber, salatalık, çay bardağı… Sence olur mu?”* Olmaz. Yeri, zamanı değil. Ama ister istemez soru düştü akla: Bizim gibi ateistler oruç tutan dindarlarla birlikte iftar açmak üzere yeryüzü sofrasına oturuyorsa, İhsan Eliaçık da, ramazandan sonra, bizimle çilingir sofrasına oturur mu? Kendi içmese de olur. Altıncı hisler ve öteki parapsikolojik bağlantılar gerçekten açık galiba, birkaç saat sonra twitter’dan cevabı geldi: *“Sarhoş olsun, kalleş olmasın.”*

17. yüzyılın büyük divan şairi ve 20 yıl boyunca Osmanlı’nın en üst kademedeki din görevlisi Şeyhülislam Yahya da benzer bir şey söylemişti. Riyakâr dindarları eleştirip meyhanede ikiyüzlülüğe yer olmadığını söylerken korkusuzdu: *“Mescitte riyâ–pîşeler etsin ko riyâyı / Meyhâneye gel ki ne riyâ var ne mürâi.”*

İpçiler, Kandilciler, Topçular ve de “sulu iftar”

Osmanlı döneminin çok-uyruklu, çok-kültürlü, çok-dilli meyhane ortamından hâlâ öğrenilecek çok şey var. Malûm, Müslümanlara içki içmek yasaktı, ama bu yasak uygulamada yok hükmündeydi. Gayrimüslimler tarafından işletilen meyhanelerde içerlerdi. Ramazanda meyhanelerin kapanması bir gelenek halini almıştı. Bunun arkasında genel bir yasak yoktu, gayrimüslimlerin kendi rızalarıyla gösterdiği bir saygı ifadesiydi.

Müslüman rakı tiryakileri ramazan öncesinde yükünü

"İçelim ab-ı hayatı / Neş'e verir bedene / Ne mutlu bunu icat edene / Artsın eksilmesin / Taşsın dökülmesin / Allah kimseyi / Meyhanesiz memlekete düşürmesin."

alır, kendini meyhanelerin kapalı olduğu günlere hazırlardı. Şaban ayının on beşinde ahbapların toplanıp mesirelerde içki âlemi yapması âdettendi. Buna ramazanda içki içilmeyeceği için "defter kapama" veya "bıçak silme" adı verilirdi. İçkiye mola verilen, eskilerin tabiriyle "rakı perhizi" yapılan mübarek oruç ayı, aynı zamanda sağlık açısından önem verilen bir dinlenme ve arınma dönemiydi.

Balıkhane Nâzırı Ali Rıza Bey, akşamcıların ramazana başlayıp bitirme zamanlarının farklı olduğunu belirtir. İçkiyi kesmeleri üç türlü olur, bu türler onların huyunu gösterirdi. "İpçi"ler ramazana 15 gün kala, selâtin camilerinde mahya ipleri görüldüğünde içkiyi bırakırdı. "Kandilci", minarelerde kandil gördüğü sürece içki içmezdi. "Topçu" takımı ise imsak topunu işittiğinde içmeyi bırakırdı. Topçular bayram namazını kıldıktan sonra soluğu müdavimi oldukları meyhanede alırdı. Kandilci kısmı bayramın birinci günü akşamı içkiye başlardı. İpçiler bayrama saygısından üçüncü gün de içmez, meyhaneye dördüncü günün akşamı giderdi.

Bu kategorilerin dışında kalan bazı akşamcılar ise bayram namazını beklemez, ramazanın son topuyla başlayacak "arife sefası" için özenle hazırlanırdı. Arife sefası, oruç tutan içkicilere özgü bir kutlamaydı. Orucunun kabul olması için bir ay boyunca ağzına içki sürmeyen Müslüman akşamcılar, arife günü alışverişe çıkıp damak tadına ve kesesine uygun mezeler satın alarak bir aydır beklenen vakti kerahete hazırlanırdı. Yelpazenin en ucunda ise her akşam orucunu rakıyla bozanlar, jargondaki tabiriyle "sulu iftar" yapanlar bulunurdu.

"Unutma bizi" dolması

Ramazan boyunca kapalı tutulan meyhanelerde personelin büyük bölümüne yıllık izin verilirdi. Bu süre içinde mekânın genel temizliği, bakımı, yağlıboya ve badanası yapılır, gereken yerler onarılırdı. Ayrıca, mutfakta kullanılan bakır tencere, kazan ve tabaklar, kevgir, güğüm ve maşrapalar, tepsi ve siniler kalaylanmak üzere kalaycılara gönderilir, servis takımları gözden geçirilip takviye edilirdi.

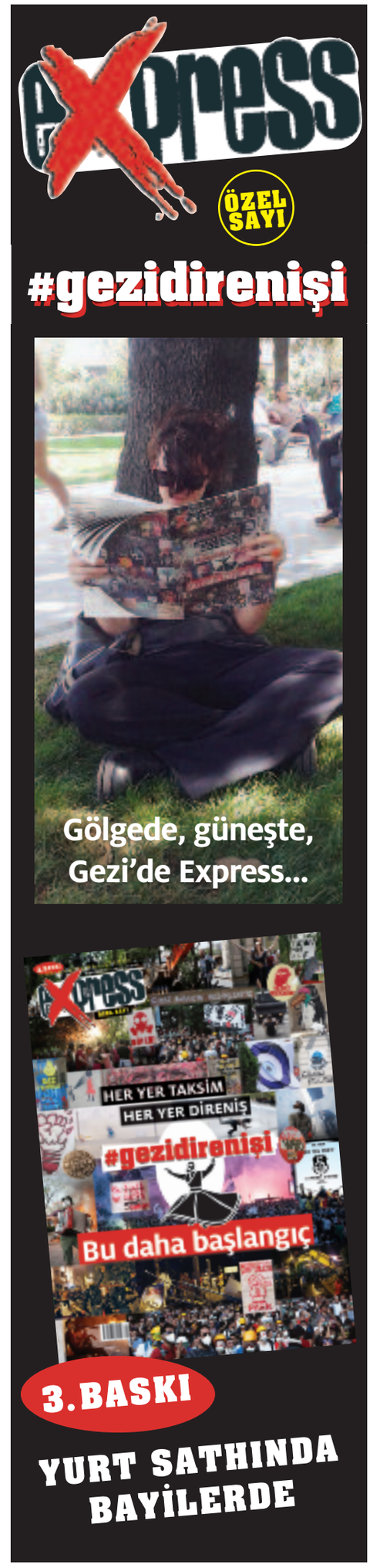
Ramazanın son günü içkiciler için önemliydi. Meyhanenin kokusunu, havasını özleyenler, bayram namazı kıldıktan ve büyüklerin kabristanını ziyaret ettikten sonra müdavimi oldukları meyhaneye uğrar, zengince bir sofra kurdurur, içmeye başlardı. Arife sefası yapıp geç vakte kadar demlenen akşamcılar ise bayram namazına yarı ayık, yarı sarhoş giderdi. Namaza durduktan sonra sallandıklarını görenler bunlara "perhizi bozmuş" derdi.

Arife günü meyhanede bütün hazırlıklar tamamlanmış olur, "unutma bizi" dolması" pişirilirdi. Eski İstanbul'un gedikli meyhaneleri arasında yaygın olan bu âdet rakı folklorunun hoşluklarındandı. Meyhanesini ramazan süresince kapatan barba, bayramın ilk günü, hatırlı müşterilerin evine birer büyük kayık tabağın içinde midye dolması veya mevsiminde ise uskumru dolması gönderirdi. Bu ikramla hem onun bayramını kutlar, hem de "unutma bizi" diyerek meyhanenin açıldığını kibarca hatırlatırdı. Tarihçi Reşad Ekrem Koçu, dolmaları paskalya kıyafeti giymiş, kulağına bir çiçek iliştirmiş bir palikarın dağıttığını belirtir. Beyaz tire çoraplar giyen bu palikar, köçek adımıyla yürür, ayağındaki Galata yemenilerinin nalçalı ökçelerini birbirine vurarak bir ritm yakalardı. Meyhanelerde bayram günü gelen müşterilere "çuha" adı verilen tavuk kızartması ikram etmek de âdettendi. Cömert meyhaneciler ise ilk gelen müşteriye tamamen horoz etinden hazırlanan görkemli bir sofra kurardı.

Meyhanelerin ramazanda kapanma geleneği Cumhuriyet döneminde de devam etti. Osmanlı döneminden farklı olarak, sayıları az da olsa bazı meyhanelerin kapısına "nöbetçiyiz" yazılı tabelalar asılıp ramazanda açık tutulduğu görülürdü. Cumhuriyet döneminin bazı klasik meyhaneleri hatırlı müdavimlere bayramda unutma bizi dolması gönderme geleneğini uzun yıllar sürdürdü. Bazen bu amaçla pilaki gönderdikleri de olurdu. Müdavimler ise bu jesti karşılıksız bırakmaz, bayramın birinci günü meyhaneye tebrik ziyaretinde bulunurdu. Ancak, o gün içki servisi yapılmazdı, bayram kutlamasına gelen konuklara çeşitli tatlılar ikram edilir, ardından "hatır kahvesi" içilirdi. Bayramın ikinci günü ise normal düzene geçilirdi.

Çilingir sofrasına "İçelim ayılalım" diyerek oturan eskinin Bektaşileri, kalenderleri, rintleri işrete başlamadan önce rakı desturu okurlardı: "*İçelim ab–ı hayatı / Neş'e verir bedene / Ne mutlu bunu icat edene / Bunu icat eden bir pir / Akşam–ları iki / Sabahleyin bir / Artsın eksilmesin / Taşsın dökülmesin / Allah kimseyi / Meyhanesiz memle–kete düşürmesin.*"

"Müdavele-i efkârdan esrar-ı hakikat doğar" (karşılıklı söyleşerek gerçeğin sırrına ulaşılır) sözü muhabbetin anahtarıydı. Bu yüzden Bektaşi Babaları çilingir sofrasına "paylaşarak kaynaşma" anlamında "hemdem sofrası" da derdi. Bu sofra yeryüzü sofrasıyla kaynaşmayacak da başka neyle kaynaşacak? ✚

İSTANBUL
pARk
forumları

BURASI BEŞİKTAŞ: ABBASAĞA FORUMU

Doğrudan demokrasi

“Her Yer Taksim, Her Yer Direniş sloganını hayata geçiriyoruz. Direniş alanımız Abbasağa Parkı’dır. Buradan da kovarlarsa Yıldız Parkı’na, oradan da kovarlarsa Maçka Parkı’na gideriz...” Bu sözlerle başlayan parkta bekleme direnişi Gezi’deki tecrübelerle birleşince Abbasağa Forumu oluştu ve forumlar önce İstanbul’a, sonra ülke sathına yayıldı. Park forumları dosyamızın ilk durağı hem alfabetik hem eylemlilik bakımından önceliği olan Abbasağa. 17 Haziran’dan 10 Temmuz’a uzanıyoruz...

Ezgi Bakçay

Tayyip Erdoğan’ın “Çarşı’yı pazar yapacağız” sözleri ve Bülent Arınç’ın “Çarşı eylemlerden çekildi” yalanı üzerine bir de şafak operasyonu geldi. 16 Haziran’da Çarşı Grubu’ndan 22 kişi sabah saatlerinde evleri basılarak gözaltına alındı. Beşiktaş’ta gerginlik iyice arttı. Aynı günün akşamı 19:03’te Abbasağa Parkı’nda basın açıklaması yapan Çarşı Grubu, arkadaşları serbest bırakılana kalan semtlerinde nöbet bekleyeceklerini söylediler: *“çArşı olarak, Gezi Parkı olaylarının başladığı ilk günden itibaren çevreye ve kamu mallarına zarar vermeyi reddeden bir çizgi içerisinde provokasyonlardan uzak durarak demokratik protesto hakkını kullanan halkımızın yanında onurlu duruşumuzu sergiledik. Lâkin, üzülerek takip etmekteyiz ki arkadaşlarımız çete kurmak ve yağma amaçlı tehdit suçlarını işlemekle itham edilmektedirler. İstanbul Valisi tarafından yapılan basın açıklamasında ve devletin resmî kurumları tarafından yapılan bilgilendirmelerde hedefin çArşı olmadığı beyan edilmiş olsa da, mevcut durum soru işaretleri içermektedir. çArşı haksızlığa karşı eylemlere katılan tüm bireylerin içerisindeki asi ruhtur ve bedene indirgenemez.”*

Ortaya atılan “Çarşı geri çekildi” dedikodularına ise *“Kimsenin kolluk kuvveti değiliz! Her yer Taksim, her yer direniş sloganını hayata geçiriyoruz. Direniş alanımız Abbasağa Parkı’dır. Buradan da kovarlarsa Yıldız Parkı’na, oradan da kovarlarsa Maçka Parkı’na gideriz”* sözleriyle cevap verildi. İşte o günlerde başlayan parkta bekleme direnişi Gezi Parkı’ndaki tecrübelerle birleşince, kısa zamanda Abbasağa Forumu oluştu ve forumlar önce İstanbul’a, sonra Türkiye’ye yayıldı.

Avrupa yakasının en kalabalık ve en farklı kesimleri bir araya getiren forumu Abbasağa’da gençler çoğunlukta. Beşiktaş halkının toplantılara yoğun ilgi göstermesiyle parktaki forum sayısı ikiye, bazı günler üçe yükseliyor. Katılımcıların kendini ifade etme isteği o kadar güçlü ki, iki dakika konuşabilmek için bir saat sıra bekleyenler var. Söz alan gençlerin özgüveni dikkat çekiyor. Kimi konuşmalar “adayımız sensin” seslerinin yükselmesine neden oluyor. 12 yaşında bir çocuk konuşmasını “Burada halkın siyaseti var. Bunu Kemal Kılıçdaroğlu’na, Atatürk’e sıkıştırmalarına izin vermeyin. Gezi direnişine selam olsun” diye bitiriyor. Yükselen coşku engellenemiyor, alkışlar geliyor.

“Şimdi yapalım, yarın yine yaparız”

Abbasağa hızlı karar alan, eyleme önem veren, hararetli bir forum. “Yarın protesto gösterisi yapalım” çağrısı kalabalıktan yükselen “şimdi yapalım, yarın yine yaparız!” sesleriyle ânında bir harekete dönüşüyor. Beşiktaş çarşı içinde ve ATV binası önüne yapılan yürüyüşlerden pencerelerden gelen uykulu destek alkışları eşliğinde “Beşiktaş uyuma” sloganlarıyla dönen

FOTOĞRAF: MUHSİN AKGÜN

grup tartışmayı sürdürüyor. Aynı gün içinde Beşiktaş, Taksim ve Kadıköy eylemlerine gidip dönüşte forumda buluşma kararı oy birliğiyle alınabiliyor. "Ya Kadıköy vapuru çalışmazsa?" "Çarşıdan buluruz. Aranızda vapur kullanmayı bilen var mı?" Abbasağa forumu konserlere, film gösterimlerine, tiyatro gösterilerine ve hatta evlenme tekliflerine de sahne oluyor.

Abbasağa'nın diğer forumlarla da sıkı ilişkisi var. Özellikle Yoğurtçu Parkı'yla koordinasyon halinde eylem ve toplantı kararı alabiliyor. Toplantı notları düzenli tutuluyor, sıkı iletişim önemseniyor. Forumlarda büyük bir gayret gösteren moderatörün sahne performansı da görülmeye değer. Necmi Sağlar, 17 Haziran'da, Abbasağa Parkı'ndaki ilk buluşmada, dağınık giden tartışmaya "arkadaşı dinler misiniz, bitirsin, sonra da siz konuşursunuz" diye müdahale edince, birden kendisini forumu yönetirken buluyor.

Park Meclisi: "Her gördüğümde beni umutlandıran insan topluluğu"

Abbasağa 23 Haziran'da her gün forum yapma ve Park Meclisi kurma kararı aldı. Park Meclisi adlandırması facebook üzerinden yapılan bir anketle belirlendi ve şöyle tanımlandı: *"Gezi Parkı isyanı sonrası açığa çıkan enerjiyi doğru yöne kanalize etmek için Beşiktaş Abbasağa Parkı'nda başlayan doğrudan demokrasi forumlarının tüm ülkeye yayılmasıyla ortaya çıkan oluşumların genel adı."* Ya da parktan yükselen seslere göre: "Her gördüğümde beni umutlandıran insan topluluğu", "sosyalist olmayıp çapulcu olanların da katılabileceği bir oluşum".

26 Haziran'dan itibaren Abbasağa'da çok sayıda çalışma grubu oluşturuldu: Beyaz yakalılar, Hayvan hakları, Öğrenci gençler, Tarım, Ekoloji, İletişim-medya, Kültür-sanat, Eğitim, Hukuk, Kadın, Mimar-mühendis-şehir plancıları, Siyaset, İşçiler ve işsizler, Esnaf, Sağlık, Spor, Engellilik, Tarih-arşivleme, LGBT, Gazete ve Uluslararası Ağ grubu... Gruplara katılımda meslekî uzmanlık değil, gönüllülük esas alınıyor. Çalışma grupları parkta masa açıyor, düzenli toplantı yapıyorlar. Temsilciler toplantısı ile gruplar arası iletişim sağlanıyor. Çalışma grupları atölyeler ve seminerler düzenleyerek parkı aktif ve üretken kılmak için çalışıyor.

Park Meclisi adlandırması anketle belirlendi ve şöyle tanımlandı: "Gezi parkı isyanı sonrası açığa çıkan enerjiyi doğru yöne kanalize etmek için Beşiktaş Abbasağa Parkı'nda başlayan doğrudan demokrasi forumlarının tüm ülkeye yayılmasıyla ortaya çıkan oluşumların genel adı."

Abbasağa'da genel politik eğilimin ne olduğu cevaplaması zor bir soru. Forumda dile getirilen en büyük rahatsızlık, politik görüşlerde tekseslilik oluşması. Bazı akşamlar aynı siyasî görüşten insanların foruma grup halinde katılıp peş peşe söz almaları rahatsızlık yaratıyor. Abbasağa Parkı'nın temel politik tartışma ekseni siyasî parti: "Bir parti kurup Meclis'e girilmeli", "siyasî partilerle anlaşarak kendi içimizden milletvekili çıkarmalı", "partileşmek hareketi küçültür", "devrim, Meclis'e girerek olmaz"... Tartışma esas olarak bu düşünceler arasında dönüyor. "Meclis bizi temsil etmez, sokakla bağımızı koparmayalım" düşüncesi az farkla önde gibi görünüyor. "Kürtler, eşcinseller, Alevîler, ulusalcıların hepsini birden kapsayan bir örgütlenme olmadan bu hareketin ruhu yansıtılamaz" görüşü ise açık ara önde. Bu tartışma, seçim sistemi değişmeli, seçim barajı düşürülmeli, barajın düşürülmesi için baskı yapılmalı, seçim sandıklarına sahip çıkılmalı taleplerinde yoğunlaşıyor. Parka hâkim olan duygu, mevcut partilere, siyasetçilere ve siyaset yapma biçimlerine güvensizlik. Bu güvensizlik örgütlülüğe inancı gölgelemiyor. Genç, yeni, taze bir örgütlenmenin özlemi güçlü biçimde hissediliyor.

Abbasağa'da öne çıkan önemli etkinliklerden biri toplumsal barış temalı forumdu. Forumda, barış süreci olmasaydı Gezi'nin de mümkün olamayacağı, fakat bu sürecin AKP iktidarının değil, Kürt halkının mücadelesinin eseri olduğu ve sahiplenilmesi gerektiği vurgulandı. PKK isminin telaffuzu veya emperyalizm vurgusu üzerinden çıkan fikir ayrılıklarının sert bir tartışmaya dönüşmemesinde Lice'de yaşanan olayların da etkisi vardı. Kürt meselesinin yıllarca aynı anaakım medyadan izlenmiş olduğu, forumların devamlılığında Kürt meselesini konuşurken kullandığımız dilin dönüştüğü, daha da dönüşmesi gerektiği, toplumsal barışın Ermeni, Alevî, eşcinsel gibi diğer grupları kapsaması gerekliliği ve bütün ezilenlerin birleşmesi talepleri dile getirildi.

Kültür ve demokrasi sofrası

Forumda "Anadolu'ya gidelim, köy çalışması yapalım" fikri defalarca tekrarlansa da, mahalle örgütlenmeleri ve yaşadığımız yeri sahiplenme söylemi baskın geliyor. Gündelik alışkanlıklarımızı değiştirmek, takas pazarı ve ekonomik boykot teklifler arasında. Her gün dünyadaki güncel olaylara vakit ayırma önerisi de var, kapı kapı dolaşıp semtin ihtiyaçlarını saptama fikri de. Kadıköy İskelesi'nin satılması ve otobüs duraklarının kaldırılması konusunda gösterdiği hassasiyeti Abbasağa uluslararası politikaya da gösteriyor. Fakat bazı durumlarda ayrılıklar da başgösteriyor. Mısır Konsolosluğu önüne gitme ve darbeyi kınama önerisi Mısır konusundaki kafa karışıklığını yansıtacak şekilde uzun süre tartışıldıktan sonra, bir grup 5 Temmuz'da konsolosluk önünde toplanma kararı aldı. Ortak kararlardan biri, Ramazan süresince, ana forum alanında saat 20:45-21:30 arası "Kültür ve Demokrasi Sofrası" kurulmasıydı.

Abbasağa sivil itaatsizlik eylemleri üzerine düşünmeyi önemsiyor ve bunlar hayata geçiriliyor: Parkın küçük forumundan elli kişi Ethem Sarısülük için düşme eylemi yaptı. Uçurtma eylemi, ATV önünde üç maymun eylemi, takas pazarı gerçekleşti. Takvim gazetesinin önünde ağaç kılığında durma eylem planı, polisi her gördüğümüz yerde yüzüne gülme önerisi, tek gözlü bir gün eylemi, tutsaklara para yardımı ve dayanışma kartları gönderme gibi daha birçok eylem önerisi gündeme getirildi. Tüm eylemcilerin Taksim'e polis kıyafetiyle gitmesi önerisi gülüşmelere neden oldu. Polis şiddeti, özellikle kadınlara yönelik şiddet ve taciz forumun sıkça dile getirilen ve büyük tepki alan konuları arasında.

Forumda zaman zaman dayanışma mesajları okunuyor. Mesajı gönderen Doğu Perinçek de olabiliyor, İspanya Indignados hareketi veya Via Campesina da. Uluslararası ağlarla ilişkileri sağlayan bir çalışma grubunun olması forumun davetlilerini çeşitlendiriyor. Ama Abbasağa'nın belki de en önemli konuğu Abdullah Cömert'in ağabeyi Zafer Cömert'ti. 5 Temmuz'da forumda söz alan Cömert "Lütfen direnmeye devam edin" dediğinde yarattığı etki görülmeye değerdi.

Abbasağa'nın son icraatlarının başında ise sokak sokak dolaşılarak Yaz Okulu için öğrencilerin ders kayıtlarının alınması geliyor. 8 Temmuz'dan itibaren bir ay boyunca Yaz Okulu çalışmaları yürütülüyor. Gönüllü öğretmenler ve veliler programı hazırladı, dersler başladı. Gazete grubunun "Park Gazetesi" Temmuz sonunda yayına başlayacak. Haber, yazı, fotoğraf, karikatürlerle gazeteye güç vermek isteyenler Abbasağa Parkı'na davet ediliyor.

Burada kimsenin tatile gitmeye niyeti yok, okullar açılana kadar örgütlenmek, Ramazan'da semt sakinleriyle kaynaşmak, gece saat 2'ye kadar tartışmak insanlara çok daha cazip geliyor. Forumdaki bir cümle aklımızdan hiç çıkmıyor: "Muhalefet etmek çok eğlenceli bir şey! Rüyâmda bile direniyorum." ✚

İSTANBUL pARk forumları

BURASI CİHANGİR PARKI: BEYOĞLU FORUMU

Yeniden öğrenirken

İstanbul'da 60 kadar parkta yürütülen ve birçok şehre yayılan mahalle forumlarının biri de 18 Haziran'dan beri Beyoğlu Forumu adı altında Cihangir Parkı'nda yapılıyor. 18 Haziran'dan 10 Temmuz'a, Cihangir Parkı'nda yaşananlara bağlanıyoruz.

Yiğit Atılgan

Express'in Gezi direnişi özel sayısında Gezi ruhunun 17 Haziran'dan itibaren yeni mecralar ve yeni mekânlar yarattığını, başka bir hayatın ve başka türlü bir ülkenin ihtimalinin doğduğunu söylemiştik. Gezi direnişi bizlere sendikaların ve meslek odalarının toplumsal ihtiyaçları karşılama becerisinin sınırlılığını, sosyalist ve devrimci oluşumların beklenmedik bir şekilde ve kendiliğinden gelişen bu halk hareketinin sürükleyicisi değil, öğrencisi olması gerektiğini gösteren bir deneyim oldu. Halihazırdaki yapıların 17 Haziran'a kadar devrimin kapısını aralayacak siyaseti ve örgütlenmeyi oluşturamadığını bir kenara not etmeli. Ancak, söz konusu kapı elbette ki sonsuza kadar yüzümüze kapanmış değil. Direniş, Gezi Parkı'nda ortaya çıkan enerjinin söze ve eyleme dönüşeceği, stratejisini ve örgütlenmesini belirleyeceği mecralar olarak parklarda gerçekleşen mahalle forumlarını belirledi. Forumlar, parmak demokrasisinin ve kurumsal siyasetin yol açtığı siyasal hantallığın yıkılacağı, temsilî demokrasi yanılsamasının sorgulanacağı, bireylerin kendi hayatları hakkındaki kararları aracısız bir şekilde alacağı, yeni muhalefet alternatiflerinin bina edileceği mekânlar olarak önem teşkil ediyor.

Cihangir'in geçmişi ve demografisi

İstanbul'da 60 kadar farklı parkta yürütülen ve başta Ankara ve İzmir olmak üzere birçok şehre yayılan mahalle forumlarının biri de, 18 Haziran tarihinden itibaren Beyoğlu forumu adı altında Cihangir Parkı'nda gerçekleşiyor. Forumun işleyişi ve amaçlarına geçmeden önce, Cihangir semtinin özgünlüklerini imlemekte fayda var. Tarihsel bağlamda Cihangir de bir işgal mahallesi. Bir katılımcının söylediği gibi, "buradaki Rumların ve diğer azınlıkların evlerini bizler işgal ettik, sokaklarının adlarını değiştirdik, bunu bilerek yaşayalım". Daha yakın geçmişte ise Cihangir'in soylulaştırılma sürecine, yoksulların, öğrencilerin ve trans seks işçilerinin uzaklaştırılması sonucu yeni bir demografinin mahalleye akın etmesine ve yaşam maliyetlerinin artmasına tanık olduk. Bu açıdan, Cihangir'in Gezi ruhunun temellerinden biri olan "dayanışma içinde ortak yaşam" bilincini bugüne kadar yeteri kadar sergilemediğini not düşmeli. Forum mekânı olan Cihangir Parkı ise aslında bir otopark. Park, yeşil alan olarak kalması koşuluyla 1940'lı yıllarda Beyoğlu Belediyesi'ne bağışlanmış, ancak bu vasiyete rağmen 1983'te katlı otoparka dönüştürülmüş. Cihangir Güzelleştirme Derneği'nin girişimiyle betonun üzerine bir miktar toprak dökülmesiyle oluşan bugünkü parkın estetik yoksunluğunu ve yakın geçmişte Oğuz Aral heykelinin parçalanmasına sahne olduğunu da belirtelim. Diğer bir deyişle, Beyoğlu forumu Cihangir mahallesi özelinde olumsuz bir kentsel, çevresel ve kültürel gidişatı geri çevirme misyonuna sahip.

Bir not da mahallenin sınıfsal yapısına dair: Korkut Boratav, Gezi direnişinin burjuvaziye ve onun devletine karşıt insanların ortak hareketi olmasıyla sınıfsal bir kimliği olduğunun altını çiziyor. (*www.sendika.org*) Aynı zamanda, direnişçilerin karşı cepheyle doğrudan bir bölüşüm karşıtlılığının olmaması ve hareketin daha ziyade geçmiş kuşaklardan devir alınan ortak varlıkların burjuvaziye peşkeş çekilmesine başkaldırması, Boratav'a göre bu sınıfsal direnişe olgun bir nitelik kazandırıyor. İşçilerin AVM inşaatlarının çadırlarında yanmadığı, tersanelerde iş makinelerinin çarklarına sıkışmadığı, madenlere inerken gazdan zehirlenmediği bir ülkede Gezi direnişi de vuku bulmayabilirdi. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi'nin raporuna göre, Haziran ayı boyunca tam 104 işçinin can vermiş olması, bizlere direnişin temelleri konusunda bir fikir vermeli. Öte yandan, Beyoğlu forumu, her ne kadar aksi yönde çaba gösterilse de, şimdilik gerçekleştiği mekân sebebiyle Cihangir sakinlerinin daha yoğun olarak katıldığı bir forum. Peki dairelerin fiyat rekoru kırdığı bir mahallede insanları günlerce TOMA'ları göğüslemeye, akşamları evlerinin konforunu bırakıp geceyarısına kadar parklarda vakit geçirmeye iten ne? Bu sorunun cevabını da Tanıl Bora prekarizasyon kavramıyla veriyor. (*www.radikal.com.tr*) İş sözleşmelerinin üçte ikiden fazlasının geçici olarak düzenlendiği günümüzde esnek ve güvencesiz istihdam norm haline gelmiş durumda. Teknolojinin "nimet"leri sayesinde "her an erişilebilir ve işe koşulabilir" hale gelen diplomalı beyaz yakalılar, Bora'ya göre, işsizlik ve geçim derdinin yanında arzuları ve günlük rutinleri arasındaki uçurumdan kaynaklanan bir özsaygı kaybı ve yabancılaşma yaşıyor. Sokak eylemleri sırasında Sıraselviler hattına can veren şeylerden biri, prekaryalaştırılmış küçük burjuvazinin üstündeki bu tip tazyiklerdi. Tüm bu sebeplerden Gezi direnişinin merdivenaltı atölyeler ile plazalar arasında bir hat ördüğünü söylemek mümkün.

Nasıl örgütlenmeli?

Beyoğlu forumunun ilk haftası, hemen her forumda olduğu gibi, durum değerlendirmeleri ve yakınmalarla, az somut öneri ve bol anı anlatımıyla geçti. Her kafadan bir ses çıktı, serbest kürsü konuşmalarında daldan dala atlandı, zira karşımızdaki yepyeni bir durumdu ve etkin bir şekilde nasıl yürütüleceği ancak deneyerek ve yanılarak öğrenilebilirdi. Bu ilk hafta boyunca, birçok konuşmacının değindiği ana mevzulardan biri örgütlülük ve örgütsüzlük kavramları arasındaki çatışmaydı. Direnişin Gezi Parkı'nın içinde geçirilen diliminde örgütsüzlük bir meşruiyet kaynağı olarak algılandı ve kitlelerin akışkan bir şekilde hareket edebilmesinin nedeni olarak gösterildi. Diğer yandan, direnişin mahalle forumlarıyla girdiği yeni aşamada hareketin devinimini kaybetmemesi için örgütlü olmanın gereği aşikâr. Bu ikilem Cihangir Parkı'ndaki katılımcıların konuşmalarında da belirgindi. Bir yandan siyasî partilerin ya da örgütlerin foruma jandarmalık yapma ve dar grupçu siyasetler doğrultusunda şekil verme tehlikesine karşı tetikte olan katılımcılar, öte yandan forumda örgütlü yapılar kurma isteklerini dillendiriyordu. Bu açıdan varolan tepkinin örgütlülük kavramının kendisine değil, mevcut örgütlere yönelik olduğunu söyleyebiliriz.

Forumun ilk haftasında parktaki panoya asılan "Çalışma Biçimimize Dair" başlıklı metinde "Temsilî demokrasiyi reddediyoruz" cümlesi geçiyordu. Bu noktada, doğrudan demokrasi kavramının temsil mekanizmalarının toptan reddi olarak anlaşılmasının yol açabileceği denetlenemez hiyerarşilerin oluşması tehlikesi önem arz ediyor. Beyoğlu forumu bu tehlikeye karşı çözümü bir iç koordinasyon grubu kurmakta buldu. Bu iç koordinasyon grubundaki kişiler denetlenebilir ve geri çağrılabilir konumda. Koordinasyon faaliyetleri katılımcıları yönlendirme ve farklı çalışma grupları arasında eşgüdüm sağlamakla sınırlı ve forumun işleyişinde buyurgan önderlere rol düşmüyor. Kararlar konsensüs yöntemiyle alınıyor, bir öneri gerekçeleri ve çekinceleriyle değerlendirilip yeni bir öneriye dönüştürülebiliyor. Konsensüs, çoğunluk ya da azınlık kararı olarak açıklanıyor, herkes kendi önerisinin sahibi ve uygulayıcısı olarak tanımlanıyor. Doğrudan demokrasiyi belki de ilk defa uygulamaya çalışan ve daha önce birbirini tanımayan bir kitlenin sadece birkaç hafta içinde çoğunlukçu değil, çoğulcu bir sistem oluşturabilmiş olması Gezi direnişinin en büyük kazanımlarından.

Yerel olana vurgu

İlk hafta tecrübe edilen tökezlemeler sonrası, Beyoğlu forumu kendini tekrar organize etti ve bir yandan serbest kürsü faaliyetlerini yürütürken, diğer yandan konu başlıklarına göre farklılaşan yirmi kadar çalışma grubu oluşturup somut kararları bu

FOTOĞRAF: MUHSİN AKGÜN

gruplar aracılığıyla alacak şekilde evrildi. Bu çalışma gruplarının öncelikli odağı, mahalle ve ilçe ölçeğinde yapılabilecek değişiklikler. Her ne kadar forumlarda toplanma sebebinin Beyoğlu'nun ya da Cihangir'in problemleri değil, Gezi Parkı'nda dillendirilen büyük ölçekteki özgürlük talepleri olduğuna dair karşıt görüşler dillendirilse de, değişime yakın çevreden başlamanın daha gerçekçi olduğuna dair inanç baskın. Uzun zamandır faaliyet gösteren Cihangir Güzelleştirme Derneği, bir süredir diğer semt dernekleriyle birlikte Beyoğlu İmar Planı'nın olası etkilerine dair toplantılar yapıp kamuoyu bilgilendirme faaliyetlerinde bulunuyor. Söz konusu imar planı Cihangir, Galata ve Gümüşsuyu'ndaki bazı yeşil alanların yapılanmaya açılmasını öngörüyor. Aciliyeti bulunan başka bir durum ise, geçtiğimiz şubat ayında dernek tarafından "Yaşadığınız mahallede bir otoban ister misiniz?" başlıklı çağrıyla duyurusu yapılan ve Firuzağa Meydanı'nda planlanan battı-çıktı tüneli. Bu planın odağında geçtiğimiz ayki iptal kararıyla geleceği meçhulleşen Tepebaşı-Elmadağ tüneline ilaveten yapılacak ve Gümüşsuyu ile Sıraselviler Caddeleri'nde trafiği yeraltına alacak inşaat çalışması var. Bu plan hayata geçerse esnaf zarar görecek, tarihî binalarda hasar riski oluşacak, hava ve gürültü kirliliği kaçınılmaz bir hal alacak. Son olarak Taksim İlkyardım Hastanesi'nin taşınma planı da itirazlara gebe. Beyoğlu forumu söz konusu mahallî gündemlere dair farkındalık oluşturmak ve eylemlilik üretmek amacıyla dernekle eşgüdüm içerisinde hareket edecek bir çalışma grubu oluşturdu.

Ticarî işletmelere getirilen sokağa masa koyma yasakları ve Emek-İnci-Tarlabaşı hattında cisimleşen kentsel müdahalelerle dönüşümü yakından tecrübe eden Beyoğlu forumu katılımcıları somut olarak eyleme de geçmiş durumda. Cihangir Parkı'nda bir peyzaj çalışması yapılması, parkın takas pazarları ve sanatsal performanslarla bir yaşam alanına çevrilmesi, görsel ilanlar, graffitiler ve dilek ağaçlarıyla bir müştereklik hali oluşturulması çalışma gruplarının öncelikli hedeflerinden. "Kent Bahçeleri" isimli çalışma grubu, yerine bir sosyal tesis inşa edilmesi tehlikesiyle karşı karşıya olan Roma Bahçesi'ni bir bostana çevirme çalışmasına şimdiden başladı, alan şişeler ve izmaritlerden temizlendi, toprak sulanarak yumuşatıldı. Bunlar belki küçük adımlar, ancak daha görünür olan 3. köprü ve 3. havaalanına, Anadolu'daki HES ve enerji santrali inşaatlarına karşı yürütülen mücadelelerden ilham alan ve diğer yerel direnişlerle dayanışan faaliyetler.

Önceliğimiz seçim sratejileri tasarlamak değil, mahalle forumu gibi yapıların daha büyük ölçeklerde nasıl kurulabileceğini tartışmak ve bu yapıların halkı oligarşiye karşı örgütleyebilecek bir kudret edinmesini sağlamak olmalı. Halkın öz-örgütlülüklerini oluşturmadan bir erki devirmek, kapıyı başka bir erkin hegemonyasına açma tehlikesine haiz.

Makro siyaset

Yerele dair kararları vermenin yanısıra, forumu daha büyük siyasî problemlere dair harekete geçirme isteği de mevcut. Konuşmacıların bir kısmı "Zamanında CHP ve BDP gibi partiler ortak hareket edebilse AKP'nin bugünkü tahakkümüne engel olunabilirdi" cümlesiyle özetlenebilecek pişmanlıkları dillendiriyor. Geleceğe yönelik önerilerden biri ise "Bu direnişi ne CHP ne de başka bir parti kapsayamaz, yeni adaylar çıkarıp onları destekleyelim" fikri. Forumların rüzgârını arkasına alıp ortaya yeni bir siyasî parti çıkarmak isteyenler, özellikle Beyoğlu forumunun ilk evrelerinde epey mikrofon mesaisi yaptı. Bu yeni siyasî partinin nasıl oluşturulacağına dair detaya girilince de laf sık sık İtalya'daki komedyen / blog yazarı Beppe Grillo'nun önderliğindeki Beş Yıldız Hareketi'ne ve "e-demokrasi" kavramına geldi. Ancak zamanla, ortak akıl "Çalışma Biçimimize Dair" başlıklı metindeki "Temsiliyetimiz ve partizanlığımız yoktur" cümlesinde buluştu. Yeni bir parti oluşturma fikrine karşı çıkan katılımcılar, oy ve sandık kavramlarının iktidarın Gezi direnişini sıkıştırmak istediği nokta olduğuna ve forumlardaki enerjinin öncelikli olarak alternatif demokrasi modellerini tahayyül etmeye yöneltilmesinin önemine dikkat çekti. Beş Yıldız Hareketi gibi siyasî istikameti belli olmayan ve otoriterleşme eğilimi gösteren popülist liderlere dayanan hareketlerin kolaycı olduğu ve esas misyonun sabırlı bir şekilde tabanı örgütlemek olduğu konusunda genel bir uzlaşı hâkim. Kısa sürede oluşturulacak "Çapulcu Partisi" gibi prefabrik siyasî yapıların olası sandık başarısını kurtuluş olarak görmektense, mahalle forumlarını gerçek birer yerel karar organı haline getirme isteği ön planda.

Cihan Tuğal'ın "Önceliğimiz çatı parti ya da seçimlere yönelik benzer bir yapıyı inşa etmek mi ol-

malı" sorusuna yanıt aradığı yazısında da belirttiği gibi, bu taktikler defalarca denenip başarısızlığa ulaştı ve önderlik meselesi sandığı aşan bir şekilde tartışılmalı. (*t24.com.tr*) Önceliğimiz seçim sratejileri tasarlamak değil, mahalle forumu gibi yapıların daha büyük ölçeklerde nasıl kurulabileceğini tartışmak ve bu yapıların halkı oligarşiye karşı örgütleyebilecek bir kudret edinmesini sağlamak olmalı. Gezi direnişinin ilk bir ayında elde edilebilecek bazı kazanımların elimizden kayıp gitmesi, biraz da kitle bağlarını kurmuş ve manevra kabiliyeti kazanmış kadroların oluşmamış olmasından kaynaklanıyordu. Halkın özörgütlülüklerini oluşturmadan bir erki devirmek, kapıyı başka bir erkin hegemonyasına açma tehlikesine haiz. Bu alternatif örgütlenmenin tohumları mahalle forumlarında atılabilir. Beyoğlu forumu bünyesinde çalışan "2015 Türkiye'si ve yüzde 10 Seçim Barajı" isimli bir çalışma grubu var, ancak bu çalışma grubunun faaliyetleri şimdilik bireyleri oylarına sahip çıkmaya yönlendirmek ve seçim barajının düşmesine yönelik farkındalık oluşturmakla sınırlı. Kalıcı siyaset yapılarının oluşturulmasında esas görev "Forumlararası Koordinasyon" çalışma grubuna düşüyor. Zira mahalle forumları uzun vadede ulusal ve küresel ölçekte kapsayıcı oluşumlara dönüşecekse, forumların birbiriyle bağlantıya geçmesi, taleplerini ortaklaştırması ve eşgüdümlü söz söyleyebilme becerisi edinmesi kritik önemi haiz. Bu yolda çeşitli adımlar atılmaya başlandı; örneğin, İstanbul'un birçok yerindeki forumlardan katılımcılar Cihangir Parkı'na gelip sözlerini söyledi, söylenenleri dinledi. Bunun dışında Hemzemin Forum Postası, Gezi Postası, Çapul TV ve Gezi Radyo gibi direniş esnasında oluşan medya kanalları da eşgüdümün sağlanabilmesi yolunda birer model oluşturuyor.

Dayanışmacı ekonomiler ve anti-kapitalizm

Beyoğlu forumu yola çıktığı anda çalışma ilkelerinin arasına "Hayatı anti-kapitalist bir biçimde değiştirmek amacımızdır" şiarını yerleştirmişti. Bu bağlamda, dayanışmacı ekonomik modellerin hayata geçirilmesi de forumun tartıştığı konulardan biri oldu. Serbest kürsü konuşmacıları sık sık boykot listeleri oluşturulmasından, tüketmemekten, AVM'lere gitmemekten, kredi kartı kullanmamaktan, paralarını bankalardan çekmekten bahsetti. Bunlar biraz da bireysel eylemler olduğundan, forum katılımcıları tarafından ne kadar hayata geçirildiğini gözlemlemek mümkün değil. Bunun yanında gazeteci Ahmet Şık'ın foruma katıldığı bir gün dikkat çektiği, anaakım medyayı boykot etme ve bağımsız küçük medya adacıklarını ekonomik olarak güçlendirme çağrısı da mevcut. Somut olarak hayata geçirilen bir aktivite, Göçmen Dayanışma Ağı tarafından bir seneyi aşkın süredir Tarlabaşı'nda sürdürülen Göçmen Mutfağı projesinin bir akşam parkta düzenlediği atölye oldu. Bu tür dayanışmacı mutfaklar hem ezberlenmiş tüketim modellerine bir alternatif oluşturma, hem de dayanışma ruhunu yeşertme imkânları sunuyor. Bunun dışında parkta bir takas pazarı kuruldu ve paranın devreden çıkarıldığı bir ekonomik model şimdilik bir günlüğüne de olsa hayata geçirildi. Bu ufak adımlar zamanla mahallede bir ekolojik pazar kurulmasına ya da kooperatif sistemiyle işleyen ve kâr amacı gütmeyen bakkal ve lokanta gibi işletmeler oluşturulmasına, bu oluşumların başka mahallelere de ilham vermesine temel sağlayabilir.

Beyoğlu forumundaki anti-kapitalist yönelimin bir örneği de kültürel cenahtan geldi. 13. İstanbul Bienali kapsamında düzenlenen "Kamusal Sermaye" programı esnasında yaşanan olayları tartışmak ve protestoculara reva görülen muamele sonrası gelen eleştiriler sonucu zarar gören imajını toparlamak amacıyla İKSV tarafından Cihangir Parkı'na bir toplantı çağrısı yapıldı. Cihangir Parkı elbette ki herkesin kullanımına açık, ancak İKSV'nin her gün aktif bir şekilde mahalle forumu düzenlenen bu parka yaptığı çağrı öncesi forumun iç koordinasyonuyla iletişime geçmemesi tepki topladı. Bu tepkinin ana sebebi ise İKSV'nin temsil ettikleri. Gezi direnişi boyunca vuku bulan devlet şiddetine karşı herhangi bir kınamada bulunmayan ve küratörü Fulya Erdemci'nin tabiriyle, "bienale yönelik eleştiri sahiplerini ağızlarına megafon tutulacak kişiler" olarak tanımlayan kurumun Cihangir Parkı'na yaptığı çağrı da mekânı sermayenin elinden çekip alan Gezi direnişini İstanbul'u markalaştırıp pazarlama çabasına alet etme girişimi olarak algılandı. Bunun yanında, Sarıyer Belediyesi'nin verdiği plan tadilatı onayıyla Zekeriyaköy'de ormanları talan edip inşa ettiği Ormanada projesiyle rantın tillahını kapan Eczacıbaşı Grubu'nun kurumun arkasındaki desteği, Beyoğlu forumu katılımcılarının İKSV'nin yaptığı çağrıdan duydukları rahatsızlığa tuz biber oldu.

Kalıcı siyaset yapılarının oluşturulmasında esas görev "Forumlararası Koordinasyon" çalışma grubuna düşüyor. Zira, mahalle forumları uzun vadede ulusal ve küresel ölçekte kapsayıcı oluşumlara dönüşecekse, forumların taleplerini ortaklaştırması ve eşgüdümlü söz söyleyebilme becerisi edinmesi kritik önemi haiz.

"Hepimiz biriz"

Gezi direnişinin kitleselleşebilmesinin temel sebeplerinden biri, bazen taban tabana farklı görüşlere sahip kişi ve grupların bile ortak bir paydayı yakalayıp beraber hareket edebilmesiydi. Bu bilince sahip çıkılması mahalle forumlarının da kapsayıcı ve sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için elzem. Bu sebepten Beyoğlu forumu da "cinsiyetçi, ırkçı ve ayrımcı söylemden uzak durma" ilkesini sahiplenmiş durumda. Forumun ilk günlerinde zaman zaman dillendirilen "kömür ve makarnayla kandırılanlar" söylemiyle vücut bulan üstten bakış zamanla yok oldu. Bir konuşmacının söylediği "İnsanların beyinleri liseden beri yıkanıyor, ama biz vicdanlarına güvenelim" sözü, Beyoğlu forumunu Cihangir dışındaki semtlerden kişilerin katılımlarıyla zenginleştirmeyi ve insanlar arasındaki yapay barikatları yıkma amacı güden "Hepimiz Birimiz" isimli çalışma grubunun temel ilkesi. Ekonomik zararları arttıkça direnişçilere karşı cephe alma emareleri gösteren esnaflara yapılabilecek ziyaretlerin hazırlıkları yapılıyor. Beyoğlu özelindeki bir durum ise Tophane ve Cihangir mahalleleri arasındaki gerilim. Hatırlanacağı gibi, 2010'un eylül ayında Tophane'deki çeşitli galerilere saldırılar olmuş ve bu saldırıların arkasındaki nedenler olarak kültürel çatışmalar ve kentsel dönüşüm olgusunun yarattığı tedirginlikler gösterilmişti. Gezi direnişçilerinin sokak eylemleri sırasında polisten kaçarken Tophane'de bazı saldırgan gruplara tutulduğuna da tanık olduk. Forumda diyaloğa Tophane ve Kasımpaşa gibi yakın çevredeki mahallelerden başlanması gerektiği konuşulurken, bir gece Tophane'den eli sopalı bazı gençler Cihangir Parkı'na geldi. Bu kişiler forum katılımcıları tarafından hüsnü kabul gördü, mikrofonda dertlerini anlatmaları imkânı verildi ve alkol rahatsızlıkları üzerinde konuşulup bir ortak noktaya varıldı. Ellerinde sopalarla gelen gençler mahallelerine hoş beş ile döndüler. Her ne kadar alınacak çok yol olsa da, bu ufak deneyim dahi diyaloğun açabileceği kapılar açısından umut yeşertici.

Atölyeler ve eylemler

Daha önce bahsettiğimiz takas pazarı ve dayanışma mutfağı atölyesinin yanısıra, Beyoğlu forumu bünyesinde hastane ziyaretleri, ilkyardım eğitimi ve vegan mutfağı gibi faaliyetler gerçekleşti. Bunların dışında "Orantısız Zekâ" çalışma grubunun düzenlediği film gösterimleri ve konuşmacı davetleri de Cihangir Parkı'nı yaşayan ve fikrî olarak kendini besleyen bir mekâna dönüştürüyor. Bu çerçevede feminist aktivist Yasemin Öz'ün katılımıyla Türkiye'de LGBT hareketinin tarihine ve yazar/yayıncı Ahmet Koçak'ın katılımıyla yirminci yılında Sivas katliamına dair iki panel düzenlendi. Fatsalıların '80'lerde inşa ettiği, doğrudan katılımı mümkün kılan ve mahalle komitelerine dayanan yerel yönetim deneyini konu alan "Unutturulanlar: Fatsa Gerçeği" ile İstanbul'daki kentsel dönüşümü tüm boyutlarıyla inceleyen "Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir" belgeselleri gösterildi, yönetmenleri ile sohbetler yapıldı. Bu atölye faaliyetlerinin yanında forumların bir ayağını sokağa basması da önemli ve Beyoğlu forumu şimdiye kadar sokak protestolarını da karara bağlayan bir mekanizma işlevini üstlenmeyi başarmış durumda. Her forum öncesi, Cihangir'de bir yürüyüş düzenleniyor, sokaktaki eylemlilik hali sürdürülüyor. Bu eylemlerin temasını belirleme konusunda ise devletin güncel şiddeti ve katliamlara dayalı tarihi forum katılımcılarını zorlamıyor. Bir gün Ethem Sarısülük'ün katili olan polisin serbest bırakılması protesto ediliyor, bir gün Lice'de öldürülen Medeni Yıldırım için yürünürken "Kürdistan" sloganları yankılanıyor, bir gün Madımak Katliamı lanetleniyor. Ali İsmail Korkmaz'ı kaybettiğimiz gün de katılımcılar ortak bir "Beyoğlu Forumu" pankartı arkasında Galatasaray'dan Gezi Parkı'na yürüdü. Mekânsal yakınlık sebebiyle Anti-kapitalist Müslümanlar önderliğinde düzenlenen "yeryüzü iftarları"na sahip çıkmak ve katılım göstermek de forum katılımcıları tarafından görev biliniyor.

Bugüne kadar atılan onca olumlu adıma rağmen mahalle forumlarının hâlâ emekleme devresinde olduğunu söyleyebiliriz. Zira, otuz yıllık ataleti birkaç haftada tamamen atabilmek mümkün değil. Ama mahalle forumları doğrudan demokrasinin ve kendi kaderini eline almanın önemini anlamış durumda ve harıl harıl bu hedefe varma yolundaki yöntemleri tasarlıyor. Şu an yaşadığımız demokrasinin kendisi değil belki ama, demokrasi yolunda tüm bildiklerimizi unutup yeniden öğrenme safhası. Express'in özel sayısının kapağına taşıdığımız sloganla bitirelim: "Bu daha başlangıç, mücadeleye devam."

İSTANBUL pARk forumları

BURASI SANATÇILAR PARKI: ETİLER FORUMU

İnsanca yaşama talebi

Etiler vagonu, park forumları seferine 19 Haziran'da katıldı, düzenli buluşmalar ve konuşmacı konuklarla katılım genişledi. Buyrun Sanatçılar Parkı'na...

Selen Gülün

Gezi'deki oluşum hayatımızda uzun zamandır eksikliğini duyduğumuz özgür ifade ortamını sağlaması açısından çok değerliydi. Hep birlikte eşitlik ve adalet duygularını hatırladık, paylaşımı yeniden hayatımızın merkezine aldık. Gezi'deki işgalin dağıtılmasının ardından, hem biraz dertleşmek hem de yaşamakta olduğumuz sorunlara çözüm bulmak amacıyla başlayan forumlara Etiler de Sanatçılar Parkı'nda 19 Haziran günü kalabalık bir grubun katılımıyla eklendi. 20'sinden itibaren takip edebilmeye başladığım forumun ilkinde konuşma sırasının uzunluğu sebebiyle söz alma fırsatı bulamadım, ama ikinci gün beş dakikalık konuşma hakkımı "Trans onur yürüyüşünü desteklemenin önemi, alkol yasasının müzisyenler ve yaşama koşulları üzerindeki etkisi" hakkında kullanabildim. Forum uzun zamandır yan yana yaşayan katılımcıların birbirini tanıması, ilgi alanlarını, politik görüşlerini duyabilmesi bakımından çok ilginç bir deneyime dönüştü. Sanatçılar Parkı bir toplumsal tartışma alanı olarak işlevselliğine çabucak kavuştu.

Başlangıçta Etiler Forumu'nun katılımcılarının yüzde 85'i direnişte aktif rol almış gençlerden oluşuyordu. Bu tablo Etiler halkının katılımcı etkisiyle giderek biraz değişti. Moderatörlüğünü genellikle genç arkadaşların üstlendiği forumun katılımcılarının yaş yelpazesi epey geniş, her yaştan insan var. Meslek grupları da çok çeşitli. Önceleri her gece yapılan buluşmalar daha ilk toplantıda Yaşayan Kütüphane ve ardından Serbest Kürsü fikrinin ortaya atılıp kabul edilmesiyle eğitici, bilgilendirici, tartışmaya açık, planlı, programlı ve takvimli buluşmalar haline dönüştü.

Yaşayan kütüphane

Bugüne kadar, gazeteci Şükran Soner, aktivist avukat Burçak Ünal, Barbaros Şansal, gazeteci Ali Sirmen "Seçim ve Demokrasi", Dost Can Deniz "Motivasyon ve Sürdürülebilir Direniş", LGBT hareketinden Hasan Hüseyin Şehriban Karabulut "Biz Kimiz?", Mor Çatı avukatı Birsen Atakan "Kadına karşı şiddet" konularında konuşarak Yaşayan Kütüphane'nin konukları oldular.

Temmuz takviminde sırasıyla LDP Genel Başkanı Cem Toker "Gezi sürecine bakış", İhsan Eliaçık "Yeryüzü Sofrası" iftarları, ekonomist Can Aşlak "Türkiye Ekonomisi", siyaset bilimci ve kent hareketleri aktivisti Cihan Baysal ise "Kentsel dönüşümün boyutları" konularında Yaşayan Kütüphane'nin konukları olacak.

Biz kimiz, ne istiyoruz?

Etiler Forumu 27 Haziran'da "Biz kimiz? Ne istiyoruz? Taleplerimiz" başlıkları altında bir deklarasyon yayınladı. "Biz kimiz?" sorusu "Din, dil, ırk, mezhep, etnisite, cinsiyet veya cinsel yönelim ayrımı yapılmaksızın, bütün kimlikleriyle insanın insanca yaşamasını talep eden bireyleriz" diye tanımlanıyor. "Ne istiyoruz?" sorusunun cevabı ise "... özgürlükleri kısıtlanmış tüm bireyler olarak özgür ve demokratik bir ülkede barış içinde yaşamak istiyoruz" şeklinde veriliyor. Sekiz madde halinde sıralanan "Taleplerimiz" Taksim Dayanışması'nın talepleriyle de uyuşuyor: "İfade özgürlüğünün önündeki engellerin kaldırılması, Gezi eylemleri sırasında uygulanan şiddetten sorumlu kişilerin görevden alınması, gaz bombasının yasaklanması, anti-demokratik uygulamalara son verilmesi, bireysel hak ve özgürlüklere ve ekolojik dengeye hassasiyet..."

Sekiz maddelik "Taleplerimiz" Taksim Dayanışması'nın talepleriyle de uyuşuyor: "İfade özgürlüğü, Gezi'de uygulanan şiddetin sorumlularının görevden alınması, gaz bombasının yasaklanması, anti-demokratik uygulamalara son verilmesi, bireysel hak ve özgürlüklere ve ekolojik dengeye hassasiyet..."

Ayrıca, pek çok çalışma grubu da oluşturuldu: İletişim, Kayıplarımız için ağaç dikimi, Sosyal sorumluluk, Ekonomi, Eğitim, Hayvan hakları, Spor, Seçimlerde adalet, Siyaset, Mahalle sorunları, Kent suçları ve Rekreasyon. Halk meclisi ve sekretarya yapılandırılması konusunda da hızla sonuç alınacak gibi gözüküyor. 14 Temmuz Pazar günü ise semt pazarından alışveriş, takas şenliği, armağan çemberi, yer sofrası iftarı ardından Yaşayan Kütüphane'nin düzenlediği "Dayanışma ekonomisi ve dirençli toplumlar" tartışmasıyla sonlanacak bir Sanatçılar Parkı Pazar şenliği organize edildi. Sanatçılar Parkı'nda buluşan Etiler Forumu kendine ait sosyal kültürü yaratabilecek bir altyapı oluşturma konusunda donanımlı ve kararlı gözüküyor.

FOTOĞRAF: SERDAR GÜZEL

BURASI KARTAL SAHİL MEYDANI: KARTAL FORUMU

Yepyeni bir dil

Çeşitli pratik sebeplerle park yerine meydanda buluşmayı tercih eden Kartal forumu, katılımı artırmanın yollarını ararken atölyelere ağırlık vermeyi sürdürüyor.

Neyir Özdemir

Gezi Parkı'nın polis tarafından işgal edilmesinden hemen sonra, sanki herkes çok önceden sözleşmiş gibi, ilki Abbasağa Parkı'nda olmak üzere şehrin onlarca parkına ve meydanına yayılan forumlardan biri de 19 Haziran tarihinden beri Kartal Sahil Meydanı'nda yapılıyor.

1970'lerde özellikle Dersim, Sivas ve Erzincan'dan göç almış, çevresi fabrikalarla çevrili bir işçi semti olan Kartal, 1980 öncesi ilçede örgütlenmiş çok sayıda sol örgütten dolayı "komünist yuvası" ya da "Küçük Moskova" diye anılıyormuş. Göç alınan şehirlerden de anlaşılabileceği gibi, ilçede Alevî ve Kürt nüfus oldukça yoğun. Zaman içinde fabrikalar kapanıp işçi semti olma özelliğini yitirse de, halen çok sayıda sol parti, örgüt ve derneğin faaliyet gösterdiği ilçede sol muhalefet her daim etkin olmuş. Hal böyle olunca Gezi direnişinin ilk günlerinden itibaren Kartal'da destek eylemlerinin bir gün olsun hız kesmemesine şaşırmamak lâzım. Gerek ilçe merkezinden gelen, gerekse mahallelerden inen binlerce kişinin katılımıyla her gün eylemler yapıldığını, kimi günler E-5'in kapatılıp köprüye yüründüğünü direniş süresince Kartal'da bulunanlardan öğreniyoruz. Kartal'ın merkezindeki eylemlerin buluşma noktası olan Sahil Meydanı şimdi de mahalle forumuna ev sahipliği yapıyor.

Aslında Kartal'da forum yapılabilecek bir park yok değil, ama hem meydana uzak olması hem de ses sistemi ve aydınlatma için gerekli altyapının yokluğundan ötürü park tercih edilmemiş. "İnsanlar meydana zaten yürüyüş için geliyorlardı; bundan böyle fikirlerin paylaşılabildiği, yeni direniş yollarının arandığı bir forum ortamına dönüştü meydan" diyor forumun düzenlenmesine önayak olanlardan Deniz. Park gibi insanı kucaklayan bir ortam yerine meydanda buluşmanın dezavantajları da var tabii. Foruma gelenler beton zemin üzerinde ayakta dikilmek zorunda kalıyor, meydan çok geniş olduğu için insanların kaynaşması güç oluyor. Ancak bu fizikî dezavantajlar kimseyi yıldırmıyor. Kartal halkı her akşam forum alanında bir araya gelmeye devam ediyor. Kimi günler mahallelerden gelen gruplar kortej halinde, sloganlar eşliğinde merkezde yürüdükten sonra forum meydanındaki kalabalığa katılıyor.

Kartal forumunun göze çarpan özelliklerinden biri, katılımcıların çoğunun orta ve üzeri yaş grubundan olması. Forumda aktif olarak görev alan ve çok emek veren genç arkadaşlar da var tabii, ama ne yazık ki azınlıktalar. Gençlerin neden daha çok katılım göstermediği sorusuna aldığımız cevaplardan biri, Kartal'daki forumda "eğlence kültürünün oturmamış olması"nın gençleri daha hareketli ve keyifli vakit geçirebilecekleri diğer forumlara yönlendirdiği. Bir diğer cevap ise, Kartal'daki sol siyasetlerde örgütlenen gençlerin forumun siyasî yapısını sorguladıkları. Bütün forumlarda olduğu gibi, Kartal'da da çok farklı siyasî görüşlerden katılımcılar bir araya geliyor, konuşmalar ve eylemler sırasında hiçbir grup ya da parti kimliği öne çıkartılmıyor, bunu ihlal edenler topluluktan tepki alıyor.

Rant uğruna hepimize ait olanların gasp edilmesi, yaşam alanlarımızın talanı Kartal'da da karşımıza çıkıyor. Bunlardan biri Cevizli Tekel arazisinin büyük bir kısmının Gülen hareketiyle anılan Bilim ve Sanat Vakfı tarafından kurulan Şehir Üniversitesi'ne 49 yıllığına tahsis edilmesi.

"Söz mü, eylem mi" tartışması

Kartal'daki forumda ilk rastladığımız hararetli tartışmalardan biri "neden burada kendi aramızda konuşuyoruz, neden yürümüyoruz?" konusundaydı. Bugüne kadar, eylem deyince ilk akla gelenin geniş katılımlı yürüyüşler düzenlemek olduğu Kartal'da forumlara neden ihtiyaç duyulduğunu, birbirimizi dinlemenin neden önemli olduğunu uzunca tartışmak gerekti. Forumun düzenlenmesinde çok emeği geçenlerden Kâzım "'biz foruma devam edeceğiz' dediğimizde, kimi kişilerden 'burayı bölüyorsunuz, yanlış yapıyorsunuz' gibi tepkiler aldık" diyor. Tartışmanın sonunda forumlarda örgütlenmenin de yürümek ve sesini duyurmak kadar önemli olduğuna kanaat getirenler yola devam ediyor.

Hemen her forumda olduğu gibi, Kartal'da da ilk günlerde katılımcılar direniş süresince yaşadıklarını anlatıyor ve sürece ilişkin genel fikirlerini dile getiriyor. Direnmenin, bir arada olmanın, mücadeleyi asla bırakmamanın önemi vurgulanıyor. Bunun nasıl olacağına dair somut önerilerin ortaya konması içinse biraz zaman geçmesi gerekti. İlk günlerde dile getirilen

en somut taleplerden biri Halk Meclisi kurulmasıydı. Bunun için çağrı yapılıp toplantılar düzenlendiyse de, Halk Meclisi'nin daha uzun vadede hayata geçmesi gereken bir oluşum olduğu, önceliğin foruma dinamizm katacak, daha çok kişiyi meydana çekecek atölyelere verilmesi gerektiği sonucuna varıldı. Forum alanının yaşayan bir mekâna dönüştürülmesi için çadırlar kurulması, takas pazarlarının organize edilmesi gibi öneriler henüz hayata geçirilemezken atölyeler hızla yol aldı.

Uçurtma atölyesinde çocuklar Ahmet Hocaların eşliğinde rengârenk uçurtmalar yapıp uçuruyorlar. Müzik atölyesinde kurulan Çapulcu Ritm Grubu'nun da tamamı çocuklardan oluşuyor ve yakında diğer forumlarda da çalmak için hazırlıklar yapıyorlar. Aileler çocuklarını atölyelere getirdikçe forum alanı daha da canlanıyor. Sinema atölyesi iki-üç akşamda bir film gösterimleri düzenliyor. İmre Azem'in yönettiği "Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir" ve Metin Yeğin - Dilek Çolak ortak yapımı "Patronsuzlar" gösterilen filmler arasında. Yakın zamanda hayata geçmesi planlanan bir diğer atölye ise, yardımcı doçent Ekim Arbatlı öncülüğünde tartışmalar yürütecek olan Siyaset atölyesi. Atölyelerin yanısıra, dayanışmayı güçlendirecek daha pek çok etkinlik de düzenleniyor. 2 Temmuz Sivas katliamının 20. yıl anmasında "Sivas'ta Yakanlar AKP'yi Kuranlar" pankartı açıldı, meydanda yakılan büyük ateşin etrafında semah dönüldü, türküler söylendi.

Atölyelerin yanısıra, dayanışmayı güçlendirecek pek çok etkinlik düzenleniyor. Sivas katliamının 20. yıl anmasında "Sivas'ta Yakanlar AKP'yi Kuranlar" pankartı açıldı, meydanda yakılan büyük ateşin etrafında semah dönüldü, türküler söylendi.

Cevizli Tekel Fabrikası mücadelesiyle dayanışma

Her yerde olduğu gibi, rant uğruna hepimize ait olanların gasp edilmesi, yaşam alanlarımızın talanı Kartal'da da karşımıza çıkıyor. Bunlardan biri Cevizli Tekel arazisinin büyük bir kısmının Fethullah Gülen hareketiyle adı anılan Bilim ve Sanat Vakfı (BİSAV) tarafından kurulan İstanbul Şehir Üniversitesi'ne 49 yıllığına tahsis edilmesi. 2001'de Tekel'in özelleştirilmesiyle önce Özelleştirme İdaresi'ne, daha sonra 2008'de Tekel'in vergi borçlarına karşılık Maliye Hazinesi'ne devredilen Kartal Cevizli'deki 460 bin metrekarelik Tekel arazisinin 296 bin metrekarelik kısmı İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından bir dizi hukuk ihlâli sonucunda Şehir Üniversitesi'ne tahsis edildi. İçinde 4 bin 200 adet asırlık ağacı ve Geç Roma - Erken Bizans dönemine ait Brias şehir kalıntılarını bulunduran bu paha biçilmez arazi, 1999'da 3. derece doğal sit alanı olarak tescil edilmişti. Geçtiğimiz günlerde, Tekel arazisinin kapısına Şehir Üniversitesi'nin inşaat tabelasının asılması üzerine yapılan protesto yürüyüşüne Kartal Forumu da geniş katılımla destek verdi. Tekel arazisinin ranta kurban edilmeye çalışılması kent hakkı mücadelesi bağlamında forumda tartışılan önemli konulardan biri haline geldi. Kartal Belediyesi'nin de takipçisi olduğu süreçte halkın talebi çok net: Tekel kampüsünün halkın ortak yaşam alanı olarak yeniden düzenlenmesi.

Kartal Forumu'ndan Kartal Dayanışması'na

Kartal Forumu'nun ilk günlerinde yaşanan yoğun katılım yerini zamanla daha az sayıda, ama kararlı bir kitleye bırakmış durumda. Bunun aşılabilmesi, gerek ilçe merkezinden, gerek mahallelerden daha çok kişinin foruma çekilebilmesi için el ilanları hazırlanıyor. Ayrıca, bir anons arabasıyla her gün ayrı bir mahallenin foruma davet edilmesi için çalışmalar yürütülüyor. Geçtiğimiz günlerde ilki yayınlanan Forum Bülteni'nin ikincisi yolda. Forumda alınan yeni kararlardan biri de ilçede daha kapsayıcı bir örgütlenme ve mücadele yürütebilmek adına forumu Kartal Dayanışması adıyla yeni bir çatı altına taşımak.. Forumla ilgili bilgilere facebook'ta #DirenKartal sayfasından ulaşmak mümkün.

Gezi direnişi hayatlarında aktif siyasetle uğraşmamış, örgütlenip hakkı için sokaklara dökülmeyi belki de aklının ucundan bile geçirmemiş, seçimden seçime oy kullanıp köşesine çekilmiş binlerce insanı sokağa döktü. Daha da güzeli, mücadelenin hayatımızın her ânına işlemesinin ne demek olduğunu bizlere öğretti. Hakkımız olan için direnmenin, dar hayatlarımızdan sıyrılıp bir araya gelerek örgütlenmenin önemini kavradık. Şimdi parklarımızdaki, meydanlarımızdaki forumlarda, bir ayağımızı sokaklardan çekmeden, sabırla tartışarak, düşünerek, eyleyerek geleceğimize sahip çıkıyoruz. Yepyeni bir dil öğrenir gibiyiz, o yüzden hatalar da, tökezlemeler de eksik değil. Yeter ki mücadeleyi bırakmayalım, gencecik arkadaşlarımızın bu uğurda çalınan hayatlarını unutmayalım.

Buradayız
KEREM EKSEN

"Herhangi bir romanın konusu olabilecek o genç adamlardan biriydim ben de. Genç adam evinde oturur, genç adam hülyalara kapılır, genç adam sever, sevmez, sevmeyi bilmez, hayat ona yabancı gelir. Genç adam... Bıkıp usanmadan birbirinden sıkıcı sayfalarda dolaşır durur. O genç adamdan nefret ediyorum, dedim odamda oturmuş içimdeki kasveti dağıtmaya çalışırken, onun hayatını dolduran bütün o berbat ayrıntıların ne kadar sıkıcı olduğunu düşündüm. O ayrıntıların hiçbirinin romanımda yeri olmayacak, dedim, benim romanımda bütün olayların bir ağırlığı olacak."

Alef'ten
sıcağı sıcağına
dört mevsimlik
bir kitap

alef yayınevi

İSTANBUL pARk forumları

BURASI MAÇKA DEMOKRASİ PARKI

İsyan hareketinin nitelikli 20'si

Gezi Parkı'nın bütünden koparılmış parçası Maçka Parkı, Şişli ve Kurtuluş'un kendi forumlarını kurmasından sonra esas olarak Nişantaşı sakinlerini ağırlıyor. Nişantaşı deyip geçmeyelim, "Kapital"den alıntılar da var, emperyalizm tartışmaları da, Gezi direnişinde hayatını kaybedenlere yumruk havada saygı duruşu da...

Berrin Karakaş

Maçka Demokrasi Parkı'nın kuzey ve güney kapısında 18 Haziran tarihinde bir stencil belirdi. Yeşil bir sufi "Sen de gel" diyordu. Translardan Teşvikiye mahalle kasabına, Kurtuluş'ta, Beşiktaş'ta, Şişli'nin arka sokaklarında ikamet eden "marjinallerden" direnişi anaakım, özellikle de ders olsun diye yandaş medyaya verilecek ilanlarla "pazarlama" fikrini geliştiren reklamcıya, "biz"i "öteki"ne anlatmak için Türkiye'nin dört yanına mektup postalamayı öneren kavramsal sanatçıdan "Bu forumlar bir zamanların 'Türkiye Konuşuyor' programını andırmaktalar, hiçbir şey olmaz..." tarzı sinik filozofuna, Anadolu'dan İstanbul'a okumaya gelmiş öğrenciden seneler evvel Nişantaşı apartmanlarının zemin katlarına yerleşmiş apartman görevlilerine, uzundur "dalgınlıktan" görmediğimiz, Gezi uyanışımızla birlikte kaynaşıp artık seçer olduğumuz tiner kokulu sokak çocuklarından sanatçı ebeveyn çocuklarına, tekilliklerin yaklaşık 400 kişilik çokluğu, iki hafta sonra yerini asgarî 10, azamî 40 kişilik çekirdek bir kadroya bıraktı. Başından beri büyük bir sorumlulukla ve eski tüfeklikten gelme tok sesiyle forumu açıp kapatan Taksim Dayanışma'dan "Ahmet Amca" kalanları isyan hareketinin nitelikli yüzleri olarak tanımlıyordu; Maçka Parkı diğerlerinden bu tarafıyla ayrılıyordu. Nicelik problemine gelince, malûm, tatil vakti gelmişti. Lâkin kimileri tatilde olsalar da desteğe devam ediyordu. Bir tiyatro sanatçısı örneğin, Gezi Parkı Direnişi'nin oyununu yazıyordu. Tatil dönüşü sahneleyecekti. Nişantaşı gibi bir yerde insanları evlerinden çıkarmak kolay değildi üstelik, ilk günlerin öfkesiyle, gazların gazıyla barikatlar için kaldırım söktülerse de, hayat devam ediyordu. Azimle foruma katılmaya devam edenlere gelince, uçurtma şenliği önerisinden tango atölyesine, uyanışlarının büyüsü içinde "Bir Yaz Gecesi Rüyası"ndalar sanki. Yeni dostluklar kazanmanın, nihayet politik olmanın, birlikte eylemenin güzelliğiyle içmeden sarhoş gibiler. LGBT bireylerden hiç çekinmeden "Bir kadın bir erkek konuşalım" önerisinde bulunabiliyorlar mesela. Kafası kıyak iki park çocuğunun coşkulu tezahüratı sonrası "Can güvenliğimizi nasıl sağlayacağız, bir önerisi olan var mı?" sorusunu ortaya atabiliyorlar. Gezi'yi polis mesken tuttuğunda valilikten izinle parka yürümeyi önerebiliyorlar.

Akıncılar kaçtı

Bu şartlar içinde "akıncılar" pek fazla duramadı. Kurtuluşlular artık kendi parklarındaydı. Kurtuluşu partileşmede görenler farklı yeşilliklerde kendi çemberlerinde. Polisler sokaklarda gencecik insanları öldürürken Demokrasi Parkı'nda oturup nükleer enerjinin fenalıklarını dinlemek, tango izlemek istemeyenler Abbasağa'ya meyletmişlerdi. Birtakım mahalleli Mıstık Parkı'na çekildi... Geride kalan çekirdek kadroysa sevginin yozlaşmış formlarından bir çekirdek aileydi neredeyse. Televizyonlarına, kariyerlerine, çocuklarına, yüksek okullarına, sanal ağlarına, hatta sanatlarına hapsolmuşlar evlerinden çıkmış, yeni bir aile olmuşlardı. İlk zamanlar tartışılan Gazi Mahallesi direnişçilerinden Fatih muhafazakârlarına "Buradan olmayanları nasıl buraya katabiliriz?" sorusu sorulmaz olmuş, AKP'li yüzde 50'liyle uğraşmak yerine diğer yarının kaynaşması, farkına varması, harekete geçmesi gereği merkeze oturmuştu. "Komşunu sev" düsturunun sevgi çemberinde işçi haklarından direniş hukukuna, LGBT haklarından kadın haklarına bilgileniyorlar, bilgilendiriyorlardı.

Forumun ilk günlerinde "NTV Baskını"ndan elde edilme hoparlör yerini daha profesyoneline bıraktığında kiminin iPad'inden okuduğu, kiminin şiir okumayı tercih ettiği kurtuluş önerileri de yavaş yavaş tekrara bağlıyordu. Parkın sırtındaki gece kulubü Cahide'den yayılan vur patlasın çal oynasın havalarına yoksul ve yoksundan feyz almak yerine eğitmeye yönelik öneriler, anlamaktan öte hoş görmeye meyyal fikirler karışırken, bu kakofoniye artık bir son verme kararı alındı ve her güne özel bir program oluşturuldu. İlk günlerde "Dilek ve Şikâyet Kutusu" gibi öneriler getirenler uzmanı oldukları halkla ilişkiler mantığıyla kolları sıvayarak vahşi kültürden bahçe kültürüne geçtiler; her güne bir aktivite. Pazartesi Kadın ve Gençlik ve LGBT sorun ve sunumları, salı İmre Azem'in "Ekümenopolis"in gösteriminden "Dondurmam Gaymak"ın yönetmeni Yüksel Aksu'nun konukluğuna sanat günleri, çarşamba çevre hareketleri, perşembe işçi güvenliğinden yogaya eğitim, cuma Sao Paolo'ya bir selam mahiyetinde yapılan klipten Kürt mücadelesine barış atölyesi, cumartesi bir nevi "serbest zaman", Taksim Dayanışma eylemlerine katılma. Pazar, meşhur pazar piknikleri.

Hyde demokrasi

Demokrasi Parkı'nda kalanlar kaldıkları yerde en büyük rüyalarından birini gerçekleştirdiler; park artık bir yaşam alanıydı. Forumun ilk günlerinden beri dillendirilen hayal gerçek olmuştu. Park çocuklarla doldu. İlk iki gün kalabalığa karışan sokak çocuklarına ne oldu, bilmiyoruz. Pazar pikniği, sanat atölyeleri, çocuk atölyeleri, müzisyenler, jonglörler, takas atölyesi ve daha nice eğlencesiyle, Maçka Parkı artık bir yaşam alanıydı. Elbette Gezi Direnişi öncesinde de bir yaşam alanıydı Demokrasi Parkı; toplu köpek gezdiren Rus erkekler, bebek gezdiren Türkmenistanlılar, civar semtlerden mangala gelmişler, çekirdek çitleyen delikanlı grupları, tek tük kitap okuyanlar, semtin köpek kulübü üyeleri, akşam koşusunu yapanlar,

FOTOĞRAF: MURAT GERMEN

sabah yürüyüşüne çıkanlar, kafelerde demlenenler... Spesifik olarak pazarlara gelince, piknikleriyle şenlenmeden önce forumun güneşli pazarları, Nişantaşı genelde buradan uzak dururdu. Son tahlildeyse bikinili, güneşlenen kızlarıyla parkta bir Hyde Park havası. Türbanlı bir kadının çocuğuyla mini şortlu annenin çocuğunun yan yana oyun oynaması çocuk atölyelerinin ve pikniklerin başarısı gruba göre. Çünkü, önce çocuklar aradaki sınırları yıkacak. Ne olacaksa sabırla, yavaş yavaş olacak.

Forumdaki gözyaşları

Başlangıcından beri forumda bulunan avukat bir arkadaşa kulak verirsek, Maçka Parkı Forumu Beyaz Türkler için bir zihin devrimiydi. Devletin sopasını yiyen Kürtler ve muhafazakârlar bir olmayı, mobilize olmayı çoktan öğrenmişti, geriye kalan beyaz yakalılarsa yeni yeni farkına varıyorlardı. Bu kesim artık bireysel özgürlüklere bakışında bir sarsılma geçirmeliydi. Türbana özgürlük deyip de kendi çocuğunun türbanlı hocasından şikâyet etmemeyi öğrenmeliydi. Kendilerini bir gün "Uyan Türkiye" diye bağırırken bulanlar geç de olsa uyanıyorlardı. "Neden bu forumdasınız?" sorumu cevaplayan bir katılımcı, 19 Mayıs yürüyüşünde elindeki bayrağa pankart diyen polis amiri sebebiyle gerçekleştirmişti büyük uyanışını. Gençliğinde 6. Filo eylemlerinde "kahrolsun emperyalizm" sloganları atmış bir diğeri, güneşin altında bekleyen polislerin uyandırılmaları gerektiği derdine düşmüştü. Bir diğeri binlerce Türkan Saylan olduğunu keşfetmişti, bir diğeri binlerce Deniz Gezmiş...

Foruma katılanlardan kimisi, öğrenmek istemeyerek çekilmişti belki, kimisi gözyaşlarıyla da olsa öğrenmeye çabalıyordu. Sözgelimi Gezi Parkı taleplerinin Kürt mücadelesi ile örtüştüğü noktaları tartışmaya açan akademisyen Nazan Üstündağ'ın konuşmasından sonra Atatürk'ün azınlık politikalarından ders alınması gerektiği fikrini ortaya atan genç kıza bir başka katılımcı tarafından Dersim'in hatırlatılması gözyaşlarıyla sonuçlanmıştı. Şiddetle "Yahudi lobisi"nden bahsederken bir konuşmacı, dinleyicilerden eski bir Nişantaşı sakini "ayrımcılık yapıyorsunuz" itirazıyla lafa girmişti. Ve Yahudiler, foruma bir daha gelmediler.

Apartman görevlisine anlatır gibi

Maçka Parkı genişliği itibariyle herhangi bir foruma dahil olmayanlara da ev sahipliği yapıyor ara sıra. Reklamcı, iç mimar ve avukatlardan oluşan bir grup CHP'de aktif siyaset yapan arkadaşlarının önerisiyle bir araya gelmiş, yaklaşan yerel seçimlerde neler yapılabileceğini konuşuyor örneğin. Biri Gezi Parkı'ndaki direnişi Ordu'daki fındıkçıya da anlatmak gerektiğinden bahsediyor. Bir diğeri diyor ki: "Evet, nasıl apartman görevlilerimize anlatmaya çalışıyorsak öyle..." Ardından "yöneticilerden memnun değilsek neler yaparız"ın fikir jimnastiğini yapıyorlar. Şimdiye kadar neden yapmadıklarına gelince; bir çift '68'li annebabalarının eski korkularıyla çocuklarını politikadan uzak tutmaya çalıştıklarından yakınıp artık korkmadıklarını söylüyor. Bir diğeri master'larıyla, kariyerleriyle meşgul olmaktan başka şeylere vakit kalmadığından yakınıyor. Bir diğeri averaj seviyede politikayla uğraşmaktan rahatsız. Ve artık, mesleklerini de kullanarak insanlara dokunacaklar. Mesela mimar köy okullarıyla meşgul olacak, işçilere anlatacak demokrasiyi. İlk yapılması gereken, en acil olansa sandık başında durup olası hilelere göz açtırmamak. Her biri, oy vermeyen bir diğerini oy vermeye ikna etmeye çalışsa, bu bile bir kazanım. Kime oy verileceği henüz belli değilse de, istenen belli: "Benim gibi, sizin gibi vizyoner, yurtdışı görmüş insanların Türkiye'yi yönetmesini istiyoruz. Yöneticilerin bisiklete binmesini, müzik dinlemesini, tiyatroya gitmesini istiyoruz."

Gezi taleplerinin Kürt mücadelesiyle örtüştüğü noktaları tartışmaya açan Nazan Üstündağ'ın konuşmasından sonra Atatürk'ün azınlık politikalarından ders alınması gerektiği fikrini ortaya atan genç kıza bir başka katılımcı tarafından Dersim'in hatırlatılması gözyaşlarıyla sonuçlanmıştı.

Sözleri bittiğinde, akşam parkta gezintiye çıkmış ve çembere katılmış yorgun arkadaşa geliyor sıra, kendisini "iflas etmiş bir işletmeci, işsiz bir garson" olarak tanıtıyor. Bunalımla kapandığı anne evinde Marx'ın "Kapital"ini okuduğunu anlatıyor. "Kapital"den anlatıyor. Bütün dillere çevrilecek bir festival düzenlemek istediğinden bahsediyor. Yepyeni vizyoner arkadaşlarından bu konuda yardım bekliyor. Sözü "her insan bir partidir" diye alıp emperyalizmle devam ederken karşı taraftan köy okulu peşindeki mimar itiraz ediyor: "Emperyalizm gibi büyük laflaların zamanı artık geçti. Bu laflarla bu topluluğu kaybedersiniz."

Pagan hareket engellenemez

Tommy Hilfiger gömleği, yana taranmış sarı dalgalı saçlarıyla bir Nişantaşı centilmenini sağ yumruğu havada Gezi Parkı Direnişi'nde hayatını kaybedenler için saygı duruşunda görmek ne olursa olsun saygı uyandırıcı. Bu durumda, öncelikleri kimseleri karşılarına almadan hoşgörü ve kucaklayıcılık çerçevesinde hareket etmek olsa da, haklarını da teslim etmek gerek. Ki, sayelerinde Nişantaşı yirmi kişiden, on kişiden de oluşsa yürüyüş görüyor. Teşvikiye Camii'nden Maçka Parkı'na Ethem Sarısülük için yürünüyor... Devletin gelir kaynaklarını kesmek adına sarma tütüne başlamak, evde bira yapmayı öğrenmek için bira atölyesi düzenlemek, AVM'lere gidip alışveriş yapıp yapıp kasaya geldiğinde "cüzdanımı unutmuşum" demek gibi gerilla eylemlerin yanında, Nişantaşı için hayli cesaretli bir hareket.

Yazıya oturmadan foruma son kez bakmaya gittiğimde gördüğüm kazanımı da anlatayım. Bir grup kadın çember olmuş, mumları yakmış oturuyordu tütsü kokuları arasında. "Cadıyız" dediler, beni de aralarına aldılar. Egzotik kolonyalarla yuğdular başımı. Gökkuşağı renkleriyle sardıkları ortadaki tepside kahve çekirdekleri, tuz, şeker, çiçek yaprakları... Tabiat ana Paçamama'dan barış dilenecek az sonra. "Herkes annesinin paçasına yapışır, biz de toprak anaya" dedi biri. Diğeri, "anamızı da aldık geldik". Peru And dağlarından gelen bu ritüeli eskiden şehir dışında ormanlık alanlarda gerçekleştirirlermiş, Gezi'den sonra şehre inmişler. Maçka Demokrasi Parkı'ndalar her pazartesi.✚

İSTANBUL
pARk
forumları

OKMEYDANI
VE NURTEPE
FORUMLARI

Bir halaya girer gibi

“İktidar yatak odamıza giremez, kaç çocuk doğuracağıma karar veremez. ‘Şuraya şunu yapacağım’ diyemez. İbadethaneme karışamaz. Ne zaman içki içileceğine karar veremez. Özgürlüklerime ve yeşil alanlarıma dokunamaz...” Okmeydanı ve Nurtepe forumlarına bağlanıyoruz.

Demet Dinler

FOTOĞRAF: DEMET DİNLER

Okmeydanı’nda Gezi Parkı eylemleri boyunca her gün yapılan, daha sonra da haftalık forumlar öncesi sürdürülen ve yaklaşık bir saat süren yürüyüşler çok keyifli. Bütün mahalle dolaşılıyor. Yürüyüşü herhangi bir siyasî grup yönetmiyor, ortak bir pankart arkasında, siyasî grupların da içinde olduğu halk inisiyatifi olarak yürünüyor. Gençlerden birinin ittiği ilkel bir ses sistemi son derece yaratıcı bir şekilde bir süpermarket arabasına yerleştirilmiş. Daracık yokuşlar tırmanılırken ya da daha genişçe sokaklardan geçilirken kortejin şekli ve ritmi değişiyor; apartmanların balkonlarından maytap ışıkları ve alkışlar tencereli tavalı mahalleliye eşlik ediyor. Yürüyüş gücünü çekirdek yemek için akşam sokağa çıkan teyzelerle Apaçi tabir edilen gençleri, kentsel dönüşüm karşıtı ateşli aktivistlerle normalde “bu tarz” eylemlerden uzak durmayı tercih eden kayıtsızları, çocuklarla yaşlıları, ulusalcılarla solcuları, Alevîlerle Sünnîleri biraraya getirebilmesinden alıyor. Yürüyüşün katı bir disiplini yok. Halaya girer gibi bir ucundan girebiliyorsunuz; apartmanınızın önünden, sağlık ocağının karşısından, ara sokaklardan, her yerden. Halk en çok Gezi olayları sırasında Taksim’de ya da Okmeydanı’nda polisin şiddet uyguladığı zamanlarda birleşmiş ve kitlesel olarak sokağa dökülmüş. Yürüyüşlerin hâlâ belli aralıklarla devam etmesinde bu karnaval havasının da etkisi olmalı.

Forumlar bir süredir Okmeydanı Dayanışma İnisiyatifi adı altında Sibel Yalçınkaya Parkı’nda sürdürülüyor. Katılımın daha yüksek ve sürekli olabilmesi için cuma günleri seçilmiş. Forumlara katılanlar bir kere öncelikle Gezi Parkı taleplerini sonuna kadar sahipleniyor. Taksim’de eylem çağrısı olduğunda bireysel olarak ya da otobüs tutarak katılıyorlar. Öte yandan, Okmeydanı’nın özgül taleplerinin de dile getirilmesini, Taksim Dayanışması talepleriyle yan yana savunulmasını istiyorlar. Bunlardan en öne çıkanı ise, uzun süredir mahalleyi tehdit eden kentsel dönüşüm sorunu. Buna karşı “Kentsel değil yerinde dönüşüm, rantsal değil halk için dönüşüm” sloganı öneriliyor. Forumda mahallenin işçi sınıfı profilinin neticesi, çocuk yaştan beri sigortasız çalışanlar söz alarak merkez semtlerin parklarında belki de çok bahsi geçmeyen ağır çalışma koşullarını anlatıyor, emeklilik hakkı talep ediyorlar.

Forumda mahallenin işçi sınıfı profilinin neticesi, çocuk yaştan beri sigortasız çalışanlar söz alarak merkez semtlerin parklarında belki de çok bahsi geçmeyen ağır çalışma koşullarını anlatıyor, emeklilik hakkı talep ediyorlar.

İnisiyatif, forumlar dışında, Okmeydanı’nın girişindeki Anadolu Parkı’nda pazar günü pikniği, yine Sibel Yalçınkaya Parkı’nda Sivas anma töreni, müzik dinletisi ve sinevizyon gösterisi gibi etkinlikler de düzenliyor. Okmeydanı’nda polisin attığı gaz fişeği ile başından yaralanan ve hâlâ yoğun bakımda olan 14 yaşındaki Berkin Elvan’ın bir an önce iyileşmesiyse hepimizin isteği.

“Orta sınıf” okumasının yanlışlığı

Nurtepe de Okmeydanı gibi Gezi eylemleri sırasında polis karakoluyla iki gün boyunca ciddi çatışmalara sahne olmuş bir mahalle. Aşağı tarafında zaman içinde orta sınıflaşanlar için sitelerin kurulu olduğu mahallenin yukarısında Okmeydanı’na benzer bir işçi ve Alevî yurttaş yoğunluğu görüyoruz. Nurtepe’de forumlar Gezi direnişi boyunca belli aralıklarla Vartolular Derneği’nin önünde, dayanışma çadırı kurulan alanda yapıldı. Bugün bu alan, mahallelinin aldığı karar gereği parka dönüştürülmüş durumda ve burada pek çok etkinlik gerçekleştiriliyor.

Direniş boyunca gerçekleştirilen forumlarda birbirinden farklı söylem ve yaklaşımların dile geldiğini söyleyebiliriz: Kapitalizme ve getirdiği sömürüye, yabancılaşmaya vurgu yapan bir söylem; hükümetin piyasalaştırıcı sağlık, eğitim ve kentsel dönüşüm politikalarına vurgu yapan bir söylem; daha çok gençlerden gelen, merkezdeki Abbasağa Parkı’nda konuşulanları, oradaki önerileri (örneğin takas ekonomisini) mahalleye taşımaya çalışan bir söylem... Ancak, bütün farklılıklara rağmen, Gezi’yle ortaya çıkan duranadam gibi yaratıcı eylemlere duyulan hayranlık ve ilgi ortak. Daha önceleri mahallede zor koşullarda politik ve sosyal faaliyet yürütenler, “Biz eskiden çok kişiyi, özellikle gençleri apolitik sanıyorduk, çok yanılmışız” diyorlar. Açıkhava sinemaları kurulması, Gezi eylemlerini ve polis şiddetini yayınlamayan medya kanallarının boykot edilmesi gibi öneriler yapılıyor. Okmeydanı’ndaki gibi Nurtepe’nin de isteği mahallelinin taleplerini ortaya çıkarması ve bir bildirge haline getirmesi. Ancak, iki mahallenin de ortak sorunu yeteri kadar kişinin tartışmalara katılmaması, söz alma konusunda çekimser kalması. Forumlar Gezi eylemleri boyunca 10 ila 20 bin kişiye varan yürüyüşlerin canlılığı yanında sönük kalıyor.

Okmeydanı’nda da, Nurtepe’de de sıklıkla dile getirilen eleştiri ve talepler, Gezi eylemlerinin değerlendirilmesinde öne çıkan hususlardan biri olan insanların yaşam tarzlarına müdahale edilmesine tepki verdiği yorumunu orta sınıfa özgü olarak okumanın yanlışlığını da gösteriyor. “İktidar yatak odamıza giremez, kaç çocuk doğuracağıma karar veremez. ‘Şuraya şunu yapacağım’ diyemez. İbadethaneme karışamaz. Ne zaman içki içileceğine karar veremez. Özgürlüklerime ve yeşil alanlarıma dokunamaz” sözlerini birbirini tanımayan genç yaşlı, kadın erkek, örgütlü örgütsüz hemen herkesten duyuyoruz. Yoksullar ve işçiler ekmek ve adalet kadar haysiyet ve saygı talep ediyor. Herkes gibi.

İSTANBUL
pARk
forumları

BURASI BÜYÜKDERE ÇELİK GÜLERSOY PARKI: SARIYER FORUMU

Kıyımın daniskası

Sarıyer içinde bulunan Büyükdere Çelik Gülersoy Parkı'nda 21 Haziran'dan beri her pazartesi, çarşamba ve cuma park forumları yapılıyor. Her gün binlerce ağacın kesilmesiyle ilerleyen, toplamda dört milyon ağacın canına kıyacağı öngörülen 3. Boğaz Köprüsü inşaatı forumun ana konularından biri.

Efe Baysal

Çelik Gülersoy Parkı forumunu diğer forumlardan ayrı bir noktaya taşıyan iki önemli hususun altını çizmekte yarar var. Öncelikle, foruma başlangıcından beri Sarıyer Yaşam Platformu (SYP) ve bileşenleri aktif destek veriyor. Örgütlü mücadeleden gelen SYP'nin deneyimlerinin tartışılan konular hakkında hızlı bir şekilde eylem planları hazırlanmasının önünü açtığı söylenebilir. Park forumunda bir konudan diğerine atlamadan sorunlar tespit ediliyor ve eylem komiteleri oluşturulup bu sorunlar hakkında çalışmalara başlanıyor. Ayrıca Koç Üniversiteli öğrenciler, akademisyenler ve çalışanlar da forum içinde aktif bir şekilde yer alıyor. Koç Üniversitesi'nin forumda bulunması önemli, zira 2 Nisan'da üniversiteden atılan taşeron işçilerle kenetlenen üniversite bileşenleri işçilerin üniversiteye geri alınmasının yolunu açmışlardı. 2 Nisan'dan beri direnişi, örgütlülüğü deneyimleyen Koç bileşenlerinin (Taksim Dayanışması'na selam çakan yeni adıyla "Koç Üniversiteliler Dayanışması") deneyimleri Gülersoy Parkı forumunun örgütlenmesinde pozitif bir etken oluyor. Dayanışma ruhunu diri tutmak için projeler düzenleyen Koç Üniversiteliler'in her cuma forum saati 21:30'dan önce parkta dayanışma yemeği hazırladıklarını da not düşelim.

Diğer önemli konu ise, Sarıyer'in AKP'nin gözünü diktiği bir rant alanına dönüşmesi. 3. köprünün Avrupa ayağının Garipçe'de olması, 3. havalimanı ve KanalİstanbuI ile ikinci bir boğaz yaratılma arzusu Sarıyer'e olan ilgiyi artırıyor. Kuzey ormanlarından günde yaklaşık on bin ağacın kesilmesiyle ilerleyen ve toplamda dört milyon ağaç kırımının yapılacağı söylenen 3. Boğaz Köprüsü inşaat çalışması da park forumunun ana tartışma konularından birini oluşturuyor. Köprü Yerine Yaşam Platformu'nun şimdiye dek yaptıklarını forum katılımcılarıyla paylaşmaları, Orman İşletmeleri'nden gelen bir yetkilinin söz konusu kırım hakkında verdiği detaylı bilgiler ve Yeniköy ile Kuzguncuk forumlarının da katılımıyla 7 Temmuz Pazar günü yapılan "Buralar hep dutluktu" eyleminde meselenin daha çok doğa tahribatı ön plana çıkmış durumda.

7 Temmuz'daki eylemde yaşananlardan bahsetmekte yarar var, zira eyleme katılanların yaşadıkları, iktidar-sermaye blokunun konuyu ne kadar ciddiye aldığını bir kez daha gösterdi. 3. köprüye karşı gerçekleştirilen bisiklet eyleminde, Beşiktaş'tan gelecek 70 kadar bisikletçi arkadaşın Yeniköy'den geçerek Sarıyer'e ulaşması, ardından Sarıyer'den yukarı çıkıp Koç Üniversitesi girişinde pankartlarla karşılanmaları ve üniversiteden katılımcılarla Garipçe'ye gidilip köprü inşaatının görüldüğü bölgede bir basın açıklaması yapılması planlanmıştı. Bisikletsiz olanlarla birlikte eyleme katılanlar 120 kişi civarındaydı. Ancak, basın açıklaması iki kere kolluk kuvvetleri tarafından engellendi. Önce bisikletlileri Sarıyer mezarlığının biraz ilerisinde çevik kuvvet karşıladı ve bisikletlilerin geçişlerine izin verilmedi. Bir saat boyunca, Sarıyer İlçe Emniyet Müdürü ve İstanbul İl Emniyet Müdür Yardımcısı ile yapılan müzakereler sonucunda bisikletlilerin küçük gruplar halinde yola devam etmelerine izin verildi. Koç Üniversitesi buluşmasından sonra Garipçe'ye giden grubun önünü ise köy kavşağında bu sefer TOMA ve gaz tüfekleriyle bekleyen jandarmalar karşıladı. İletişime geçtiğimiz komutan bildik hikâyeyi anlattı: Garipçeli vatandaşın "hassasiyet"leri... Yolu zorlama kararını verdiğimiz takdirde bizleri jandarmalarla başbaşa bırakacağını söyledi. Bunun üzerine, basın açıklaması civardaki başka bir ağaç kesim alanında yapıldı. İktidarın "halkın hassasiyetlerini" bahane etmesi ve ufak bir grubun yapacağı eyleme bile "ben karar veririm" duruşu şaşırtmasa da, meseleyi ne kadar ciddiye aldığını gösterdi. Ayrıca, 3. köprüye karşı yapılacak daha kitlesel eylemlerde yaşanabilecek devlet şiddeti hakkında da ipucu verdi. Unutmadan, komutandan aldığımız bilgiye göre, bisikletlilerin Garipçe'ye gidişini durduran irade kimden geldi dersiniz? Evet, Vali Mutlu.

"Çılgın projeler"in ilk göze çarpan etkisi doğa kırımı olsa da, bir süredir sinsice ilerleyen bir soylulaştırma dalgası da Sarıyer'de hissediliyor. Kuzey ormanlarına yakın arsalardaki inşaat faaliyetleri bir yana, Büyükdere'de yapımı planlanan bir marina ve vakıf arazisi üzerinde bulunan Çelik Gülersoy Parkı'nın bir bölümünde henüz projesinin detaylarını öğrenemediğimiz bir inşaat faaliyeti başlayacağı bilgileri mevcut. Haziran içinde parkta bulunan Büyükdere Muhtarlığı'nın yıkılmasıyla görünürlük kazanan mevzu, park forumunun bir başka önemli başlığını oluşturuyor. Bu proje hakkında üç iddia var: Parkın komşusu otelin buraya ek bina yapacağı, yıkılan muhtarlık binasının yerini otopark olarak kullanacağı ve park içinde '60'lara kadar işlevini sürdüren kaymakamlık binasının otel olarak yerinde tekrar inşa edileceği. Hangisi doğru olursa olsun, parkın bir bölümünün kamusal alan niteliğini kaybedecek olması ve proje hakkında bilgi edinmek için başvurduğumuz kurumlardan hiçbir bilgi edinememiş olmamız Gezi Parkı'nın yaşadığı süreçle benzerlikler gösterir nitelikte. Bu konu hakkında da kurulmuş bir eylem komitesi mevcut ve konunun takipçisi olmaya devam ediliyor.

Park forumu gündemdeki farklı konular hakkında da bir tartışma mecrasına dönüşmüş durumda. Bu satırları yazdığım sırada –10 Temmuz– bir HDK üyesi ve bir Barış Annesi'nin katılımıyla toplumsal barış ve Kürt sorunu tartışılıyor. Bu çerçevede yüzleşme, yerel özerklik, anadilde eğitim ön plana çıkan konular. Her çarşamba düzenlenecek tematik forumlarda iş yaşamı ve taşeronlaşma, kadına karşı şiddet gibi toplumdaki farklı sorunlara eğilen konular da gündemde olacak.

Ayrıca 5 Temmuz Cuma günü park forumu yaklaşık 200 kişinin katılımıyla NTV Tarih'in kapatılmasını ve medya emekçilerinin baskı altında çalıştırılmalarını protesto etmek için Maslak Doğuş Center önünde "Cesaretin var mı Yaşayan Tarih'e" pankartıyla bir eylem düzenledi ve eylemin sonunda bir basın açıklaması okundu. Farklı konular tartışılıyor olsa da, Sarıyer bölgesinde yaşam alanlarımızın rantsal alanlara dönüştürülmesi Gülersoy Parkı'nın şu ana kadar ana mevzuu oldu. Öyle görülüyor ki 3. köprü süreci hızla ilerlerken park forumu daha uzun bir süre bu konuya odaklanmaya devam edecek.

Park notları için : *sariyeryasam.blogspot.com* / twitter : *@kuzeyormanlari* / facebook : *direnSariyer*

İSTANBUL
pARk
forumları

BURASI YOĞURTÇU PARKI: KADIKÖY FORUMU

Kilimlerimizle, fikirlerimizle

Forumlarla birlikte adeta yeniden doğan, yeniden yaşamaya başlayan Yoğurtçu Parkı, İstanbul'un en kalabalık iki forumundan birine evsahipliği yapıyor. Abbasağa'yla birlikte "lokomotif forum" işlevini geliştirerek sürdüren Yoğurtçu'ya bağlanıyoruz...

Bahar Çuhadar

16 Haziran Pazar akşamı: Gezi Parkı bir gün önce bir vahşet tiyatrosunu andıran sahnelerle boşaltılmış, öfkemiz tepemizde. Kadıköy'de bir evde başbakanın Kazlıçeşme Mitingi hallerini yorumluyoruz. Gece 10'a doğru, Erdoğan'ın konuşmalarıyla şişmiş halde birkaç sokak ötedeki evimize ilerlerken bir akranımız hızlı adımlarla yanaşıyor. Boynunda gaz maskesi, dudaklarında bir duyuru: "Arkadaşlar, gece 10'da Moda havuzda buluşuyoruz, toplanıp Yoğurtçu'ya geçeceğiz. Direnişi orada devam ettireceğiz, çadırları Yoğurtçu Parkı'na kuracağız!"

"Ne, nasıl?" demeye kalmadan duyurusunu yaymak üzere Barlar Sokağı'na doğru uçuyor...

Kafamızda "Kimdir, sivil midir, meczup mudur, 'çapulcu' olduğumuzu ne bildi" gibi şüphelerle küçük meydana ilerliyoruz eşimle. Hakikaten de saat 10'da küçücük bir grup geliyor, yağmur fena bastırıyor, ama gelmişler işte. Köşedeki marketin saçağına sığınıp kısacık konuşabiliyoruz: "Gezi Ruhu'nu diri tutmak için harekete geçmeli" diyorlar; "Yoğurtçu'da forumlar, okumalar yapalım..." O gece yağmur inat ediyor, kalabalıktan ayrılıyoruz. Meğer Yoğurtçu'da ve onlarca mahalle parkında hayatın yeniden başlaması için iki güncük daha beklememiz gerekecekmiş.

18 Haziran Salı günü sosyal medyada dolaşan "park forumları" duyurusu sayesinde bu kez sürpriz yok; mesai çıkışı herkesin en yakın parka gidip yere çökeceği bilgisi teyitli ve kesin! O akşam "karşı tayfası" olarak ilk durağımız son seferin yapılacağı Haydarpaşa Garı'ndaki eylem.

Yoğurtçu'da 21.00'de başlayacağı ilan edilen foruma yarım saat rötarla dahil oluyoruz. İki yıldır bisikletle geçmek dışında ilişkiye girmediğim, evime üç dakika yürüme mesafesindeki parkta binden fazla insan kocaman bir daire oluşturmuş. Ortada cılız megafonlarıyla iki moderatör; içinde kabaran fikirlerini paylaşmak isteyenlere sırayla söz veriyor.

Beğenilen/onaylanan sözler elleri havada sallamak suretiyle "alkışlanıyor", itirazlar kolların havada çarprazlamasına tutulmasıyla belirtiliyor. Konuşmacı lafı uzatırsa aynı kollar havada çevriliyor. Öneriler ilham verici: "Cahil halk"

FOTOĞRAF: ESRA DANIŞMAN

söyleminin bir kenara bırakılması, AVM boykotları, yoksul mahallelerde çocuklarla atölye yapmak, serbest kürsüler kurmak, yandaş kanalları boykot etmek vs... Bir avukat gözaltındaki haklarımızı özetliyor. Genç bir kadın "Muhalefetten de hesap sormalıyız. Çünkü ben CHP'ye de oy vermek istemiyorum" deyince havada sallanan ellerin çokluğuyla yaşıyorum ikinci şaşkınlığımı! Malûm burası Kadıköy, ana muhalefet partisinin bir nevi "kalesi". İlk şaşkınlığımı, forum alanındaki beşinci dakikamda yaşamıştım zaten; arkadaşıma "Atina şehir devletindeyiz sanki! İnanılmaz" diye fısıldamadan hemen önce...

O akşam "direnkadikoy" adıyla Facebook ve Twitter hesaplarının kurulmasına kararı alınıyor. Sanal iletişim mühim... Ertesi akşam kalabalık çoğalmış, artık bir sahnemiz ve ücretsiz çay-bisküvi edinebileceğimiz "Çapulcu Kafe"miz var. Bizler de tedarikliyiz: Çantalarımıza Çapulcu Kafe'ye bırakmak üzere poşet çay, yere sermek üzere kilim, örtü ne varsa tıkıştırmadan gelmiyoruz parkımıza. İşten çıkıp Gezi'ye gitmek ne kadar çabuk rutinleştiyse, işten çıkıp park forumuna koşmayı da 24 saat içinde rutinlerimizden biri haline getiriyoruz.

Yoğurtçu ahalisi ilk akşamki sözlerinin ucunu bırakmıyor: Yağmur manisi ve önceden planlı eylemlerin olduğu vakitler dışındaki tüm akşamlarda buluşuluyor. 21.00'deki ses çıkarma eyleminin ardından biri kadın biri erkek, iki moderatörün yönetiminde başlayıp 23.30'a dek süren foruma girişiliyor.

Forum doğuruyor da: Atölyeler (Tutuklularla Dayanışma Masası, çocuklarla atölyeler, Beyaz Yakalılar Dayanışma Atölyesi vs.) ve "tematik" forumlar. Bugüne dek gazetecilerle medyayı, taraftar gruplarıyla direnişin tribünlere yansımasını, sanatçılarla sansürü konuştu ahali. Takas pazarı da düzenledi, ramazanda "tutanı-tutmayanı" topluca oruç da açtı. Takas pazarının kurulduğu 7 Temmuz günü parka gelen gelin damatla damat halayına bile duruldu!

Ama en belirgin refleksini çöktüğü yerden fırlayıp sokağa dökülme konusunda gösterdi/gösteriyor Yoğurtçu sakinleri. Ethem Sarısülük'ü öldüren polis serbest bırakıldığında, Lice'de kalekol protestosu yapan halka saldırı, Eskişehir'den Ali İsmail Korkmaz'ın hayatını kaybettiği haberi geldiğinde forum öncesi yapılan oylamayla Yoğurtçu-Moda-Bahariye-Rıhtım hattında binlerce kişilik yürüyüşler yapıldı. Kadıköy'ün en güzel yanı; bir vapur dolusu direnişçiyle Taksim'e çıkmak olmuştu zaten direniş boyunca; alışkanlık aynen sürüyor. Taksim Dayanışma'nın her çağrısı bir vapur dolusu Kadıköylü'nün "diren Kadıköy" pankartıyla Taksim'e geçmesi anlamına geliyor.

Forum sakinlerinin politik çerçevesini örgütlü sosyalistler, örgüt bağı olmayan direnişçiler, ulusalcı tonu ağır basanlar olarak çizmek yanlış olmaz. Kimi oturumlarda bu hâl, havanın gerilmesiyle sonuçlandı. Yine de genel ruh halini karşılıklı anlama / tanıma ve birlikte üretme olarak tanımlamak makûl olacaktır.

Forum sakinlerinin politik çerçevesini örgütlü sosyalistler, herhangi bir örgütle bağı olmayan direnişçiler, ulusalcı tonu ağır basanlar olarak kabaca çizmek yanlış olmaz. Kemalist hassasiyetleri malûm bir semt olan Kadıköy'ün göbeğindeki bir parkta, bu ayrımların da kalın hatlarla çizileceği beklentisi hep gündemimizdeydi. Kimi oturumlarda –özellikle ulusalcı cenahın Kadıköy'de organize ettiği GazdanAdam Festivali öncesinde– bu hâl, forum havasının gerilmesiyle sonuçlandı. Yine de Yoğurtçu'nun genel ruh halini karşılıklı anlama/tanıma ve birlikte üretme olarak tanımlamak makûl olacaktır.

Forumlar ana üssümüz oluyorsa da parkın her köşesine "aylaklık" etmek gayesiyle de seriliyoruz çokça... Kadıköy civarında oturup da bu zamana dek hiç Yoğurtçu'da bir ağaca sırtını dayamamış evler, sokaklar dolusu insan kilimleri, fikirleri, müzikleri, termosları, terlikleriyle parkın daha derin nefes alır hale gelmesini sağlıyor. Meğer parklar sahiden bizimmiş.✚

DANIEL W. SMITH

Saf İçkin Yaşam

Deleuze'ün "Kritik ve Klinik" Projesi

Norgunk

NAR PHOTOS
ON YAŞINDA

Bazı meseleler “gel buraya” diyor

On yıldır bağımsız ve kolektif bir “foto-muhabirlik” faaliyeti yürüten Nar Photos’un ortak portfolyosu, Türkiye'nin son on yılının toplumsal tarihinin özeti niteliğinde. Kentsel dönüşüm başlığı altındaki bazı çalışmalarını geçtiğimiz ay İletişim’den yayımlanan “Milyonluk Manzara” isimli kitapta, memleketin önde gelen yazarlarından metinlerle birlikte topladılar. Önce Nar'cılara, ardından Ezgi Bakçay'ın aynı isimle Depo’da açılan sergideki sunumuna bağlanıyoruz.

Söyleşi: Ulus Atayurt

Kuruluşunuzun kökleri 1999 depremine dayanıyor. O dönemi anlatır mısınız?

Mehmet Kaçmaz: Depremden üç ay sonra, İzmit Bekirpaşa Çadır Kenti’ne gittik. Bir arkadaşımız, “bir dernek kuruldu, çalışmalar yapıyor, isterseniz gelin” dedi. Yanımıza makine bile almadık. Niyetimiz sadece Dayanışma Gönüllüleri Derneği’ne yardım etmekti. Aynı çadır kentte, Dünya Çocukları isimli, Fransızların kurduğu bir de dernek vardı. Onlar Dayanışma Gönüllüleri’yle tanışmışlar, biz de orada Özcan Yurdalan’la tanıştık. Onun da fotoğrafçılık geçmişi, gezi-belgesel kitapları var. Özcan Yurdalan ve Dünya Çocukları Örgütü “Fotoğrafı kullanarak çocuklarla ne yapabiliriz” diye tartışıyordu. O gün atölyeye karar verildi. Çadır kent eski bir askerî alan, fünye deposu var, ceset torbalarıyla orayı karanlık odaya çevirdik. Her gün yaklaşık 150 çocukla çalıştık. O zaman siyah-beyaz ve analog fotoğraf kullanıyorduk. İşin teknik yanından çok, fotoğrafla hikâye anlatmak konuşuldu, çocuklar defterler tuttu. Özcan, “Tolga diye genç bir fotoğrafçı var, sokak çocukları ile çalışıyor, acaba işlerimizi nasıl ortaklaştırabiliriz” dedi.

Tolga Sezgin: Depremden sonra Fotoğraf Vakfı kuruldu, böylelikle insanlar birbirini tanımaya başladı.

Fotoğraf Vakfı’ndan önce dernek, vakıf gibi başka yapılar var mıydı?

Tolga: Yoktu, darbeden sonra fotoğrafın belgeselle ilgilenen yapıları ortadan kalkmıştı. Fotoğraf Evi gibi dernekler ya da kulüpler vardı. Hollanda’dan World Press Photo isimli bir vakıf foto-jurnalizmi (foto-muhabirliği) geliştirmek için atölyeler düzenliyordu. Bizden Kerem ve ben katıldık atölyeye. O sırada Serra’yla tanışmıştık. Eren’le de orada tanıştık. Ajansın çekirdek kadrosu oradan çıktı.

Mehmet: Geniş katılımlı, daha fazla sayıda fotoğrafçıyla bir ajans fikri vardı. Örgütlenme yeterli olmadığı için bir türlü süremedi ve “demek ki bu kadar genç bir kadroyla bu yapılamıyor” dendi. İçimizde saf fotoğrafçı olan zaten yoktu. Hepimiz yolun başındaydık.

Tolga: World Press Photo atölyesi bütün resmi önümüze serdi. Hayatta bir fotoğrafçı olarak ne yapabilirsin? Belgesel çekiyorsan, kimlerle, nasıl iş yapabilirsin? Önce “bütün bunları reddedelim ve bir ajans kuralım” dedik. Sıcak haber peşinde koşmuyorduk. Belgeselciydik. Vakfın içinde de, açık bir çağrı yaptık. Kırk-elli fotoğrafçı, herkes birbirini tanıyor. Üç-dört kez ajans için toplandık, fakat başta yedi-sekiz kişi ajansı kurduk. Paris’te, Corbis gibi büyük bir ajansta staj yaptım. O sırada Nar Photos’u kurmuştuk. İyi ki kurmuşuz, çünkü Corbis’de çalışmanın Sabancı’da çalışmaktan bir farkı yoktu. Başta bir fotoğraf ajansı nasıl çalışır, bilmiyorduk. Bir fotoğrafın info’su nasıl olur, ondan dahi haberimiz yoktu.

Mehmet: Ayrıca mit haline gelmiş yanlış bilgiler vardı. Mesela “iyi fotoğrafın yazıya ihtiyacı yoktur, tekil varolabilmeli, ayrıca altına bir şey yazmaya, bağlamına gerek yok”. Bu yanlış bilgiler Türkiye’de fotoğrafın otuz-kırk yılına damgasını vurmuş, hâlâ da ortadan kalkmış değil. World Press Photo atölyesi bu açıdan kafa açıcıydı. Temel sorular soruyorduk: Neden fotoğraf çekiyoruz, bu fotoğrafları nerede sunacağız, nasıl yayınlayacağız, yayınlarken hazırlık nasıl yapılıyor, network’ünü nasıl kurarsın?

Ajans kurarken “ilkelerimiz bunlardır” diye bir liste çıkardınız mı?

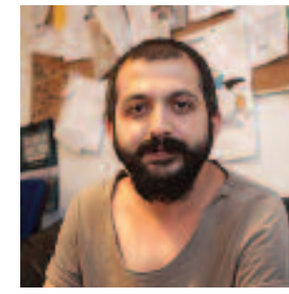
Mehmet: Bir manifesto kaleme almıştık. Bence ajansın ağırlığından daha ağır bir manifestoydu. *(gülüyor)* Herkesi politik angajmanlara sokan fazla romantik laflardı. Mesela “ülkemizde asla Batılı bir gözün tuzağına, oryantalizme düşmeyeceğiz” diyorduk. “Şu şu kurumlarla asla çalışmayacağız” gibi maddeler de vardı. Hatta bu, ajansla yapılan ilk röportajın başlığıydı. Gençsin, bir işe başlıyorsun ve en son söyleyeceğini en başta söylüyorsun. Zamanla hayatın zorunluluklarıyla kişisel seçimleri biraz daha dengeledik. Bazı düsturlar edindik. Cinsiyetçi olmamak, ayrımcılık yapmamak, başkasına görüntüyle zarar vermemek, fotoğrafı bağlamından uzaklaştırmamak, bağlamı kontrol edebilecek mekanizmalar kurmak, bir fotoğrafı illa da dolaşıma sokmamak gibi...

Türkiye’de alternatif yapıları iktisadî açıdan yürütmek çok zor. Yola çıkarken düşündüğünüz ekonomi nasıldı, yolda ne ile karşılaştınız?

Mehmet: Ajansın en son düşünülen tarafı ekonomisiydi. Rasyonel bir işletme olsak defalarca iflas etmiştik. Ajansın sermayesi, emeğini gönüllü olarak ortaya koyan ve beraber iş yapmaya çalışan insanlardı. Ekonomi gündelik. Elektrik faturası geldi, bunu nasıl ödeyeceğiz, kira yaklaşıyor, üç-beş toplayalım. Bugün biraz daha “düzgün” çalışıyor, ama bir model yok. Birçok insan hâlâ parayı ajans dışında, yine fotoğraftan kazanıyor. Toplantılara, reklamlara, kimi dergilere portre çekerek...

Sizde Magnum’a özgü bir foto-muhabirlik geleneği var diyebilir miyiz?

Tolga: Geçtiğimiz tedrisat çok klasik; klasik belgeselci gibi bakıyoruz. Zamanında hayranlıkla baktığımız fotoğrafçılar Magnum’dan. Magnum’un kolektif ruhu bizi çok etkilemişti. Onların temel üslûplarına çok inanıyoruz. Fakat şöyle bir handikapı oldu, klasik çerçeveye takılınca dışında kalan işleri iyi algılayamadık, onlarla karşılaşınca “bu belgesele girer mi, girmez mi” diye tartıştık. Oysa belgeselin tek bir dili yok. Belki bu, süreçte yeni yeni insanlarla ilişkilenmemize bir nebze ket vurmuştur. Ama şimdi “tamam” dedik, “biz belgeselin dillerinden sadece bir tanesini kullanıyoruz”.

Adnan Onur Acar: 2000’lerin başında Magnum ekolü de ciddi değişikliklere uğradı. Klasik belgeselci anlayışından uzaklaşan, gazete ve dergilerin isteğine göre çekilmeyen, fotoğrafçının kendi istediği gibi çektiği bir fotoğraf anlayışı ortaya çıkmaya başladı. Dijital fotoğrafın gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla da alâkalı. İster istemez biz de etkileniyoruz, Tolga abiler bizden eski. Barış (Sever) ve ben sonra katıldık. Magnum’dan fotoğraf baktığımızda hâlâ etkileniyoruz. Nar Photos’a katılmadan önce “belgesel fotoğrafı bu memlekette kim yapıyor” diye sorulduğunda cevabımız Nar Photos’tu. Haricen birkaç kişiyi sayabiliyorduk.

Sadece fotoğraf alanında değil, görsel sanatların tüm alanında Türkiye’de kolektif, grup eksikliği var mı sizce?

Tolga: Gezi’den sonra da müthiş bir kolektif patlama yaşa-

FOTOĞRAF: MEHMET KAÇMAZ

"Kayıp" edilen evlatlarının hakkını arayan Cumartesi Anneleri, 1995'ten beri her cumartesi Galatasaray'da buluşuyor. 434. buluşmalarında Gezi Direnişi'nde öldürülenleri de andılar.

yacağımızı düşünüyorum. Son yirmi-otuz sene epey uykuda geçti.

MEHMET: Bizim kurulduğumuz dönemde kolektiflik, birlikte iş yapmak geçer akçe değildi. Hâlâ da değil. Belgeselle başlamış fotoğrafçılar bile kendilerini bireysel maceralara ittiler. Bir yandan da "sanat" fotoğrafı ya da sanata özenen belgesel fotoğrafçılık bir mecra haline geldi. Yayınla para kazanmaktansa galerilerle çalışmak yaygın bir eğilim.

Özellikle "landscape" ve "kent topografyası" işlerinde rastladığımız bir durum bu. Edward Burtynsky, Michael Wolf, burada Serkan Taycan, Ali Taptık bu alanda ilk aklımıza gelen isimler. Sizin kent fotoğrafçılığıyla ilişkiniz nasıl?

MEHMET: Kendimizi kurguladığımız alan hiç galeri olmadı. Dışarıdan ve yukarıdan baktığımız için değil. Bu çağda sanat yeniden tanımlanmaya, ilişkiler ağının sorgulanmasına muhtaç. Çünkü son otuz yılda galerileri, sermayenin bienallere destek veren ilişkiler ağını düşünürsek, bu gözü kapalı atlanılacak bir alan değil. Yaptığımızı iletişimsel değeri yüksek işler olarak tanımlıyoruz. Sanatsal açıdan değil. Dolayısıyla duvara astığımız fotoğraf kişisel olarak değerlidir. O "Tolga'nın fotoğrafıdır", ama daha fazla bir değeri yok. Fotoğrafa tonlarca para vermek başka türlü ilişkiler ağının ve ekonominin sonucu.

Bir manifesto kaleme almıştık. Fazla romantik laflardı. Zamanla dengeledik. Bazı düsturlar edindik. Cinsiyetçi olmamak, ayrımcılık yapmamak, başkasına görüntüyle zarar vermemek, fotoğrafı bağlamından uzaklaştırmamak, bir fotoğrafı illa da dolaşıma sokmamak gibi...

Bienal deyince, bir grup sanatçı şu açıklamayı yaptı: Kamusal simya gerçekleşti, bienal yapmaya gerek kalmadı.

MEHMET: Express'in de davet edildiği bienalde (9. Uluslararası İstanbul Bieanali, 2005) Misafirperverlik Alanı'na Express'in davetiyle katılmıştık. Oraya da İstanbul'dan hikâyelerle katılmıştık. Şimdi davet alsak, katılır mıydık? Netameli soru.

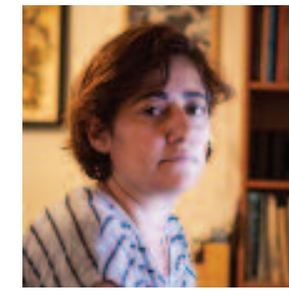
SERRA AKCAN: Gerek olduğunda oturup konuşuyoruz, ama kişisel görüşlerimiz aynı yere denk geliyor.

TOLGA: Her zaman da gelmiyor. *(gülüyor)*

MEHMET: Bir eleştiri ve konuşma mekanizması işletildiğinde süreçler iknayla oluyor. Kimsenin kafası net değil. O yüzden kendimizle dalga geçebiliyoruz. Kendimizi de eleştirinin nesnesi kılıyoruz. Piyasanın içine adım attığın andan sonra seçeceğin kirlenmenin düzeyi oluyor: Beline kadar mı, boğazına kadar mı? Diğer yandan, hiç konuşmadan, "hayır, böyle bir iş yapmayacağız" dediğimiz mevzular var.

TOLGA: Geçen yaz Van'da deprem bölgesindeki çocuklarla ilgili bir atölye yapıldı. O işin de sponsoru Garanti Bankası'ydı. Bizi de davet ettiler. Biz de konuştuk, Garanti-Hasankeyf ilişkisi üzerine... Fakat çocuklarla geçirilecek bir süreç var. Dedik ki "bu çocukların yaptıkları nasıl kullanılacak, görmek istiyoruz". Mesela Saner (Şen) "ben çalışmak istemem" dedi. Üç-dört kişi gittik.

MEHMET: Garanti'yle yapılan sözleşmenin süresi beş aydı ve o süre boyunca çalışma ilkelerinin ne olacağı uzun uzun tartışıldı.

SERRA: Reklam kullanımı, Garanti'nin adının geçmesi, sponsor kurumlar tartışması yapıldı.

MEHMET: Açılışta Garanti'nin ceo'sunun bir saat konuşmasının önünü kesmeye kadar gittik. Onlar da kabul etti. Böyle yürümeyebilirdi, bu işi banka destekliyorsa tek bir faydası vardır, namı yürüsün.

TOLGA: National Geographic'le çalışıyorum, kimseye sormuyorum "çalışayım mı, çalışmayayım mı" diye. Ama şimdi konuşuyoruz, Doğuş Grubu'yla ilişkimizi tamamen keselim mi, kesmeyelim mi?

SERRA: Ben, Saner, Kerem (Uzel), Tolga, Doğuş Grubu'yla çalışıyorduk. Fotoğrafların sonsuz kullanım hakkıyla ilgili bir teklif geldi. Sözleşme dayatıyorlar, "hayır, biz bu sözleşmeyle çalışmayız" dedik.

Çocuklarla fotoğraf çalışmak nasıl?

MEHMET: Bildiğin yöntemler pek işlemiyor, dilinin değişmesi lâzım. 1999'dan bu yana çok atölye yaptık. Bir süre sonra, nasıl davranacaksın, tepkileri nasıl ölçeceksin gibi konular kendiliğinden gelişiyor. Her çocuk grubuyla çalışmak yeni bir deneyim. Depremzede çocuklarla, sokakta yaşayanlarla, engelli çocuklarla çalıştık. Her grubun kendi dili, bireylerin alışkanlıkları, takıntıları var. Biz de tamamlanmış in-

FOTOĞRAF: SANER ŞEN

Tarım alanları ve arı kovanları birer birer yok edilirken adı "Nar" koyulan bloklar yükseliyor... Tepe İnşaat tarafından Maltepe, Başıbüyük'te inşa edilen Narcity, mücadelelere rağmen bu tarımsal alanın dönüşümünde TOKİ'yle beraber truva atı rolü oynadı. Peşinden Nar Kule ve Narlife projeleri geldi. Hepsinin tasarımı ünlü mimar Nevzat Sayın'a ait.

sanlar değiliz. Kolay olmasının nedeni de bu olabilir. Bir öğretmen edasıyla orada olsaydık, bayağı sarpa sarabilirdi.

Çevre, emek, cinsel ayrımcılık, kayıplar gibi birçok netameli mevzuda çalışıyorsunuz. Oysa çocuklarla çalışırken bu türden bir dil, tema kullanılmıyor herhalde.

Mehmet: Depremde yaptığımız ilk çalışmadan Van'daki son çalışmaya kadar oradaki asıl niyetimiz hiçbir zaman fotoğraf tekniği öğretmek değildi. Aslında öğretme ve öğrenme ilişkisinin nasıl gelişeceğini sürecin kendisi oluşturdu. Van'da yapılan son çalışmada önce herkes otoportresini çizdi. Makine yok. Kendisinin ve arkadaşının sevip sevmediği özelliğini yazdı. "Ben Mehmet'im, tavukları severim, kurufasulyeden nefret ederim" gibi. Hepimizin acayip kafasını açtı bu çalışma. Onların kendilerini tanımlamaları yetişkinler gibi iş, statü, meslek üzerinden değil, "sevme" ve "sevmeme" üzerinden. Sonra çocuklar birbirlerini anlattılar. Biz de aynı şeyleri yapıyoruz. Başlarında durup "siz de bunları yapacaksınız" demiyoruz.

"Milyonluk Manzara" uzun bir sürecin sonucu. İstanbul'la ilgili bir iş yapalım diye yola çıkmadık. 10-15 yıldır İstanbul'da olanları fotoğrafik olarak nasıl ifade edeceğimizi çözememiştik. Bizim olgunlaşmamızla İstanbul'un görsel doygunluğa ulaşması çakıştı. Bazı meseleler "ben buradayım, sen gel buraya" diyor.

Kendi fotoğraflarınızda, konu seçimlerinizde önemli meselelere şahitlik etme, onları toplumsal hafızaya alma gibi bir eğiliminiz var...

Mehmet: Birtakım şeyler bizim dışımızda gelişiyor. Dışında kalamıyoruz. Gezi gibi, Ergenekon'un son duruşması gibi. Türkiye'nin siyasal, toplumsal hayatından süreçler bunlar. Ajans bu sıcak gündemi takip etmek istiyor. Bu fotoğraflar on-yirmi sene sonra bambaşka şeylere dönüşecek, kendileri analiz olacak. Bir kısım işlerde ise, biz ne yapmalıyız, görmediğimiz mevzular nedir, bunlara bakıyoruz. Mesela son sergi ("Milyonluk Manzara") uzun bir sürecin sonucu. Oturup da biz İstanbul'la ilgili bir iş yapalım diye yola çıkmadık. 10-15 yıldır İstanbul'da olanların adını koyamıyoruz, koysak bile fotografik olarak nasıl ifade edeceğimizi çözememiştik. Bizim olgunlaşmamızla İstanbul'un görsel doygunluğa ulaşması çakıştı. Bazı meseleler "ben buradayım, sen gel buraya" diyor.

Serra: Sıcak haber takip etmiyoruz diyoruz, ama gündem neyse onu yakalamaya çalışıyoruz. Çok başarılı mıyız, değiliz. Eksiklerimiz var. Bir taraftan da herkesin odaklandığı konular var. Ben kadın hareketiyle ilgileniyorum. Hikâyelerin peşinden gidince ortaya bir şey çıkıyor. Gezi, bizim için uzun zamandır var. On senedir farklı yerlerden gelmiş insanlar bir arada, kolektif bir çalışmayla iş üretiyoruz. On senedir konuştuklarımızın, çektiklerimizin, ortaya koyduğumuz ürünlerin tamamı Gezi Parkı'nda ortaya çıktı. Bunların hepsi birikim.

Kentsel dönüşüme beraber bakmaya ne zaman karar verdiniz?

Mehmet: Ajansın kurulmasından bu yana konuşuyorduk. Bir anlam ifade eden fotoğraflar yok. Eleştirdiğimiz Batılı fotoğrafçıların gelip de çekmeye doyamadığı fotoğraflar var. İstanbul'da yapılanı nasıl envantere dönüştürürüz diye düşündük. Aklımızda birtakım hatıralar vardı, benim gibi İstanbul'a sonradan gelmiş olanlarımızda özellikle, gidilmeyen duraklar vardı, Ateştuğla-Eminönü mesela. "Ateştuğla neresi, kim yaşıyor orada?" derken fikir parlayıverdi. İstanbul merkezinden bizi hiç gitmediğimiz semtlere atacak otobüslere bindik. Yavaş yavaş kenarlarına doğru gittik. Önce bir grup başladı, sonra başkaları katıldı. Kendimize bir vade koyduk, Ocak 2012 - Ocak 2013. Yedi fotoğrafçı, görmediğimiz yerlere gittik. Ama aslında buralar çoğunluğun yaşadığı alanlar.

Başıbüyük, Gülsuyu-Gülensu, Ayazma gibi mahallelerde araştırma yaptınız mı?

Mehmet: Ayşe Çavdar'ın Başakşehir'deki çalışmasını anlattığı bir konferansı dinlemiştim. Birtakım yazılar okuduk. Ama iş pratikte öyle yürümüyor. Sistemimiz düzenli bir sistemsizlik üzerine kurulu. "Bugün nereye gidiyorsun?" "Başıbüyük'e." "İyi, ben de geleyim." Fakat bir şey aradığımızı biliyoruz. Bir süre sonra gidip gidip yeni bir şey görememek bir şeyin sonunun geldiğini anlatıyordu. Bir yıllık süre doğru tespit edilmiş. Fotoğraflar elbette İstanbul'un çeperlerindeki her şeyi kapsamıyor. Hiçbir projenin böyle bir iddiası olamaz.

Metinlere de İletişim Yayınları'yla birlikte mi karar verdiniz?

Serra: Yok, kitabın metinleri ayrı.

Eren Aytuğ: Bizim önerilerimiz oldu, Tanıl Bora'nın da önerileri oldu. Biz fotoğraf kitabı olarak değil de, yazarlarla beraber bir kitap önerisi olarak sunduk.

Mehmet: Fotografik olarak bir çalışma yapıyoruz, fakat istiyoruz ki akademisyenler, öykücüler, kent üzerine çalışanlar da kendi gördükleri İstanbul üzerine yazsın. Fakat bunlar fotoğraflara açıklamalar değil.

Eren: Yazarlar fotoğrafları görmedi.

Aranızdan Gezi'ye ilk kim gitti?

Serra: Ben, sonra Tolga'yla Eren geldi. Annem haber verdi. *(gülüyor)* Aradı, "ne yapıyorsun" dedi, "temizlik yapıyorum" dedim, o da "Gezi'desin zannettim" dedi.

Diğer muhabirler gibi polisle münasebetiniz oldu mu?

Tolga: Tabii, mesela Gencer (Yurttaş) topuğundan yaralandı. Hepimiz ufak tefek de olsa kafamıza gözümüze bir şey yedik. Eren'in omzuna geldi, benim kafama geldi. Kaçınılmazdı.

Gezi, bizim için uzun zamandır var. On senedir farklı yerlerden gelmiş insanlar bir arada, kolektif bir çalışmayla iş üretiyoruz. On senedir konuştuklarımızın tamamı Gezi Parkı'nda ortaya çıktı.

Taksim'i geri aldıktan sonra çoğu kişinin aklına fotoğraf çekmek gelmedi.

Serra: 31 Mayıs gecesi Eren ve Mehmet'le birlikte Tarlabaşı'na çıktık. Makinelerle oradayız, çekmiyoruz. AKM'yi, meydanı, Gezi'yi gördükten sonra şunu söyledim: Şu saatten sonra ölsem gam yemem.

Tolga: Hiçbirimiz savaş fotoğrafçısı değiliz. İki gün müthiş bir şiddet sarmalında geçti. Evet, fotoğraflamalıyız, çok önemli, ama bir yandan da korku iklimi egemendi. İki iki çıkıyorduk, üç üç çıkmaya başladık. Barikatın önünde polisi çekeyim gibi bir durumumuz yok. İki gün içinde bütün dünyamız değişti. Hem bütün bunları belgelemek hem de anlamak istiyoruz. Fotoğraf çekmek istemiyorduk, ama belgelememiz lâzım. Birinci günden itibaren çektiklerimizi gün gün koymaya başladık. O çalışma 15-20 gün devam etti. Sonra ajanstan çıkmak istemedik. O aralar Gülşin çıkıyordu, ona soruyorduk, "ne oluyor, kalabalık toplanıyor mu tekrar" diye.

Mehmet: "Milyonluk Manzara"daki fotoğraflar bayağı sakin. Bazı durumlar bizi işaret ediyor, bazen de biz bir şeyi işaret ediyoruz. Sergideki İstanbul bir yerde olma isteğiyle ilgili. Gezi meselesi ise toplumsal bir sorumluluk olarak bizi çağırdı.

Devletsiz geçen 11 gün nasıl hissettiniz?

Serra: Çoğumuz Taksim civarında yaşıyoruz. Herkes "artık Beyoğlu'ndan uzaklaşsak" diyordu. İstiklal Caddesi'ne çıkmıyorduk. Ama 11 gün boyunca her fırsatta İstiklal Caddesi'ndeydim, meydanı daha fazla göreyim, insanlarla daha fazla kaynaşayım diye. Öncesinde "lanet olsun bu şehre" diyorduk. İki senedir kimse sokağa masa atıp çay dahi içemiyordu. Bu baskıyla yaşamaya alışmışız. Ama 11 gün boyunca esnaf sokağa masasını attı, herkes çok rahattı, mutluydu, insanların yüzü gülüyordu, koluyla çarpan özür diliyordu. O 11 gün boyunca aklımıza fotoğraf gelmiyordu açıkçası, çünkü yaşamak istiyorsun.

Aslında sadece netameli, gerilimli konularda fotoğraf çekmiyorsunuz. Web sayfanızda en son Tolga'nın Burgazada fotoğraflarını gördük. Taksim gerilimli mesaiyi çok yükseltti herhalde.

Tolga: Uzun zamandır gerilimli fotoğrafımız yoktu. Gezi on sene önce olsa başka türlü yaşardık. Bir yandan da fotoğraflamak zorundasın, ama insanları kurtarmak, müdahale etmek de istiyorsun. Fotoğraf çekmeyi unutuyordum. Polis şiddeti benim için fazlaydı. On sene önce "ben böyle işler yapmak istiyorum" diyordum. Şimdi ise "yok ya, bunu iyi çekenler çeksin" diyorum.

Gülşin Ketenci: İlk iki gün hiç çıkmadım, ofisteydim, fotoğrafların hepsini gördüm. Meydana toplu girildiğinde artık dışarı çıktım. Fotoğraftan görmüştüm ve gerçeğini görünce tuhaf oldum. İyi geldiği için fotoğraf çekmem gerekiyor dürtüsü bende daha baskındı.

Adnan: Beyoğlu özüne döndü. Masaların sandalyelerin atılması, insanların bir anda kendini bırak-

Roboski köy mezarlığı: 28 Aralık 2011'de savaş uçaklarınca öldürülen 35 kişinin failleri hâlâ ortaya çıkarılmadı, Roboski'de ölenlerin adı Gezi Parkı ağaçlarına verildi.

FOTOĞRAF: FIRAT AYGÜN

FOTOĞRAF: KEREM UZEL

23 Ocak 2007, Balıklı Ermeni Mezarlığı: Yüz binlerin katıldığı törenin ardından Hrant Dink'in cenazesi toprağa veriliyor. Tarihi cenazenin simgesel fotoğraflarından biri...

ması... Dolapdere'de oturuyorum, Taksim'e geliyorum. Uzun zamandır sıkışmış bir durum yaşanıyor. Duvarlar var. Onların içinden geçiyorsun. Onlar kalkınca gözümüz gönlümüz açıldı.

Tarlabaşı'ndaki kentsel dönüşüm paravanlarının yakılması da manidardı.

Mehmet: 31 Mayıs gecesi İstiklal Caddesi'nde mahşerî bir kalabalık... Sonra birimizin aklına Tarlabaşı'na inmek geldi. Bir anda 1980'lerin sonunda Beyrut'a düşmüş gibi olduk. Fotoğraf çekmeyi unutmak da değil. O hale hiç tanık olmadığımız için çıplak gözle görmek istiyorsun. Polis şiddetinin ucunun nereye varacağı da pek bilinemiyordu.

Haneke'nin "Bilinmeyen Kod" (2000) filmindeki karakter geliyor akla; savaş foto-muhabiri, mesleği öldürülen insanların fotoğraflarını çekmek. Kosova'da bunu yapıyor. Dışardan soğuk gözüküyor. Siz bu çelişkiyi yaşadınız mı? "Fotoğrafçı mıyım, eylemci miyim?" dediniz mi?

Tolga: Sürekli yaşadım.

Mehmet: Ama bu senin için bir çelişki değil.

Tolga: Değil elbette. Fotoğraf çekmeye devam ediyorum, ama bir düşeni kaldırmayı tercih ediyorum. Polis birine şiddet uygulayacaksa, orada fotoğrafçı olmak istemiyorsun. Ancak, fotoğrafçı kimliğiyle oraya gitmek polisi biraz engelliyor da. Ya da tam tersi, bir yerde üç-beş direnen insan var, fotoğrafçının varlığı bir şeyi ateşliyor ve yeni bir çatışma yaratıyor. Birincisi, taş atan ya da barikatın başında duran insanların yüzlerini çekmiyorum. İkincisi, şiddetin yarattığı bir korku var. Üçüncüsü, vizörün arkasından bakmakla çıplak gözle bakmak arasında farklar var. Sahiden görmek istiyorum.

Serra: Fotoğraf önemli, tanık olacaksın ama, orada ne yapman gerekiyorsa onu yapacaksın. Fotoğrafsa fotoğraf, slogan atman gerekiyorsa slogan, yardım edeceksen yardım.

Mehmet: Boynunda makinesi olan adamın bir şiddet sahnesine doğru yaklaşması kısmî anlamda polisin şiddetini frenliyor. Kaydediliyorsa, "ölçülü" davranmak zorunda.

Eren: Ancak 13-14 Haziran'da artık gazeteciler de doğrudan hedefti

Mehmet: Tanık yoksa, kanıt da yok.

Serra: Madımak'ta bu kadar gazeteci, bu kadar basın olsaydı katliam yaşanır mıydı?

Tolga: Ama canlı yayınlandı! Televizyondan seyrediyorduk.

Serra: Seyrediyordun, ama muhalif birilerinin olması sonucu değiştirmez miydi?

Eren: Dijital çağda değildik. Varsa bile, fotoğraflar ortaya çıkamadı.

Mehmet: Bu, fotoğrafın değil de, görüntülerin ve bilginin paylaşım platformuyla ilgili. İlk kıvılcımdan itibaren Twitter'dan, oradan buradan olay olduğu anda haberini alıyorduk. Madımak'ta nasıldı? Mevzudan üç saat sonra insanların zehirlendiğini öğrendik. Olay başladı, bitti, sonra haberini aldık. Bugün nasıl oluyor? "Beşiktaş'tayız, barikatlar kuruluyor, az önce polis buraya geldi." "An itibariyle" diye başlayan tweet'ler çoktu. "An itibariyle polis Cihangir'e geldi."

"Milyonluk Manzara"daki fotoğraflar bayağı sakin. Bazı durumlar bizi işaret ediyor, bazen de biz bir şeyi işaret ediyoruz. Sergideki İstanbul bir yerde olma isteğiyle ilgili. Gezi meselesi ise toplumsal bir sorumluluk olarak bizi çağırdı.

Daha önce de zorlandığınız, fotoğraf çekerken başınızın belaya girdiği ortamlar oldu mu?

Serra: Newroz'lar ve 1 Mayıs. Orada sadece gaz yiyorduk.

Tolga: Bir de biliyorsun, şu saatte bitecek ve evine gideceksin. Burada bitmeyen bir durum var.

Yurtdışında size benzeyen, dirsek temasınızın olduğu gruplar var mı?

Tolga: Altı-yedi ajansla çalışıyoruz, çektiklerimizi kendi ülkelerindeki gazetelere yönlendiriyorlar. Ticarî ajanslar, kolektif değiller. On yıldır büyük sermaye fotoğraf piyasasına girmeye başladı. Fotoğrafçıların çalışma koşullarını bambaşka hale getirdiler. Önceden bir fotoğrafçı yol parasını alır, işini çekerdi. Gazeteler, dergiler fotoğrafçılar için çalışma koşulları sağlıyordu. Büyük sermaye fotoğrafçıya şunu dedi: "Bir sürü fotoğrafçı var, işin riski de, sorumluluğu da senindir."

Mehmet: Fotoğrafçıların alandaki güvenliğine ilişkin yaptırımlar, sorumluluklar azalıyor. Suriye'de bu kadar fotoğrafçının ölmesi tesadüf değil. Çoğu, kendini riske atarak, bir güvenlik politikasına tâbi olmadan gidiyor.

International Press Service (IPS) Dünya Sosyal Forumları büyüdüğü sırada haber ajansları arasında ilk beşe girmeye başlamıştı. Fotoğrafçıların da dahil olduğu benzer ağlar var mı? IPS'ten size bir davet geldi mi?

Mehmet: Bianet, IPS ve Fotoğraf Vakfı ortak çalışmalar yaptı. Muhtemelen oradaki sorun şu: Böyle ya-

pılar kendi öz örgütlülüğündense fonlarla güçleniyor, o yıl Avrupa Kültür Fonu'ndan iyi para almışsa etkinliğini artırabiliyor. Yoksa etkinlik düşüyor. O yüzden IPS bir zamanlar çok iş yaparken bugün yapamıyor.

CC (Creative Commons) diye bir telif modeli var. İnsanlar toplumsal fayda ölçüsünde eserlerini dört-beş kategoride değerlendiriyor. Mesela kamu eğitimine bedava, alternatif bir dergiye sembolik bir telifle, ama şirket reklamına yüklü bir meblağ ile...

Mehmet: Creative Commons'a dahil değiliz, ama öyle işliyoruz. Birikim ya da Express fotoğraf istiyorsa, para söz konusu değil. Hatta "elimizde böyle şeyler var, siz dosya yayınlayacak mısınız" diye soruyoruz. Ama Almanya'da iyi satan bir dergi istiyorsa, "kusura bakmayın" diyoruz.

Eren: Son olaylarda New York Times istedi, vermedik.

Tolga: Bu da yeni numara: "Fotoğraflarınızı, videolarınızı gönderin, yayınlayalım." Bedava muhabir, fotoğrafçı kullanmak istiyorlar.

Mehmet: Yeni hedef, "yurttaş haberciliği"yle büyük medya tekellerini birleştirmek. CNN fotoğraf istiyorsa bedava vermezsin. Oysa şimdi CNN'in "ireport"u ("ben bildiriyorum") bünyesinde gönüllü muhabirleri var. CNN aramıyor da, Ahmet arıyor. "Merhaba, ben ireport'un yazarlarındanım, Gezi hakkındaki yazıma bir fotoğraf verir misin?"

NTV'nin aracı yakıldı ya, o araçtaki kameramanlardan biri, Cem Aydın'ın özür toplantısında söz alıyor: "Bir kurum çalışanı olarak ne yaptım, biliyor musunuz? O arabayı devirip yaktıkları sırada oturdum, sigara tüttürerek seyrettim."

Yurttaş gazeteciliği (citizen journalism) yerelliği, mahalle yayınlarını öne çıkartıyordu, insanlar kendi mecralarında, bloglarında haber yapıyordu. Şimdi tersyüz ediliyor, öyle mi?

Mehmet: Kavram olarak manipüle edilmeye başlandı. Mesela bağımsız sinema, büyük stüdyoya bağlı olmamak demek. Ama Universal Pictures'ın Independent Films diye ayrı bir şirketi var. CNN'in ireport'u var. Siz medya tekelisiniz ya da eğlence sektörünün devisiniz. Nasıl bağımsız film şirketiniz olabilir? Olayın doğasına aykırı. Her şeyi içine al, ehlileştir, sonra da sat!

Tolga: Türkiye'de geldiğimiz nokta iyi. Yurttaş gazeteciliği sokaktaki kavgayı çekiyordu. Türkiye'de insanlar neyin haber, neyin olmadığını Gezi ile öğrendi.

Mehmet: CNNTürk penguen belgeseli gösterince iş başa düştü. İçindeysen, o zaman haberini de kendin yapacaksın. Aktörü aynı zamanda haberin kaynağı olmaya başladı.

Olaylar sırasında büyük medyada çalışan arkadaşlarınız var mıydı?

Gülşin: NTV'nin özrü ardından muhabirleri parka geldi. Çok kötü haldeydiler, "dört gün sonra anca haber yapabiliyoruz" diyorlardı. İstifa edenler de oldu. NTV'de çalışan bir kameraman arkadaşımı AKM'nin üstünde gördüm.

Tolga: Bir arkadaşım Doğuş dergi grubunda fotoğrafçı. "Vallahi, gidiyoruz geliyoruz, çekiyoruz, dergilerde kimse yok" dedi. Üst düzeylerin hepsi tatile çıkmış. Cem Aydın'ın özür toplantısından sonra "parktan biraz fotoğraf çeksene" demişler! Oysa o her gün çekiyordu zaten. NTV'nin aracı yakıldı ya, o araçtaki kameramanlardan biri toplantıda söz alıyor ve diyor ki: "Bizden de özür dilemeniz gerekiyor. Bir kurum çalışanı olarak ne yaptım biliyor musunuz? O arabayı devirip yaktıkları sırada oturdum, sigara tüttürerek seyrettim."

Kitaba ve sergiye dönersek, "Milyonluk Manzara"da kentin toplumsal yapısına dair pek fotoğraf yok.

Mehmet: Daha önce çalıştığımız konuların sonu, başı, karakteri belli. Mesela İstanbul'daki Ermeniler. Kiliseye gideceksin, vaftiz çekeceksin, paskalya bayramı, özel günler... Oysa konu İstanbul. İçini neyle doldurursan doldur. Aradığımız bir şey vardı: Bildiğimiz, klişe İstanbul görüntüleri olmasın, bu kentin bu kısmı neye benziyor, insanların günlük hayatlarındaki hali ne? Birkaç ay biçimi aramakla geçti. Eski kalıplarla çektiğimizde "ne yapıyoruz?" diyorduk. Fakat sonra konu bize nasıl fotoğraflayacağımızı söylemeye başladı. Fotoğrafların çoğu geniş plan. Ancak büyük basıldığında içindeki detaylar farkediliyor. Bu bizim için yeni. Bakma biçimimizi değiştirdi. Sosyal manzaralar mesafe taşıyor, insanlara da çok yakın değiliz. Sanki ilişki kurmamışız gibi. İşin ilginci, zaman fotoğraf çekmekten çok insanlarla konuşmakla geçiyordu. Onlar da merak ediyordu, "burada ne var ki çekmeye geldiniz, gidip Boğaz'ı çekin" diyorlardı.

Mevsimlik Tarım İşçileri, Aydın, 2005. Gübre, yani potasyum nitrat, eldiven kullanmaksızın tarlaya ekiliyor. Tahmini 12 milyon iş kazasının yarısına tarımsal faaliyet içinde rastlanıyor.

FOTOĞRAF: TOLGA SEZGİN

FOTOĞRAF: KEREM UZEL

Menekşe kumsalı, Küçükçekmece: "Toprağın değil, kumun üzerindeler, o kadar durağanlar ki dalga onları alıp götürebilir. Tanımsız boşluğun içinde, temas etmeden duruyorlar."

1960'larda Situasyonistler uzun kent yürüyüşleriyle kentin psikolojik coğrafyasını çıkarmaya çalışıyordu. Bu bazen bir yazıya, bazen bir fanzine dönüşüyordu. Siz de kente dair bir psikoloji edindiniz mi?

MEHMET: Daha önce deneyimine sahip olduğumuz bir hal değil. Birçoğumuzun yaptığı işler karakteriyle, mekânıyla bütünsellik arz ediyor. Başıbüyük'e gideceksek, "bir gün önce gideyim de ışığına bakayım, insanlarla ilişki kurayım" demedik. Yol ikiye ayrılıyor, sağdan mı gidelim, soldan mı gidelim? Bu tercih de o günkü modumuza bağlı olarak değişiyordu.

İnsanlar kentsel dönüşümü, sorunlarını anlatmaya hevesli miydi?

SERRA: Bir kısmı bizden bilgi bekliyordu. Bir kısmı şikâyet ediyordu. Dönüşüm olsun, bu çevre değişsin diyen de vardı. Bağcılar tarafında "ne zaman gelecekler" beklentisi vardı. Yıkılmadan önce Ayazma mahallesine Kerem'le gitmiştik, insanlar çok tedirgindi. Yıllardır kirada oturan bir kadın "ne olacağını bilmiyoruz" diyordu. Bir yanda inşaatlar sürüyor, ama kimse insanlarla konuşmuyor.

EREN: Kayaşehir'e insanlar yerleşmişler, fakat rahatsızlar. Önce dönüşümü istemiş, Kayakent'e gelmiş, ama mutsuz.

MEHMET: Gittiğimiz en az sekiz-dokuz yerde insanlar belediyeden geldiğimizi düşündü, "tapucu musunuz" diye soruyorlardı.

SERRA: Tuzla'da bir yerde fotoğraf çekmeme izin vermediler. Derdimi anlatsam da ikna edemedim.

Tarlabaşı'nda hiç festival olmazdı. Sonra insanların zorla tahliye edildiği boş binaların önünde şirketler ve belediye sponsorluğunda arka arkaya festivaller düzenlendi. Bir arkadaşımız "yıkım pornosu" diyor buna. Fotoğraf çekmek açısından da ikircikli bir durum değil mi kentsel dönüşüm?

MEHMET: Fotoğrafın isteyerek ya da istemeyerek bu hale getirilmesi son derece rahatsızlık verici. İstanbul'daki bazı alanlar fotoğrafçılar için antrenman sahası. Zeyrek, Balat, Fener, Tarlabaşı... Tarlabaşı'nda oturuyorum. Fotoğraf çekmiyorum. Anladım ki, çekmek istemiyorum. Tarlabaşı seyirlik bir nesne haline getirilmiş. Bunu tersine çevirecek bir kudrete sahip değilim. Bu saatten sonra yapamam. Gelmeyin buraya. Yeter.

TOLGA: Biz de beceremeyeceğimizi anladığımız zaman vazgeçtik. Bir daha da Tarlabaşı mevzuu açılmadı. Sulukule'de bir şey yapmamız gerektiğini biliyorduk. Orada müthiş bir şiddet de var, 14-15 yaşında kız çocukları seks işçisi. Bir hikâye anlatacaksan, bunları da koymak zorundasın. Bunların kimin işine yarayacağı belli. Ama çekmezsen hikâye yarım. Sonuçta bir tarafız. Sulukule'de çocuklarla atölye yaptık ve çocuklar Sulukule'nin fotoğraflarını çekti. Şahane fotoğraflar.

Olimpiyat stadının orada çekim yapıyoruz, yaşlı bir amca yanımıza geldi, "orası kışın çok eser, söyledik, yine de yaptılar" dedi. Orada yaşayan halka danışılmadan bir stad yapılıyor ve sonuçta doğru dürüst maç bile yapılamıyor.

MEHMET: Neden Tarlabaşı, Zeyrek fotoğrafçıların akınına uğruyor? On yıllık fotografik maceranın sonunda elimizde nasıl bir envanter var? On bin fotoğrafı bir fotoğraf haline getirsek, o imgenin Tarlabaşı'na uyduğunu söyleyemem.

Fatih Pınar yıkım tehlikesi içindeki tarihî mahalleleri seri halinde çekti. Mahallelinin sesi arkada, onlar anlatıyor, önde video. Formu da, hissi de iyiydi, değil mi?

TOLGA: Fatih zaten orada yaşıyordu, evine gidip gelirken çektiği fotoğraflar, çoğu da komşusu. Tarlabaşı'na dair en gerçek işlerden birini yaptı. İnsanların model haline geldiği ve oradaki sorunun bağlamından kopuk, eksantrikliğin, marjinalliğin ön plana çıkarıldığı, hiçbir işe yaramayacak binlerce fotoğraf var. Gerçek bir hikâye çaba gerektiriyor.

EREN: Kim yaparsa yapsın, iki sene öncesinden başlıyorsa olmaz zaten.

MEHMET: Dalan zamanında Tarlabaşı Bulvarı'nın açılmasının fotoğrafları Ara Güler'in arşivinde. Ara Güler'le bir söyleşi yaptığım için biliyorum. Meslekî disiplin açısından da önemli buluyorum. "İlk kazmanın vurulduğu günün sabahından işçiler evine dönene kadar her gün oraya gittim, fakat Tarlabaşı Bulvarı açılana kadar birçok fotoğrafçı geldi gitti, kimileri sonra hiç uğramadı" diyordu. Tarlabaşı'nın mimarisi, "çöküntülüğü" bina aralarına çamaşır asma görüntüleriyle hatırlanıyor, o apartman içlerine dair neden hiç fotoğraf görmüyoruz?

"Sinek Isırıklarının Müellifi"nin (Barış Bıçakçı) geçtiği ortam, Nalan Yırtmaç'ın resimleri, "Çoğunluk" filminin kentsel arka planı... Edebiyatta, resimde, sinemada kentsel dönüşümü sıklıkla görmeye başladık. Bu ilgiyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

MEHMET: Bence kentin kendisinin patlamasıyla il-

gili. Artık görmezden gelinemeyecek halde. '90'lı yıllarda sadece ilgili, kaygılı birinin takılacağı bir şeydi, bugün herkesin üzerine geliyor. Yol yok, ama bina var, park yok, ama insanlar yaşıyor.

EREN: Gezi çok önemli, sonuçta halk ayaklanması kent üzerinden çıktı. Dolayısıyla bunların hepsi birleşti ve patladı.

David Harvey'in "Asi Şehirler" kitabı Gezi'den kısa bir süre önce çıkmıştı ve tam da bunu iddia ediyordu. Peki gerçekten bu bir kentsel halk ayaklanması mı?

MEHMET: İstanbul ve Gezi protestoları bizim yaşadığımız deneyim açısından ne kadar uzak olsa da, işaret ettiği şey aynı. Kentin bu hale getirilmesi, tepeden inme karar mekanizması, bize reva gördükleri hayatla ilgili. Gezi Parkı'nı AVM'ye çevirmekle kibrit kutusu apartmanlar yapmak aynı zihnin ürünü.

TOLGA: Kentsel dönüşüm Olimpiyat Stadı ve Ayazma'yla başladı. Şimdi İstanbul'un göbeği, Taksim Meydanı şantiye. Hayatımız şantiye haline geldi.

EREN: Kent hareketi diyoruz, ama bu aynı zamanda sınıfsal bir hareket. Kentin mağdurları dediğimiz insanlar hep aynı sınıftan.

MEHMET: Ama Gezi protestolarına katılan önemli sayıda insan kentsel dönüşümün zorunlu, zararlı sonuçlarını yaşamamış. Cihangir'de bir reklam ajansında çalışan, yönetici olan beyaz yakalı da vardı. Çünkü görüyorlar, kent dönüştürülürken doğrudan mağdurlar yaratılırken, sıra kendilerine doğru geliyor, kentteki yaşamın niteliği gittikçe azalıyor. Cihangir Parkı'nda her akşam yoğun forumların yapılması tesadüf değil.

Kentsel dönüşüm fotoğrafları çok estetize edilmeye başlandı. Andreas Gursky'den mülhem "kıyak" kent fotoğrafı geleneği yükseldi, ne diyorsunuz?

MEHMET: Gebze'de Tolga'ya diyorum: "Şuraya yerleştirsek kaç gün içinde depresyona girersin?" İstanbul'un herhangi bir yeni tasarlanan yerine gidelim, hepimiz depresyondan ölürüz. Burada estetik kaygı ne? Fotoğraflarımızın bu sıkıntıyı taşıdığını düşünüyorum. Fotoğraflara bakarken sıkılıyorum. Bakma, izleme merakından çok "off" duygusu yaratıyor.

TOLGA: Fotoğraf çekmek için bir araya gelen yedi kişinin dili de fotoğraf açısından problemli. Sergide, asgarî müşterekte, bütüne bakan bir dil yaratmak kolay olmadı. Bu fotoğraf olur mu, olmaz mı? Olmazsa neden olmaz, olursa neden olur, uzun süre tartıştık.

MEHMET: Fotoğrafı üreteni değil, izleyeni olarak bakınca şunu görüyoruz: Büyük binalar ve küçük insanlar var. O kentin içinde ezilmiş, içine kapanmışlar. Kadrajı kent parçacıklarının kendisi dolduruyor.

TOLGA: Bir insan bowling salonundan kaç sene zevk alabilir? Venedik'teki gibi gondollarımız var, spor salonumuz var, bu ne kadar götürecek insanları? Orada yaşayanların travmaları beş-on sene sonra ortaya çıkacaktır.

SERRA: Halkalı'nın karşısındaki Yarımburgaz gecekondularında yaşayanlar şunu söylüyor: "Biz on sene önce buraya çöpümüzü atıyorduk. Şimdi onlar bizi istemiyorlar."

EREN: Olimpiyat stadının orada çekim yapıyoruz, yaşlı bir amca yanımıza geldi, "orası kışın çok eser, söyledik, yine de yaptılar" dedi. Orada yaşayan halka danışılmadan bir stad yapılıyor ve sonuçta orada doğru dürüst maç bile yapılamıyor. ✚

Uyuşmazlık sahneleri

Son yıllarda kent, fotoğrafçılara kendini dayatan bir konu haline geldi. Fakat Türkiye'deki kentsel dönüşüm fotoğrafları genellikle mağdurların acılarına bakan, lirik bir yaklaşımı seçiyor. Uzakta acı çeken insanlar ve ayrıcalıklı izleyiciler arasında o bildik mesafeyi yeniden üretiyor. Gösterdiğinden başka söyleyecek şeyi olmayan "pornografik" yaklaşım, adaletsizliği ve şiddeti teşhir etmek, görünür olanın apaçıklığı, egemen algı ve anlamlandırma rejimini sarsamıyor. Roland Barthes'ın dediği gibi: "Çünkü her seferinde kendi yargımızdan yoksun kalıyoruz bunlar karşısında: Bizim için ürpermişler, bizim için düşünmüşler, bizim için yargılamışlar, fotoğraf hiçbir şey bırakmamış bize –yalnızca düşünsel bir onaylama hakkı bırakmış."

Nar Photos fotoğrafçıları bu retorikten uzaklaşıyor. "Milyonluk Manzara"da fotoğraflar "belirsiz bir ağrı gibi, ağızda kalan özel bir tat gibi, uyuşan bir kol ya da bacak gibi adsız ve betimlenemez" bir şeyi, neoliberal kentlerin kıyılarına özgü bazı duygu durumlarını döküyor ortaya. Bu fotoğraflar kadraj içine aldığı insanın (bir ya da iki kişi, ama alsa kalabalıklar değil) kentsel çevreye dair fiziksel duyumlarını aktarıyor. Bireysel bedenin en doğal ihtiyaçlarının gözardı edildiği, insan ölçeğini aşan bir kente bu açıdan bakmak anlamlı bir tercih.

Yaşayan ölüler

Neresi burası? Herhangi bir yer, "yok yer". Ölçeksiz, tarihsiz, hiç yaşamamış gibi, ama 8500 yaşında. İhsan Bilgin'e göre: İstanbul'da 50 yaşından yaşlı bina sayısı beş ila on bin. Oysa İstanbul'un iki milyona yakın bina barındırdığı tahmin ediliyor. İstanbul ölüp ölüp dirilen bir kent. Haydar Ergülen'in dediği gibi: "Metropolden nekropole. Yani, bir çeşit ölüler şehrine dönüşmüş koskoca İstanbul." Belki de bu yüzden dev binalar, yaşayan ölüleri, fantastik filmlerde gördüğümüz zombileri hatırlatıyor, "sıfır inşaat halleriyle enkaz gibi görünüyorlar". Organsız ve ruhsuz bedenler olarak TOKİ "tabutları", gökde-

FOTOĞRAF: EREN AYTUĞ

FOTOĞRAF: ADNAN ONUR ACAR

FOTOĞRAF: GÜLŞİN KETENCİ

FOTOĞRAF: SERRA AKCAN

FOTOĞRAF: MEHMET KAÇMAZ

FOTOĞRAF: ADNAN ONUR ACAR

FOTOĞRAF: TOLGA SEZGİN

FOTOĞRAF: BARIŞ SEVER

lenler, rezidanslar sanki gizli bir merkezî güç tarafından yönetiliyor. O güç ortadan kaldırılırsa yere seriliverecekler.

Yabancılaşma

Bu manzarayı fantastik kılan sır, yaşayan ölüleri dimdik ayakta tutan ruh, her şeye kadir güç paradan başka bir şey değil. Marx'ın da gizemini teslim ettiği, her şeyi tersine çevirmeye muktedir olan, insanî ve doğal özellikleri kendi karşıtına dönüştüren gözle görülür tanrı. Para olanaksızlıkları birbirine lehimler. 1980'den günümüze kadar geçen süreç içinde, para beton, blok, inşaat, arazi, arsa biçimine bürünüyor. Kentin kendisi paranın ve sermayenin vücut bulmuş hali. Tarık Şengül'e göre, bu sermayenin kentleşmesi, mekânın metalaşması. Ve metalaşmanın sonucu o bildik yabancılaşma süreci. Bu fantastik manzaraya hâkim olan yabancılık duygusu. İnsanın kendi ürettiği çevreye yabancılaşması, ürettiği şeylerin canlı ve bağımsız varlıklarmış gibi görünmesi, olağanüstü güçlerle donanması. Özetle, yıllardır inşaat yapan bir işçinin inşa ettiği binalar tarafından kentten kovalanması. Barınma sorununu çözememesi. Konutların barınmak için değil, yatırım için yapılması. Kentin insanlar yaşasın diye değil, daha yüksek para getirsin diye planlanması. Gizemli, fantastik bir varlık gibi algılamanın kaynağı kent mekânının kullanım değil, değişim değerinin egemen olması, meta haline gelmesi. Yabancılaşmanın en iyi ifadesi, "Milyonluk Manzara"da Pınar Öğünç'ün emlak ofisi diyaloglarını aktaran yazısında geçiyor: "Takdir edersiniz ki, bir milyon dolar veren kimse bu manzaraya bakmak istemez. O kısım çözülecek." Aslında insanlar arasında olan toplumsal ilişkinin nesneler arasındaki bir ilişkiye indirgenmesi. İnsanlar arasındaki ilişkinin pahalı konutlar ve onların talihsiz manzaraları olarak yoksul evler arasındaki ilişkiye indirgenmesi.

Ölçek uyuşmazlıkları

İnsan yaşamını sistematik biçimde güçten düşüren, büyük konut alanları, dev alışveriş merkezleri, çılgın projeler, dünyanın en büyük havalimanı, dünyanın en büyük adliyesi, dünyanın en büyük hastanesi, en büyük ölçekli yatırımlar ve ölçeksiz bir kent. En azından insan ölçeğinde değil. Fotoğraflardaki "uyuşmazlık sahnelerinde" bu ölçek farkı göze batıyor. Boyut, ağırlık ve hızdaki ölçek uyuşmazlıkları. Fotoğraflarda ağırlık duygusunu hem yavaşlık, durağanlık hem de kütlenin eziciliği olarak algılamak mümkün. Kent hızla uzamak, genişlemek, büyümek isteyen bir gücün kontrolünde. Büyümek tek yaşam şansı olduğu için bunun dışında bir arzuyu tahayyül dahi edemiyor. Ama insanlar yavaşlamak istiyor, uyum sağlamak, kök salmak, yerleşmek istiyor. Fotoğraflara gerilim kazandıran bu vites farkı. Kent hızlı, telaşlı, mekanik biçimde büyürken insanların durmak için organik çözümler üreterek direnmesi. Rantla beslenen zombiler kovalarken kaçan yok. Kaçacak yer yok besbelli. Burası son durak, sınır, az ötesi uçurum.

Zaten sadece mekânsal değil, sosyal hareketlilik kanalları giderek kapanıyor. Eskiden gecekondudan başlayan başarı hikâyeleri vardı. Artık yoksulsanız yoksul kalmanız çok daha büyük olasılık. Aceleye mahal yok.

Fotoğrafların çoğunda ağırlık duygusu belirgin: 50 yılda İstanbul'un üzerini kaplayan, kalın, yaygın ve ağır bina tabakasının ağırlığı. Kentin canlılığı, çelişkisi, çeşitliliği ve doğa bu tabaka altında ezilmiş gibi.

Doğa ve kent

Fotoğraflardaki insanlarda gördüğüm hülyalı durağanlığı bir tefekkür imkânı arayışına yordum. Tefekkürden kastım düşünme ve düşünceye dalma. Doğada bulunacak dinginlik ânı. İnsanın ve kültürün kendi sonlu, çizgisel, ilerlemeci tarihselliğinden sıyrılıp doğanın döngüsel, sonsuz zamansallığına sığınma ihtiyacı. Bir yandan kapitalizm öncesi toplumlarına özgü çevrimsel zaman, diğer yanda kapitalizmin sanayi metropolü ve kalkınma, gelişme, ilerleme, büyüme. Kısaca, bir deniz kenarı, bir ufuk çizgisi görme ihtiyacı. Bir ağacın yeşerdiğini ve yapraklarını döktüğünü ve yeniden yeşerdiğini görebilmek.

Parçalılık

Fotoğraflarda doğa ve kent uyumsuzluğu nizamî olan ve gayrı-nizamî olan, organik olan ile geometrik olan arasındaki karşıtlık olarak sahneleniyor. Sermayenin mantığına özgü şeyleşme, pazar eşdeğerliğinde yavaş yavaş birimler üretiyor ve bu birimleri eşdeğer kılıyor, aynı zamanda onları geri döndürülmez biçimde birbirinden koparıyor. Kapılı kapılar, pencereler, bloklar, odalar, duvarlı kentler, birbirinin aynı geçen günler, parça parça içine kapanma. Geometrinin disiplini. Onlardan kaçıvermiş organik formlar kayalar, koyunlar, köpekler.

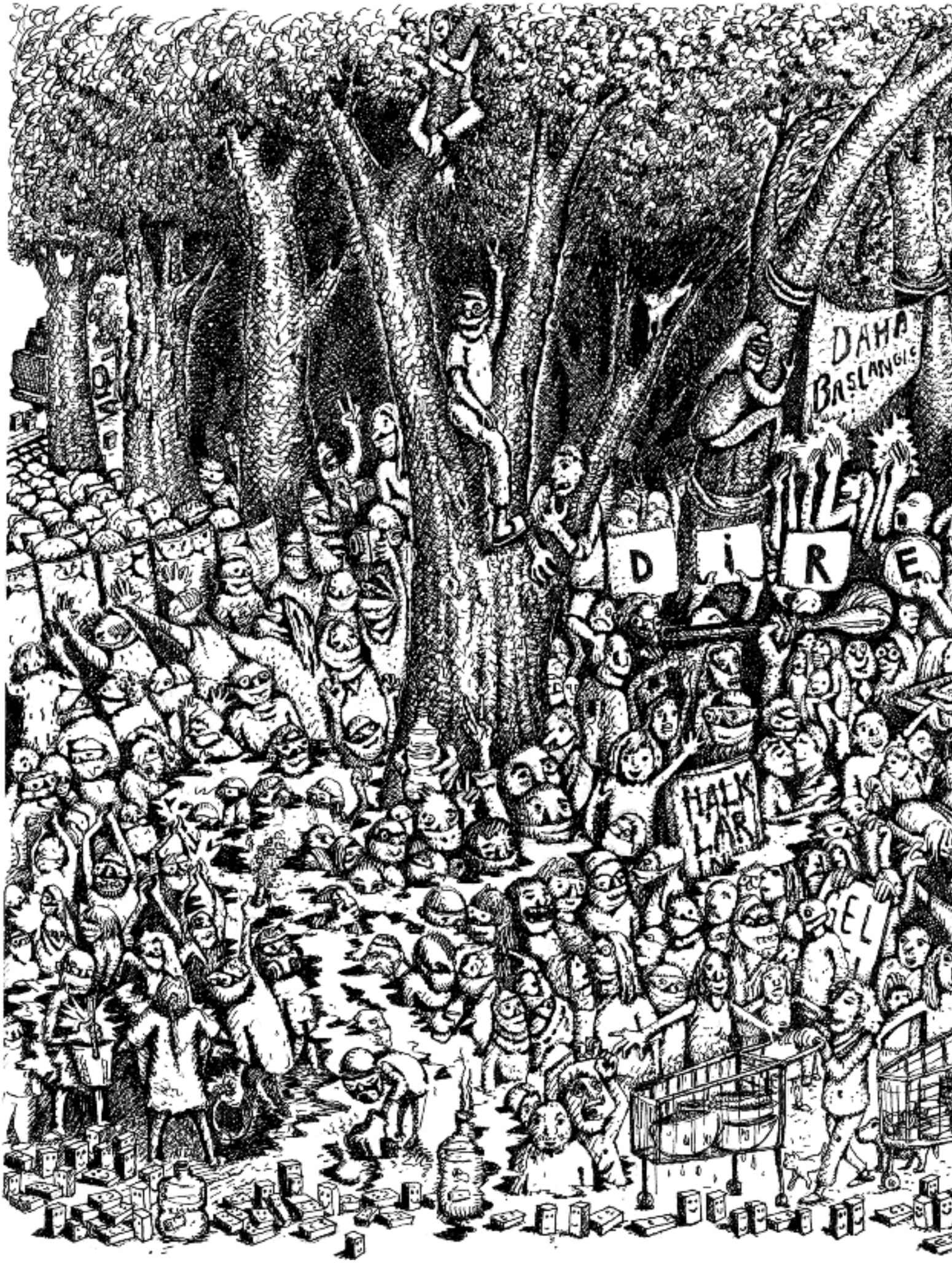
Deniz kenarında sekiz kişi, aynı kadrajdalar, ama aynı zaman ve mekânın içinde, onu paylaşır gibi görünmüyorlar. Toprağın değil, kumun üzerindeler, o kadar durağanlar ki dalga onları alıp götürebilir. Tanımsız boşluğun içinde, birbirleriyle temas etmeden duruyorlar. Biri gitse diğerleri fark etmez.

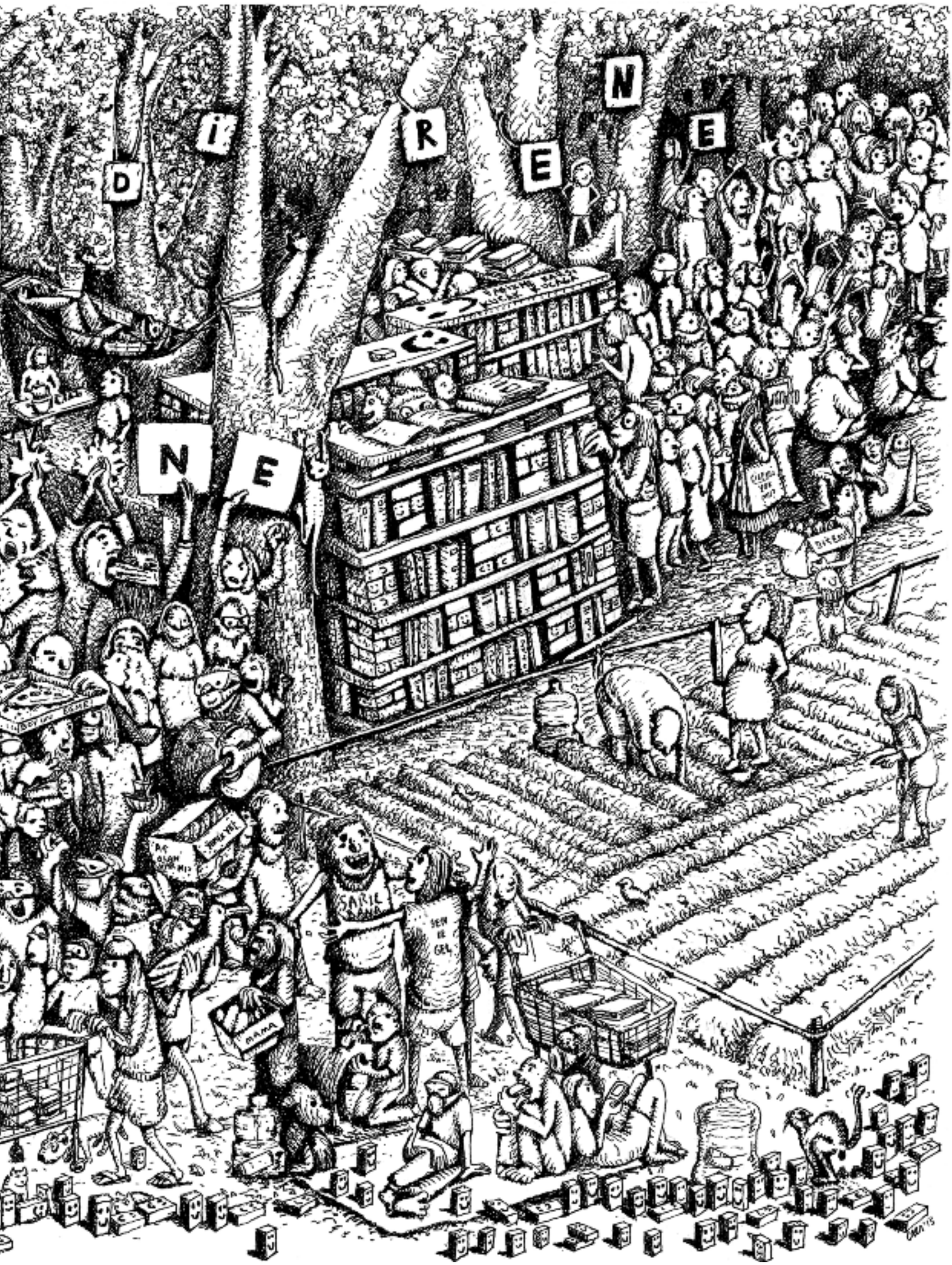
Tekinsizlik - köksüzlük

Burada bir şey olmuş, biz olay olduktan az sonra gelmişiz hissi. Fotoğraflar göstermiyor, ama milyonluk manzaranın harcında, temelinde yıkım ve yerinden edilme süreçlerinin şiddeti var. Köksüzlük, güvencesizlik ve tekinsizlik duygusunun kaynağı göç ve "yuvanın" yitimi. John Berger'a göre, "yuva" sadece coğrafî olarak değil, varoluşsal olarak da dünyanın merkezidir. "Yuva" hem kent, hem ev, hem de bellektir. Ama daha çok gündelik pratiklerimizin bütünü, yaşama tutunan kolektif varlığımızdır. Bizi birbirimize bağlayan şeydir. Ki, her biri kentsel dönüşümün talanından nasibini almıştır. Ve "yuva" olmadığında gerçeklik parçalar halinde dağılır. İşte fotoğraflara hâkim olan tekinsiz atmosfer, ekonomik güvencesizliğin yanısıra mülksüzleşmenin ötesinde hayatı anlamlandıran "yuvanın" yitimidir.

Fakat yuvayı yeniden kurabilmek bir ölüm kalım meselesidir ve yaşam her şeye rağmen direnişin yöntemlerini yaratır. Sergideki bazı fotoğraflarda, toprağa incir ağacı gibi inatla tutunan gündelik hayat yüzünü gösteriyor. Direniş, mekân üzerinde tezahür ediyor. İki ağaç buldu mu salıncak kuran, çatıda köpek besleyen, kentin ucundan tutup bırakmayan, "mekân üreten" direniş.

Ezgi Bakçay

DAHA
BAŞLANGIÇ
D İ R E
HALKLAR
EL

ÇİZİM: GEREN OYKUT

GEZİ DİRENİŞİ NEYDİ, NEREYE VARIR?

Hodri meydan

Gezi'nin en büyük faydası, iktidarın söylemini ve fiyakasını alaşağı etmek oldu. Tribünün katılımından sosyal medya kullanımına, yabancı medyadaki ani AKP antipatisinden Lice'nin batı illerinde bulduğu karşılığa bir dolu etmen, bu direnişi geri dönüşsüz bir yola soktu. Peki bundan sonra hareket nereye evrilecek, hangi toplumsal kalıplar hangi doğrultuya yönelecek, mevcut siyasî kavramların ve söylemlerin akıbeti ne olacak? Buyrun bir fikir jimnastiğine.

Ogan Güner

"Şimdi ben niye yazdım?"

Her şey taze. Her şey sıcak. Yoğun bir gaz bulutu içinde belki de ilk defa uyanık hissediyoruz. Ve berrak görebiliyoruz. Ne yazık ki, "kültür" ile malûl olan kesim, bu durumu analiz etmek için beklemeyi yeğliyor. Gaz bulutunun dağıldığını, direnişin başka bir şeylere dönüştüğünü ya da dönüşemediğini izlemek ve sonra bütün olaylar zincirini topluca analiz etme eğilimindeyiz. Oysa, bugünlerin sıcaklığının bir değeri var. Bu berraklığın gelecek açısından kerteriz noktası olmasını diliyorsak, neden-sonuç ilişkileriyle olaylar zinciri uzayıp giderken beklememek, içimizdekini söylemek çok önemli. Zaman ilerledikçe belki soğuyacağız, belki hayal kırıklığına uğrayacağız. O yüzden, bu sıcaklığın nelere gebe olduğu üzerine kafa yormayı bırakmamalıyız. Kimbilir kaç nesil ilk defa "pratiği" bu kadar heybetli bir şekilde karşısında görüyor. Heyecanlanmamak ne mümkün. Marx'ın bahsettiği, "pratiğin felsefesi" ihtimalini heba etmemek adına, herkesin içindekilerini dökmesi gerekiyor. Türkiye'ye yayılmış yüzlerce park forumu da bu ihtiyaçtan doğmadı mı? Belki bir gün gelecek, okudukça, neden-sonuç ilişkilerini gördükçe, toplumu A noktasından B noktasına götüren sosyolojik labirentte dolaştıkça, bugün dediklerimizi değiştirecek, yadsıyacağız. Varsın öyle olsun. Sıcaklığın değeri paha biçilmez.

"Kahrolsun bağzı şeyler"

Direnişin içinden kitlenin hissiyatını anlatan tek bir cümle seç deseler, "Kahrolsun bağzı şeyler" derdim. Yan yana sorunsuzca durabilmeyi akıl eden bayrakları, herkesin bahsettiği ortaklığın ardında yatan hissiyatı bundan iyi anlatan yok galiba. Bu direnişin, sanılanın aksine, belki de en saf haliyle ideolojik olduğunu kanıtlayan şey bu cümle. Kimsenin bu "bağzı" şeyleri somut olarak tanımlayabildiği yok. O kadar çok şey var ki... Genel bir huzursuzluk, dört yandan sarılmışlık duygusu, Marcuse'vari bir "özgürleşme" dürtüsü (malafat kokteyliyle TOMA'nın önüne dikilen adamı düşünün), dönüyor dolaşıyor ve "Kahrolsun bağzı şeyler" dedirtiyor.

Direnişin en önemli kazançlarından biri, iktidar söylemini bir anda alaşağı etmesiydi. Bunca yıldır itinayla kurulan, geleneksel iktidar söyleminden de bol bol faydalanan AKP söylemi bir anda patinaj yaptı, çünkü bu söylem ancak, tartışma çerçevelerini kendi kurabildiği ve diğer tarafları bu çerçevenin içine hapsedebildiği zaman işliyordu. AKP 12 yıllık tarihinde ilk defa çerçeveyi kuran değil, çerçevenin içine hapsolan taraf oldu. Bu, bilmedikleri bir oyundu. RTE'nin giderek ve ısrarla sertleşen üslûbunu taktik sananlar oldu, oysa oyun dışına alınan bir forvetin öfkesinden başka bir şey değildi. Görevi gol atmak olan oyuncu oyundan alınmıştı. Birden her şey berraklaştı kitlelerin gözünde. Bugüne kadar ciddiye aldıkları her iktidar hamlesi, her cümle bir parodiye dönüşüverdi. Direniş önce dili ele geçirdi. Daha birkaç gün önce, gündemi belirlemekten zevk aldığını itiraf eden bir başbakan gündemin esiri oldu. Kendisine biraz fazla küfredildi, ama bunca yıldır bıkmadan, usanmadan her mizah dergisine dava açan, espri duygusu olmayan biri için ilâhî adalet de denebilir buna. Asık suratlı, mizah duygusu sıfır bir iktidarın dili öncelikle mizah duygusuyla alaşağı edildi. Bu AKP söylemi artık onarılamaz, çünkü nesnesi elinden kaçtı, özne olabildiğini gördü.

İşte bu yüzden, uzayda hasıl olan bu elektriğin özüne "orantısız zekâ" diyoruz. İktidarın her hamlesi ânında tersyüz edildi, "taşşak geçildi" ve ana medyanın en ufak bir yardımı olmadan gündem yeniden ve yeniden üretildi. Deniyor ki, birçok insanın olup bitenlerden hâlâ haberi yok. Olabilir. Mesele ulusa sesleniş yapmak değil, kitlelerin kendi gündemine hâkim olabilmeleriydi.

Bu noktada, tesadüf ya da değil, yabancı medyanın protestoculardan yana tavır alması, AKP'yi çok zor duruma düşürdü. Bunca zamandır kayıtsız şartsız desteğini gördüğü ve neredeyse yabancı medyanın kurguladığı imajı içeride satarak yüzer oy kitlesini elinde tutan AKP birden tu kaka ilan edildi. Yabancı medyanın RTE algısı o kadar hızlı değişti ki, kıllanmamak elde değil. AKP yabancı medyadaki imajını toparlamaya çalıştıkça daha da battı ve sonunda onları da provokatör ilan etti. Daha on gün önce RTE'yi savunmak uğruna Kılıçdaroğlu'nu aşağılayan Swoboda, RTE'yi en ağır ifadelerle eleştirdi. Neler döndüğünü bilmek haddimizi aşıyor, ama yabancı medya desteğinin direnişe önemli bir meşruiyet ve özgüven kazandırdığı bir gerçek. Bugün dünya kamuoyunun gözünde, RTE başta olmak üzere AKP, "otoriter bir iktidar"dır. Bu, kolay tersine çevrilebilecek bir imge değildir. Düşüşün çıkışı yoktur bu durumlarda.

Ve polis! Yıllardır itinayla güçlendirilen, ağır silah satın alma hakkıyla donatılmak üzere olan, nicedir AKP'nin kolluk gücü gibi çalışan emniyet güçleri kitlelerin inadına yenildi. Egosu şişirilmiş bir kurum çaresizce pes etti. Direnişteki polis şiddeti, iktidarın gücünün gösterisi olarak başladı ve bir gece içinde iktidarın aczinin gösterisine döndü. İstanbul'da, özellikle Dolmabahçe'deki mevzi direnişi, Beşiktaş, Akaratler ve Gazi Mahallesi'ndeki mahalle direnişleri, yüzde 60'ı ilk defa sokağa çıkan bir kitlenin amatörlüğünün destanlarına dönüştü. O günlerde sokakta bulunanlar bunu torunlarına anlatacaklar, emin olun.

"Merkez, beyaz desene..."

Bu noktada, taraftar gruplarının ve özellikle Çarşı'nın direnişe dahil olması "halk" nezdinde bir meşruiyet anlamına geliyor. İki açıdan. Birincisi, bu isyana tribün dilini hediye ettiler. "Biber gazı oleyyy!" gibi kararlı bir slogan hiçbir siyasî örgütün lûgatından çıkamazdı ne de olsa. Seksist diye suçlansa da sivil ve sivri bir dildi bu. "Sık bakalım, sık bakalım / biber gazı sık bakalım", bir önceki neslin "faşizme karşı omuz omuza" sloganıyla yan yana geldi. Bugünlerde ise küfürün, hakaretin ve aşağılamanın hızla direniş dilinden temizlenmesine yönelik gayet orta sınıf bir çaba görüyoruz. Dili "politically correct" bir şekilde ehlîleştirmek, vasat ve kuru bir dile doğru atılmış ilk adım olacaktır. Direniş dilinin agresif olmaması gerektiği nerede yazan bir kural? Seksist olmayan ya da hakaret içermeyen bir küfür cinsi bulunduğunda elbette tercih sebebidir, ama elimizdekinin hakkını da yememek lâzım. Bu, tribünün bize hediyesidir. Sokaktan gelmedir.

İkincisi, polisle çatışma bilgisi ve "serdengeçti" ruhu taraftar gruplarında mevcuttu. Çarşı'nın olaya müdahil olması şaşırtıcı değildi aslında. Daha birkaç hafta önce, İnönü Stadı'ndaki son maç günü, Beşiktaş'taki gerginliğe ve tribünlerdeki inanılmaz politizasyona şahit olan biri olarak, nicedir hazır bir gerilimin havada dolaştığını hissediyorduk. Rakip taraftar gruplarının bir araya gelmesi Metin Kurt'u yâd ettirdi.

"Diren twitter"

Nihayet bizim de sosyal medya isyanımız oldu. Arap Baharı'ndan, Occupy Wall Street'ten sonra direnişte de sosyal medya haber alma ve iletişim için ana mecra olarak kullanıldı. Gündem sosyal medya üzerinde yaratıldı ve TV'ye, gazeteye baskın geldi.

Sosyal medyayı etkin mi kullandık? Evet. Doğru mu kullandık? Hayır. Haber, içerik ve laf-ı güzafın sınırlarının belirsiz olduğu sosyal medyayı haber açısından kötü kullandığımız, birçok manipülasyona ve misenformasyon

hamlelerine kitlesel olarak yenik düştüğümüz söylenebilir. Diğer yandan, @140journos, @LeJournal, @Gazi Mahallesi, @Taksim Dayanışması gibi imece account'lar ve bazı bireysel account'lar müthiş bir "habercilik" sınavı verdiler. Ve bundan sonrası için sosyal medya üzerinde yeni kanallar yaratılması gerekliliğini açığa çıkardılar.

Direnişte sosyal medyanın kullanımıyla ilgili birkaç iyi araştırma şimdiden dolaşımda:
http://bit.ly/15zQK81
http://technosociology.org/?p=1255
http://www.ebrandvalue.com/occupy-gezi-movement/

Kimin ve neyin isyanı?

KONDA'nın araştırmasına bakarsak bu "orta sınıf" isyanı. İsterseniz "yeni orta sınıf" da diyebilirsiniz. Ama orta sınıf karakterli değildi. Gerçi Gezi Parkı'nın neredeyse Burning Man Festivali'ne döndüğü günlerde içimizdeki "ayıları" (tabir aynen böyleydi) ayıklamaya yönelik yavşak bir orta sınıf damarı görünmedi değil, ama çabuk söndü. Yine de bundan sonra da bu dinamizmin orta sınıflaşma tehlikesi oldukça büyük.

Yine KONDA araştırmasına bakarsak, hiç de abartıldığı kadar "gençlerin isyanı" değil bu. Türkiye'nin genel yaş ortalamasına denk düşen bir yaş ortalamasıyla, üç kuşak bir araya geldi. Forumlarda bunlara dördüncü kuşağın da katıldığını, 80-90 yaşlarındaki "Cumhuriyet Kuşağının" keyifle sohbetlere dahil olduğunu görüyoruz. Herkesin kimliği farklı. Çoğunluğa karşı çokluğun sahneye çıktığına şahit oluyoruz.

Peki insanlar niye yekvücut halde sokağa indi? Bunu net bir şekilde ifade edebilen yok aslında. Yüzlerce farklı cümle kuruluyor, ama "kişisel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması" en çok telaffuz edilen, en çok öne çıkan cümle herhalde. Bu işin "niyesini" tek bir yere sıkıştırmak büyük hata olur. Yine de, eğer bu dinamik politik bir talebe evrilecekse, temel dert bu cümlede gizli gibi. Kişisel ve (kamusal) hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasının politikadaki tercümesi "laiklik". Ve herkes bunu telaffuz etmekten çekiniyor, oysa RTE, karşısındakinin ne olduğunu ilk gün gayet açık bir şekilde gördü ve buna "laik ayaklanma" dedi. O bunu telaffuz edebiliyor, çünkü onun dilinde bu bir küfür. Biz telaffuz edemiyoruz, çünkü on yıldır özenle örülmüş iktidar dilini henüz tamamen parçalayabilmiş değiliz. Çapulcuyu alıp bize ait kılabiliyoruz, ama politik kavramları yeni anlamlarla şarj edip bize ait kılabilme noktasına erişmedik henüz. Erişip erişemeyeceğimiz, forumlarda ve tekrar sokaklarda belli olacak.

Penguenler ve satılmış medya

Evet, henüz iktidar söyleminden arınabildiğimiz söylenemez. Bu söylem, tarihî ve kirli ittifaklarla kuruldu: Hükümet ve iş dünyası arasındaki çıkar ilişkileriyle, kitlesel medyanın gücüyle, dış basının sonsuz desteğiyle, balık-ekmek kadar kanıksadığımız CD'ler, dinleme kayıtları, gizli tanıklarla, torba torba referandumlarla, bohça bohça davalarla ve nihayetinde entelektüellerin topluma ihanetiyle...

Kulağa ağır geliyor olabilir, ama gerçek budur. "Satılmış medya" ve "penguen"in ucu, iktidar bu noktaya gelinceye kadar onu pamuk içinde koruyan her kesime ve biraz da kendi içimizdeki penguene doğru uzanıyor. Burada sarsılan, "ileri demokrasi" şemsiyesi altında kurgulanmış bütünsel bir söylemdir. Neoliberalizmin ideolojisi, laiklik gibi beklenmedik bir damara çarpmıştır. Ama henüz söylem yıkılmamıştır, sadece sarsılmıştır. Bu ahval ve şerait içinde Mao olsa, Kültür Devrimi çağrısı yapardı. Karşımızdaki, medyaya duyulan öfke ile geçiştirilemeyecek kadar devasa bir söylem. Bunca zamandır bu söyleme su taşıyan her kesim kıyasıya sorgulanmadan "yeni söylem" doğmayacaktır. Forumlara hâkim olan serinkanlılığın bir noktada kırılması ve bu hesaplaşmaya girmesi kaçınılmazdır. Yoksa kendi kendini üretemez, halihazırdaki iktidar söyleminin sınırlarının dışına "tamamen" geçemez.

"Ferman padişahın, parklar bizimdir"

Direnişe kadar sayısız ideolojik "sıfata" ayrılmıştık: "Yetmez ama evetçi", "Kemalist / ulusalcı", "Kürt"... Uzayıp gidiyordu liste. Herkesin kendi kulvarı vardı ve yan kulvarda olanlar diğerlerini enterese etmiyordu. Bu, iktidar söyleminin bile isteye, itinayla kurduğu bir enterne sistemiydi. Direnişte ise, "ohh, mis gibi empati koktu" dedik! Sokak direnişi safhası geçtikçe bu sıfatların geri dönme tehlikesi başgösterdi, sosyal medyada emareleri de var. Forumlarda konuşulan onca şeyin yanında hiç konuşulmayanlara dikkat etmek gerekiyor. Dilimiz ve yan yana durmayı tercih ettiğimiz kavramlar henüz özgürleşmedi. Hâlâ sıfatlar kavramlara baskın çıkıyor. Oysa unutmamalıyız ki, görmemeyi tercih ettiğimiz bazı kulvarlar bugün artık rahatça telaffuz ettiğimiz faşizmden az çekmedi.

Ve Lice'de Mehmet'in ölümü... Bu sıfatların kırılmasında dönüm noktalarından biri olmadı mı? CHP'nin yüzde 68 oy aldığı Kadıköy yakası otonom bir kararla Lice için yürüdü, "Her yer Lice, her yer direniş" diye ses verdi. Gördük ki, hem Kürt hem Türk milliyetçileri sıfatların kırılmasından rahatsız oluyor. Ve 29 Haziran'daki Taksim eyleminde "ulusalcı" bir kesimin de bu slogana katıldığını gördük. Ve Taksim meydanında, hiçbir "kurumun" elinden çıkmış gibi durmayan devasa bir pankart gördük: "İşçi Ethem'in de, Kürt Memo'nun da katili ABD+AKP". Hımm, ABD, anaakım sıfatların içinden sıyrılıp bu denkleme nasıl girdi? İşte düşünmemiz gereken budur. Direniş kendisi hakkında düşündükçe derinlere doğru iniyor ve kendi başına bir "organizma" olarak, bugüne kadar belli "sıfatlara" ait olduğu varsayılan kavramları alıyor, denkleme dahil ediyor. Hiçbir örgütlü gücün yapamadığını yapıyor. 29 Haziran'da Taksim'e hâkim olan hissiyatın altını çizdiği şey şudur: "Barışın muhatabı AKP olamaz! Barışın muhatabı Direniştir."

29 Haziran'da Taksim'de bir gerçek daha ortaya çıktı. Direniş kendi başına bir organizma olduğundan ve sürekli devinmek istediğinden, olayların başından beri koordinasyon görevini yürüten ve kendi deyimleriyle "130 kurumu" içeren Taksim Dayanışma oluşumu ona dar gelmektedir artık. Taksim Dayanışma kendi varlığında ısrar ettiği sürece "hatırını" hızla kaybedecek gibi görünüyor. Başka ve çok daha geniş talepli yeni bir koordinasyon Direnişin acil ihtiyacı olarak önümüzde duruyor.

Peki, direnişin önündeki sınavlar bitti mi? Tabii ki hayır! Onur Yürüyüşüne verilen kitlesel desteğin yanında 5 Ağustos'ta verilecek sınav da bir mihenk taşı olacak. Yıllardır iktidar tarafından büyük bir caka ile sergilenen Ergenekon davasında, hiç ama hiç yargılanmadan yüzlerce insanın infaz edileceği gün atılacak "Her yer Silivri, her yer direniş" sloganı Direnişin bir merhale daha atlattığının kanıtı olacak. Lice ile birlikte çok uzun zamandır ilk defa (önceki örnekleri doğal felaketlerdi) bir toplum, bir ulus gibi davranmaya başlayan bu kitlenin, hiç aralıksız rakibinin ciğerlerine çalışmaya devam edeceğini umuyoruz.

"N'oldu Derrida!"

Duvar yazılarının en güzel örneklerinden biriydi bu. Direnişin aynı zamanda kültürel bir patlamayı işaret ettiğinin kanıtıydı. Bu patlamanın etkilerinin tüm kültür dünyasını kasıp kavuracağını öngörmek zor değil. Taptaze yeni bir dil yaratmak için inanılmaz bir ilham perisi oldu Direniş. Türkiye'nin post-modernist dönemi kapandı. Akut bir semptom olarak değil, yenilenmiş bir bakış açısı olarak "modernizm strikes back." Gemeinschaft out, Gesellschaft in!

Tipik post-modernist bir parti olarak AKP iktidarının boyaları dökülürken, özgürleştirici post-modernizmin altından da pekâlâ otoritarizm çıkabildiğini gördük. Gemeinschaft'lara göre biçimlendirilen şehirlerin sembolü halindeki AVM'lerin boyaları döküldü. Ve nihayetinde muğlaklığı tescillenmiş laiklik, insan hakları, siyasî temsiliyet gibi temel kavramlara geri döndük, çünkü günün sonunda bu kavramların politikaya tercüme edilmiş hallerine hâlâ ihtiyacımız olduğunu fark ettik. "Gibi" yapmak yetmiyor artık hiçbirimize!

Birkaç yıl önce, Hardt ve Negri'nin "İmparatorluk" ve "Çokluk" kitapları bize bugünleri hayal ettirmişti. Ama iki kitabın tüm parlak analizlerine ve önümüze yaydığı potansiyellere rağmen çözülemeyen bir durum vardı; otonom hareketlerin somut ve sürekli hareketlere evrilmesi... Evet, önümüzde bunun bir örneği yok. Bu da bizim direnişin karşısındaki "challenge"!

Hodri meydan! ✚

GEZİ DİRENİŞİNE KARŞI SAĞ CENAH OKUMUŞLARI

Entelekt'ten istifa edenler

Gezi direnişi sağ entelektüellerin feleğini şaşırttı. Gezi'ye dek binbir cambazlıkla "suret-i haktan yana" görünmeyi beceriyorlardı, Gezi'yle birlikte "aslına rücu etmek" deyişinin hakkını verdiler. O cenahın zihin haritasını izlemek üzere, Yayıncılar Birliği'nin 27 Haziran tarihli bildirisine gösterdiği tepkiye yakın plan yapıyoruz.

Tuncay Birkan

Gezi Direnişi boyunca, birçok boyutuyla Türkiye toplumu için bir ilk niteliği taşıyan bu yoğun eylemlilik ve beraberinde kaçınılmaz olarak getirdiği siyasî özneleşme sürecini anlamlandırmak için, "yahu burada çok güzel bişeyler oluyor ama, tam mânâsıyla ne oluyor?" sorusuna cevap bulabilmek için, direnişe şu ya da bu biçimlerde katılan herkes yüzlerce metin okudu, daha da okuyacak. Herkes gibi ben de böyle yapıyor, ama çok beğendiklerim dahil bütün metinlerin sonunda "güzel, ama şu da var" gibilerinden bir tatminsizlik, yetersizlik hissine kapılıyorum; konuştuğum herkeste bu his var. Sanırım bir yandan anlama çabalarını sürdürmek, bir yandan da teorinin pratiğe yetişemediği, daha epey bir zaman her türlü tahlil girişiminin "erken" ve "eksik" kalacağı o istisnaî kırılma dönemlerinden birinde yaşadığımızı kabullenerek yazmak ve okumak gerek.

Kendisine çok sınırlı bir hedef seçen bu uzun yazının da sabrı olanlarca aynı gözle okunmasını önereceğim. (İlk taslağını mensubu olduğum Editörler Platformu'na gönderdiğim bir mektubun oluşturduğu bu yazı, oradan gelen belli geri-beslemeleri de içererek değiştirilmiştir.) O sınırlı hedefi de şöyle açıklayayım: Yayıncılar Birliği'nin 27 Haziran 2013'te "İfade Özgürlüğü ve Mecralarına Saygı Gösterilmeli" başlıklı basın açıklamasının ardından hükümet çevreleriyle yakın ilişkileri olan bazı yayıncılar, bu bildiriyi eleştiren, kendilerini temsil etmediğini söyleyen iki protesto metni yazdılar: 20 yayıncının imza attığı bir bildiri *(www.radikal.com.tr/hayat/bazi_yayincilar_o_bildiriyi_onaylamadi-1139926)* ve "Nesil Yayın Grubu ve Turkuvaz Kitapçılık'tan sert tepki geldi" başlığıyla yayınlanan metin *(www.internethaber.com/yayincilar-birliginin-gezi-acik-lamasina-sert-tepki-553371h.htm)*. İşte benim hedefim, bu yazı ve bildirilerde özlü bir örneğini gördüğümüz, kendilerine sorulsa "müslüman", "demokrat" gibi sıfatlarla niteleyecekleri, ama bana kalırsa düpedüz menfaatperest bir "muktedire toz kondurmama" telaşının (eskiden "sağcılık" denirdi buna kısaca) ürünü olan tavır ve zihniyetin bütün bileşenleriyle açıktan ve yekten hesaplaşmak. Bunun önemli olduğunu düşünüyorum. Özellikle Turkuvaz Nesil'den (bundan böyle bu şekilde anacağım bu yazının müellifini) gelen metinde Gezi direnişinin başlangıcından beri o cenahtan gelen "argümanların" hemen hepsi ve biraz daha fazlası bulunduğu için o metinle konuşarak gideceğim.

Meselemize geçmeden önce şunu da mutlaka not düşmek isterim: Bir zamanlar hasbelkader Çevirmenler Meslek Birliği Çevbir'in başkanı sıfatıyla sürdürdüğüm mesainin önemli bir kısmı, hazırladığımız tipsözleşmeyi yayıncı örgütleriyle müzakere etme işleriyle geçmişti. Bekleneceği üzere çetin pazarlıklarla süren bu müzakerenin sonucunda o zaman esasen sadece Yayıncılar Birliği mensuplarının bulunduğu Yaybir'le hiç değilse bir protokol imzalamayı başarmıştık. Yayıncılar ile çevirmenler arasında medenî bir ilişki kurulmasının asgarî önşartlarını içeren bu metni, yukarıdaki bildiriyi imzalayan 20 yayınevinin çoğunun üye olmayı tercih ettiği Basın Yayın Birliği'ne de görüşmek üzere ilettiğimizde bize cevap olarak sadece kendi tipsözleşmeleri gelmişti; bunu kabul ettiğimiz takdirde görüşebileceklerini söylemişlerdi. Gönderdikleri sözleşme, çevirmene bahşettikleri haklar bakımından tam bir kölelik sözleşmesiydi ve protokolde sayılan maddelerin hemen hiçbirini içermiyordu. Bu yüzden de elbette görüşmeyi devam ettirmedik, ama o tavır bu yayıncıların birlikte çalıştıkları insanların haklarına ve emeğe saygı konusunda ne kadar feci va-

ziyette olduklarının çok açık bir göstergesiydi bana kalırsa; bunun da yukarıdaki bildiride aldıkları tutumla çok yakından bağlantılı olduğu kesin!

Artık sadede geçebiliriz. Diyor ki Sayın Turkuvaz Nesil: *"Bildirinin 'ifade hürriyeti' kapsamında değerlendirdiği olaylar süresince hakarete ve hatta tacize uğrayan, yahut evlerinde tencere–tava gürültüsüyle oturmaya ve gecenin bir vakti korna sesleriyle uyanmaya mahkûm edilen milyonlara dair tek bir kelime yoktur. Bir kadını başörtülü diye altı aylık çocuğuyla birlikte linç etmeye kalkmanın 'ifade hürriyeti ve mecraları' ile nasıl bir alâkası vardır? Namazın olmazsa olmaz şartı olan 'temizlik'in korunması için asla ayakkabıyla girilmemesi gereken bir camiye ayakkabıyla girip oturmak ve yatmak, 'ifade hürriyeti' midir, yoksa 'kutsala saygısızlık' mıdır? 'İfade hürriyetini ve mecraları'nı savunan bildiride Türkiye Yayıncılar Birliği adına bütün bu gayriinsanî ve gayrimedenî uygulamalara dair tek bir üzüntü ifadesine ve tek bir uyarıya yer verilmemesi, üzücü ve utandırıcıdır."*

Bütün bu yalanları, hangi kesimden olursa olsun bir entelektüelin yapması gerektiği gibi sorgulamak yerine, papağan gibi tekrar eden sözde münevverler de "entelekt"ten istifa etmiş sayılmalı. Gramsci'nin meşhur organik entelektüelleri bile Mussolini'ye fikrî malzeme taşırdı, onun dediklerini aynen tekrar etmezdi, o açıdan bile sefalet bu karşımızdaki.

Utandırıcılıktan bahsedilmesi ilginç, çünkü bunca yalan, çarpıtma, dezenformasyon içeren şeyler söyleyen birinin utanma hissinden zerre nasibini almamış olduğunu düşünüyor insan. Nereden başlamalı? Söylemeye gerek bile yok tabii, ama hemen söyleyeyim: Zehra hanıma bir reziller güruhunun yaptığı tacizi tabii ki var gücümüzle kınamak hepimizin boynunun borcu, nokta. Zaten Gezi'de aktif olarak yer alan birçok feminist örgüt ve çeşitli başka örgütler bu konuda gayet net bir kınama tavrı gösterdiler. Yalnız karşı cenahtan şurada özet olarak anlatılan onlarca taciz ve şiddet vakasının, ayrıca polisin yine bir başörtülü kadına uyguladığı şiddetin kınandığını hiç görmedim: *t24.com.tr/haber/insan–haklari–vakfinin–gezi–parki–raporu–kadin–saglikcilar–taciz–edildi/233303*. Kaldı ki, başörtülü veya başörtüsüz –zira mesele başörtüsü değil, ataerkillik meselesi, insafı olan herkesin bildiği gibi– binlerce kadının şiddet kurbanı olmasının iyice vakayi adiye haline geldiği bir memlekette (AKP döneminde bu saldırıların sayısının kat kat artması pek rastlantı gibi gelmiyor bana) sağcıların bununla sistematik mücadele yürütme konusunda girişimde bulunduklarına dair bir karineyle de karşılaşmış değilim. Ayrıca, şu da unutulmamalı: Milyonlarca insanın sokaklara aktığı, Taksim'le Beyoğlu'nun günlerce "police-free zone" haline geldiği bir ortamda sadece tek bir asayiş vakasının olması bu hareketin bütün dünyadaki muadillerine göre ne kadar barışçıl olduğunun kanıtı sayılmalıdır. Mesela, Tahrir'de şu ana kadar (5 Temmuz) 90 kadının çok ciddi tacizler gördüğünü daha yeni okuduk üzüntü ve tiksintiyle.

İkbal kapılarının önündeki sefil kafile

Sonuç olarak, başka hiçbir taciz ve şiddet vakası yaşanmamış gibi, sadece bu olayı öne çıkartan, onur abidesi müezzinin tekrar tekrar yalanladığı camide içki edilmesi başta olmak üzere birçok yalanı, yalan olduklarını bile bile, sadece kendi despotik yönetim tarzını protesto eden insanları itibarsızlaştırmak, meseleyi "dindarlara karşı dinsizler" haline getirip mütedeyyin insanları direnişçilere saldırtmak için her mitingde tekrar tekrar söyleyen, ama neyse ki beş-on eli sopalı hariç kendi tabanından kimseleri ikna etmeyi başaramayan başbakan, sırf bu yüzden bile, yani "iç savaş çıkartmaya tam teşebbüs" ettiği için, Türkiye'nin daha henüz görme şansı bulamadığı, ama ileride umarız kurulacak özgür ve demokratik bir rejimin bağımsız mahkemelerinde yargılanmalıdır (inanılmaz vahşilikteki polis operasyonlarının emrini bizzat kendi verdiğini söylediği için de bu şiddet ve celâlin ürünü olan dört ölüm, 11 göz kaybetme ve sayıları on bine yaklaşan yaralanma vakasının baş sorumlusu olarak zaten yargılanmalıdır). Onun yalan ve manipülasyonlarını yaygınlaştırıp polis şiddetini halktan gizlemek için bin takla atan besleme gazete ve televizyonlar ve bu mecralarda bu minvalde haber, yorum üreten bütün zevat halk vicdanında çoktan yargılanıp mahkûm edilmiştir. Bütün bu yalanları, hangi kesimden olursa olsun bir entelektüelin yapması gerektiği gibi sorgulamak yerine, Said'in özlü formülasyonuyla "iktidara hakikati söylemek" yerine, sorgusuz sualsiz kabul edip papağan gibi tekrar eden, inanılmaz budalalıkta komplo teorileri üretmeye katkıda bulunan sözde münevverler de "entelekt"ten istifa etmiş sayılmalı (Gramsci'nin meşhur organik entelektüelleri bile Mussolini'ye fikrî malzeme taşırdı, onun dediklerini aynen tekrar etmezdi, o açıdan bile sefalet bu karşımızdaki); Türkiye halklarının belleğine, aşındırdıkları ikbal kapılarının önünde oluşturdukları sefil kafile içinde resimleri çekilerek kazınmalıdır. Bütün bu yayıncılar da bu kafilenin içindeki yerlerini almışlardır benim gözümde.

Sayın Turkuvaz Nesil'in herzelerinden devam edelim. O insanların camiye neden ayakkabılarıyla, can havliyle girmek zorunda kaldıkları konusunda hiçbir şey söylemeden camide "yatmak"tan, "kutsala saygısızlıktan" filan bahsetmek ne kadar ayıp! (Ayrıca yazıyı okuyan bir arkadaşım, İslâm'ın camide yatmayı saygısızlık saymadığını, hatta Hazreti Muhammed'in de camide yattığının ashabınca rivayet edildiğini hatırlattı.) Bırakın kutsala saygısını, kendine saygısı olan biri, "insanlar oraya âlem yapmaya girmiş" gibi şeyler yazarken eli titremez mi? Siz hiç saatlerce biber gazı yediniz mi, insanlar onca gazı yiyince ne hale geliyor, hiç mi görmediniz, duymadınız? Üzerinize öldürme kastıyla gelen, kapsülleri doğrudan insanların üzerine nişanlayıp onlarca kişiyi sakatlayan, kör bırakan gözü dönmüş bir güruhtan kaçarken gözünüze ilişen camiye ayakkabılarınızı çıkararak mı girerdiniz? İnsafınız kurusun. "Tencere-tava gürültüsünden rahatsız olan, korna sesleriyle uyanan milyonlar" hiç kusura bakmasın, ama Emniyet Genel Müdürlüğü'nün rakamlarına göre, 2,5 milyon insanın envai çeşit polis zulmünü göze alarak sokağa çıktığı bir ortamda gazete ve televizyonlar hiçbir şey olmamış gibi davranınca, kendilerini uyandırmanın, "yetişin ey ahali, burada zulüm var, zulme ortak olmayın" demenin evrensel olarak kabul görmüş ve son derece medenî bir yolu olan tencere-tavalara başvurmaktan başka yol kalmıyordu. Buradan bile mağduriyet çıkarmaya çalışmak ne pişkinlik!

NTV (solda) ve HaberTürk protestoları Gezi Direnişi sürecinin sarsıcı eylemleri arasındaydı

"Tahakküm ve Direniş Sanatları"

Bay Turkuvaz Nesil (yazının tonu bana erkek izlenimi veriyor, o yüzden "Bay" diyorum) şöyle demiş bir de: *"Kamuoyunun gözleri önünde, canlı yayın esnasında, istediği şekilde konuşmuyor diye göstericiler tarafından tokatlanan ve tartaklanan TV muhabirlerine, göstericiler tarafından yıkılıp yakılan canlı yayın araçlarına ve çalışamaz hale getirilmiş, yakılıp yıkılmış bu yayın araçlarının önünde poz veren, içlerinde bazı gazeteci ve yazarların da olduğu göstericilere dair tek bir kelime yoktur."*

Canlı yayın esnasında tokatlanan, daha doğrusu

ensesine bir sille yiyen tek kişi, benim bildiğim kadarıyla, Habertürk'ün acar (!) muhabirlerinden biriydi: Gezi Parkı'ndaki minyatür ütopyanın vahşice dağıtıldığı gün insanlar can havliyle sığındıkları Divan Otel'in lobisinde soluklanmaya çalışırken polisin bütün kanun ve nizamnameleri hiçe sayarak içeriye gaz bombaları attığı anda o muhabir insanları salak yerine koyarak "polisleri kışkırtan marjinaller"den bahsediyordu ve ekran başındaki milyonların zekâsıyla alay ediyordu. (Bay Turkuvaz Nesil bilmiyorsa hatırlatayım: Kapalı yere gaz atmak uluslararası suçtur, gazın öldürücü etkileri olabilir. Üstelik polis sadece Divan Oteli'ne değil, yüzlerce kapalı mekâna, hatta yaralanan insanların tedavi gördüğü bütün revirlere gaz attı, bazen bununla da yetinmeyip yaralıların yüzlerindeki maskeyi çıkararak gaz sıktı.)

Ensesine o silleyi atan kişinin ellerine sağlık, demiştim ben de gördüğümde milyonlarca kişi gibi. Polislerin bazen dörtlü beşli gruplar halinde toplanıp tek başına yakaladığı insanları tekme tokat öldüresiye dövdüğü, gözünü çıkarttığı, ateşe attığı, işkenceyi alenîleştirdiği, muhalif basından gazetecileri yere yatırıp kafasını tekmelediği bir ortamda bu ne göz yaşartıcı hassasiyet, tebrik etmek lâzım!

Şöyle devam ediyor Bay Turnes: *"İfade hürriyeti, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanına, eşine ve annesine, ve bu ülkedeki milyonlarca dindar insana terbiyesizce ve saygısızca küfretme, hakaret etme, nefret suçu işleme ve nefret suçuna teşvik etme anlamına asla gelemez. Ancak, bu süreç içerisinde sokaklarda, sosyal medyada, yazılı ve görsel medyada alenen ve milyonlarca kez işlenmiş nefret suçlarına dair tek bir üzüntü ifadesi ve tek bir uyarı, Türkiye Yayıncılar Birliği bildirisinde yoktur."*

Bu sefer tersten gidelim. Milyonlarca insanın şu son iki-üç senelik süreçte başbakandan nefret eder hale geldiğine şüphe yok maalesef; kibri arş-ı âlâya çıkmış, hizmet etmekten neredeyse sadece HES, TOKİ ve AVM inşaatları yaptırıp doğayı ve kent dokusunu tahrip etmeyi anlayan, insanların ne yiyip içeceklerine, nasıl doğuracaklarına, sevişeceklerine fütursuzca ve yasalar çıkararak karışan, kadın bedenini sürekli bir "büyük gözaltı"nda tutarak denetlemek isteyen, göz göre göre yalan söyleyen, kendilerine yüzünde neredeyse bir tiksinti ifadesiyle "bunlar" diye hitap eden, nedense hep çantada keklik gördüğü yüzde 50'sini üzerlerine saldırtmak için elinden geleni ardına koymayan bir başbakandan nefret edilmesi de gayet doğal ve insanî bir durumdur, suç filan değildir. (Başbakanlara veya elinde aşırı bir güç toplamış herkese dünyanın her yerinde küfreder insanlar ve ancak totaliter diktatörlük rejimlerinde bu bir soruşturma konusu haline getirilir; çünkü bu tür muktedirlerin elinde silahlı koca bir ordu ve polis teşkilatı, ağzından çıkacak laftan her an etkilenebilecek yargı aygıtı ve cezalandırma tehditleri varken, halk kitlelerinin elinde hemen her zaman mecburen gizliden gizliye, çok nadir "karnaval" anlarında da alenen, sövmekten başka bir silah yoktur. Bu konuda daha derin bir tartışma için James Scott'ın yıllar önce Ayrıntı Yayınları'nın bastığı "Tahakküm ve Direniş Sanatları" kitabını hararetle öneririm bu arada. Küfür meselesinde, ayrıca direnişçilerin birbirlerini kadını aşağılayıcı küfür edilmemesi, cinsiyetçi söylemden uzak durulması konusunda sık sık uyardığı ve insanların birbirini dinleyerek bu küfürlerin de hareketin başlangıcına göre çok azaldığı göz önünde bulundurulmalı. Feminist kadınlar tek tek küfürleri temizlediler mesela duvarlardan. Ama küfürden arınma, bugünden yarına olabilecek bir şey de değil, yıllarca her yerde birilerinin anasına küfretmiş toprakların çocukları bir günde değişemez, hele AKP her gün bizim anamızı ağlatırken, kendilerinin her sözü, eylemi küfüre dönüşmüşken...) Hele ki, nefret suçuyla hiçbir ilgisi yoktur. Nefret suçunun basit bir tanımını vereyim Vikipedi'den: *"Bir suçlu tarafından bir şahsa veya bir mülke karşı işlenen herhangi bir cezaî suçun kaynağı o kimsenin: Irkı, rengi, etnik kökeni ya da uyruğu, dini, cinsiyeti, cinsel yönelimi, yaşı, fiziksel veya zihinsel engelleri ise, bu suç nefret suçunu teşkil eder."*

Lice olaylarının hemen ardından bu hareketin sloganı "Her yer Lice, her yer direniş" olabildi ve ulusalcı tabandan birçok kişi bu sayede kendilerinin, kendi evlatlarının başına gelenin, Kürtlerin başına otuz küsur yıldır gelmekte olanların çok daha hafifletilmiş bir devamı olduğunu sezmeye başlayabildi. Bundan daha müthiş bir kazanım mı olur?

En başından beri yakından takip ve fırsat bulduğum, mecalim yettiği zamanlarda iştirak ettiğim direniş hareketi içinde gözlemlediğim kadarıyla, kimse de başbakandan Türk, beyaz, Laz kökenli, müslüman, erkek, heteroseksüel, 59 yaşında ve vasat (siz isterseniz "ileri" deyin) zekâlı olması hasebiyle nefret etmiyor. Başta Akit olmak üzere besleme basında her Allah'ın günü bir dolu insanı Kürt, Ermeni, Yahudi veya Rum, ateist, sosyalist, eşcinsel veya sadece muhalif oldukları için sürekli linç ettirmeye yönelik manşetler yayınlanırken, bu paçavraların köşelerini işgal etmiş birtakım meczuplar birilerine hakaret etmek için Ermeni, Yahudi veya (başbakanımızın deyimiyle) "afedersin Rum" vs. kökenli olduğunu ihsas etmenin yeterli olduğunu zannederken ve bu ülkede bu tür nefret suçlarının hemen hiçbiri yargı tarafından soruşturulmazken dönüp bize "nefret suçu" nutukları atmanız gülünç kaçıyor: Mürekkep yalamış (ne bileyim arada Foucault, Adorno filan bile okumuş) sağcı cenahın "demokrasi", "özgürlük", "sivilleşme" gibi büyük kavramlardan sonra böyle canalıcı önemdeki küçük kavramlara da el koyup içeriklerini boşaltma gayretkeşliğinin başarısızlığa yazgılı acıklı bir hamlesi bu.

Zerre utanmadan

Devam edelim: *"Bu olaylar sırasında gerçekten 'ifade hürriyeti'ni kullandığı için gözaltına alınan herhangi bir kişi veya bu hürriyete 'mecra' olduğu için baskı altında kalan herhangi bir kurum varsa, buna karşı elbirliğiyle mücadele verilmelidir. Ama şurası da bir gerçektir: Gazetecilik veya yayıncılık, kimseye suç işleme hakkı tanımaz. İfade hürriyeti, insanları demokratik yollarla seçilmiş meşru hükûmeti devirmek üzere ayaklanmaya çağırmanın, bu uğurda ekonomiyi çökertme davetinde bulunmanın, bu amaçla her türlü manipülasyon, provokasyon ve dezenformasyonun kamuflajı olamaz."*

İlk cümle sizin de kanınızı dondurmadı mı? Ne demek "varsa"? Onlarca gazeteci hapiste yatarken, şu son iki-üç senede çeşitli protesto eylemlerine katıldığı için saçma sapan suçlamalarla yargılanarak hapse atılan veya hâlâ tutuklu halde yargılanmayı bekleyen (şu son bir ayda da sayıları birkaç kat artan) yüzlerce öğrenci, aktivist, Kürt siyasetçi ve eylemci, legal sosyalist parti mensubu, kısacası hak arayan envai çeşit yurttaş varken, bunu diyebilir mi gerçekten entelektüel namusu önemseyen biri? Bir iktidarın demokratik olmasının güvencesi, sandıkta en çok oyu alan partinin hükümet kurmasından ziyade, o iktidarı denetleyip kurumsal olarak eleştirmekle mükellef üç temel kurumun, yani yargı, basın ve üniversite kurumlarının özerkliğidir, yani yürütme erkiyle aralarındaki mesafedir bilindiği üzere; bu üç kurumun üçüne de kılcal damarlarına kadar nüfuz edip kontrolü altına almaya çalışan ve her türlü eleştiriyi ve muhalefeti (Ergenekoncu, darbeci, terörist vs. diyerek) kriminalize eden bir iktidar anlayışı, özellikle son seçim döneminden sonra gemi azıya almış haldeyken, "baskı altında kurum varsa" demek kadar ayıp bir şey var mıdır? Savcıların kimler hakkında dava açması gerektiğini bir başbakan televizyonlardan çıkıp açıktan açığa dikte edebiliyorsa, kimlerin tutuklu yargılanıp kimlerin salıverilmesi gerektiği hükümet tarafından belirleniyorsa, işini namuslu bir şekilde yapmaya çalışan yargı mensupları sürekli kovuşturulup sürülüyorsa (yargı alanındaki korkunç tabloyu gerçekten öğrenmek isteyen herkes için mebzul miktarda yazı var. Turkuvaz Nesil Bey'e özellikle Orhan Gazi Ertekin'in yazılarını –mesela, *www.radikal.com.tr/radikal2/insaat_ve_gaza_karsi_patrona_halil_hareketi–1136709*– tavsiye edeceğim). Ethem Sarısülük'ü milyonların gözü önünde katleden polis başbakan yardımcısının çaktığı işaret üzerine ertesi gün tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılıyorsa, yargının özerk olduğundan, iktidarı denetleyebildiğinden bahsedilebilir mi? Merkez medya bu denli sindirilmiş ve otosansüre zorlanmışken,

ihale bağlamak isteyen medya patronları kimleri yazdırıp kimleri ekrana çıkaracakları konusunda doğrudan hükümetten, hatta başbakanın kendisinden talimat alırken, hatta ve hatta özel televizyon ve gazetelere TMSF yoluyla doğrudan el koyarken, halka doğru haber verme ve iktidarı eleştirme görevlerini yerine getirebilir mi? Üniversiteler 12 Eylül'den beri YÖK üzerinden devlete göbeğinden bağlıyken, kendi rektörlerini bile kendileri seçemezken, özellikle sosyal bilimler alanında bilim üretmeye çalışanlar her türlü baskıya maruz kalırken (hatta fen bilimleri alanında bile daha çok yakın tarihte bunun örneğini gördük: Pirinçlerin GDO'lu olup olmadığına İTÜ yerine hükümet karar vermek istediği için bin türlü katakulli çevirip İTÜ'ye baskı yapılarak o raporu veren kurumun başındaki kişiye görevden el çektirildi) özerklikten söz edilebilir mi? Bu üç kurumun üçünün de Cumhuriyet tarihi boyunca sürekli hükümetler ve askerî vesayet sisteminden nemalananlar tarafından baskı altında tutulduğu, kısa süren belli nefes alma süreleri hariç gerçek anlamda özerklikten zaten hiçbir zaman nasiplerini almamış oldukları, zaten gelmiş geçmiş bütün kapitalist ve reel sosyalist ülkelerde de bu özerkliklerin "göreli" kaldığı vs. söylenebilir, ki ben de bu fikirdeyim. Ama Türkiye'de bu kurumlar üzerindeki baskının (belki 12 Eylül'ün ilk on yılı hariç) hiçbir zaman bu kadar dolaysız, alenî ve pervasız bir biçim aldığı görülmemiştir; bu baskıyı görebilmek ve kamuoyuna gösterebilmek her zaman belli bir analiz ve yorum çabasını gerektirmiştir. Türkiye'yi demokratikleştirme talebinin taşıyıcısı olduğu iddiasıyla bu kadar oy almış olan AKP iktidarı ise, özellikle son seçim zaferinden sonra bu kurumlar üzerinde kurduğu gözle görülür ve çok şiddetli baskıyı bile halka bir tür "demokratikleşme" diye yutturma gayreti içinde olması bakımından eşsizdir; bütün bunlara bir de doğrudan yurttaşların özel hayatlarına müdahale eden "biyopolitik" düzenlemeleri eklemeye çalışmış ve tam da bu performansı yüzünden, geniş halk kitleleri nezdinde "demokratik meşruiyetini" kaybetmişti. (Bir gecede üç-beş milyon kişinin sokaklara dökülmesini ve bir ay sokaklarda kalmasını, mahalle meclisleri oluşturmasını izah edebilecek bir komplo icat etmek için ıkınıp duranlar olaya biraz da böyle bakmaya çalışsalar rahat ederler. Zaten, her türlü komployu gerçekleştirmek için ciddi sayıda insanın ikna edilebilecek durumda olması gerekir. O kadar kişi neden bu kadar kolay razı olmuş acaba "faiz lobisinin", "CIA"in, CHP'nin, Sırp mafyasının, Yahudi diasporasının vs. vs. bu komplosuna diye düşünseler daha hayırlı olur.)

AKP isterse bundan sonraki seçimlerde yüzde 60 oy alsın, demokratik meşruiyetin sandıkta değil, demokratik özgürlükleri genişletip iktidarı denetleyebilecek kurumların özerkliklerine özen göstererek kazanıldığını anlamadığı ve icraatlarını onlardan doğrudan etkilenen halk kesimlerinin taleplerine saygı göstererek sürdürmediği sürece de meşru filan olmayacak, askerî vesayetle sadece kendi diktatoryasını tesis edebilmek için mücadele etmiş bir hareket olarak anılacak, sokaklardan yükselen "hükümet istifa" sesleriyle sürekli karşılaşacaktır. Öyle acayip bir dönemde yaşıyoruz ki, bu kadar "elementer" şeyleri yazmak zorunda kalıp mahcup oluyorum; ama kendilerine liberal, demokrat diyen çevrelere mensup epey sayıda yazarın zerre utanmadan "sivil darbe" gibi saçma sapan kavramlardan medet umduğunu (eskiden buna da "halk ayaklanması", "isyan" filan derdik, yine diyelim bence) görünce insan mecbur kalıyor. O kadar süre alanlarda orduya yönelik tek bir çağrı bile duyulmamışken bu neyin "darbe"siymiş acaba? Hepsinin derdi, meydanlarda "Mustafa Kemal'in askerleriyiz!" diye bağıran ulusalcıların da olması. Hükümete muhalif oldukları için doğal olarak bu harekete destek veren, aktif olarak katılan (gazete ve televizyonlarını da tamamen harekete açarak belli bir sempati kazanan) ulusalcılar bütün Gezi direnişi süreci boyunca ideolojik olarak net bir biçimde etki eden değil, etkilenen odaklar konumunda kaldılar, ki bunun memleket adına çok, ama çok hayırlı bir gelişme olduğunu ne kadar vurgulasak az.

"Her yer Lice, her yer direniş"

Bu harekete damgasını "Mustafa Keser'in / Zeki Müren'in / Emma Goldman'ın / Turgut Uyar'ın askerleriyiz" diyenler, yani "öldürmiycez, ölmiycez, kimsenin askeri olmıycaz" diye slogan atanlar vurdu; tek başlarına kaldıklarında halkı kendi başlarına seferber etme kabiliyetlerinin son derece sınırlı olduğunu daha önceki asker destekli mitinglerden bildiğimiz ulusalcı kesimlerin tabanını oluşturan çok geniş bir kesim (çoğumuzun küfrede küfrede CHP'ye oy atan ana-babaları mesela) sokaklardan yükselen ırkçılık-karşıtı, homofobi-karşıtı, militarizm-karşıtı ve en önemlisi kapitalizm-karşıtı sloganlardan etkilendi (bu insanlar foruma katıldıklarında ilk önerileri hep AVM'leri boykot etmek oluyor sözgelimi), bu sloganları atan çocuklarının mücadele azmini ve inadını hayranlık duyarak seyretti ve bu inadın çekimine kapıldı. Hareketin en başından beri içinde yer alan Antikapitalist Müslümanlar sayesinde, temel çelişkinin müslümanlarla laikler arasında olmadığını sezmeye başladılar, hiç değilse müslümanların da harbi solcu olabileceklerini, illâki "gerici" olmayabileceklerini gördüler. Milyonlarca kişi belki de ilk defa "yaşasın halkların kardeşliği" diye bağırdı, ulusalcı televizyonların da yandaş medyaya katılarak feci olumsuz renklerle (sanki orada insanlar sırtından vurularak öldürülmemiş, yaralanmamış gibi, kenevir tarlaları bahsini öne çıkararak) yansıtmaya çalıştığı Lice olaylarının hemen ardından bu hareketin sloganı "Her yer Lice, her yer direniş" olabildi ve bahsettiğim ulusalcı tabandan birçok kişi bu sayede kendilerinin, kendi evlatlarının başına gelenin, Kürtlerin başına otuz küsur yıldır gelmekte olanların doğal ve çok daha hafifletilmiş bir devamı olduğunu sezmeye başlayabildi. Asıl önemli olanın muktedirlerin (AKP ile Öcalan'ın) barışması değil de, halkların barışması olduğunu düşünenler için bundan daha müthiş bir kazanım mı olur?

Ulusalcıların değişmesi, AKP'ye toz kondurmamak için polisin olağanüstü şiddetine bile mazeretler üretmeye çalışarak entelektüel namuslarını hiçe saymayı göze alan sözde liberal ve demokratların değişmesi kadar imkânsız değilmiş! Siyasî kimlikler liberallerin sandığı gibi sabit şeyler değildir; çeşitli kırılma noktalarıyla çok ciddi biçimde değişmeleri mümkündür.

Son olarak, demokrasinin sadece temsilî biçimlerine iman eden liberallerimiz yıllardır temsil meselesinin zaten doğası gereği içerdiği sorunlara dair tek bir satır yazmadıkları gibi, Türkiye özelinde bu temsil mekanizmasının işleyişini iyice sorunlu hale getiren seçim barajı, parti-içi demokrasi yokluğu, ilkelerden çok liderlere oy verilmesi gibi meselelerin varlığını da görmezden gelerek AKP=seçimle gelen meşru hükümet ezberlerini zerre bozmadılar. Oysa, Gezi hareketinin ardından oluşan ve hiç takip etmeye tenezzül etmedikleri halk meclisleri onların aklına bile gelmeyen doğrudan demokrasi biçimlerinin nüvelerini memleketin hayatına ilk defa soktu; demokrasinin ya sokaktaki özgürlükle ilgili ya da fasarya olduğunu bir kez daha hatırlattı. Bu hareket gösterdi ki, ulusalcıların değişmesi, AKP'ye toz kondurmamak için polisin olağanüstü şiddetine bile mazeretler üretmeye çalışarak entelektüel namuslarını hiçe saymayı göze alan sözde liberal ve demokratların değişmesi kadar imkânsız değilmiş! Kimlikler, hele ki siyasî kimlikler hiç de liberallerin sandığı gibi durduğu yerde duran sabit şeyler değil-

dir; çeşitli kırılma noktalarıyla çok ciddi biçimde değişmeleri mümkündür.

Askerî vesayet ve çözüm süreci

Liberaller konusunda son bir notla başka bir mevzuya geçeceğim. Şahsen üzerinde daha derin düşünme gereği duyduğum, ama burada da değinmeden geçemeyeceğim bir tespitim var ki, o da şu: Gezi direnişinin bu denli büyüyüp kitleselleşmesini sağlayan iki temel etken, askerî vesayetin büyük ölçüde geriletilmiş olması ve Kürt hareketiyle müzakerelerin sürüyor olmasıydı. Hükümetin karşısına halkın vesayetini her nasılsa üstlendiği vehminde olan bir generaller heyeti çıksaydı, bu hareket halkın gözünde asla bu kadar meşruiyet kazanamazdı; Kürtlerle savaş sürüyor olsaydı da bu harekete Kürt hareketi bütün ağırlığıyla dahil olsaydı, işin rengi tamamen değişir, yıllardır Kürt düşmanlığı enjekte edilmiş kitleler seyirci konumunda kalırdı. Kürt siyasetçilerin müzakereler yüzünden temkinli hareket edip kendilerini simgesel boyutta bir katılımla sınırlamaları, ama yine de alanlara birey olarak gelen ciddi sayıda Kürdün olması bu halk hareketi için ideal koşulları yarattı. Yani, başbakanın insanların sinirini kaldıran konuşma ve eyleme tarzının ötesinde, bu hareketi bir bakıma düpedüz AKP mümkün kılmış oldu. Liberallere kalırsa, AKP'ye bu yüzden ömür boyu medyunu şükran olmamız ve bundan sonra yapmak istedikleri her şeye rıza gösterip minnettarlığımızı göstermemiz, özgürlüğümüzü onların eline rehin vermemiz gerekiyor. Halbuki AKP'nin askerî vesayeti sadece kendi toplum mühendisliği (dindar nesil, kürtaj zorlaması, doğa katliamları vs.) gündemini gerçekleştirmek için kaldırmaya çalıştığını, gerçekten demokratikleşmeyle ilgili hiçbir kaygılarının olmadığını, son seçimden beri sürdürdükleri icraatları net bir biçimde gösterdi (mayıs ayı içinde yaptıklarını alt alta sıralamak bile yeterli). Kürt hareketiyle müzakere girişimleri de bu yıl başladığı için teşekkür etmemiz değil, on bir yıldır iktidarda oldukları halde niye yıllardır başlamadığı ve binlerce insanın ölümüne daha seyirci kalındığı için kızmamız gereken girişimlerdi ve artık Suriye-İran konjonktürü, ABD'nin dayatmaları vs. bunu AKP için bir mecburiyet haline getirmişti. Bu müzakereler de demokratik rejimlerde olması gerektiği gibi, şeffaf bir biçimde değil, kapalı kapılar ardında sürdürüldüğü için "1. Aşama bitti, 2. Aşama başladı" gibi laflardan ilgili zevat hariç kimsenin pek bir şey anlamadığı ortada. Ama başbakanın süreç boyunca verdiği demeçler, Roboski katliamıyla ilgili soruşturmanın akıbeti ve en son Lice'de olanlar, AKP'nin bu işi hiç de isteyerek yapmadığını, müzakerelerin her an çıkmaza sürüklenebileceğini gösteriyor. Nesnel siyasal ve ekonomik süreçler ve bütün ahlâkî-vicdanî-siyasî mülahazalar savaşın sona erdirilmesi ve Kürtlere eşit yurttaşlık haklarının tanınması gerektiğini gösteriyor, ama AKP el mecbur başlattığı süreci devam ettirebilecek ahlâkî ve özgürlükçü bir konumda, siyasî kararlılıkta görünmüyor. Önündeki engellerden bazılarını –şu ya da bu nedenlerle, şu ya da bu samimiyet derecesiyle– kaldırdığı demokratikleşme süreci, bu haliyle onun varlığını çok uzun süre sürdürmesine de izin vermeyecek gibi görünüyor. Eski Marksist literatürde buna diyalektik denirdi.

AKP'nin askerî vesayeti sadece kendi toplum mühendisliği (dindar nesil, kürtaj zorlaması, doğa katliamları vs.) gündemini gerçekleştirmek için kaldırmaya çalıştığını, gerçekten demokratikleşme ile ilgili hiçbir kaygılarının olmadığını, son seçimden beri sürdürdükleri icraatları net bir biçimde gösterdi.

Kendimi kaptırıp Bay Turkuvaz Nesil'i uzun süredir ihmal ettim. Ama bu yazı da çok uzadı. O yüzden tek tek paragraflara cevap verme kısmını pas geçip son bir noktayla bitireceğim. Bir tek *"Türkiye Yayıncılar Birliği yönetimi, gerçek kurşunlarla iki polisin yaralandığı, yine molotof kokteylleri, taşlar ve sapanlarla yüzlerce insanın yaralandığı, eli silahlı kişilerin göstericileri yönlendirdiği görüntülerin kamuoyunca izlendiği bu olayları 'silahsız' mı görmektedir?"* iddiasıyla ilgili kısa bir şeyler söyleyeceğim. "Gerçek kurşunlarla iki polisin yaralandığı" nereden çıkmış, hükümetten bile böyle bir iddia duymadık, halbuki böyle bir şey olsa "camide içki içtiler" yalanı yerine bunu arş-ı âlâya çıkarırlardı. Molotof kokteylini de sadece polisin nedense dört kişiyle bir türlü başa çıkmayı başaramayıp TOMA'nın da nedense suyunun kesildiği Emniyet Müdürlüğü Tiyatro kollarının Taksim Meydanı'nda sergilediği amatör tiyatro gösterisinde görmüştük. Bay Tur-Nes çeşitli yerlerde çıkan yangınlarla ekrandan gördüğü alevlerin polisin attığı gaz bombalarının kendilerine geri gönderilmesi sürecinde yükseldiğini bilmiyor olabilir, mazur görebiliriz. Eli silahlı kişiler göstericileri hiçbir yerde yönlendirmedi. Tabancalı gördüğü kişiler sivil polisler olsa gerek. Bu harekette polise taş atanlar bile sık sık uyarıldı (ama artan vahşet dozunun bunu bazen kaçınılmaz kıldığını, şiddet konusunda son derece hassas olan direnişçiler de teslim etmiş olabilirler; ki hukukçular bile bunun meşru müdafaa olarak mütalaa edileceğini söylediler ekranlarda); bu kitlelerin eli silahlı kişilerin peşine düşmeleri ise ideolojik duruşları gereği zaten mümkün değildi. Bunlar hakikaten yalandı, ama insan olup bitenleri sadece belli medyalardan seyrederse gerçekte neler olup bittiğini anlamaması çok mümkün, bunun için Tur-Nes beyi suçlayacak değilim, ama kendine görece daha yakın bulabileceği bir gazetedeki, Zaman'daki şu yazıyı önerebilirim neleri görmemiş olabileceğini anlayabilmesi bakımından: *www.zaman.com.tr/yorum_anneler–ve–evlatlar_2105461.html*

Entelekt'e geri dönmek isteyenlere...

Son olarak, şöyle bir mazlumluk edebiyatı yapılıyor metinde: *"Ülkemizde, Cumhuriyet tarihi boyunca devlet nezdinde yayıncılar arasında bir ayrımcılık yapıldığı, tıpkı 'sermaye' dünyası için söz konusu olduğu şekilde, yayıncılıkta da belli kesimlerin devlet tarafından oluşturulmuş mekanizmalarla bir 'pozitif ayrımcılık' gördüğü bu ülkenin doksan yıllık bir gerçeğidir."*

Tarihi herkes istediği şekilde yazıyor bu ülkede, kim neye inanmak istiyorsa ona göre tarih yazıyor. Bunun o kadar çok örneği var ki, başlı başına birkaç kitap konusu olur, o yüzden burada sadece Bay Turkuvaz Nesil'in de kendine göre yazdığı tarihin sağ müslüman çevrelerde çok rağbet gören bir itilmişlik anlatısının bir parçasını oluşturduğunu söylemekle yetineceğim. Anlatmayı çok sevdikleri, "Devlet solculara değil de bize destek olsaydı, ne romanlar, şiirler yazar, ne ressamlar, sinemacılar çıkarırdık" diye özetlenebilecek bir masal bu. Arkadaşlar, iliğine kadar anti-komünist ideolojiyle yoğrulmuş olan bu devlet solculara hiçbir zaman destek vermedi: Nâzım Hikmet'i 12 yıl hapiste tutup yanlışlıkla çıkardı, Sabahattin Ali'yi öldürttü, A. Kadir, Kemal Sülker, Aziz Nesin gibi birçok yazarı Anadolu'nun ücra yerlerine sürüp vebalı muamelesi yaptırttı, adlarını sayamayacağım kadar çok solcu yazarını mahkemelerde süründürttü, hapislere attı, özellikle 12 Mart döneminde epey işkenceden geçirdi; Serteller'in gazetesi Tan'ın basıldığı matbaayı yaktırdı; solcu yayıncıların bastığı kitapların çok önemli bir kısmını yasakladı, kütüphaneler için onlardan toplu alım filan yapmak akıllarından bile geçmedi, yıllar içinde yüzlerce yayıncıyı bastıkları kitaplar için yargılayıp hapislere attı. Ne ayrımcılığı? (Herhalde bu konuda verebilecekleri tek örnek S. Ali, Melih Cevdet gibi aydınların bir süre MEB'nın Tercüme Bürosu'nda çalışmış olmalarıdır, ama tam da bu insanları o büroda çalıştırdığı için komünistlik suçlamasıyla kendi bakanı Hasan Âli Yücel'in yargılanmasına ses etmemiş bir devlettir bu aynı zamanda. Yok ben sosyalistleri değil, Sadri Ethem, Yakup Kadri gibi Kemalistleri kastettim diyorsa, konu bizi ilgilendirmeyen, daha uzun uzadıya ele alınması gereken başka bir yere gidiyor. Ama bütün bir Cumhuriyet tarihini Kemalistler ve mazlum müslümanlar üzerinden okumak kadar da yanlış ve indirgeyici bir şey olamaz, demeden geçmeyeyim.) Necip Fazıl '30'lu yıllarda çıkardığı Ağaç dergisi için Celal Bayar'dan yüklüce destek koparıyordu, '40'larda basmaya başladığı Büyük Doğu için o sıralar kısa süreli birkaç hüküm giymekle birlikte '50'li yıllar boyunca örtülü ödenekten Tevfik İleri'nin tavassutuyla büyük paralar koparmıştı. Keza Peyami Safa, her dönem muktedirin yanında olmaları hasebiyle şu an yandaş medyada icra-i sanat eylemekte olan kalemşörlerin ataları sayılabilecek Yusuf Ziya - Orhan Seyfi ikilisi de öyle. Daha birçok örnek verilebilir. Menderes döneminde para akıtılan gazeteci ve yayıncıların haddi hesabı yok; MC döneminde de öyle. 12 Eylül'den sonra da Türk-İslâm Sentezi ideologlarının ne kadar kollandığı malûm. Son 11 yılda da sağcı müslüman yayıncıların bastığı her kitaptan Kültür Bakanlığı çok sayıda alıp bütün kütüphanelere dağıtıyor ve devletin açtığı yayıncılık ihalelerinin çoğunu bu arkadaşlar alıyor. Bir pozitif ayrımcılık varsa, kime yapıldığı çok belli.

Entelekt'e geri dönmek isteyen bütün sağcı arkadaşlara önerim şu olacak en nihayet bitirirken: Artık tarihte de, bugün de kendilerinden başka mağdur ve mazlumların da olduğunu, üstelik bu mağdurların bir kısmını da bizatihi kayıtsız şartsız destek vermeye devam ettikleri AKP iktidarının yarattığını, "tek mazlum benim" diye diretmenin bizatihi zulüm olduğunu düşünmeye başlamalılar. Bunun için de işe Fethi Açıkel'in Toplum ve Bilim dergisinin 70. sayısında yayınlanan, artık klasikleşmiş "Kutsal Mazlumluğun Psikopatolojisi" yazısını ve Nurdan Gürbilek'in o müthiş "Mağdurun Dili" kitabını okuyarak başlayabilirler. ✚

BEYAZIT'IN KADİM TARİHİNDEN TAKSİM'İN KISA GEÇMİŞİNE

Meydan okuması

Meydan sözcüğünün siyaset jargonundaki yeri malûm. Kitlelerin meydanlara dökülmesine karşılık iktidar sahiplerinin en büyük silahlarından biriyse, meydanları kendi manifestoları gibi inşa etmek ya da yenilemek. Taksim'in hikâyesi son 100 yıla aitken, Beyazıt Meydanı sadece Osmanlı dönemindeki varlığıyla 500 küsur yıllık bir tarihin üzerinde uzanıyor. Şu günlerde iki meydanın tarihine bir arada bakarak bellek tazelemek her zamankinden daha elzem.

Emre Yalçın

Beyazıt Meydanı'nın Roma dönemi tarihine dair pek az somut kanıt vardır ve bilinenler ne mekânsal ne de sosyal tarih bakımından bir şey söyler. Ama şu nokta önemlidir: Konstantin yeni payitahtını burada inşa ederken mevcut koloni kentinin surlarını yıkıp alanını genişletmiş, bir zamanların putperest kentinin mezarlığı, Hıristiyan kentinin arsası haline dönüşmüştür. Beyazıt'taki forum hakkındaki en somut bilgilerden biri, işte bu mezarlığın bir parçası üzerine kurulmuş olduğudur. Bir de Valens kemerleriyle kente getirilen suyun dev bir havuz ve çeşmeyle halka sunulduğu ilk nokta olması...

Osmanlıların İstanbul'u almasından sonra kentte girişilen hummalı imar faaliyeti eski Hıristiyan kentini hızla bir İslâm payitahtına dönüştürdü. Kentin kamuya açık meydanlarına kurulan külliyeler, salt dinsel bir anlam taşımıyordu, çeşitli işlevleriyle yeni iktidarın toplumla iletişim ve etkileşim kurduğu merkezlerdi aynı zamanda: Çarşılar, hanlar, mahkemeler, aşevleri, okullar, medreseler devlet ricalinin kurduğu külliyelerle kentin mevcut meydanlarını donattı. Ancak Fatih kendi külliyesini eski bir foruma değil, Bizans saltanatının gömü yeri olan Havariler Kilisesi'nin yerine inşa etti.

Otlar, çalılar ve ağaçlarla kaplı meydanın kuzeyinde, bugünkü üniversite arazisinde ilk sarayını inşa ettiren Fatih'in meydandaki ağaçlarla çalıları "güvenlik tehdidi" dolayısıyla kestirdiğini, bir yüzyıl sonra kenti ziyaret eden gezgin Petrus Gyllius aktarmıştır. 1470-75 döneminde şehrin darphanesi de burada inşa edildi. Aynı sıralarda idarî saray (bugünkü Topkapı) inşa edilmiş, Eski Saray olarak anılan Beyazıt'taki ilk saray hanedanın ikametgâhına indirgenmişti. Fatih ve onu izleyen pek çok hükümdar "ev"inden idare merkezine giderken yapılan geçit alayının başlangıç noktası burası olmuştu.

Meydan ilk büyük imarı II. Beyazıt döneminde gördü. Sofuluğuyla hatırlanan bu sultan, kendi külliyesi için kentin en geniş meydanını seçti. Rönesans fikirlerine dayanan mimarî kurgu ruhunu yansıtan dikdörtgenlerle, dik açılarla ve merkezî şemayla kurgulanmış Fatih'in külliyesinin bir benzerini yapmak yerine, meydana serbestçe serpiştirilmiş bir külliye yaptırdı. 1960'ta meydanı yeniden tasarlayan bilge mimar Turgut Cansever, bu tercihin salt mekânın kendine özgü topografyasıyla açıklanamayacağını, banisinin kâinat tasavvurunun dışavurumu da olduğunu söyler. Mutlak hükümranlığın cisimleşmiş bir örneği olan merkezî şema yerine, eşitler arasında birinci konumunu vurgulamaktan öte bir odak vurgusu olmayan, mimarî birimlerin mekânı ve birbirleriyle ilişkilerini hep beraber yeniden tanımladığı başka bir kurgu tercih edilmiştir Beyazıt külliyesinde. II. Beyazıt'ın ardıllarıysa Fatih'inki gibi planlar tercih edecektir.

15. yüzyıldan 19. yüzyıl başına dek meydanın mikro ölçekte nasıl kullanıldığına dair veriler sınırlıdır. Ama büyük isyanlarda hem toplanma hem de isyan bastırıldığında ibret-i âlemlik bir cezalandırma yeri olduğu bilinir. 1656'daki yeniçeri ayaklanmasının ardından isyancıların elebaşları olduğu iddia edilenler, Sultanahmet meydanındaki dev bir çınarda sallandırılmıştı. Bu olay tarihe Hint mitolojisindeki, meyvesi insan olan Vakvak ağacının adıyla geçmişti. Beyazıt meydanında 1958'e kadar yaşayan bazı çınarların da, bu çapta olmamakla beraber, yeniçeri idamlarına sahne olduğu semt sakinleri arasında bilinirdi.

19. yüzyıl başlarında meydan makro ölçekte 15. yüzyıl şemasını koruyordu. Kuzeyinde Eski Saray'ın sağır duvarları, doğusunda camiyi çepeçevre kuşatan dış avlusu, avlu duvarının meydana bakan yüzünde yeniçerilerin hem müdavimi hem de büyük ölçüde işletmecisi olduğu kahvehaneler ve dükkânlar, meydanın ortasında Fincancılar kulluğu (bir nevi askerî inzibat noktası), güneyinde kentin ana caddesi, batısında devlet ricalininkiler başta olmak üzere devasa konaklar ile sıradan konutlar.

Meydana bitişik Eski Saray, saltanat ailesinin konutu olarak 18. yüzyıl sonlarına dek kullanılmış, bu dönemde yenilenmesi ve bakımı terk edilerek aile tümüyle Topkapı'ya taşınmıştı. Yeni yüzyıla girerken burası emekli saray görevlilerinin ve eski padişahların ailelerinin sığındığı bir yere dönüşmüştü.

Modern devletin cisimleştiği mekân

Modern çağda Beyazıt Meydanı'ndaki ilk büyük değişiklik, yeniçeriliğin imhasını izleyen dönemde yaşandı. 1826'daki olaylar sırasında kışlalar yakılıp yıkıldı, topa tutuldu. Yeniçerilerin bedenleriyle birlikte, yaşadıkları mekânlar ortadan kaldırıldı. II. Mahmut imha harekâtı tamamlandıktan sonra kentin gündelik hayatında yeniçerilerle özdeşleşen Beyazıt'a el attı. Artık bir işlevi kalmayan Fincancılar Kulluğu'nun yanısıra, caminin dış avlu duvarları da, ona bitişik bütün dükkânlar da yıktırıldı. Eski Saray, yeni kurulan "seraskerlik" kurumuna tahsis edildi. Eski Saray'ın meydana bakan sağır duvarlarında devasa bir kapı inşa edildi: Bab-ı Seraskerî.

Aynı sıralarda sarayın kuzeyinde yer alan ve yeniçeri ağasının yaşadığı Ağakapısı şeyhülislâmlık makamı haline getirildi. Bab-ı Seraskerî'nin hâlâ yerinde duran bir kardeşi de, Fetva

II. Abdülhamit'in Paris belediyesinin başmimarı Bouvard'a hazırlattığı Beyazıt Meydanı projesi. Mekânın topografyasını hiçe sayan bu tasarımın uygulanması ve mevcut yol dokusuna eklenmesi zaten imkânsızdı. Arka planda kuleli bina belediye sarayı, sağdaki ikizler bilim ve sanat müzeleri olarak düşünülmüştü.

1910 yılı dolaylarında Beyazıt Meydanı. Kapıya dik uzanan ama hiçbir yere kavuşmayan ağaçlıklı yol bu dönemde tasarlanmıştı.

Harbiye nezareti kapısına dik uzanan ağaçlıklı yolun etrafında şehrin ilk otomobilleri boy göstermiş...

Kapısı ya da Bab-ı Meşihat adıyla orada inşa edildi. Sonuncu kardeşse, bugün Bab-ı Âlî adıyla bilinen sadrazamlık makamı girişindeki Bab-ı Adlî ya da Paşa Kapısı'dır. Modern devletin getirdiği yeni düzen –Nizam-ı Cedit– kurumları ve anıtsal simgeleriyle kentin simgesel noktalarında cisimleşiyordu.

Caminin dış avlusunun katılmasıyla genişleyen meydan, Nizam-ı Cedit askerlerinin talimler ve geçit alayları yaptığı bir mekân halini aldı. Eski düzenin gündelik şehir hayatının bir parçası olmuş askerlerinin yerini alan modern çağ ordusu, boy gösterilerini yenilenen meydanda yapıyordu.

İstanbullular 1830'lardaki bu köklü değişime alışamadan, otuz yıl kadar sonra, Abdülaziz döneminde, hem Eski Saray hem Seraskerlik Kapısı yıktırılarak yerine bugün İstanbul Üniversitesi'nin merkez binası ve kapısı olarak tanıdığımız binalar yapıldı. Tasarımcı, Fransız mimar Bourgeois'ydı. Daire-i Umur-ı Askerîye adıyla vaftiz edilerek 1866'da açılan yeni Harbiye nezareti –yani savunma bakanlığı– binası gayet Avupaîydi. Ama meydana modern bir hava katması düşünülen taçkapısı, dönemin pek çok yapısı –ve de Taksim Kışlası'nın yeni giydirilen yüzü gibi– ne Avrupalı ne de yerel mimarîyle ilişki kurma kaygısı taşıyan oryantalist tarzdaydı. Kapı, tıpkı öncülü gibi, meydanın belirleyici unsuru olan camiyi hiçe sayarak, bambaşka bir yöne bakıyordu. Aynı dönemde, yine aynı mimar, kapının daha batısına kentin ilk kâgir konaklarından olan Fuat Paşa Konağı'nı (şimdiki Eczacılık Fakültesi) inşa etti. Paşa'nın 1867'deki ölümünden sonra, Maliye nezareti (bakanlığı) buraya yerleşti, Cumhuriyet dönemine dek de savunma bakanlığıyla yan yana burada kaldı. Bakanlık gitse de, memur maaşlarının ödendiği yer olmasından dolayı halkın taktığı Vezneciler adı o muhite yadigâr kaldı. Bu konağın bir özelliği, meşhur Direklerarası'na uzanan yolun başında olması ve altında Direklerarası'na adını verene benzer bir revak olmasıydı. Direklerarası denen o meşhur eğlence yeri, otuz-kırk yıl önce yok edilen yeniçeri kışlalarının parsellenen arsaları üzerine kurulan tiyatrolarla gelişmişti.

Modern kurumların meydanı kuşatması Abdülhamit döneminde de devam etti. Doğu cephesindeki kervansaray ahırları, mütevazı bir ek yapıyla genişletilerek 1884'te –Avrupa'daki millî kütüphanelerin karşılığı olarak düşünülen– Kütüphane-î Umumi-î Osmanî adıyla hizmete açıldı. Bitişiğindeki kervansaray bahçesine ise modern çağın asayiş anlayışına uygun olarak kurulan yeni bir kolluk kuvvetinin idare merkezi inşa edildi: Jandarma Dairesi (günümüzde Beyazıt Devlet Kütüphanesi Ek Binası).

Beyazıt Meydanı'ndaki ilk büyük değişiklik yeniçeriliğin imhasını izleyen dönemde yaşandı. II. Mahmut imha harekâtı tamamlandıktan sonra kentin gündelik hayatında yeniçerilerle özdeşleşen Beyazıt'a el attı. Caminin dış avlu duvarları da, ona bitişik bütün dükkânlar da yıktırıldı.

Abdülhamit döneminde Beyazıt bir de kentsel tasarım vartası atlattı. Payitahta modern bir hava kazandırmak isteyen sultan, Paris belediyesinin başmimarı Bouvard'a bir dizi meydan projesi hazırlattı. Bouvard'ın İstanbul'a gelmeden, fotoğraflarla planları inceleyerek hazırladığı planlar ve çizdiği perspektifler fantastikti. Şehrin topografyasını hiçbir şekilde hesaba katmadıkları gibi, Osmanlı anıtlarıyla uyum sağladığı hiç söylenemeyecek devasa kamu binaları öngörülmüştü. Beyazıt tasarımında meydanın güneyinde kuleli bir belediye sarayı, batı yönünde ise sanat ve bilim (?) müzeleri yer alıyordu. Bu tasarımlar, onları kaldırıldıkları raftan bir yüzyıl sonra indiren Zeynep Çelik sayesinde tarih literatürüne girdi.

1911'deki Meşrutiyet bayramında, şehir ahalisi mesirelerde eğlenirken meydanın kuzeyinde başlayan bir yangın, poyrazın etkisiyle meydanı havadan aşarak Beyazıt'a, oradan Laleli ve Aksaray'a ulaşarak beş bini aşkın binayı kül etti. Meşrutiyet yöneticileri şehri yeniden kurgulamak için büyük bir fırsata kavuşmuşlardı. Hızla planlar yapıldı; ruh, günümüzdeki kentsel rehabilitasyon coşkusunu hatırlatıyordu. İlk yangında evini kaybedenler için bağış toplanarak Laleli'de 1920'de inşa edilen kentin ilk blok apartmanlarının kapısından yangınzedeler geçemedi bile. Nüfuzlu tanıdıkları olanlarla bürokratlar küçücük, ama pek prestijli kabul edilen daireleri kapıştılar. (Bu bloklar sonra THK'ya devredildi, 1980'lerde de köhnemiş binalardaki son kiracılar kapının önüne konularak burası dev bir otele dönüştürüldü.)

Bu kentsel yenileme dalgası Beyazıt'a da ulaştı. Abdülhamit döneminde büyük kapıya dik olarak tasarlanıp iki yanı ağaçlandırılan, ama hiçbir yere ulaşmadan bitiveren tuhaf bir yol yapılmıştı. Şık bir perspektif vermekten başka bir işe yaramayan bu yol kaldırılarak meydanın ortasına oval bir göbek yapıldı ve yeşillendirildi. Meydanın zemini ilk kez modern biçimde tasarlanıp inşa edilmişti.

Ancak, bu güzel yeşillik talihsizdi. 1912'deki Balkan Savaşı'yla başlayıp 11 yıl sonra biten savaşlar dizisi meydanda maddî manevî yaralar bıraktı. 14 Haziran 1915 günü evlerinden toplanarak tutuklanan sosyalist Hınçak partisi mensubu 20 kişi, başlarına geleceği ancak ertesi gün darağacına giderken öğrenerek Harbiye nezaretinin kapısının önünde asılıp idam edildi. Altı ay kadar sonraysa, Alman ve Avusturya elçilerinin Harbiye Nazırı ve Başkumandan Enver Paşa'ya eşlik ettiği bir açılış töreni düzenlendi aynı yerde. Benzerleri Avrupa'da yaygın biçimde görülen birebir ölçekli bir ahşap top maketi, "Hatıra-î Celâdet", yani "kahramanlık anısı" adıyla, bu yeşil göbeğin üzerinde halkın ziyaretine açıldı. Çanakkale başta olmak üzere tüm cephelerde kahramanlık gösteren askerlere ve ailelerine bağış toplamak için tasarlanmıştı bu top. Bağışçılar adına topa çiviler çakılıyordu. Savaş boyunca pek çok örneği sergilenen "ülke bu savaştan zaferle çıkacaktır" mealinde nutuklar verildi açılışta. Ancak, savaş bittiğinde İngiliz uçakları hem Harbiye nezaretini hem de önündeki simgesel anlam taşıyan bu göbeği bombalarıyla delik deşik ettiler. Modern propagandanın intikamı, en yeni savaş aracı olan uçaklarla alınmıştı.

Cumhuriyetin meydan tasavvuru: Ortası boş kalsın

Beyazıt Meydanı 1926'ya kadar ay yüzeyi gibi kraterlerle dolu olarak kaldı. Yeni rejim, eski payitahtın sakinlerini, eski rejimin yol açtığı bu felaket tablosuyla iç içe yaşamak zorunda bırakarak adeta cezalandırmıştı. Bu tarihte belediye harekete

1930

1926'da inşa edilen oval havuz ve çevresindeki yeşil alanla, içinden trafik geçen bir parka benzeyen meydan.

1959

Tarihin ihyası için başlayıp karayolcuların inşa ettiği bir kavşakla sonuçlanan DP'nin imar hamlesinin sonundaki Beyazıt. DP sonuçtan memnun kalmayarak bir tasarım yarışması açacak, ancak proje uygulanmadan 1960 darbesi yaşanacaktı.

geçti. Pragmatik bir projeyle kraterler birleştirilerek dev bir tuzlu su sarnıcı yapıldı, Kumkapı'dan buraya bir pompa sistemi kuruldu. Hâlâ büyük bölümü ahşap olan İstanbul'da kışın donmayan bir su kaynağı, itfaiye için büyük önem taşıyordu. Sarnıcın üzerine de Sait Faik'in "Şadırvan"ının esin kaynağı olan ince işçilikli mermer fıskiyesiyle oval bir havuz inşa edildi. Meydan oval göbeğine kavuşurken bir taşla birkaç kuş vurulmuştu. Meydan, ortasındaki bu devasa havuzla, aslında meydanlık –yani toplanma yeri– niteliğini kaybetmişti. Bu arada çok daha köklü bir değişiklik yaşanmıştı: Binayı çevreleyen Harbiye ve Maliye nezaretleri ile Jandarma dairesi Ankara'ya taşındıktan sonra bu binalar eğitim kurumlarına tahsis edildi. Artık meydanı bürokratlar ve askerler değil, öğrenciler ve akademisyenler dolduruyordu. 1933'te Darülfünun'un adını Üniversite'ye çeviren reformla, rejime yeterince destek vermediği söylenen öğretim üyeleri tasfiye edildi.

Meydan 1957'ye dek sakin bir dönem geçirdi. Osmanlı döneminde geçici olarak inşa edilip sonra kalıcılaşan bazı dükkânlar 1940'larda kaldırıldı. Meydan güzelce makyajlandı, çimenlikler ve çiçek tarhlarıyla süslendi –yine de meydandan ziyade, içinden trafik geçen bir parka benziyordu. Medrese'de İnkılap Müzesi açıldı. Güneyinde modern bir sinema ile türünün ilk örneği olan düğün salonları inşa edildi. Bir zamanların Kulluk kahvelerinin civarındaki Küllük kahvesi başta olmak üzere pek çok kahvehane ve lokanta bu dönemden itibaren İstanbullu aydınlarla hevesli öğrencilerin buluştuğu yerler oldu. 1930'lardan 60'lara dek hemen her kesimden aydının ve aydın adayının meydan ya da çevresindeki mekânlardan birinde sohbetlere katılmışlığı vardı. Meydan, 1922'den 1924'e, hayal edilemeyecek bir hızla askerden arınmış, sivilleşmiş, strateji ve jeopolitik sorunların tartışıldığı bir yer olmaktan çıkıp kültür meselelerinin tartışıldığı bir mekâna dönüşmüştü.

Tarih ihya edilecekti. II. Mahmut'un yıktırdığı caminin dış avlu duvarı yeniden inşa edilerek Beyazıt tarihî kimliğine kavuşturulacaktı! Şaka değil, Beyazıt'ta kazı makineleri çiçek tarhlarına destursuz dalarken iktidar projeyi böyle açıklıyordu.

Uğursuz yıllar: 1957-58

1950'deki seçimde iktidarı kazanan Demokrat Parti, bugünkü deyimle sıcak paraya, yani üretime değil, stoklara ya da dış yardıma dayalı ekonomisiyle ülkede yedi yıla yakın göreli bir refah dönemi yaşattı. 6-7 Eylül 1955 olaylarıyla, tek parti iktidarının yapamadığı, sermayenin "kökü dışarıda unsurlar"dan "millî burjuvazi"ye transferinde de önemli bir adım attı. Ancak ekonomik göstergeler tehlike sinyalleri vermeye başladığında göz de dolduracak ve yıkım / inşa süreçleri üzerinden iktisadî hayata canlılık katacak dev bir imar hamlesi başlattı. Öncelikle İstanbul, "tarihine yaraşır bir biçimde" abad edilecekti.

Bu hamlenin devasalığı önündeki tek parti dönemi kalıntısı mühim engel daha önce, 1951'de kaldırılmıştı: 1933'te davetli bir proje yarışması sonucu İstanbul'un planlamasını yürütmek üzere görevlendirilen Fransız şehirci Henri Prost. 18 yıl kurduğu büroda uzun araştırmalar yapan, planlarını pek çok kez revize eden ve bu arada pek çok gencin uzmanlaşmasını sağlayan bu sonradan olma İstanbullu, "Memlekette İstanbul'u planlayacak Türk mimar kalmadı da, bu yabancıya mı elimiz mahkûm" eleştirisiyle görevinden uzaklaştırıldı. (Üniversitelerdeki Alman akademisyenler de aynı sıralarda benzer biçimde safdışı bırakılıyorlardı.)

İstanbul'u planlamak için elin Fransızından çok daha ehil oldukları iddia edilen Türk plancıların becerilerini gösterme fırsatı gelmişti. 1957'de büyük imar hamlesi duyuruldu ve İstanbul'un dört bir yanında yıkımlar başladı. Barbaros bulvarı açılıyor, Boğaz sahili genişletiliyor, Sahil Yolu ile Eminönü-Unkapanı, Perşembepazarı, Vatan, Millet caddeleri ve sonradan E-5 adıyla anılacak olan Londra Asfaltı başta olmak üzere şehir dev bir şantiyeye dönüşüyordu. İlginç olan, bu projelerin çoğunun Prost'un imar planında daha insanî ve tarihe saygılı ölçekte yer almalarıydı. Becerikli genç Türk plancıları ellerini korkak alıştırmamışlardı. Bayındırlık Bakanlığı, İller Bankası ve İstanbul Belediyesi harıl harıl tasarılar yaparak yıkıp yapmakla meşguldü İstanbul'u. Tek bir otorite yerine, yaptıkları birbiriyle sağlıklı biçimde eklemlenmeyen bir dizi kurum şehri imar etmeye çalışıyordu. Tıpkı bugün olduğu gibi...

Beyazıt bu imar faaliyetlerinin odağına oturmuştu. Prost'un mevcut meydanı bir toplantı mekânı haline getirip trafiği daha güneydeki cadde civarında izole etme yönündeki önerisi de beğenilmeyenler arasındaydı. Peki onun yerine ne yapılacaktı? Evet, tarih ihya edilecekti.

II. Mahmut'un yıktırdığı caminin dış avlu duvarı yeniden inşa edilerek Beyazıt tarihî kimliğine kavuşturulacaktı! Şaka değil, Beyazıt'ta kazı makineleri çiçek tarhlarına destursuz dalarken iktidar projeyi böyle açıklıyordu. Sahih ölçüler vermekten uzak bir suyolu haritasından başka bu duvarların sınırına dair hiçbir veri yoktu. Yükseklikleri, kapıların nerede konumlandığı, dükkânların aslında varolup olmadığı, yoksa sonradan mı eklendiği gibi onlarca bilinmeyeni olan bir tarih diriltilecekti. Vaktiyle yeniçerilerle anlamlı olan bu mekâna nasıl bir işlev yükleneceği belli değildi.

Bu ihya ve imar sürecinin ilgili kurumların arşivlerindeki belgelerden takip edilebilmesi bile bugün bir soru işareti. Ancak, basından izlenebildiği kadarıyla, konu bu duvarın ihyası olmaktan kısa sürede çıkmıştı. Meydanın kuzeyiyle güneyi arasındaki ciddi kot farkı tasarımcıların ve hükümranların iştahını kabartmıştı. Meydan daha düz hale gelsin diye önce yüksekliği düşürülmüş, sonra binalar yüksekte kaldı diye doldurulmuş, derken dolgu beğenilmemiş, tekrar bir miktar indirilmiş, bir ara bu eğimin bir yeraltı çarşısıyla düzeltileceği açıklanmış, hasıl-ı kelâm koca meydan yaz-boz tahtasına dönmüştü. Çarşının yapılmasının caminin altındaki atıl mahzenleri değerlendireceği de söylenmişti –modern zamanda şehrin göbeğindeki mahzenler boş durmamalıydı, nitekim Laleli Camii'nin mahzenine bütün itirazlara karşın bir çarşı yapılmış ve camiyi bir panayır yerinin ortasında bırakan manzara böylece ortaya çıkmıştı.

Bir başka komedi de, Vezneciler'den meydana girişe gelen bir yöneticinin, "Bu ne rezalet, nasıl

olur da insanlar ve araçlar camiden daha yüksekte bir noktadan meydana girer, indirin burayı" demesiyle yaşanmıştı. Tarihî tepe tıraşlandı, meydan Şehzadebaşı ile hemzemin hale getirildi. Ama bu kez insanlar ve araçlar, iki yakasında binaların tünediği 7-8 metre derinliğindeki bir hendekten geçerek meydana ulaşmak zorunda kalmıştı. Fuat Paşa Konağı / Eczacılık Fakültesi bu hendeğe yıkılacakmış gibi duruyordu.

Bu hengâmede her nasılsa usta bir mimara, Sedad Hakkı Eldem'e bir kroki hazırlatılmış, meydanda bir "şark kahvesi" ile trafiği rahatlatacak bir kavşak öngörüldüğü açıklanmıştı. Bu ön proje de tam anlamıyla tarihin tozlu raflarına kaldırılmış, ihale sonunda tarihî yarımadada gerektiğinde dinamit kullanarak düzgün yollar açan Karayolları Genel Müdürlüğü mühendislerine kalmıştı. Asıl işlevi otoyol yapmak olan bir kurum, şehri imar etmekle görevli üç kurumun önüne geçmişti! Onlar da işlerini nasıl öğrendilerse öyle yaptılar. Homojen bir eğim oluşturup, araç akışında çakışmayı minimuma indirecek bir otoyol kavşağı inşa ettiler. Kavşak zamanının tüm teknik gereklerine uygundu. Ama 1600 yıldır yaşayan bir yaya meydanının üzerine inşa edilmiş olması gibi küçük bir kusuru vardı. Meydanın güneyindeki bir noktadan camiye ulaşmak için sekiz şerit yol geçmek gerekiyordu. Bırakın dozere kurban gitmiş ve tarihe tanıklık etmiş çınarları, yeşillik sayılabilecek tek bir metrekare yoktu meydanda.

İş bittiğinde hükümranlar bile durumdan hiç memnun kalmamıştı. Bu tablonun nasıl düzeltileceği üzerine hızla kafa yormaya başladılar. Ta başlangıçta yapılması gereken şeye sıra ancak gelmişti: Uluslararası katılıma da açık bir proje yarışması. Mimarî yarışmaların geleneğinin oturduğu o dönemin ruhuna uygun, mesleğinde öne çıkmış saygın uzmanlardan bir jüri kuruldu, başına da uluslararası mimarlık camiasının saygın isimlerinden biri getirildi. Tabii yabancı bir jüri başkanı, koca şehrin planlamasının Türk şehircilere bırakıldığı bir ortamda epey gürültü çıkardı. Ancak bildiğimiz o ki, Türkiye'deki güncel tartışmalardan habersiz olan ve işin kendisine odaklanan bu mimar, jürinin onun olmadığı bir oturumda elediği bir projeyi gündeme geri alarak oybirliğiyle kazanmasını sağlamıştı.

Kazanan proje, o dönemde Türkiye'de sanat tarihi doktorası yapmış ilk mimar olan Turgut Cansever'e aitti. İlerleyen yıllarda bir Osmanlı-İslâm mimarlığı romantizmi inşa edecek derin bir düşünce dünyasına sahip 38 yaşında bir mimardı Cansever. Meydanla ilgili yapabilecekleri, mevcut projenin tahribatlarını gidermeye yönelikti. Projesinin esası, meydanı 1600 yıldır olduğu gibi yaya trafiğinin hâkim olduğu bir mekâna dönüştürmek, kentin içinde açılan devasa gediği insanî düzeye geri döndürecek yapı bloklarıyla onarmaktı. Cansever bundan daha fazlasına da soyunmuştu. Meydanı yüzyılların toprak zeminine bir gönderme olarak tuğlayla kaplamayı önermişti. Osmanlı anıtlarının, çevresindeki küçük ölçekli yapılar sayesinde görkemli göründüğünü vurgulayarak, 19. yüzyıl ortalarından kalma anıtsal yapıların etrafını açıp bir meydan ortasında bırakma anlayışına karşı duruyordu –Beyazıt'ta ve başka birçok meydanda bu yapılmıştı.

18. yüzyıl sonlarında Taksim'i gösteren anonim bir çizim. Sekizgen bina İstiklal Caddesi girişinde hâlâ duran maksemdir. Arka sağ planda kışlanın yerinde inşa edilen ilk binalar görülüyor.

Demokrat Parti, 6-7 Eylül olaylarıyla sermayenin "kökü dışarıda unsurlar"dan "millî burjuvazi"ye transferinde önemli bir adım attı. Ancak, ekonomi tehlike sinyalleri vermeye başladığında yıkım / inşa süreçleri üzerinden iktisadî hayata canlılık katacak dev bir imar hamlesi başlattı. Öncelikle İstanbul, "tarihine yaraşır bir biçimde" abad edilecekti.

Uygulama başlarken Cumhuriyet döneminin ölümle sonuçlanan ilk öğrenci olayı Beyazıt'ta yaşandı. 28 Nisan olayları 27 Mayıs'a giden yolun köşetaşlarındandı. Darbenin ardından hükümet devrildiyse ve başbakan darağacına gittiyse de, bürokraside köklü değişimler olmadı. Şehrin imarıyla görevli kurumlardan ikisinin, İstanbul Belediyesi ve Bayındırlık Bakanlığının üst düzey yöneticileri bu projeye savaş açıp ağır eleştiriler getirdi, bir yandan da uygulama sorumluluğunu da üstlenen Cansever'e karşı bitmek bilmez ayak oyunlarına devam ettiler. Cansever sonunda istifasını vererek görevinden çekildi.

Proje inşa edilebildiği noktadan biraz geri çekilerek ve bütün insanî ince ayrıntılardan soyutlanarak tamamlandı. Aslında büyük bir kazanım elde edilmiş, araç trafiği meydandan çekilmişti. Buna karşılık tuğla yer döşemeler, "Burası Moskova mı, Kızıl Meydan mı inşa edilecek İstanbul'un göbeğine?" diye iptal edildi. İncelikle hazırlanmış eğimlerin betonları kırılıp tek ve hatalı bir eğim üzerine kaba granitten bir döşeme yapıldı. Caminin etrafına yapılması planlanan üç ila altı metre yükseklikte, dış formuyla eskiyi, ama tüm ayrıntılarıyla yeniyi yansıtan binalar, "camiyi kapatır" diye yapılmadı, yerlerine dikilen ağaçlar 25-30 metre yükseklikte yeşil bir duvar halinde camiyi gözlerden saklıyor şimdi. Ya da inşa yerleri açık otopark olarak kullanılıyor.

1958'de Kapalıçarşı'da çıkan yangınla bu büyük ticaret merkezi devre dışı kalınca, meydanın güneyindeki dev konak arazilerindeki Suriçi'nin ilk modern alışveriş merkezi hızla tamamlandı: Beyaz Saray Çarşıları. Dükkânsız kalan Çarşı esnafı tamir bitinceye dek burada yer buldu. Binanın büyük hissedarı tanıdık bir isimdi: Turgut Yılmaz, yani 1991, 1997 ve 1997-99'da üç kez başbakanlık yapan merkez muhafazakâr siyasetin harika çocuğu Mesut Yılmaz'ın babası. Bu çarşı da, meydandaki inşaatlar da çevrenin meskûn mahal olmaktan çıkıp ticarîleşmesinin dönüm noktası oldu. 1960'ta Bakırcılar'da bile apartmanlarda oturulan Beyazıt, yirmi yıl içinde salt bir ticarî semte dönüştü.

Çarşı onarılıp esnaf dükkânlarına geri dönünce, Beyaz Saray muhafazakâr ve İslâmî entelijansiyanın yayın merkezi halini aldı. Ancak, muhafazakârlığıyla tanınan mal sahipleri burayı daha kazançlı bir yatırıma dönüştürmek için 2000'lerin ortalarında bu kitapçılar çarşısını yok ederek binayı lüks bir otele dönüştürecekti.

Meydan durur, devran döner

1970'li yıllar öğrenci olaylarıyla geçti. Marmara kahvesiyle, bitişiğindeki bahçede ihya edilen Küllük kahvesi MHP militanlarının karargâhı olduğu için meydan adeta kuzey-güney olarak ikiye bölünmüştü. 16 Mart 1978'de ülkücülerin düzenleyeceği istihbaratı önceden edinilen ve yedi öğrencinin öldüğü, 41'inin de yaralandığı bombalı saldırı –ya da provokasyon– olayların doruk noktalarından biriydi. Öğrenciler üniversitenin merkez kampüsünü işgal etti. DİSK iki gün iş bırakma eylemi yaptı. Öğrenciler birkaç gün sonra dev bir yürüyüşle kampüsü tahliye ettiler. Olayla ilgili davanın bir özelliği de, kontrgerillaya karşı açılmış tek dava olmasıydı. Tarihin bir cilvesi olarak Ergenekon davasının başladığı gün, Yargıtay zaman aşımına uğradığı gerekçesiyle 16 Mart davasının düştüğüne dair kararını açıkladı.

'80 darbesinden sonraki asker belediye başkanı, belediye görevlilerinin ifadesiyle, "illet olduğu" set duvarlarını tıraşlatarak peyzajı biraz olsun yumuşattı. Ama aynı başkan "tarihî kimliği geri kazandırmak"

Anıtın çevre düzenlemesinden sonra Taksim. Sağdaki dükkanlar kışla ahırlarının yerindeydi. Soldaki boşluğa Kristal Gazinosu inşa edilecek, ama 1958'de yıktırılacaktır. Arka planda kışla ile Talimhane'nin ilk apartmanları.

bahanesiyle dökme demirden 19. yüzyıl işi direkler diktirip meydanın ortasında eski havuzu andıran gedikler açarak içine dev gül tarhları inşa ettirdi.

Kervansaray bahçesine inşa edilmiş Jandarma Dairesi / Dişçilik Mektebi'nin yıkımı yarım kalmıştı. Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nin yer ihtiyacını gidermek için çok daha yaratıcı ve çevreye saygılı bir proje yapılabilecekken bina sıfırdan inşa edilerek hortlatıldı. İnşaat kalitesi her nasıl idiyse, '99 depreminden sonra binanın depreme karşı takviye edilmesi yıllarca sürdü. Muhafazakâr çevreler, 15. yüzyıl külliyesine tecavüz ederek yapılmış ve çevresiyle hiçbir üslûp birliği endişesi taşımayan bu yapının hortlatılmasını sevinçle karşıladı.

Haliç ve Tarlabaşı yıkımlarıyla hatırlanan 1984-89 döneminin belediye başkanı Bedrettin Dalan, 1987'de meydana "tarihî" niteliğini geri kazandırmak üzere –hiç olmazsa– bir proje yarışması açtı. Aynı sırada Üsküdar ve Taksim meydanları için de yarışmalar açıldı, projelerle maketleri sergilendikten sonra kazananlar açıklandı. Ne var ki, bu projeler de rafa kaldırıldı. Kazanan Beyazıt projesi, oryantalist bir tarihî film dekorunu çağrıştırıyordu.

1989'da Doğu Bloku'nun çökmesiyle meydan müthiş bir açık pazara dönüştü. Yağmalanan Sovyet malları ve onları getiren eski Sovyet vatandaşları burada "son tüketici"yle buluştu. Neler yoktu ki: Klasik müzik plaklarından Orta Asya dokumalarına, vidaları ters yönde dönen su motorlarından fayans yemek takımlarına, 1930'ların teknolojisiyle üretilmiş elektrikli aletlerden asker teçhizatına, bazısı akla bile gelemeyecek binlerce çeşit... İstanbul'un bu yeni misafirleriyle başlayan bavul ticareti dalgası, semtte kalan son konutları da silip süpürdü, merdiven altları bile astronomik rakamlarla kiralanır oldu. Fuhuş sektörü patladı. Sonrası malûm...

Aynı dönemde meydan, başörtüsü eylemleriyle İsrail karşıtı gösterilerin mekânı oldu. Eylemler genellikle cuma namazından sonra başlar, bayraklar yakılır, sloganlar atılır, bazen polis müdahalesiyle biterdi. Beyazıt Meydanı bu gösterilere belli çerçevede müsamaha gösterilen bir mekân oldu.

Meydanın kendisi ise, '80 darbesi döneminden beri hiçbir ciddi rehabilitasyon çalışması yapılmadan öylece duruyor. Çevre muhit ise geleceği karanlık bir ticaret merkezinden ibaret.

Ve Taksim

Beyazıt'ın 1600 yıl önce pagan mezarlığından foruma çevrilmesiyle başlayan uzun tarihi yanında Taksim'inki epey kısadır. Meydan olarak Cumhuriyet döneminde tasarlanmışsa da, kentsel mekân olarak tarihi 18. yüzyıl başlarına dek geri gider. Bu yüzyılda kendi modernleşmesini yaşayan Osmanlı payitahtında büyük bir kentsel patlama doruğa ulaşmış, yeni yerleşim alanları iskâna açılmış ya da Tatavla gibi küçük yerleşimler büyük semtlere dönüşme yoluna girmişti. 18. yüzyıl başında Taksim civarında, aşağı yukarı bugünkü Cumhuriyet Caddesi'nin Boğaz yönündeki kaldırımından Gümüşsuyu kıyılarıyla Dolmabahçe yamaçlarına dek uzanan geniş alanda Büyük Kabristan adıyla anılan dev bir mezarlık vardı. Büyük Kabristan hem Hıristiyanlığın hem Müslümanlığın farklı mezheplerine ait mezarlıklardan oluşuyordu. Meydan ve Gezi civarı Latin Katolik, Gezi'nin bitişiğindeki Taksim Parkı'ndan Harbiye yönünde Ermeni, yamaçlarda ise Müslüman mezarları yer alırdı. İstanbul'daki tüm büyük mezarlıklar gibi, burası aynı zamanda bir rekreasyon alanıydı. Batılı ziyaretçileri hayrete düşüren biçimde piknikler, halk eğlenceleri, karnavallar bu ölüler şehrinde yapılırdı.

18. yüzyılın artan nüfusu ve kentsel gelişimi, I. Mahmut'un Taksim su sistemini kurdurtmasına yol açtı. Belgrad ormanlarından Beyoğlu çevresinde gelişen yeni mahallelere su getirtildi. Taksim adını işte bu su sisteminin dağıtım, yani taksim noktası olmasından dolayı almıştı. İstiklal Caddesi girişindeki sekizgen Maksem, Cadde-i Kebir'in ve o zamanki Beyoğlu'nun bittiği yeri işaretliyordu. Buradan sonra dağınık köyler halinde yerleşimler vardı.

Meydan civarındaki ikinci büyük inşaat I. Abdülhamit döneminde yapıldı. Sonradan Taksim kışlasına dönüşecek olan ilk askerî binalar inşa edildi. 1803'teyse III. Selim, askerî imar faaliyetlerinin bir parçası olarak burada bir kışla inşaatı başlattı. Latin cemaatiyle anlaşılıp mezarlık Feriköy'deki bugünkü yerine nakledildi. Ancak, yeni binanın başı dertten kurtulmadı. Bir yıl sonra Kabakçı Mustafa isyanında harap oldu, onarımı beş yıl sürdü.

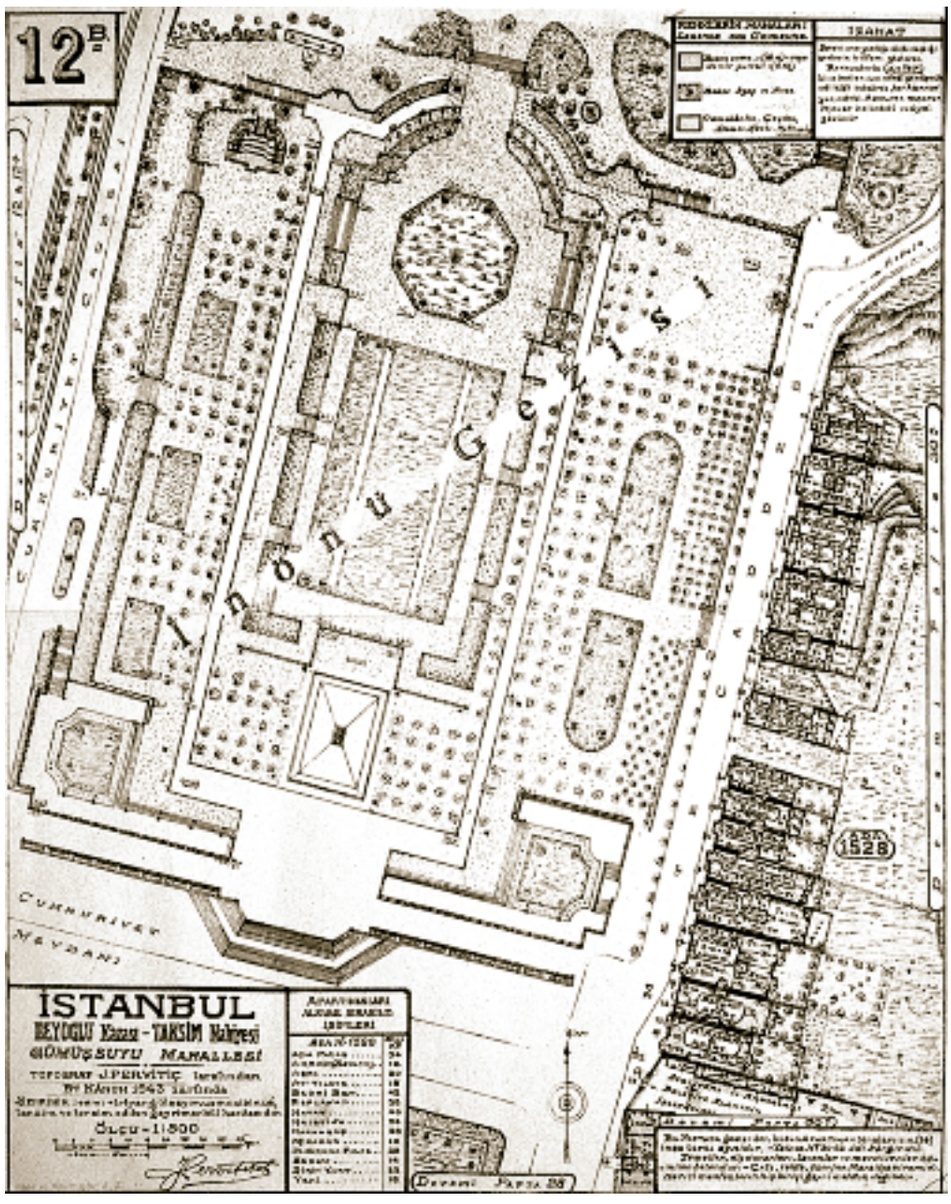
Abdülmecit 1840'lı yıllarda bölgede önemli askerî inşaatlar yaptırdı. 1840 yılı civarında, Gümüşsuyu Kışlası, 1846'da Gümüşsuyu Askerî Hastanesi açıldı. O zamanlar Küçük Taksim diye anılan Pangaltı'daki Harbiye Mektebi 1847'de tamamlandı. 1846-52 arasında –yine mezarlıktan devşirilen bir alana– Taşkışla inşa edildi. Taksim kışlasına da el atıldı, 1847'de esaslı bir onarım tamamlandı, cephe elden geçirildi. Osmanlı mimarlığıyla neredeyse hiç ilgisi olmayan Hint-Rus esintili bezemeli oryantalist bir cephe giydirildi binaya (bkz. Beyazıt'taki Harbiye nezareti kapısı). Ama talihsizlik sürüyordu, bir yangınla binanın büyük bölümü harap oldu, onarım on yıldan fazla sürdü. İlerleyen yirmi yılda iki onarım daha gerektirdi bina. 1909'da, 31 Mart vakasında Hareket Ordusu'nun kışlaya çekilen isyancıları bombalamasıyla bir kez daha harabeye döndü. Kışla satsan satılmaz, baksan bakılmaz bir haldeydi.

Gezi'nin müteahhitliğini, dönemin muhafazakâr entelijansiyasının yıldız isimlerinden Ekrem Hakkı Ayverdi yapmıştı. Şuyuu vukuundan beter misali, Ermeni cemaati arasında Ayverdi'nin mezarlığı bir taşocağı gibi kullandığı söylentisi yerleşip kaldı.

Bu haldeki kışlanın ne yapılacağı büyük bir tartışma konusu oldu. Dönemin yöneticileri ödenek yokluğundan onarılamayan binayı, gelişen kentin göbeğinde kaldığı gerekçesiyle satarak ordunun başka ihtiyaçlarını kapatma konusunda sonunda uzlaştı. Kışla ile karşısındaki Talimhane arazisi çeşitli Avrupa devletlerinin tebalarından ve Osmanlılardan oluşan bir ortaklığa satıldı. Lorans Tanatar Baruh'un Toplumsal Tarih'te (Mayıs 2013) yayınladığı Osmanlı arşivinden çıkma planlarla belgelerden, hem Talimhane hem kışla arazisinde blok apartmanlardan oluşan dev bir mahallenin kurulmasının tasarlandığını öğreniyoruz. Ancak, araya savaşların girmesiyle proje yarım kaldı. Kışlaya dokunulmamakla birlikte, daha sonra Talimhane'de parselasyon yapılıp arsalar satıldı. 1910'lu yıllarda kışlayla bugünkü Divan Oteli arasındaki küçük alanda Beyoğlu'nun ilk parklarından biri olan Taksim Bahçesi ile gazinosu açıldı.

Savaşta kışla hem işgal kuvvetlerince kullanıldı, hem de iç avlusu spor müsabakaları için kiralandı. Fenerbahçe'nin Haziran 1923'te işgal kuvvetleri takımına karşı aldığı galibiyet İstanbullular için büyük moral oldu. Bir şekilde bina geri satın alındı.

Cumhuriyet döneminde kışla hepten terk edildi, ama avlusu 8 bin kişilik bir stadyum olarak kullanılmaya devam etti. Bugün AKM ile anıt arasında kalan yer, kışlanın ahırları ve başka parazit binalarla doluydu. Anıtın bulunduğu yer ise muhtemelen bir kavşak noktası olarak boş bırakılmıştı. 1925'te Cumhuriyet anıtı sipariş edildi, 1928'de dikildi. Kısa süre sonra ahırların bulunduğu blokun anıta bakan yüzü, meydanın daireselliğini vurgulayacak biçimde tıraş-

Gezi'nin 1943'te yayımlanan planı.

landı. Buralarda ithal mallar satan mağazalar açıldı. Bir süre sonra, Elmadağ yönünde bu çemberi tamamlayan Kristal gazinosu inşa edildi.

Bir zamanlar Beyoğlu'nun bittiği yer olan bu çiçeği burnunda meydan, 19. yüzyılın ikinci yarısında Taksim-Şişli hattında hızla gelişen yepyeni mahallelerin Beyoğlu'yla buluşma noktasıydı artık. Büyük Kabristan'ın Müslümanlara ait kısmı da Talimhane gibi parsellenerek satıldı '20'lerin ortalarında ve Gümüşsuyu apartmanları burada inşa edildi.

Cumhuriyet idaresi meydanı adına yaraşır hale getirmek için II. Dünya Savaşı'nda eski ahırların bulunduğu yapı adasını ortadan kaldırdı. Genişleyen meydanın bir ucunda İstanbul'a yaraşır neo-klasik bir opera binası yapılmasına karar verildi. Ancak binanın temeli savaş bittikten sonra, 1946'da atılabildi.

Prost Taksim bölgesine ayrı bir özen göstermişti. Taksim, Harbiye ve Maçka arasında imara açılmamış arazileri büyük bir şehir parkı olarak öngörmüş, İki Numaralı Park olarak adlandırılan bu dev yeşilliğin içinde bir açıkhava tiyatrosu, bir de spor ve sergi sarayı öngörmüştü. Kışla yıkılarak yerine bir promenad –yani Gezi– yapılacak, buradan köprüyle Harbiye'ye kavuşan büyük bir parka geçilecek, oradan da günümüzdeki Demokrasi Parkı'na ulaşılacaktı. Parkın denize kavuşan kısmında da stadyum olacaktı.

Bu projenin önünde ufak bir engel vardı: Elmadağ'daki Ermeni Mezarlığı. 19. yüzyılın ikinci yarısında gömüye kapatılan bu kadim mezarlıktaki son yapı faaliyeti 1915'te Beyazıt'ta ya da başka yerlerde idam edilenler ve tehcirde hayatını kaybedenler için dikilen bir anıttı. Ancak, bu anıt bir süre sonra sessizce ortadan kaldırıldı. 1940'larda Belediye mezarlığı kamulaştırmak ya da bir zamanlar Latin Mezarlığı'na yapıldığı gibi cemaatle uzlaşarak yeni bir yer göstermek yerine, fiilî bir durum yaratarak mezarlığı parka dönüştürme yoluna gitti.

1924 doğumlu İstanbullu Liji Pulcu Çizmeciyan, "İstanbul'da Kayıp Zamanlar" kitabında bakın nasıl anlatıyor mezarlığın hikâyesini: "*Cadde [Harbiye Mektebi'nin bittiği yerde başlayan] uzun eski bir duvarla Divan Oteli'ne kadar uzanırdı: Bu, kendi haline bırakılmış Ermeni Mezarlığı'nın duvarıydı. Anlaşılan, bir zamanlar Taksim'den sonrası kırlıkmış ve mezarlık yapılmış, ama artık evlerin arasında kalmıştı. Eski taşlar olduğu gibi durur, Divan Oteli'nin yanından mezarlığa girilebilirdi. Hatta orada bir küçük şapel ve önünde bir yatır vardı: 'Hokevor Der' derler, yani dindar, duayı seven rahip. Tabii mezarlık kalktığında bu mezarı başka bir kiliseye [Üç Horan'a] naklettiler. Bu mezarlık galiba 1948'lere doğru kalktı. Mezarlığın caddeye bakan bölümü parsellenip satıldı, kalanı park oldu. Önce Radyoevi, sonra Kervansaray apartmanı inşa edildi... Rivayetler dolaşmaya başladı, gece sesler işitiliyormuş, halılar dörde bölünüyormuş. Ama oturanlardan çıt çıkmadı. Sonradan Hilton Oteli inşa edildi. Otel Belvü Bahçesi'nin yerindedir, bahçesi mezarlık sahasıdır.*"

Gezi'yi ve mezarlığın yerine bakan parkın müteahhitliğini, dönemin muhafazakâr/İslâmî entelijansiyasının yıldız isimlerinden Ekrem Hakkı Ayverdi yapmıştı. Şuyuu vukuundan beter misali, Ermeni cemaati arasında Ayverdi'nin mezarlığı bir taşocağı gibi kullandığı söylentisi yerleşip kaldı. Parkla Taşkışla arasında yer alan Park ve Bahçeler Müdürlüğü'ne ait fidanlıkta yazıları seçilen kırık taşlardan yapılı basamaklar yakın zamana dek görülebiliyordu.

İki Numaralı Park çeşitli tarihlerde yağmalandı: DP hükümeti '52'de İstanbul'daki ilk uluslararası oteli inşa etmek isteyen yatırımcılara, parkın büyük ve merkezî bir bölümünü peşkeş çekti. Otel '55'te açıldı. Hiç olmazsa binası kamu malı olarak Emekli Sandığı'na tapulanmıştı. Bahçesine yeşili katlederek bir kongre merkezi ve bir yeraltı otoparkı yapıldı '80'lerde. Özelleştirme furyasında hepsi birden Aydın Doğan'a satıldı. Taşkışla'nın karşısına yine Tenis Eskrim Dağcılık Kulübü yerleşti, yıllar içinde giderek yayılarak parkı ince bir şerit halinde bıraktı. Dalan döneminde yerine Hyatt Oteli inşa edildi. Kongre Vadisi adı altında yapılanları ise görmeyen kalmamıştır herhalde. (Bir de bu parkın "Bir Numaralı"sı vardı, Vatan Caddesi'nin iki yanında, buradaki dereyi koruyarak inşa edilecekti. Orası da tümüyle kamu yağmasına kurban gitti DP zamanında.)

Evet, Gezi inşa edildi, girişine tasarlanan İnönü heykeli neyse ki hiçbir zaman dikilmedi (şimdi Taşlık'ta, İnönü evinin önündeki parkta, bir başka kamu yağmasının eseri olan Swissotel'i seyrediyor).

Gezi'nin caddeye bakan yamaçları Belediye'nin iştahını kabartınca burası da arsaya çevrilip bir dizi dükkânla dolduruldu (Gezi protestolarının ardından dükkânların yıkımı alelacele tamamlanarak burası tekrar yeşil alana dönüştürüldü!). 1960'larda iki büyük gökdelenin (bugünkü The Marmara ve Ceylan Intercontinental otelleri) temelleri atıldı. Aynı sıralarda opera binası inşaatı ciddi bir tadilattan geçirilip genişletilerek AKM inşa edildi. 1969'da açılıp 1971'de yandı, onarımı ancak 1978'de bitti.

Meydan –Beyoğlu'nun 1990'da yayalaştırılmasını saymazsak– '70'lerden sonra köklü değişiklikler görmedi. '60 darbesinden sonra AKM yönüne doğru dev bir defneli süngü dikildi. Onu kaldırmak İstanbul'un ilk solcu belediye başkanı Ahmet İsvan'a düşecekti –kaldırılana kadar Bahar Bayramı kod adıyla anılan 1 Mayıs'lar bu süngünün gölgesinde kutlanırdı. '76'daki katılım rekor düzeydeydi. '77'de dönemin başbakanı Demirel'in provokasyon istihbaratı aldığını duyurmaktan başka önlem aldırmaması yüzünden meydanda 37 kişi öldü, 150'den fazlası da yaralandı. Failler asla bulunamadı. 1 Mayıs'ı kutlamak isteyenler 30 küsur yıl boyunca çeşitli bahanelerle ve güç kullanılarak meydana sokulmadı.

İktidarın 30 küsur yıldan sonra meydanı tekrar 1 Mayıs'lara açması şaşkınlıkla karışık bir sevinç yaratmıştı. Ama 2013'te önce "Meydanda inşaat var, can güvenliği sağlanamaz" (bkz. meydan olsun, ama ortası boş kalsın) bahanesiyle yeniden getirilen yasak, sonra da "Kutlama devletin göstereceği yerde yapılır" diye özetlenebilecek tavır, sonunda 31 Mayıs gecesi bardağı taşırdı... ✚

Ağır Çekim

Paolo Sorrentino'nun Cannes Film Festivali'nde gösterilen "Muhteşem Güzellik" (La Grande Belleza, 2013) filminin açılışından: *"Yolculuk etmek çok işe yarar, düş gücünü çalıştırır. Gerisi yalnızca düş kırıklığı ve yorgunluktan ibarettir. Bizim yolculuğumuzsa tümüyle düşseldir. Gücünü buradan alır. Yaşamdan ölüme doğru gider. İnsanlar, hayvanlar, kentler, nesneler, her şey düşlenmiştir. Bu bir romandır, yalnızca düşsel bir öyküdür. Böyle buyurmuştur Littre, o ki asla yanılmaz. Kaldı ki herkes aynı şeyi yapabilir. Gözünü yummak yeterlidir. Yaşamın öbür tarafındadır bu."*

"Muhteşem Güzellik"

(Louis Ferdinand Céline, "Gecenin Sonuna Yolculuk", çev. Yiğit Bener)

"Hukkle" (2002) ve "Taxidermia" (2006) ile çıkış yaptıktan sonra Macaristan'daki ekonomik kriz nedeniyle "I am not Your Friend" (2009) ve "Final Cut" (2012) gibi deneysel çalışmalara yönelen Macar yönetmen György Pálfi, yüksek bütçeli bir yapıma hazırlanıyor. Uzunca zamandır sinema projelerine destek olmayan Macaristan Film Fonu, Pálfi'nin projesi için 5.4 milyon avro ayırdı. Yeni film, Macarların millî kahramanı Miklos Toldi'nin yaşamını konu alıyor. Popüler edebiyat sayesinde süper kahraman mertebesine yükselen bu tarihsel figüre Pálfi'nin yaklaşımı ise merak konusu. Zira Başbakan Viktor Orban'ın faşist politikaları nedeniyle huzursuz günler geçiren Macaristan'da filmin tartışma yaratacağına kesin gözüyle bakılıyor.

Tüm zamanların en iyi ekonomik bunalım filmi olarak kabul edilen "Gazap Üzümleri" bir kez daha beyazperdeye uyarlanacak. Steven Spielberg, sinemaya yeniden uyarlamak amacıyla John Steinbeck'in "Gazap Üzümleri" romanının haklarını satın aldı. 1939 yılında basılan roman, daha iyi bir yaşam kurmak umuduyla evlerini terk etmek zorunda kalan Joad ailesinin öyküsünü konu alıyor. Kitap, Dünya Ekonomik Bunalımı'nın ve 1930'larda Oklahoma'da yaşanan kuraklığın etkilerini anlatıyor. "Gazap Üzümleri" basıldıktan bir yıl sonra 1940'ta John Ford tarafından sinemaya uyarlanmıştı. Yedi dalda Oskar'a aday gösterilen filmde Henry Fonda ve Jane Darwell rol alıyordu. Seal Chris Kyle'nin özyaşamöyküsünden uyarlanan "American Sniper"ı çekmeye hazırlanan Spielberg'in "Gazap Üzümleri"ni bizzat yönetmeyeceği, ancak projenin yapımcılığını üstleneceği belirtiliyor.

"Gazap Üzümleri"

Uluslararası Manchester Film Festivali, müzik dünyasının efsanevî grubu Massive Attack ile sistemi sorgulayan belgeselleriyle tanınan yönetmen Adam Curtis'i 2 Temmuz'da biraraya getirdi. İsmini grubun "Safe From Harm" parçasından alan gösteride, Massive Attack'in müziklerine Curtis'in arşivden seçtiği görüntüler eşlik etti. Bir tür konser-film olarak tanımlanan gösterinin ana omurgasını Adam Curtis'in henüz gösterime girmeyen son filmi "Her Şey Planlandığı Gibi Gidiyor" (Everything is Going According to the Plan) oluşturuyor. Gösteride kullandığı görüntüler arasında, Çavuşesku çiftinden Jane Fonda'nın aerobik videolarına, 20. yüzyılın pek çok ikonik imgesi yer alıyor. Massice Attack'e Cocteau Twins'den Elizabeth Fraser'ın da eşlik ettiği film-konserin görsel tasarımını ise United Visual Artists gerçekleştirdi. Neoliberal demokrasinin insanlara sunduğu sahte eğlence dünyasının nasıl bir hapishaneye dönüştüğünü konu alan gösteriyle ilgili Adam Curtis'in yorumu şöyle: "Özünde işletme mantığına dayalı modern ideolojinin yükselişini ele alıyoruz. Giderek artan oranda modern teknokratların yönettiği bir dünyada yaşıyoruz. Hükümetlere bağlı düşünce kuruluşları, veri analizcileri, terör uzmanları ya da küresel internet şirketleri, hepsi bize aslında ne istediğimizi söylemek için algoritmalardan yararlanıyor. Bizimle ilgili olarak topladıkları verilerden geleceği tahmin ediyorlar, ardından bu verileri bizi gelecekteki risklerden korumak için kanıt olarak kullanıyorlar. Bunun ardında yatan sözde neden ise, Massive Attack'in dediği gibi bizim 'zarar görmemizi engellemek' (Safe From Harm)." Not: Gösteriyle ilgili fikir edinmek için YouTube'daki "Massive Attack v Adam Curtis" başlıklı tanıtım videosunu izleyebilirsiniz. Adam Curtis'in filmlerine ise thoughtmaybe.com adresinden ulaşabilirsiniz.

Massive Attack

Adam Curtis

Jean-Luc Godard, Cannes Film Festivali'nde "3x3" filminin parçası olarak izleyici karşısına çıkan "Üç Felaket"ten sonra, yeni filmi "Elveda Dil"in çekimlerine başladı. Godard'ın setini ziyaret eden Libération muhabiri Olivier Séguret'nin haberine göre, yönetmenin ekibi kendisi de dahil iki kişiden oluşuyor. Godard, Fabrice Battaggia Aragno ile birlikte, filmin yapımcısı, senaryo yazarı, görüntü yönetmeni, sesçisi ve aynı zamanda asistanı. Kendi yapımı olan ve bir desteğin üzerine yerleştirilmiş iki adet dijital SLR kameradan oluşan bir 3-D kamera ile çekimleri gerçekleştiren Godard, bazı sahnelerde cep telefonu kamerası kullanıyor. Gazetenin haberinde filmin konusuyla ilgili ipucu yer almazken, senaryodaki çiftlerden birini Zoe Bruneau ve Richard Chevallier'nin canladırdığı kaydediliyor. Muhabirin, 3-D'nin neden yalnızca kaba ve sıkıcı biçimde kullanıldığı sorusuna karşılık olarak Godard, "Genç yönetmenler teknolojiyle ilgili değil, sadece kameranın ne olduğunu biliyorlar. Kameranın ne yaptığını ya da neyi gördüğünü sorgulamıyorlar" diye yanıt veriyor.

"Elveda Dil"

70. Venedik Film Festivali, 28 Ağustos'ta Alfonso Cuarón'un merakla beklenen bilimkurgu filmi "Gravity" (Yerçekimi) ile açılacak. 7 Eylül'e kadar sürecek festivalde Uluslararası Yarışma Jürisi'ne Bernardo Bertolucci başkanlık edecek. Kısa filmlerin yarıştığı Orizzonti bölümü ise, bir başka ünlü yönetmen Paul Schrader'e emanet. William Friedkin'in yaşamboyu başarısı nedeniyle Altın Aslan Ödülü'nü alacağı festivalin filmleri önümüzdeki günlerde açıklanacak.

Açık Tribün

1984 (Phillip Borsos, 1985) (DVD)
Baldan Acı / More Than Honey (Markus Imhoof, 2012)
Benim Çocuğum (Can Candan, 2013)
Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir (İmre Azem, 2011) (DVD)
Geceyarısından Önce / Before Midnight (Richard Linklater, 2013)
Geçmişin Sırları / The Company You Keep (Robert Redford, 2013)
New York'ta İki Gün / 2 Days in New York (Julie Delpy, 2013)
Pas ve Kemik / De rouille et d'os (Jacques Audiard, 2012)
Penguen Kral / The Penguin King (2D+3D) (David Attenborough, 2012) (DVD)

Beleş Tepe

Gezi Güzelleri (Vimeo / YouTube):
#OccupyGEZI (Deniz Tarsus, 3'48")
Duran (Can Selman, 2'21")
Gezi Havası (Nüvit Bingöl, 4'21")
Gezi Yazı: Başkaldırının 140 Vuruşu (Hah TV, 6'39")
Gördüm – Bir Gezi Parkı Direnişi Belgesel Filmi (RH, 8'06")
RWNBT – Gil Scott Heron (Çekim Gücü, 2'17")
Taksim Gezi Parkı Havadan (Jenk K, 2013)
You're not alone Turkey (Erasmus öğrencileri, 3'14")
Videoccupy Türkiye (YouTube Channel)

EMİN ALPER'LE GEZİ ÜZERİNE

Mücadele hazzı

Sinemacı, tarihçi, akademisyen Emin Alper 31 Mayıs öğleninde Taksim'de, Gezi Parkı'yla ilgili oturma eyleminde düşmanca gaz saldırısına uğrayan 350-400 kişiden biriydi. Neden sonra bir duvar dibinde gözlerini açabildiğinde, bir an evvel eve dönmek istedi. Şeytan dürttü, yine Beyoğlu'na çıktı. Akın akın gelen insanları, ilk muazzam kalabalığı görüp şaştı. Halk direnişi başlamıştı... "Türkiye'de Öğrenci Hareketi 1960-1971" başlıklı doktora tezinden hareketle, "Tepenin Ardı"nın yönetmenine Gezi'nin önünü ardını sorduk...

Söyleşi: Ayşegül Oğuz

Bir film yönetmeni olarak Gezi direnişini nasıl yaşadın?

Emin Alper: Başından beri Gezi Parkı eylemlerine kıyısından köşesinden katılıyorum. Ama sinemacılar olarak biraz geç organize olduk maalesef. Parka girilmesinin ancak bir hafta sonrasında çekimlere başladık. Seren Yüce, Özcan Alper, Belmin Söylemez, Belma Baş, Pelin Esmer'in de dahil olduğu bir ekip yanlarına bir görüntü yönetmenini de alarak çekimler yaptı. Çektiklerimizi bir havuzda bir araya getirdik, daha sonra kurgusu yapılacak şekilde. Fakat amatör fotoğrafçıların, kayıt yapıp video yayınlayanların yanında bizim çektiklerimiz sönük kaldı. Artık çok daha görsel bir toplumda yaşıyoruz. Sosyal medyanın hayatlarımızda yaşattığı dönüşüm üzerine çokça şey söylendi. Daha az söylenmiş bir şey, akıllı telefonlarımız ve onlarla yaptığımız çekimler. Eylemcilerin kendisi aynı zamanda belgeselciye dönüşünce müthiş bir belge koleksiyonu ortaya çıkıyor. Bu durum açıkça hukuksal sınırları ihlal eden polislerin, eli baltalı sivillerin vs. teşhir edilmesine, hak ihlallerinin ânında duyurulmasına da yarıyor. Artık asıl iş bu malzemeleri toplamak, sınıflamak ve onlardan bir şeyler kurgulamak.

Senin doktora tezin 1960'ların öğrenci hareketi üstüne. Sence yeni bir 68 mi yaşıyoruz?

Yeni bir 68 demek için çok erken. 68, sonrasında getirdiği geniş toplumsal olaylarla 68 oldu. Dolayısıyla, beklemek ve Gezi'nin zihniyet dünyasıyla, değerleriyle ve mücadele biçimleriyle yeni bir kuşağı, yeni bir toplumsal hareketler zincirini yaratıp yaratmayacağını görmek gerekiyor. Bir de tabii 68 çok küreseldi. Ancak ciddi benzerlikler de görülüyor. Buna da bir gençlik hareketi demek mümkün. Son dönemde AKP'nin iktidarı aşırı ve tehlikeli bir biçimde tekelleştirmesinden kaygı duyan bir kuşağın patlaması.

Gezi direnişinin küresel bir yönü yok mu?

Son iki-üç yıl içerisinde, dünyanın her yerinde toplumsal hareketlerin yükselişine tanık olduk. Occupy hareketleri, Arap Baharı, derken Gezi, eş zamanlı biçimde Brezilya ve tekrar Mısır. Bunlara bakıp hemen 68 benzeri bir küresel dalgayla karşı karşıya olduğumuzu söylemek o kadar kolay değil yine de. Bu hareketler farklı ailelere mensup gibi geliyor. 68 hareketleri birbirlerini çok doğrudan tetiklemişti. Gezi hareketinin en çekirdeğindeki grup, Occupy'dan ilham almış olabilir. Ama hareketi asıl gücüne ulaştıran kitlenin Occupy ile düşünsel, duygusal bir teması olduğunu sanmıyorum. Bu insanların Tahrir'den de ilham aldıklarını düşünmüyorum. Hatta bana kalırsa önemli bir kesimi Ortadoğu'daki isyan ve devrim sürecini ABD komplosuna indirgeyip hor görmüş bir siyasal düşünce geleneğine daha yakın. Tabii Mursi karşıtı gösteriler ve askerî darbeyle durum bir hayli farklılaştı. İlk kez Gezi eylemcileri Mursi karşıtı eylemler dolayımıyla Tahrir'le daha doğrudan bir bağ kurmaya başladı. Buradan yola çıkarak Türkiye'de de bu eylemcilerin darbe istedikleri gibi bir sonuca varmamak gerekiyor. Sanırım şu an AKP'li komplo teorisi üreticileri bunu yapmakla meşgul.

Şu anda Gezi süreci parklarda, forumlarda devam ediyor. Bu gidişatı nasıl yorumluyorsun?

Artık insanlar hakları için mücadele etmenin hazzını tatmaya ve bu mücadelenin insan haysiyetini ne denli yücelttiğini anlamaya başladı. Genç kuşak omuzlarına çökmüş çaresizlik hissinden sıyrıldı. Tahminim, önümüzdeki süreçte sokak eylemlerine artık daha sık rastlayacağımız yönünde. Yüksek siyaset de buna ister istemez uyum sağlayacak. Literatürde bir laf vardır, "hareket toplumu" diye. 1968 sonrası Batı demokrasileri için yapılan bir nitelendirme bu. Sosyal hareketlerin gündelik hayatın ve siyasetin bir parçası haline geldiği bir dönemi ifade ediyor. 1970'li yıllarda ve sonrasında yeni toplumsal hareketlerin, kadınların, gey ve lezbiyenlerin sokağa çıktığı, çevre hareketlerinin geliştiği, geleneksel toplumsal hareketlerle birlikte yenilerinin de yer aldığı, sokak olaylarında neredeyse bir patlamanın yaşandığı yıllar bu yıllar. Türkiye de bir "hareket toplumu"na dönüşebilir bu kırılmayla.

Eylem biçimlerinin değişmesini, duran adam gibi performatif eylem tercihlerinin ortaya çıkmasını nasıl değerlendiriyorsun?

Batı 68'inde de benzer bir kırılma yaşanmıştı. Yeni bir hareket repertuarı oluşmuştu. Gezi'de de eski, klasik mücadele biçimlerinin yanında çok daha neşeli, esprili, yaratıcı, farklı mücadele biçimlerinin spontane bir biçimde ortaya çıktığını görüyoruz.

Başbakan "çapulcu" diyor, hop, çapulculuk eylemcilerin erdemi haline geliyor. Tayyip Erdoğan'ın her atağı ona karşı gole çevriliyor. Duvar yazılarından biri akla geliyor: "Bu da mı gol değil Tayyip?"

Son derece dinamik bir diyalog söz konusu, bu diyalog adeta devletle karşılıklı bir atışma şeklinde yeni eylem biçimlerini de kapsayarak genişliyor. Devlet sizi köşeye sıkıştırmaya, sizi marjinalize etmeye, kamuoyundaki itibarınızı düşürmeye çalışıyor. Onun kullandığı silahlara karşı ânında yeni bir mücadele aracı, yeni bir slogan yaratılıyor.

FOTOĞRAF: MUHSİN AKGÜN

68 kuşağıyla Y kuşağı denen 90'lar kuşağı arasında bu anlamda bir paralellik yok mu?

Batı 68'i de bir tür otoriter demokrasiye karşı isyandı. O dönemin siyasetçileri gençleri uzun süre anlayamamıştı. Kendilerini sürekli Doğu Bloku'yla karşılaştırmaya alışmış siyasal elit, soğuk savaş zihniyetinin siyasetçileri, "bizde demokrasi var, özgürlük var, bu gençler şımarık, istedikleri her şeyi elde ediyorlar, yine de yetinmiyorlar" diyordu. Oysa gençlerin yaptığı tam da otoriter demokrasi anlayışına, yani demokrasiyi seçim, sandık, yargı bağımsızlığı gibi birtakım formel prosedürlere indirgeyen bir anlayışa itirazdı. 1950'lerin Avrupa'sına baktığımızda, özel ve kamusal hayattaki 19. yüzyıldan kalma ahlâkçı, katı, otoriter zihniyetin hayatın pek çok alanında devam ettiğini görüyoruz. 1950'lerde hâlâ sansür var, D.H. Lawrence'ın "Lady Chatterley'nin Sevgilisi" Avrupa'nın pek çok yerinde sansürlü basılıyor. Çiftlerin evlenmeden aynı evde yaşamak için ciddi yasal güçlükleri aşması gerekiyor. Üniversitelerde hocalar derse girdiğinde öğrenciler ayağa kalkıyor. İlkokulda ve hatta lisede bile hocaların öğrenci dövmesine sık sık tanık olunuyor. Me-

FOTOĞRAF: GÜLŞİN KETENCİ / NAR PHOTOS

sela 1968 hareketinin kıvılcımının çakıldığı Nanterre Üniversitesi'nde olaylar erkeklerin kadınlar yurduna girmesinin engellenmesi üzerine çıkıyor. Daniel Cohn-Bendit ve arkadaşları, bu cinslerarası katı ayrıma karşı çıkıp kadın yurduna erkeklerin de serbestçe girebilmesi için bir eylem başlatıyor, oradan başlayan kıvılcım 68 Mayısına dönüşüyor. Savaş sonrasında yeni bir kuşak yetişiyor. Savaş öncesi dönemin ve savaşın zorluklarını görmemiş, nispeten daha eğitimli, liberal ailelerde yetişmiş bir kuşak. Bunlar büyüdükçe, sürekli bir soğuk savaş malzemesi olarak kullanılan demokrasi lafıyla kendi gündelik hayat pratikleri arasındaki açığı fark ediyorlar. Gündelik hayatlarında insanların hiç de demokrat olmadığını, özgürlükler cennetinde yaşamadıklarını görüp erkek egemen, pederşahî, otoriter, hatta ırkçı, militarist, ahlâkçı tavırların farklı şekillerde yaşamaya devam ettiğini anlıyorlar. Türkiye örneğiyle de belki paralellikler kurulabilir. Son on yıl içerisinde Türkiye bir dönüşüm geçirdi. Gerçekleşen dönüşümü vesayetçi demokrasiden otoriter demokrasiye geçiş olarak nitelendirebiliriz. Yepyeni bir kuşak gelişiyor ve onlar bu otoriter demokrasi koşullarında yaşamak istemiyor. Bu kuşak bizim maruz kaldığımız yoğun depolitizasyon baskısından uzak büyüdü. 12 Eylül'den sonra bizim kuşağın kafasına sürekli pompalanan, Türkiye'nin karanlık bir çağ yaşadığı ve bunun sebebinin de aşırı politizasyon ve "aşırı akımlar" olduğuydu. "Aman politikadan uzak durun" gibi yoğun apolitikleştirici propagandanın uzağında yetişen bir kuşak 90 kuşağı. Onlar için sokağın öcü olduğu tezi artık inandırıcılıktan uzak. Bu kuşak dünyaya çok daha açık, internet kuşağı. Bu kuşağın otoriter demokrasiye karşı, her yaptığımıza karışan, öyle yapmayacaksınız böyle yapacaksınız, orada içmeyeceksiniz burada içeceksiniz, orada gösteri yapmayacaksınız benim gösterdiğim yerde gösteri yapacaksınız diyen o otoriter sese karşı birikmiş bir öfkesinin olduğu anlaşıldı.

Artık insanlar hakları için mücadele etmenin hazzını tatmaya ve bu mücadelenin insan haysiyetini ne denli yücelttiğini anlamaya başladı. Genç kuşak omuzlarına çökmüş çaresizlik hissinden sıyrıldı. Tahminim, sokak eylemlerine artık daha sık rastlayacağımız yönünde.

68'deki gibi yeni bir politik kuşak mı doğuyor?

Batı 68'inin bariz bir siyasal gündemi vardı. Gezi hareketinde o kadar bariz bir siyasal gündem yok. Kaldı ki, 68 öncesinde Avrupa ve Amerika'da bu hareketlerin dayandığı ciddi bir mücadele birikimi de var. Mesela Amerika'da mücadele sivil haklar direnişi, Vietnam Savaşı protestoları üzerinden yükseliyordu. Gezi o anlamda daha çarpıcı bir şekilde spontan ve son derece heterojen. 68'dekinden daha heterojen. Elbette ki radikal, devrimci, sol gruplar var, ama böyle dertleri olmayan, dertleri belki de sadece Tayyip Erdoğan'la sınırlı bir grup da var.

Kısa sürede, mesela taraftar gruplarıyla politik gruplar arasındaki iletişim kuvvetlendi, siyasî dil birbirini besledi...

Kesinlikle. Ben buradan çok şey öğrendim. Taraftar gruplarının toplumsal hareketlerde ne kadar büyük bir rol oynayabileceğini bir kez daha gördüm, Mısır'da da benzer bir durum yaşanmıştı. Örgütlülüğün ne kadar önemli olduğunu bir kez daha idrak ettik, örgütlülüğü kurumsal, siyasal parti olarak algılamıştık, fakat hayır, her türlü örgütlülük çok mühim, taraftar grupları da örgütlülüğü temsil ediyor, onların örgütlü hareketi insanları sokağa çıkartmada çok büyük rol oynadı. Şu cümleyi çok duydum, ciddi bir politik eğitimi de olmayan, hatta Kemalist diyeceğimiz bir formasyona sahip tanıdıklarımdan da aynı cümleyi duyunca bir şeyler gerçekten değişiyor dedim: "Taksim'de bize bunu yaptılarsa, kim bilir Güneydoğu'da insanlara neler yaptılar?" Duygu paylaşımı ve empati var. Polis şiddeti, ona maruz kalmış insanların birbirine empati duymasını kolaylaştırdı. Aynı şeyi Lice olayı sonrası protestolarda da gördük. Aslında ben bu empati zemininin birkaç yıl öncesinden oluşmaya başladığını ve 31 Mayıs'taki o patlamaya bu empati zemininin imkân verdiğini düşünüyorum. Bir örnekle anlatayım: Son 1 Mayıs'ta bir film festivali nedeniyle Venedik'teydim, o gün de uçakla İstanbul'a dönüyordum. Venedik'te dönmeyi bekleyen Türk yolcusu tahmin edebileceğiniz gibi hali vakti yerinde, beyaz yakalı, beyaz Türk diyebileceğimiz bir kitle. Onlarla birlikte uçak bekliyoruz. İnsanlar akıllı telefonları aracılığıyla sosyal medyadan İstanbul'daki müdahaleyi gördüler. Bir anda ortamda nefret dalgası esti. "Bu yapılır mı, artık yeter", "bırakın insanlar istedikleri gibi gösteri yapsınlar" demeye başladılar. Gerçekten çok şaşırdım. 1996 1 Mayıs'ını da yaşamış bir insanım. Kadıköy'de üç kişinin öldüğü o eylemden sonra kamuoyunun, ailemin, çevremin tepkisini çok iyi hatırlıyorum, kimse ölen üç kişiden bahsetmiyor, ezilen çiçeklerden, vandalizmden bahsediyordu. 90'lı yılların ortalarında, sonlarında klasik 1 Mayıs müdavimi kitle ciddi bir şekilde izole olmuştu, onların sıkıntılarıyla kimse empati kurmuyordu. Terörist muamelesi görüyorlardı ve polisten dayak yediklerinde de insanlar "oh olsun" diyordu. 2000'lerin sonlarına doğru sürekli eylem yapan kitlenin etrafındaki izolasyonun, en azından duygusal empati anlamındaki izolasyonun kırılmaya başladığını gözlemledim. Tekel eylemleri de bunun başlangıcıdır. Son 1 Mayıs'ta da bunu çok açık ve net şekilde gördüm. Artık insanlar göstericileri değil, polisi suçlamaya başladılar. Bunun nedeni, AKP'nin kendi karşısında çok ciddi bir rahatsızlar bloğu oluşturmaya başlamış ve bunun da muhalifler arası zımnî bir ittifakın duygusal koşullarını hazırlamış olması. AKP muhalifi, CHP'ye yakın, eğitimli, Batılılaşmış kitleler özellikle vesayetçiliğin Türkiye'de son bulmasından sonra artık sarılacak bir ordu gücünün kalmamasından sonra şunu hissetmeye başladılar: Haklarımızı korumak için tek yapabileceğimiz şey sokaklara çıkmak. Bu noktadan sonra ya yavaş yavaş sokağa çıkmaya başladılar ya da sokaklara çıkan insanları yakından gözlemlemeye, onlarla aralarında bir empati hissini de uzaktan uzağa örmeye başladılar. Bunu ODTÜ'de de gördük, ODTÜ'de de öğrencilere

"Costa-Gavras klasiği 'Z' ve Zola'nın madenci grevini anlatan 'Germinal'inin Claude Berri tarafından yapılmış uyarlaması unutulmaz mücadele filmleri arasındadır."

çok sert bir şekilde saldırıldığında oluşan tepki çok büyüktü. Üzerine Emek Sineması eylemi geldi, üzerine 1 Mayıs geldi. Nitekim 31 Mayıs'ta olayları patlatan, son derece barışçıl bir şekilde bir araya gelmiş insanlara uygulanan orantısız polis şiddetiydi. Şimdi, bu empati ve dayanışma süreci Gezi Parkı'nda hızlanmış bir şekilde devam ediyor.

Türkiye 68'i Batı'daki 68'den ne ölçüde farklıydı? Türkiye 68'iyle bugünkü direniş ne ölçüde farklı? Ertuğrul Kürkçü şöyle diyor: "Bizim kuşağın talepleri arasında bireysel özgürlükler hiç yer almıyordu, kendimizi toplumun özgürlüğüne feda etmiş, daha çileci bir hayat tarzına yatkın bir ahlâk ve kültürü uygun buluyorduk."

Aynen öyle, Türkiye'de öğrenciler o dönemde kendilerini geleceğin seçkinleri olarak görüyorlardı, onları biraz da sabırsız seçkinler/öncüler olarak tarif etmek yanlış olmaz. Tıpkı Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nde söylendiği gibi gençlik kendi kendine bir misyon biçmişti, bu misyon da ülkeyi kurtarmaktı. Kesinlikle en başından beri özgeci bir hareketti. Asla bireysel çıkarlar, özgürlükler, yaşam tarzı gibi talepler 68'in siyasal yönünde öne çıkmadı. Ülkeyi, vatanı, milleti "emperyalistlerden ve onların yerli işbirlikçilerinden" kurtarmaya yönelikti. Kemalizmle hercümerç olmuş bir sosyalizm anlayışı hâkimdi. Bu tartışma çok cepheleri olan bir tartışma, Türkiye'de çok kaba bir şekilde tartışılıyor maalesef. Ama 68 Kemalisttir diyerek de kestirip atmak istemem. Bir kere, o zamanlar Kemalizm ne demekti, ne anlam taşıyordu, bunu tartışmak lâzım.

Şu cümleyi çok duydum, ciddi bir politik eğitimi de olmayan, hatta Kemalist diyeceğimiz bir formasyona sahip tanıdıklarımdan da aynı cümleyi duyunca bir şeyler gerçekten değişiyor dedim: "Taksim'de bize bunu yaptılarsa, kim bilir Güneydoğu'da insanlara neler yaptılar?"

O zamanlar Kemalizm ne demekti, ne anlam taşıyordu?

Tarih boyunca değişmemiş bir Kemalizm varsayamayız. Elbetteki 60'ların Kemalizmi ile bugünkü arasında ciddi benzerlikler var, ama farklar da var. Bir kere 60'larda yaygın bir "etnik sorun" bilinci yok. Kemalizm bugün olduğu gibi ulus-devleti koruma ideolojisine dönüşmemiş durumda. Kemalizmin sol versiyonu o dönem daha çok CHP-devlet geleneğinin solculaşarak halkla kucaklaşma arayışını yansıtıyor. Bu da ekonomik çıkarlar üzerinden tanımlanan bir "halk" anlayışına yaslanılarak yapılmaya çalışılıyor. Her ne kadar sağ ve sol versiyonları arasında farklılıklar olsa da, böylesi bir halk tanımı farklı etnik unsurların eşit temsiline daha açık. O zamanın sol Kemalizmi kalkınmacı, anti-emperyalist ve evet, bu anlamda milliyetçi, ama bu milliyetçilik üçüncü dünya solunda görülen türden ekonomik çıkarlar, ezilen ulus vs. kategorileriyle tanımlanıyor. Bugünün Kemalist milliyetçiliğindeki anti-Kürt, anti-etnik öğelerle değil. O nedenle Deniz Gezmiş bir yandan kendisini İkinci Kuvâyi Milliyeci olarak tanımlarken aynı anda Kürt ve Türk halklarının kardeşliğinden bahsedebiliyor. Uzatmadan şu kadarını söylemek yeterli sanırım, Türkiye 68'i kalkınmacı, ikameci, özgeci ve öncü olmaya çalışan bir hareketti, doğrudan gençliğin kendi özgürlük ve hayat alanlarını korumaya yönelmiş bir hareket değildi. Önemli bir nokta da şu: Özellikle 1969-70 yıllarında, MDD (Millî Demokratik Devrim) çizgisinin hâkim olmasıyla, hareketin önemli bir kısmı bir askerî darbeyi savunuyor ve arzuluyordu.

Gezi direnişi boyunca da Atatürk posterleri ve Türk bayrağı bir grup insanın elinden düşmedi. Bu imgeler bu direnişe ne katıyor?

Mustafa Kemal bir sembol. Sembollerin de statik olduğunu düşünmemek lâzım. Cumhuriyet mitinglerindeki Mustafa Kemal ile Türk bayraklarının anlamının bugünkünden farklı yorumlanması gerekir. Elbette ki bugün de kitlenin büyük bir kısmı Kemalist ailelerden geliyor, Batılı, seküler değer yargılarıyla yetişmiş üniversite öğrencileri. Ne kadar heterojen desek de, ağırlıklı kesim buradan. Ancak bugün Gezi'de Mustafa Kemal resmi taşımanın artık darbecilik olduğunu düşünmüyorum. Zaten sloganlara ve yazılamalara baktığınız zaman da bunu açıkça görebiliyorsunuz. Ordu ya da darbeye yönelik herhangi bir slogan, tek bir duvar yazısı bile görmedik. Bugün Mustafa Kemal artık biraz daha hayat tarzına yönelik bir sembol diye yorumluyorum, anlamlandırıyorum. Kemalist anlam haritasında Mustafa Kemal gençlere modern, Batılı, özgür bir şekilde yaşama fırsatını sunmuş bir büyük lider olarak idolleşmiş, sembolleşmiş. Bu sembol Cumhuriyet mitinglerinin konjonktüründe "biz bu devletin sahipleri size iktidarı tattırmayacağız" mânâsı taşıyordu, şimdi ise "biz bu sembolün altındaki insanlar hayat tarzımızı ve özgürlüklerimizi koruyacağız" mânâsına geliyor. Ve tabii ki ikincisi demokratikleştirici bir momente denk düşüyor. Kendisine Kemalist deyip "Mustafa Keser'in askerleriyiz" yazısını gülerek anlatan pek çok genç gördüm. Bu anlamda, çok endoktrine olmuş bir Kemalizmden bahsedemiyoruz. Artık onlar için Mustafa Kemal çok daha farklı bir sembol.

Oysa AKP destekçileri, bunun ulusalcı bir kalkışma olduğu konusunda ısrarlı.

Çok militan, sol Kemalist diyebileceğimiz ulusalcılar yok muydu, onlar da vardı, ama Gezi direnişine asıl rengini veren kitle onlar değildi. Bugün Yıldıray Oğur gibi sağ liberaller, Gezi eylemlerini, kaybeden Kemalistlerin reaksiyonu olarak okumak istiyorlar. Eğer kaybettiğiniz özgürlük ve hayat alanlarıysa, bu reaksiyon demokratiktir. Tabii Oğur kaybedilenin statü olduğunu ve Kemalistlerin eşitliği hazmedemediğini ima ediyor. Bunu anlamanın tek bir yolu var: Sloganlara bakmak. Gezi'deki sloganlar ve yazılamalar ya hayat tarzına işaret ediyordu ("şerefine Tayyip" gibi), ya polis baskısını ("sık bakalım..." gibi) ya da doğrudan Tayyip Erdoğan'ı hedef alıyordu.

Neden AKP değil de Tayyip Erdoğan?

Çünkü insanları öfkelendiren bizzat Erdoğan'ın otoriter tarz ve üslûbuydu. Sloganlarda statü kaybına ve kaygısına dair tek kelime bulamazsınız. Oğur gibiler kitleye bakıyorlar, "haa, bunlar Kemalist, burada demokratik bir şey yok" diyorlar. Siyasî grupların kimlikleri kadar talepleri ve taleplerin inşa edildiği konjonktür de onların demokratik karakterini belirler. Oysa bazıları için değişmez Kemalist bir öz var ve onlar hep darbeci kalmaya mahkûm. Bu düşünce biçimi çok tanıdık aslında: Kemalistler de AKP için, "İslâmcılar değişmez, dolayısıyla onların yaptığı her şey şeriata hizmet etmek için planlanmıştır" diyordu. Bunlar da giderek tersyüz edilmiş Kemalistlere dönüşüyorlar. Bu gruba sağ liberal diyerek aslında 19. yüzyıl Almanya'sının Ulusal Liberallerine atıf yapıyorum. O zaman da liberaller ikiye bölünmüş, sağ kanat liberaller Almanya'yı bir tek Bismarck'ın birleştireceği ve gerekli modernleştirici reformları bir tek onun gerçekleştirebileceği inancıyla bu son derece muhafazakâr önderin etrafında kenetlenmişti. Bugün de Türkiye'de liberaller artık ikiye bölündü. Bir grup liberal, ülkede barışı sağla-

yacak ve reform yapabilecek tek lider olarak Tayyip Erdoğan'ı görüyor ve onun arkasında kenetlenerek özgürlükçü bir siyasal liberalizm geleneğine rahmet okutuyor. Erdoğan'a muhalif olanların payına da Kemalistlik, darbecilik ve fosillik düşüyor.

Tayyip Erdoğan 1954 doğumlu, 78 kuşağı üyesi, çok genç yaşlarında siyasî bir motivasyonun içine giriyor, elbette dönemin sağcı basınını takip ediyor. Türkiye 68'i sürerken sağ basının olaylara ilgisi, tepkisi nasıldı? Bugünkü sağ muhafazakâr basının Gezi direnişine bakışıyla arada benzerlikler, farklılıklar var mı?

O dönem sağ basının daha korkunç olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. O yıllarda varsayılan komplonun çok daha aşikâr bir merkezi vardı: Moskova. Dolayısıyla, sağın hoşuna gitmeyen her türlü muhalefet komünist komplosu olarak lanse ediliyordu. Bu saçma komplo teorilerini ispatlamak için akla zarar kanıtlar ve akıl yürütmeler sergileniyor, son derece alçakça yalan haberler üretmekten geri durulmuyordu. Son dönemde "yandaş" medyada gördüğümüz davranış biçiminin aynısı ve daha yoğunu o dönemde de mevcuttu. Aslında insanları bugün şaşırtan ve öfkelendiren biraz da bu oldu. Sağın soğuk savaş zamanından kalma mücadele biçiminin tekrar hortladığını gördü insanlar. Faiz lobisi iddiaları, komplo teorileri, "camide içki içtiler" söylemleri en adisinden ve bayatından '70'lerin sağ propagandasının yeniden piyasaya sürülüşüydü. 2000'ler boyunca yalana, korkuya ve kışkırtıcı propagandaya dayalı bu pespaye siyaset tarzı ulusalcılar tarafından yürütülmüştü daha çok. Sağın bu siyaset tarzını aştığını ya da geride bıraktığını düşünmeye başlamıştık. İlk ciddi kriz ânında AKP'nin ve basınının bu tarza geri dönüşü şaşırtıcı ve tedirgin edici oldu. Korkarım Mısır'daki darbe, halihazırdaki komplo teorilerini daha da güçlendirecek. "Önce Türkiye'de denendi, olmadı, ama Mısır'da başardılar" tarzındaki ipe sapa gelmez iddialar AKP'lilerin zihinlerinde ciddi bir yer kaplayacak önümüzdeki günlerde.

Bütün AKP'liler şimdi üç aşağı beş yukarı şöyle diyor: "Son on senede yarattığımız yeni Türkiye ve kurduğumuz ileri demokrasi sayesinde bu kadar rahat sokaklara çıkıyorsunuz. On sene önce böyle bir şeye yeltenemezdiniz bile." Bu söylem, 1960'tan bir anekdotu akla getiriyor: Hani Ankara'da genç bir öğrenci (Deniz Baykal), Adnan Menderes'in yakasına yapışmış, "özgürlük istiyoruz" diye bağırmış, Menderes de şu cevabı vermiş: "Kızılay meydanında bir başbakanın yakasına yapışabiliyorsan bundan âlâ özgürlük var mıdır?" Türkiye sağının özgürlükten ne anladığı üzerine neler söylersin?

AKP bu anlamda çok tipik bir muhafazakâr parti. Muhafazakârlık insana karşı güvensizdir. İnsan aklının eksik olduğunu, insan doğasının da kötülüğe meyilli olduğunu düşünür. İnsan aklının yerine, denenmiş ve tecrübelerin imbiğinden süzülmüş gelenekleri ve geleneksel kurumları koyar. Özgürlük anlayışı da buna paraleldir. Muhafazakârlığa göre özgürlük suistimale açıktır. İnsanlara fazla özgürlük sunarsan, onu istismar ederler. Fazla serbestlik kaos ve anarşi getirir, toplumun temel dayanaklarını dinamitler, devleti yönetemez hale getirir. Bu nedenle ancak çok yoğun bir talep geldiğinde ve zararsız olduğuna kanaat getirildiğinde, kısıtlı bir biçimde kimi özgürlükler tanınabilir. Bunun dışında halihazırdaki özgürlükler yeterlidir, hatta fazladır. 1950'lerde de yeterli özgürlük vardır, bugün de. Daha fazla özgürlük isteyenler ya ortalığı karıştırmak isteyen darbecilerdir ya da dış komploların maşasıdır. Bu sadece Türkiye'ye özgü bir yaklaşım da değil. Az önce söylediğim gibi, Batı '68'inde de karşımıza çıkan bir söylem, hatta bugün bile, '68'in 40. yıldönümünde Götz Aly adlı bir Alman tarihçi bir kitap yazdı ve kitabında tam da bunlardan bahsediyordu. '68'de Batı Almanya'nın son derece demokratik olduğunu, bir kadın militanın Alman başbakanı Kurt Georg Kiesinger'i tokatlayacak kadar özgür bir ülke olduğunu, '68'lilerin ise totaliter bir toplum projesini savunduklarını, Doğu Alman yayılmacılığının maşalarına dönüştüklerini iddia ediyordu. Benzerlikler çarpıcı değil mi? Tabii Avrupa muhafazakârlığı artık özgürlükler konusunda bu denli kuşkucu ve komplocu değil. '68 sonrası Avrupa, özgürlüklerin hiç de toplum denen yapıyı çökertmeyeceğini gösterdi. Türkiye muhafazakârlığında ise bu korku hâlâ son derece canlı.

AKP'nin doğayı ve tarihi acımasızca metalaştırması HES'lere karşı direnenleri, mahallelerini, parklarını korumaya çalışanları bir araya getirdi ve onlarda anti-kapitalizme evrilebilecek bir düşünce iklimi yarattı.

Bu direniş boyunca anti-kapitalizm sözcüğü, anti-kapitalist Müslümanlar ve sosyalistler sayesinde epey dolaşıma girdi. Sermayeye karşı boykot çağrıları yapılırken, diğer yandan Topçu Kışlası AVM'sinde yer almayacağını açıklayan sermaye grupları oldu.

Orta üst sınıflara ait genç kuşaklar özgürlükler üzerinden anti-kapitalizmle ilişki kurmaya başlıyor. Bu aslında AKP'nin neoliberal popülizminin doğrudan doğruya yarattığı bir politikleşmenin sonucu. AKP yıllardır şehrin merkezindeki bütün nefes alınabilecek arazileri ve tarihî mirası, rant değeri çok yüksek olduğu için sermayeye satıyor. Her türlü kamusal varlık, okullar, garlar, hatta tarihî iskeleler bile çok para getirdiği için satılıyor, satılmaya çalışılıyor. Kazanılan yüksek gelirle de şehrin periferisine hizmet götürülüyor. TOKİ konutları yapılıyor, tüneller, metro gibi insanları memnun edecek hizmetler gerçekleştiriliyor. Bunlar şehrin merkezindeki geleneksel dokunun ve çevrenin talanıyla gerçekleşiyor. Bu kentsel dönüşüm sadece merkezi tehdit etmiyor. Periferideki pek çok gecekondu mahallesi de benzer bir kaderi paylaştı. AKP'nin doğayı ve tarihi acımasızca metalaştırması Karadeniz köylülerini, HES'lere karşı direnenleri, mahallelerini, parklarını korumaya çalışanları bir araya getirdi ve onlarda anti-kapitalizme evrilebilecek bir düşünce iklimi yarattı. AKP bu süreçte somut bir biçimde kazananlar ve kaybedenler yaratıyor. Mesele AKP'nin sandığı ya da sanmak istediği gibi sadece ideolojik simgeler üzerinden yürümüyor. Şehrin merkezi, kültür ve sanat tüketicileri, çevreciler, köylüler, pek çok gecekondu sahibi doğrudan mağdur ediliyor.

Bu direnişin üst orta sınıf ve orta sınıf karakteri baskın mı sence? Çarşı grubunun, tribünlerin, Red Hack gibi bir neo-sosyalist yapının "kahraman" olduğu bir harekete beyaz yakalı, elitist demek haksızlık olmaz mı?

Sınıfsal olarak toptancı bir homojenliğe gitmemek lâzım. Gazi mahallesinde de insanlar günlerce sokağa çıktı. Ciddi bir Alevî kitle de destek veriyor. Geleneksel sol gruplardan, o kanallarda politize olmuş yoksul, alt sınıf, alt orta sınıf bir kitle de var. Futbol kültürü ve taraftarı ise son yıllarda çok değişti. '80'lerdeki gibi yoksul, proleter ya da lumpen diyebileceğimiz bir kitle değil. '90'lardan itibaren taraftar kitlesi de orta sınıflaştı. Çarşı da köken itibariyle beyaz yakalı olmasa da, yine de taraftar gruplarına orta sınıf derim. Direniş Türkiye'nin çok farklı noktalarına yayıldı, farklı toplumsal grupları da içine kattı. Ama Gezi Parkı'yla sınırlandıracaksak daha orta, orta üst sınıf demek bence yanlış olmaz. Gelir grubu olarak değil, eğitim grubu olarak baktığımızda daha eğitimli bir grup olduğu ortaya çıkıyor.

"Solcu abiler yanımızda olmasaydı, ikinci gazı yedikten sonra çoktan ağlayarak evlere dağılmıştık" diyen bir tweet gördük. Eski solu yedeğine almış yeni bir solun doğduğu söylenebilir mi?

Yedeğine almış demek doğru değil. Eski sol, çatışmalarda çok ön plandaydı. Barikatlarda çarpışma tecrübesi olan klasik solla hayatında ilk kez sokağa çıkmış insanların direnişi bir süre sonra karıştı, ayırt edilememeye başlandı. Kesinlikle polisle çatışanların çok önemli bir kısmı hayatında ilk kez eyleme katılanlardı. Yani "marjinaller" falan değildi. Klasik sol gruplarla ilk kez sokağa çıkanlar yan yanaydı. Bu '68 için de böyleydi. Öncü grupların çoğu klasik sol partilerden kopup gelmişlerdi. Zaten böyle bir ayrımı hiçbir toplumsal hareket için yapmak mümkün değil. Tarihi böyle ikiye bölemezsiniz, elbette eski ile yeni bir arada hareket edecek, devam edecek.

Gezi'nin bir kütüphanesi vardı. Eğer bir Gezi Sineması olsaydı, bu direnişe ilham verecek filmler kuşağında neler göstermek isterdin?

Temayı "direniş" olarak tarif edersek, çok iyi filmler var tabii ki. Pontecorvo'nun "Cezayir Savaşı" (1966) filmi, anti-kolonyal direnişin sinemadaki en etkileyici anlatımıdır. Greengrass'ın "Kanlı Pazar" (2002) filmini de çok severim. Türkiye'nin belli dönemlerini belli bölgelerinde yaşamış insanların içinde çok fazla ortak şeyler bulabileceği bir film. Greengrass'ın filmini sayınca, tabii ki neredeyse bir alt-tür haline gelmiş bütün İrlanda direniş filmlerini de saymak gerekir. Costa-Gavras klasiği "Z" (1969) de sayılabilir. Uzun erimli bir tarihsel mücadeleyi, İtalya'daki anti-faşist direnişi anlatan destansı Bertolucci filmi "1900"ü (1976) saymadan da olmaz. Emile Zola'nın Fransız madencilerin grevini anlatan "Germinal" adlı romanının Claude Berri tarafından yapılmış uyarlaması (1993) da unutulmaz mücadele filmleri arasındadır. Kendisi başlı başına bir direniş filmi sayılmaz, ama Polanski'nin "Piyanist"indeki (2002) Varşova gettosu bölümleri ve meşhur getto direnişini anlattığı kısımlar da ölümsüzdür benim için. Eğer II. Dünya savaşı ve anti-faşist direniş konulu filmleri de sayacak olursak liste bir hayli genişleyebilir. İlk aklıma gelenler, Wajda'nın "Kanal"ı (1956), Agnieszka Holland'ın yakın tarihli filmi "Karanlıkta" (2011) ve yine yakın tarihli bir film, Sergei Loznitsa'nın "Siste" (2012) filmi. ✚

Ses Duvarı

İnce ve zarif bir rock'un, hikâyeli şarkıyazarlığının bilirkişisi Lloyd Cole, The Commotions zamanlarının formunu yakaladı. Uzun yıllardır folka meyletmeden cereyandan uzak duran, ev kayıtlarının yanında şaşırtıcı elektronik işler çıkaran Cole, yeni albümü "Standards"ın ilhamını Dylan'ın "Tempest"ından almış. Oyunbaz değil, duygu tüccarı değil, hakiki, dürüst, tevazu yüklü, yaşını başını almış, cevahirini yitirmemiş bir rock...

'70'lerin alâmet-i farikalarından Creedence Clearwater Revival'ın ölümsüz sound'u ve şarkıları ilk günkü diriliğiyle yaşamayı sürdürüyor. Ancak John Fogerty'nin yeni albümü "Wrote A Song For Everyone"da bazı şarkıların o eski halinden eser kalmamış, bazısı da yıldız gibi parlıyor hâlâ. "Proud Mary", "Bad Moon Rising", "Long As I Can See The Light", "Born On The Bayou"... Foo Fighters, My Morning Jacket, Kid Rock, Bob Seger, Jennifer Hudson gibi konuklarla...

Yumruk gibi yüreğimiz, radikal ufkumuzla, opa! Yükseliyoruz yeniden! Yahut... Hülooooğğğ! Gogol Bordello'cuyuz ezelden! Yeni albüm "Pura Vida Conspiracy" aşağı yukarı bu sözlerle başlıyor, "özgürlük savaşçılarına" şarkılarla sürüyor. Gitarlı kemanlı, sert beat'li ve de kaymak gibi ezgili, yüksek perdeden, bir ağızdan söylenecek yeni şarkılarda İngiliz dilinden ses veriyorlar.

1978'in "Never Say Die!"ından bu yana ilk büyük buluşma: Black Sabbath'ın yeni albümü "13"de Tony Iommi'nin koç başı gibi riff'leri, Ozzy Ozbourne'un kaygısız vokali, Geezer Butler'ın tok bası var, davul Rage Against The Machine'in Brad Wilk'ine emanet. Prodüksiyon koltuğunda oturan Rick Rubin yine iyi iş çıkarmış.

Pet Shop Boys'un 12. albümü "Electric" groove yüklü dans şarkılarından oluşuyor. Albüme adını veren şarkı hangi rave'e koysanız patlar. Son dönem Bruce Springsteen şarkılarından, savaş karşıtı "The Last To Die"ın nefis bir cover'ının da yer aldığı "Electric"te bizim favorimiz, "Aşk Bir Burjuva İcadıdır" adlı epik balad.

Sigur Rós, yedinci albümde yine rota değiştiriyor, sert ve progresif sulara giriyor. Kimi şarkılarını aslında varolmayan Vonlenska dilinde söyleyen, elektro-akustik doğaçlamaların en popüler kimyasını yakalayan, her albümünde farklı ruh haleti imkânları sunan İzlandalı ekip, "Kveikur"un uzun ve oylumlu şarkılarında enstrümanlara iyice yüklenmiş.

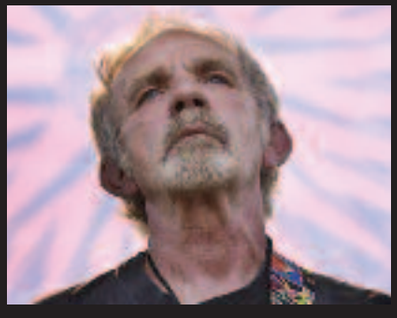
KARA TREN

Tezer Gökçeoğlu

(15 Temmuz 1959 - 22 Temmuz 2013)

"Tex Willer tehlikeye doğru yaklaşırken, hemen her macerasında arkadaşı Kit Karson'a seslenir: 'Dikkatli ol ihtiyar, yoksa sabaha yerin bir metre altında yatıyor oluruz.' Maden ocaklarının girişinde yıllar önce 'Önce tedbir, sonra tevekkül' yazardı. Ölüm kuşu ne zaman kime konar belli olmaz..." Cheika Remitti'nin ölümünün ardından Roll'a gönderdiği iç dökme mektubunda böyle yazıyordu. Okurumuz, yazarımız, dostumuz, abimiz, Moskova'daki adamımızdı. Roll'un 129. ve 138. sayılarındaki söyleşi ve yazıları hatırlardadır. Mühendisti, iş çıkışı takım elbisesiyle konserlerde, yeraltı kulüplerinde alırdı soluğu. Nick Cave, Feyruz, Visotski, Portishead, Babyshambles, Pinhani, Kâmuran Akkor, hepsini aynı iştahla dinlerdi. Yüreği, kalemi, tebessümü kuvvetliydi. Akciğer kanserine yenik düştü. Gogol Bordello yeni albümünü çıkardığı gün Tezer abiyi uğurladık. Olacak iş mi?

JJ Cale

(5 Aralık 1938 - 26 Temmuz 2013)

Son dakika kahır mektubu: Şu yaz sıcaklarına giden tek rock'n'roll'cu dediğimiz koca JJ Cale, 74 yaşında kalbine yenik düştü. Eric Clapton 1970'te "After Midnight"ı, sonra da "Cocaine"i patlatınca kendi kayıtlarının da yolu açılmıştı, son işi daha bu sene yine Eric Clapton'la "Old Socks" oldu. 1972'nin "Naturally"sinden 2009'un "Roll On"una, 14 albüm yayınladı. Memleketi Oklahoma ve Tulsa'yla özdeşleşen blues'lu country'li serdengeçti rock'un mimarıydı. Vaktiyle bir twitter hesabı almış (slowerbaby mahlasıyla, isabetle). Tek mesajı var: "Rock'n'roll plakları yaparım." Bu kadar basit, bu kadar sade, bu kadar çok şey anlatırdı.

uzunçalar

Ahmet Kaya Başkaldırıyorum
Boards Of Canada Tomorrow's Harvest
CocoRosie Tales of a Grass Widow
Daft Punk Random Access Memories
Editors The Weight of Your Love
Femi Kuti No Place For My Dream
Flaming Lips The Terror
Fuck Buttons Slow Focus
Hanni El Khatib Head In The Dirt
Jello Biafra & The Guantanamo School Of Medicine White People And The Damage Done
JJ Cale Troubadour
Julia Holter Loud City Song
The Knife Shaking The Habitual
Mark Kozelek & Jimmy Lavalle Perils From The Sea
Mick Harvey Four (Acts Of Love)
The National Trouble Will Find Me
Primal Scream More Light
Replikas EP NO:1
The Shouting Matches Grownass Man
Softa Hunili Ayin
Thee Oh Sees Floating Coffin
These New Puritans Field Of Reeds
Tricky False Idols
Trilok Gurtu Spellbound
Vieux Farka Touré Mon pays

kısaçalar

Arctic Monkeys Do I Wanna Know?
Beady Eye Flick Of The Finger
Franz Ferdinand Right Action
Jaga Jazzist Music! Dance! Drama!
Josephine What A Day
Kök And
Lana Del Rey Black Beauty
Mad Season & Mark Lanegan Locomotive
Manic Street Preachers Show Me The Wonder
Master Musicians Of Bukkake Far West
Mazzy Star California
MGMT Alien Days
Roy Harper Time Is Temporary
Sakareller Küçük Eyfel
Speedy Ortiz Tiger Tank

müzik ekranı

Nada Gezi'nin İçinde
İnternete "bence en keyifli geziparkı videosu :)" diye koyan vatandaş ne kadar da haklı. İzleyelim de gönlümüz eğlensin, eller kenetlensin: youtube.com/watch?v=PWDWdbF2EKQ&sns=tw

Boğaziçi Caz Korosu Çapulcular Oldu mu?
Dünyanın en güzel ritm grubuyla dünyanın merkezinde söylüyorlar: youtube.com/watch?v=Bx49DrJ-k-Q

Nine Inch Nails Came Back Haunted
Grubun sekizinci albümü "Hesitation Marks"ın ilk single'ının videosunu bugünlerde ikinci albümü "The Big Dream"i yayınlayan büyük yönetmen David Lynch çekti: youtube.com/watch?v=1RN6pT3zL44

M.I.A. Bring The Noise
Çıkışı epey geciken yeni albüm "Matangi"den ilk single, bu sefer daha derli toplu bir kakafoni, dinamit gibi bir rap: youtube.com/watch?v=cCkIYkaLBGs

Roger Waters The Wall Live Tour 2013
Gezi'ye en güzel selâmı gönderen Roger Waters'ın "The Wall" İstanbul konseri öncesi alıştırma niyetine, 2013 turnesi tanıtım videosu: youtube.com/watch?v=ggkNk47HoLk

BURGAZADA

Müzik

PROGRESİF

KLAN

BATMAN, ROBİN ve KEMAL

VOLKAN KARAMAN & KONTSİZOFF ORKEST

SATTAS RASI

TENEKE TRAMPET

DİNAR BANDOSU

TANER ÖNGÜR

REPLİKAS & AVAM

CENK TANER ve ARKADAŞLARI

ALTERNATİF

10 AĞUSTOS CUMARTESİ 18:00-01 ARAŞI

BURGAZADA CENNET BAHÇESİ

Adres: Gönüllü cad: No: 60 BURGAZADA

EKİN FİL & BİBLO

Gezi enerjisi bitmesin

2009'da ilk ve tek albümü "Monsters Exist"i çıkaran Proudpilot'ın iki kızkardeşini yazılarından, radyo programlarından, DJ-set'lerinden de tanıyor olabilirsiniz, ama birkaç senedir solo albümleri de yayınlıyorlar. Farklılıklar barındırmakla beraber, ambient'a, noise'a, drone'a göz kırpan, ses dalgalarıyla, vokal akıntılarıyla, gürültü alıntılarıyla ilerleyen, insanı kapıp götüren müzik manzaraları çiziyorlar. Bu sene Pınar'ın Biblo'su "Moved", Ekin'in Ekin Fil'i kendi adını taşıyan yeni albümleriyle arz-ı endam edince, Üzeltüzenciler hemşirelerle bir masaya oturduk.

Söyleşi: Yiğit Atılgan

Ekin Fil

İki kızkardeşsiniz, hikâyeye en başından başlayalım. Nasıl bir ortamda büyüdünüz, küçükken hayatınızda müziğin yeri neydi?

Ekin Üzeltüzenci: Üsküdar'da doğduk, Darıca'da büyüdük. Pınar benden iki yaş büyük olduğu için onun dinlediklerinden ben de etkileniyordum.

Pınar Üzeltüzenci: İlk müzik aleti babama aldırdığım bir elektrikli gitardı. Bizim büyüdüğümüz dönemde Kent FM, Hür FM gibi radyolar yeni patlıyordu, radyodan şarkı dinleyip karışık kaset yapma geleneği vardı. Üniversiteye başlayana kadar yaşadığımız Darıca'da müzik açısından sosyal olanaklar yoktu. Ama sık sık Kadıköy'e giderdik, Akmar'da kaset çektirirdik, paramızı buna harcardık. Select ve Melody Maker gibi dergiler vardı, onların bir sene önceki sayılarını alıp hatim ederdik.

Lisede gruplarınız var mıydı?

Ekin: Benim ilk grubum liseyi bitirdikten sonra oluştu, o gruba sonradan Pınar da katıldı zaten. Sene 1998, adı Nowaday'di. O zaman da kendi şarkılarımızı yapıyorduk.

Pınar: Dinlediğimiz şeylere benzer müzikler yapıyorduk, shoegaze gibiydi çaldıklarımız. Stone Roses ve Ride cover'ı da yapmıştık. Sonradan Dinar Bandosu'nu kuran, şimdilerin spor yorumcusu Ali Ece de vardı grupta.

Ekin: Ali Ece'yle Roll'dan ilan yoluyla tanıştık.İstanbul'da yaşamayan bir kızın ilan vermesine şaşırmış, tanışınca karşılıklı çok sevindik, onun sayesinde bir sürü insanla da tanıştık. O sayede hayalimdeki birçok şey gerçekleşti, örneğin o grupla sahneye çıktık. Bronx'ta bir-iki ay çaldık, eski Peyote'de çaldık, üniversite şenlikleri oldu. Gençliğin çok güzel bir dönemiydi.

O ara üniversite de başlamıştı, ne okuyordunuz?

Pınar: Ekin İstanbul Üniversitesi'nde Romen Dili ve Edebiyatı okudu, ben de aynı yerde İngiliz Dili ve Edebiyatı.

Arkasından Proudpilot geldi. Davulcu Kaan Akay ile nasıl tanıştınız, grup olarak hangi ortak paydada buluştunuz?

Pınar: Kaan'la da Roll üzerinden tanıştık. Üniversitede ilk senemdi, bir yandan çalışmak istiyordum. "Müzik dükkânında çalışacak biri aranıyor" diye bir ilan gördüm, telefona Kaan çıktı. O ara Ekin'in grubuna dahil oldum, davulcumuz sorunluydu, onun yerine Kaan çalmaya başladı. Sonra o grup dağıldı, üçümüz bir noktada Proudpilot'ı kuralım dedik.

Ekin: Birkaç sene sadece pazar günleri bir araya gelip prova yaptık. Beste yapmaktan ziyade, şarkı formunda doğaçlama takılıyorduk. Sonra Kaan bir süre İngiltere'ye gitti, ben başka bir yerlere gittim. 2006'dan sonra şarkı yazıp konser vermeye başladık. 2009'da ilk albüm "Monsters Exist" yayınlandı.

Express'te senenin en iyi üçüncü albümü seçmiştik. "Monsters Exist"i. Dönüp bakınca ne hissediyorsunuz albüme dair? Gurur mu, yabancılaşma mı?

Pınar: Gurur diyemem, ama o albümü seviyorum. Öyle bir albüm çıkarabilmiş olmaktan mutluyum. İkinciyi yapmadığımız için üzülüyorum; elimizde parçalar vardı, öyle kaldılar.

Ekin: Tabii dinleyince birçok eksiklik hissediyorum şarkılarda. Şimdi yapsak o estetikte olmazdı herhalde, belki o çiğliği yeterince yansıtamadık prodüksiyonda.

Bir yandan da solo işlere yoğunlaştınız. Ekin'le başlayalım. Wire dergisi son albümün "Ekin Fil"i tasvir ederken, akustik gitar döngüsü, uyurgezer kadın vokali gibi yapıtaşlarından bahsediyor. Ayrıca org, teremin, alan kayıtları var. Bu ses dünyasına ilgin nasıl başladı?

Ekin: Uykulu bir müziğim var, bir ses müziğe oturup doğal akışa uyuyorsa bunu hissediyorum. Müzik yapan birçok insan için de böyledir herhalde. Tanımlanması zor, bilinçdışı ile alâkalı ve içgüdüsel bir hadise. Bu işe gitar çalmayı bilerek başlamadım. 2006'da daha elektronikti müzik, MIDI klavyelerle çalışıyordum. Gitarı elime aldığım 2008'de biraz depresif bir dönem geçiriyordum, şarkıları yaparken elimin altında ne varsa kullanıp değerlendirmek istedim. Zamanla bu yöntemi benimsedikçe ve yeni şeyler dinledikçe kafamda bu estetik oluştu. 2008'deki kayıtlarda da bu algı var, ama kendi evrimime ayak uyduruyor yaptığım müzik.

Bir yazıda albüm için "ayağı toprağa değiyor" denmiş. Albümü yayınladığın etiketin tanıtım metninde de, "Language"ın karanlığından sonra yeni albüme daha fazla ışık sızdığı söyleniyor. Sence bu tespitlerde ne kastediliyor?

Ekin: O tanıtım yazısında da adı geçen Grouper gibi isimlerde daha ruhanî bir hal var. Benim müziğimde ise içimdeki hüzün şarkılara daha doğrudan yansıyor, sanırım "ayağı toprağa değmek" ile bu kastediliyor. Karanlık ve ışık mevzuu da, şarkıların hissiyatından çok, kayıtların daha doğrudan olması ile ilgili. "Language" kayıt olarak daha puslu ve lo-fi. Gitarın gitar, klavyenin klavye olduğu belli değil. "Ekin Fil"de ise sesler daha kolay ayırt edilebiliyor, vokalim daha önde, ışıktan kasıt açıklık ve netlik olabilir.

Kendini dünyanın çeşitli yerlerinde müzik yapan drone sanatçıları arasında nasıl konumlandırıyorsun?

Ekin: Yapı itibariyle gitar, pedal gibi enstrümanların ağırlıkta olduğu bir müzik yapıyor olsam da, kendimi pek drone müzisyeni gibi görmüyorum aslında. Grouper ile karşılaştırılmak çok olağanmış gibi gelebilir, ama ben müzikal farklılıklar görüyorum. Benim müziğimde daha net bir ızdırap var, onun müziği ise belki hayal dünyasına daha çok temas ediyor. Belli referans noktaları da lâzım belki ama, her yazıda Grouper benzetmesi görmekten de biraz sıkıldım.

Senin tek başına müzik yapmanın hikâyesi ne Pınar?

Pınar: Ben de geçmişte gruplarda çaldım, ama başından beri tek başına müzik yapma isteğim hep vardı. Herhangi bir enstrüman çalamıyordum, bir eğitimim ya da altyapım yoktu. Sabır ve sebat da yoktu, kurslara başladım, yarım bıraktım, evdeki gitara da pek dokunmadım. "Bas gitarist lâzım, çalar mısın" dedi Ekinler, ben de ilk defa elime bas aldım. O dönem bir de para biriktirip çok fonksiyonlu bir klavye almıştım, ritmler ve melodileri kurcalıyordum. Sonra grup devam ederken Ableton Live öğren-

dim ve öyle başladım. 2006 sonuydu.

İlk zamanlardaki şarkılarda ritm örgüsü daha ilkel, folktronica denebilecek bir müzik. Yeni albüm "Moved"da ise ritm örgüsü daha karmaşık, çıtırtılar ve ses kırıntıları öne çıkıyor. Bu ses evrenine geçişin nasıl oldu?

Pınar: Gayrıihtiyarî, kervan yolda düzülür misali gelişen bir şey. Ableton Live yazılımını giderek çözmem ve dinlediğim şeylerin evrilmesiyle oldu sanırım. Eskiden daha rock türü şeyler dinliyordum, şimdilerde daha çok dub ve elektronik dinliyorum. Büyümekle de ilgili bir durum. Eskiden ne kaydedersem ânında internete koyardım. Özensiz demek istemiyorum, ama olduğu gibi, daha doğal kayıtlardı. Şimdi daha fazla vakit harcıyorum, detaylara giriyorum. Ses mühendisliği eğitiminin de etkisi oldu, orada öğrendiklerimle de harmanlıyorum.

Çok ürün veriyorsun, sırf 2012'de bir uzunçalar, iki de EP var. Seni ortaya bu kadar şey koymaya iten ne? Bir yandan da sürekli etiket değiştiriyorsun, bu göçebeliğin sebebi ne?

Pınar: Hiçbir zaman yaptığım şeylere plak şirketi aramadım. Genelde bana e-mail geliyor, ben de olur veriyorum. İlk plağı basılan albümümde, "On Ugliness"ta da öyle oldu, konsere gitmiştik, orada tanıştığımız biri basmak istemişti. En son "Moved"u yayınlayan Aentitainment da soundcloud üzerinden mesaj attı. Eskiden dijital EP çıkarıp şarkıları kendim internete koyuyordum; bu, beklemeyi sevmememden kaynaklanıyor. O yüzden genelde internet üzerinden varlık gösteren etiketleri tercih ettim. Bir de pek dışarıda vakit geçirmeyen evci bir insan olduğum için müzik üretmeye çok zaman ayırıyorum.

MİAM'da aldığın eğitimle mekteplisin de. O deneyim hakkında ne dersin?

Pınar: Ses mühendisliği üzerine master yaptım, "ne güzel, böyle bir bölüm varmış, gideyim okuyayım" diye girdiğim bir yerdi, ama insanın kendini bilmesi lâzım. Çok teknik ve matematiksel şeyler var, bunlar beni cezbetmiyor. Ben daha ziyade her şeyi el yordamıyla öğrenen biriyim. MİAM'da mastering ve mixing gibi şeyler de öğrendim, ama bir stüdyoya koysalar, sınıf arkadaşlarım kadar başarılı olamam.

Geçen sene Almanya'da da birkaç ay geçirdin, konserler verdin. Oradaki tecrüben nasıldı, geri dönmeyi düşünüyor musun?

Pınar: Aslında düşünüyordum, ama Gezi olayları patlak verdikten sonra vazgeçtim. 2011 yılında Madrid'de Red Bull Müzik Akademisi'ne gitmiştim, 15 gün boyunca panellere katıldığın, kendini geliştirebileceğin bir yer. Orada birçok insanla tanıştım, yakın arkadaşlıklar da kurdum, bunların on kadarı da Berlin'e yerleşti. Onlarla Berlin'de buluşmak gibi bir fikir ortaya çıktı, benim de İstanbul'dan çok sıkıldığım, burada ne yaptığımı sorguladığım bir dönemdi. Orada müzikal üretimime de odaklanabileceğimi düşündüm, ki öyle oldu. Red Bull'dan bir arkadaşımla bir EP yaptık, çeşitli yerlerde çaldım. Konserlere gitmek bile tatmin ediciydi.

İkiniz de vokallerinizi kelimelere dayandırmadan yapıyor ve şarkı isimlerindeki imgeler dışında ipucu vermiyorsunuz. Eserlerin düşünsel çıkış noktaları ne oluyor?

Ekin: Bu kadar kurgusal ilerlemiyorum aslında. Zaten bir albüm için çalışmaya başlamışsam bunu ancak bir süre sonra fark ediyorum, bir yol aldıktan sonra. Sonra o başladığım şey tamamen kendi doğasında seyreliyor. O beni götürüyor desem doğru olabilir. Yaptığım şeye ne kadar kaptırdıysam kendimi, her şey o kadar doğal ve de tutarlı oluyor sanırım. Duygularımın müzik aracılığıyla şekiller alması gibi. Şarkı isimlerininse özel bir sebebi yok, ama mesela "Father"ı düşünürken şarkıyı babama ithaf etmek istedim, geçmişle şimdiki ben arasındaki köprüye o ismi uygun gördüm. Şarkıların sözleri var ama, özellikle bu albüm için sözlerin çok net hikâyeleri yok diyebilirim. Mühim olan, çıkan vokalin diğer seslere hayat verebiliyor olması, sözler anlamlı olmasa da hissi kendi içine yayabiliyor olması. Kendi dinlediğim müziklerde de sözlere çok bağlanmıyorum, dışarıdan bakıp müziği bir bütünmüş gibi algılamayı tercih ediyorum. Ama Fikret Kızılok'un sözlerini dinleyince "vay, ne güzel yazmış" diyorum. Onu yapabilen insanlara da hayranlık duyuyorum.

Pınar: Ben de hiçbir zaman konsept düşünmedim, ama bir tutarlılık olmasını önemsiyorum. Ama bu tutarlılık daha ziyade ses dünyası ile ilgili. Bazı insanlar sözü çok önemsiyor, ama ben vokale şarkılardaki çıtırtı pıtırtı gibi destekleyici ve tamamlayıcı bir unsur

Biblo

olarak bakıyorum. Anlamlı olan sözler de mevcut şarkılarda, sadece mırıldandığım, bir anlam içermeyen ve öyle bıraktığım şeyler de mevcut. Proudpilot'ta bile, her ne kadar rock türünde ve normlara daha yakın bir oluşum olsa da, hisler daha ön plana çıkıyordu, bu açıdan çok farklı değildi. Anlamlı sözler yazmayı da denemiştik, ama içimize sinmemişti, şarkıların ihtiyacı olan bu değildi, şarkıya ihanet ediyormuşuz gibi oldu. Bazen düşünüyorum, birtakım meselelere dair şarkılar yazabilir miydik diye. O zamanlar Stereolab hastasıydık, müziğe soktukları içeriği seviyordum, ama bunun hakkını verebilmek lâzım. Zaten çok da sözlü müzik dinlemiyorum.

Proudpilot'a dönelim. "Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir" belgeseli için "TOKİ" diye bir şarkı yapmıştınız. O irtibat nasıl oluşmuştu?

Ekin: Filmin müzik tarafını üstlenenlerden teklif geldi. Biz de sıcak baktık, yönetmen İmre Azem'le tanıştık. Tarzımızı bildikleri için özgür bıraktılar, yapacağımız şarkıyı hangi sahnede kullanacaklarını da söylediler.

"Ekümenopolis" konusunu açmamızın sebebi biraz da Gezi direnişinden bahsetmek. Süreç boyunca parkta ve sokaklardaydınız. Neler gözlemlediniz?

Ekin: Öncelikle, böyle bir şey yaşadığım için çok mutluyum, bu tecrübenin bana enerji verdiğini hissediyorum. İnsanların o noktaya gelip vazgeçmeden direnmeleri çok güzel.

Pınar: Parka yardım etmeye çalıştık elimizden geldiğince. Direnişin burada durmak istemediğim bir zamana denk gelmesi, benim de içimde daha evvel görmediğim bir şeyi fark etmeme sebep oldu. Bizim neslimizdeki çoğu insan için de aynı durum. Çoğu insanın yalnız olduğunu düşünüyorum, insanlığa karşı bir güvensizliğim var. Bu bakışım biraz sarsıldı bu süreçte, meğer ben de başkaları için bir şeyler yapabiliyormuşum, dayanışma denen şey gerçekmiş. Eskiden çok yalıtılmış ve bireysel yaşıyormuşuz. Sivil toplumun içinde örgütlü bir şey yapmak hep düşündüğümüz bir şeydi, ama o da bir noktada bireysel adım atmaya dönüyor. Siyasî değil de, daha çevresel ya da insanî noktalarda bir şeyler yapmaktan bahsediyorum. Örneğin veganlık daha hâkim olabileceğin, bireysel olarak uygulayabileceğin ve çevrendeki arkadaşlarını etkileyebileceğin bir şey. Direnişteki enerjinin geri gitmesini istemiyorum, bu enerjiyi somut bir yere aktarmak konusunda hevesliyiz.

Ekin: Ben bu enerjinin bütün dünyayı ele geçirmesini de istiyorum. Dünyanın her tarafı hareket halinde, çünkü bu yaşam biçimi kimseye iyi gelmiyor. Her şeyin en baştan yapılanması lâzım. Gerçek bir uyanışın tüm dünyayı silkelemesini umuyorum. Dünyanın sınırlı bir ömrü var, insanların bunun farkına varıp bu yönde hareketlenmesi lâzım. Yatak odalarına karışılması gibi konulara dair oluşan farkındalığın daha da açılması ve bu çıkış noktasının peşinden gidilmesi gerekli. Bu sistem artık bitmiştir. Dünyanın her yerine zulüm ve baskı hâkim. İki ay önce de bir şeylerin olabileceğini düşünüyordum, ama belki on sene sonra olur diyordum. Bir anda ortaya böyle bir şeyin çıkabileceğini tahmin etmiyordum. Şu an için endişeler say say bitmiyor, insanların ellerinde palalarla başkalarını sokaklarda kovalamasının sıradanlaşmasından korkuyorum. Bunun karşısında çok daha örgütlü olunması ve müthiş bir dayanışmanın yürütülmesi lâzım, direnişin esas şimdi başlaması lâzım.

Dünyanın her tarafı hareket halinde, çünkü bu yaşam biçimi kimseye iyi gelmiyor. Her şeyin en baştan yapılanması lâzım. Gerçek bir uyanışın tüm dünyayı silkelemesini umuyorum. Bu sistem artık bitmiştir.

Pınar: Bir yandan da, sabah kalkıp hiçbir şey olmamış gibi işlerimize gittikçe nasıl olacak, onu da bilmiyorum. Çok bireysel bir nesiliz, bu direniş sayesinde uyandık, ama belli bir elbise direnişin üzerine yapışıyor gibi. Haftada iki gün toplanıp gaz yiyen insanlar olarak kalmak gibi bir tehlike de var. O yüzden sokak hareketlenmesinin dışında başka şeyler de yapmalı. Şöyle bir getirisi var direnişin, etrafımdaki bir sürü insan okumaya başladı. Alâkasız insanlar birkaç gazete birden okuyor. Parklardaki forumlarda konuşulan şeyler bazen kişisel hikâyelere dönse de, daha bilinçli ve farkında insanların ortaya çıkması bile bir şeydir. Hepimizin ilk kez içine girdiği bir durum bu. Direnmeyi, kendimizi korumayı öğrendik. Her şey bir anda hızlı bir şekilde olmayacak, bilinçliliğimizi kaybetmeden yavaş yavaş ilerleyeceğiz.✚

DAFT PUNK

Yolculuk davetiyesi

Alâyıvalâyla yaz aylarını açan Daft Punk'ın yeni albümü "Random Access Memories", büyük iddiasını taşıyacak nitelikte bir albüm. Ama işte, âlem gider Mersin'e, Daft Punk gider tersine. '95'ten bu yana dünyaya robot kasklarının ardından bakan Fransız elektronik müzik ikilisinin konuşkan üyesi Thomas Bangalter yeni albümün analog ve akustik yapısını öyle laflarla anlatıyor ki, bunları başkası dese "yobaz rock'çu" olur çıkar. Evden çıkıp grup kimyasına ayak uyduran Daft Punk'ın gidişatı, kim bilir, belki de yakın geleceğin müzikal iklimi hakkında sinyaller veriyordur.

Çeviren: Merve Erol

Kaynakça: Rock & Folk, Pitchfork

Bu albüme başlarken nasıl bir ruh haletindeydiniz?

THOMAS BANGALTER: Albüm için çalışmaya 2008'de başladık. Uzun süre sadece araştırmalar yaptık, deneylere gömüldük. "Dördüncü albümümüzü hazırlıyoruz" gibi düşünmüyorduk. Sanki halihazırda etrafımızda yapılan bütün müziklerle bağımızı yitirmiş gibi hissediyorduk. Yeni olan şuydu: İlk defa kayıt yapmaya bir stüdyoya girecektik. Bu bizim ilk stüdyo albümümüz, öncekilerin hepsi ev kayıtlarıydı.

Bu sefer niye stüdyoyu tercih ettiniz?

Ancak stüdyoda yapılabilen, ev koşullarında mümkün olmayan şeyler vardı. Müziğin taşınabilir bilgisayarlarda yapıldığı bir çağda yaşıyoruz. Bir şeyler yitiriliyor, bunu vurgulamak istedik. Bizi biz yapan müzisyenlerle, idollerimizle bir ilişki kurmak istedik. "Tron" durağını saymazsanız, beş yıldır araştırma halindeyiz. Geçmişe dönmek falan istemiyoruz, ama klasik albümlerin arasındaki görünmez bağı tekrar yakalamak istiyoruz. Laneti kırmak, heyecan verici, iddia sahibi bir albümün yeniden yapılabileceğini göstermek istiyoruz. Dünyanın mevcut durumu kötümser, depresif, sinik olmayı gerektiriyor, ama biz masumane ve özgür bir öneride bulunuyoruz. Belki iyimserliği bir nebze de olsa geri getirebiliriz. Müzik söz konusu olunca hâlâ yapılabilecek şeyler var. Bizimki aynı zamanda çeşitliliğe bir davet. Bugünün pop ve elektronik sahnesine baktığımız zaman, özgürlük fikrinin kaybolduğunu görüyoruz. Kimse sınırları zorlamak istemiyor. Bugünün müziği sihir ve şiirini kaybetti, çünkü köklerini gündelik hayata ve yüksek teknolojiye saldı. Öte yandan elinizde muhteşem müziklerden oluşan, sanki başka, zamansız bir yerden gelen bir klasik repertuar var. Biz demek istiyoruz ki, kapsamını coşkuyla oluşturan o albümler sadece geçmişe ait değildir. Bizim için, rock'çu tarafımız açısından bir yenilik de şuydu: Gerçek bir davulcuyla çalışsak, yaptığımız şey yine de bir dans albümü olur mu? Kılavuzumuz bu soruydu. Günümüz müziğine hâkim olan otomatik pilotu devredışı bıraktık.

Albümde gençler de var ama, daha eski kuşaklardan pek çok konuk var, ünlü müzisyenler, şarkıcılar, stüdyo çalışanları... Hepsi idolleriniz mi?

Guy-Man'la *(Guy–Manuel de Homem–Christo, Daft Punk'ın öbür yarısı)* 10'lu yaşlarımızın başında tanıştık. O zamanlar beraber Jimi Hendrix, Velvet Underground dinler, habire "Phantom Of The Paradise"ı (Brian De Palma, 1974) izlerdik. Paul Williams'a ta o filmden hastayız. O filmde sevdiğimiz her şey vardı: Korku, rock, müzikaller, glam... Dönüp de Led Zeppelin şarkılarını sil baştan dinlemek, VHS'de "Texas Chainsaw Massacre"ı izlemek, Kiss ve David Bowie albümleri almak... Sanki bunların hepsini içeriyordu. Moroder'le Nile Rodgers'i buluşturmak bile bizim için büyük bir müzik hadisesiydi. Ayrıksı, büyük bir konser gibiydi, "Concert For Bangladesh" (1971) gibi, "We Are The World" (1985) gibi... Bu albümde Daft Punk var, The Strokes, Chic, Moroder, Paul Williams, Animal Collective, Gonzales, Pharrell Williams var. En az bir Tarantino kastingi kadar uyumlu bir ekip!

2008'de "Tron" filminin müziklerini yaptınız. Bu çalışma müziğinize nasıl bir katkı yaptı?

Koca bir yılı stüdyoya kapanıp geçirmiştik, bütün gün müzik çalışıyorduk. Hiçbir şey içimize sinmiyordu, ilginç kompozisyonlardı ama, prodüksiyon akmıyordu. O sıralarda Disney "Tron"un müziklerini önerdi. Parası çok iyi değildi ama, kabul ettik, çünkü bir orkestrayla çalışmak istiyorduk, üç boyutlu ses ve ışık gösterisi, ultra-teknolojik bir şov fikri hoşumuza gidiyordu. Bugüne kadar milyonlarca dolarlık teklifleri geri çevirmişliğimiz var, banka hesaplarımızda da hiç böyle paralar yok. Sanatsal yaklaşımımızı korumak bütün bunlardan çok daha değerli. Öte yandan, Moebius da ilk "Tron"da çalışmıştı mesela, bizim çok ilgimizi çekecek bir detay bu. Bir öğrenme süreci olarak yaşadık "Tron"u. Onca teknisyenle çalıştıktan, bir sürü akustik iş yaptıktan sonra "Tron"dan tazelenmiş olarak çıktık. Bir anda özgürleşmiş ve nihayet kendi müziğimizi, hem de gerçek müzisyenlerle yapmak ister hale gelmiştik. "Around The World" (1997) zaten Nile Rodgers ve Bernard Edwards'a, Chic grubuna saygı duruşuydu, ama ev yapımı bir diskoydu. Bu sefer funk'ın altın dönemini, 1975-82 arasını, new wave ve nümerik sound'lar ortalığı kaplamazdan öncesini yeniden yaratmak istedik. O dönem ses mühendisliği zanaatının zirvesiydi. Albüme emek harcayan neredeyse herkes o mucizevî dönemin tanığı. Ses mühendisimiz mesela, pek çok başka işin yanında, Prince'in "Controversy"sini (1981) yapmış. Bu insanlar, kaybolmakta olan bir tecrübeye, bir zanaat bilgisine sahip.

Albüm yer yer Steely Dan'i andırıyor gibi...

Güzel bir örnek. Çalıştığımız davulculardan biri, John Robinson, Michael Jackson'un "Off The Wall"unda (1979) ve George Benson'ın "Give Me The Night"ında (1980) çalmış. Sonsuz nüanslar sunuyor, bunları makinelerle yakalamak imkânsız. Nile Rodgers'ın gitarının yanında, "Thriller"ın gitarcılarından biri, Paul Jackson Jr bizimleydi. Belli bir zarafete, Los Angeles'ta kök salmış bir Batı Yakası yorumuna sahip bu insanlar. Eski zamanların mucizevî albümleri, Quincy Jones'un Michael Jackson albümleri mesela, adeta bir yolculuk davetiyesidir. Bugün daha az seyahat ediyoruz. Bugünün yolculuğu ancak konserlerde mümkün oluyor, insanlar ancak festivallerde hayata dönüyor. Pink Floyd'un, Led Zeppelin'in albümleri ise uzaya açılan kapılar gibiydi, paralel bir dünyaya açılan saykodelik geçitlerdi. Biz yıllarca loop'larla çalıştık, iş gördüler, ama aynı za-

manda müziği tutsak ettiler. Loop dinlemek, bir hapishane avlusunda dön baba dön volta atmak gibi bir şey. Müzik yeniden bir yolculuk, bir rüya için panoramik bir davetiye olabilir, ama teknoloji bu konuda çok da yardımcı olmuyor. Müzisyenler artık "rock tarihi"yle aşık atmaya cesaret edemiyor, karşılarında bir dağ görüp havlu atıyorlar. Bizden evvelkiler çok güçlü işler yapmışlar. Öte yandan, elektronik müzik zaten cepte, onu yapması kolay, bilgisayar zaten hallediyor. Bugün herkes, radyodan duyduklarına benzer müzikleri evinde üretebilir. Sihir yitip gitti. Teknoloji, felsefî açıdan ilginç bir şekilde müziğe erişimi kolaylaştırdı, bu harika bir şey. Ama öte yandan, herkes bir sihir yaratma imkânına sahip olunca, ortada sihir falan kalmadı. Eğer dinleyicinin kendisi de aynı şeyi yapabiliyorsa, neden yeni şeyler için kılını kıpırdatsın ki? Yeni kuşaklar kimliklerinin beyanı olarak müzikten başka yollar buluyorlar. Peki müziğe ne oldu? Ben de bilmiyorum.

Bugün pop ve elektronik müzikte özgürlük fikri kayboldu. Kimse sınırları zorlamak istemiyor. Bugünün müziği sihir ve şiirini kaybetti, çünkü köklerini gündelik hayata ve yüksek teknolojiye saldı.

Bilgisayar tezgâhından geçmiş gayet güzel müzikler de duyuyoruz ama.

Bilgisayarlar müzik aleti olsunlar diye icat edilmedi. Bilgisayarda her şey sterildir, ses hava almaz. Tamamen kodlardan oluşur. Filmlerdeki bilgisayarla yapılmış efektler gibi, bu yolla hayretle bakılacak şeyler üretebilirsiniz, ama bir duygu uyandırmak hakikaten zor bir iştir. Elektronik müziğin kendini bunca sınırlaması ve özgürlüğe, bütün ırklara, toplumsal cinsiyetlere, müzik türlerine açık bir koca parti olan köklerini unutması çok garip. Onun yerine, teknolojiyi kutsayan bir yaşam tarzı hale geldi. Biz bilgisayarları hiç müzik aleti gibi kullanamadık. Donanım unsurlarına daha çok bel bağladık, eski davul makinelerine, synthesizer'lara... Ortamımız, her taraftan kabloların fırladığı kaotik bir elektrik laboratuarı gibiydi. 2000'li yılların ortalarında laptop'la müzik üretmeye çalıştık, ama içine dışardan unsurlar dahil etmeden bu çok zor bir şey. Bilgisayarda her şeyi ihtiyacınız olduğunda geri çağırabiliyorsunuz, ama hayat ancak tek seferde vuku bulan olayların ortak başarısından ibarettir. Bugünün elektronik müziği enerji içecekleri gibi. Müzisyenler bu agresif, enerjik, hiper-uyarıcı müziğe abandıkça abanıyor, sanki biri gelmiş sarsıyor gibi. Yaşıyor olduğunu hissetmenin bir yolu olabilir bu, ama duygusal düzeyde kimseye bir katkısı yok. Aşkla seks, erotizmle pornografi arasındaki fark gibi bir şey belki.

Öte yandan, müzik sanayiinde de işler eskisi gibi değil.

Alternatif sahne iyi. MGMT, Animal Collective, alternatif bir saykodelik peşindeler, ilk zamanların Pink Floyd'u gibi. Ama o dönemlerde Pink Floyd mainstream'in ta kendisiydi! İşte bunu kaybettik. Biz bu albümde aynı anda mainstream, deneysel, büyük, panoramik bir şey yapmak istedik. Böyle tınlayan bir albüm yok artık. Gerçi dört yıldır stüdyodan çıkmadık, gerçeklikle bağımız biraz kopmuş olabilir. *(gülüyor)* "Thriller" nihaî başyapıttır. O albümden sonra, video klipler yüzünden, hiçbir şey aynı olmadı. Bizim bakışımız şöyle: İşte bu, albüm burada, bunu dinle, dal içine, sonra konuşalım...

Grubun başından bu yana kontrolü elden yitirmemiş gibisiniz...

Evet, kişisel alanımızı koruduk, böylece akıl sağlığımızı da koruduk. Hepi topu iki kişiyiz, grup kararları böylece daha kolay alınabiliyor. Yirmi yıldır ortalardayız, bu dördüncü albümümüz. İnşallah en iyisi budur. Normal durumlarda işler iyiye doğru gitmez. Rock'un aşılamayan gizemi budur: Yaratıcılığı ne öldürür? Başarı, para, burjuvalaşma? Şöhret? 800 metrekarelik bir alanda çoluk çocuk yaşarken nasıl olur da protest müzik yapabilirsiniz? Biz müziğe sinema gibi yaklaşıyoruz. Büyük yönetmenler yaşlandıkça daha iyi işler çıkarır. Çok burjuvalaşmadan yaşlanmanın sırrını bulmuşlardır.

Tarihe dönüp bakınca en çok hangi müzisyenleri özlüyorsunuz?

Pek çok kişiyi. Ama en çok Elvis'i ve Tupac'ı.

Sahnede yerinize dublör koyup milletin içinden kendi konserinizi izliyormuşsunuz. Doğru mu?

Mümkün. Ama zaten çok az konser veriyoruz, 20 bin kişi tarafından alkışlanmayı reddetmek aptallık olurdu. 1997'de London Astoria'da çalacaktık. Mekânın kapısının önü insan kaynıyordu. Oradan geçerken, baktım, biri bana bilet satmaya çalışıyor. Bir Bunuel filminde olsaydık, biletleri alırdık, içeri girer ve beklerdik. Sonra da olaylar gelişirdi... ✚

"RANDOM ACCESS MEMORIES"

Düpedüz insan işi

"Tam albüm" esasına göre, yani remiksleri, film müziklerini filan bir yana bırakırsak, sekiz sene önce bıraktığımız yerde Daft Punk "neticede biz de insanız" demeye getiriyordu. Yine de "Human After All", evvelki "Homework" ve "Discovery" albümlerinin aksine, rock'a ve analog ekipmana yatkın havasıyla eleştirmenlere göre orta karar bir işti. Halbuki önceki iki albüm '90'lar tarihine ve dans kültürüne altın harflerle yazılmış, 2000'lerin popüler sound'unun kaldırım taşlarını döşemişti.

"Da Funk"lı, "Alive"lı "Homework", '93'ten beri sürdürdükleri onca rave seferinin üstüne '97'de bir sürpriz gibi doğmuş, "Around The World" son derece basit ve ritmik yapısıyla hakikaten de dünyanın en ücra köşelerini tavaf etmişti. Dans müziğini sentetik şifrelerden ibaret görmedikleri daha o zamandan aşikârdı. Prodigy ve Chemical Brothers'la birlikte onyıla damga vuran üç ekipten biri oldular. Müziklerine "French Touch" yaftasını yapıştırmışlardı (Bangalter "Chicago'da, Detroit'te buldukları numaraları dakkasında deniyorduk, hemen de sıkılıyorduk, sonra gazeteciler geldi" diyor bu tabir için. Zaten grubun adını da basına borçluyuz: "Saçma bir punky çöp yığını" demiş Melody Maker yazarı Dave Jennings ilk işleri için.)

Öyle böyle değil, "Random Access Memories" müthiş ve yıldırıcı bir promosyon atağıyla duyuruldu yaz başında. Yok şu saatte ilk single dinlenebilecek, yok billboard'lara reklamlar, televizyonlara spotlar... İnternet sitesi Pitchfork ikiliyle söyleşiyi web üzerinde adeta basılı dergi mizanpajıyla yayınladı. Gerçi bu oksimoron durumu "RAM"e cuk oturuyordu: Robotik ikili Daft Punk artık "nihayetinde" değil, düpedüz "insan" sadasına bürünmüştü...

Deneysel dans gürültüsüyle bildiğimiz eski Animal Collective üyesi Panda Bear, son albümlerinde iyiden iyiye elektronik sularına açılan The Strokes'un Julian Casablancas'ı, soul'cu ve rap'çi Pharrell Williams albümün genç ve ünlü konukları. Ama asıl olay hakikaten eski tüfeklerde: "Dance, Dance, Dance", "Everybody Dance", "Le Freak" gibi hit'lerle '70'lerin ikinci yarısının sound'unu belirleyen, diskonun ciddiye alınır bir müzik olmasının başlıca müsebbibi Chic'in efsanevî gitaristi Nile Rodgers, Duran Duran'dan David Bowie'ye ve Madonna'ya, "80'ler sound'u" deyip geçtiğimiz ince işçiliğin başlıca mimarıydı. Unutulmaya yüz tutmuş Paul Williams, '70'lerin pek çok hit şarkısına imza atmıştı. Ama "RAM"in asıl ağır topu Giorgio Moroder: Donna Summer'ın ilk dönemi, özellikle 17 dakikalık "Love To Love You Baby" onun tezgâhının ürünü. Irene Cara'nın "Flashdance"iyle, "Top Gun" ve "Take My Breath Away"le '80'lerin bir demirbaşı da o. Bir de bizim "Midnight Express" var: "Chase" parçası başta olmak üzere film müziklerinde elektronik kullanımı bu filmle kademe atlamıştı.

Bu "derin kadro"yla "RAM"i "Dark Side Of The Moon"la, "Thriller"la, "Aja"yla, tarihin dev albümleriyle yan yana koyanlar var. O kadar değil belki ama, model o. Hakikaten de, yıllardır rastlamadığımız bir bütünlük duygusuyla dinledik "RAM"i, şu dijital ortamlarda bile. M.E.

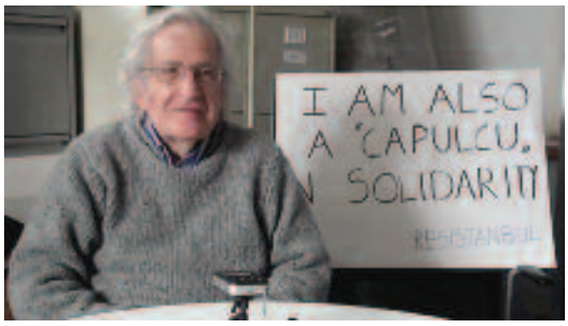
Okuma Gözlüğü

En son İngiltere'de gey evlilikleri resmiyete bağlandı, internet üzerindeki müstehcen yayınlara dair kısıtlama tartışması da son günlerde oradan patlak verdi. Toplumlar değişiyor, ama yatak odası devletin aslî ilgi alanlarından başında her zaman: Üç çocuktan kadın cinayetlerine, Türkiye genellikle bir cehennem bu açıdan. Kolektif Yayınları'ndan Türkçeye kazandırılan "Seks ve Ceza: Arzuyu Yargılamanın Dört Bin Yıllık Tarihi"nde Eric Berkowitz, bizim buralardan, Babil'den, Asur'dan başlayıp hukuk metinleri ve davaları üzerinden ağırlıkla Batı Avrupa tarihindeki uzun değişimleri irdeliyor. Fahişelikten mastürbasyona, eşcinsel ilişkilerden evlilik kurallarına, pedofiliden zoofiliye belli başlı alanları kapsayarak ilerleyen ve rahat okunan kitap, pagan toplumlarından tek tanrılı dinlere geçişte kadının yerini çizişi itibariyle bir tür din tarihi gibi okunabilir. Eski Yunan'dan erken modernite yeye uzanırken hukuk davaları üzerinden pek çok hikâyeyi de aktaran kitap, hicran yaramız Oscar Wilde'la son buluyor.

Metro'dan Çarşı'dan, gazoz'dan duble'ye, terörist'ten teğet'e, inşaat'tan facebook'a, ifade özgürlüğü'nden çapulcu'ya... Akdoğan Özkan'ın ne iyi ki Gezi'yi dahil edebildiği, kendi tanımlarıyla beraber alıntılarla desteklediği "Sokaktaki İnsanın TC Sözlüğü" (Notos Kitap), Türkiye'nin yakın dönem toplumsal tarihinde iz bırakmış durumları, kamuya mâlolmuş saçmalıkları, ayıpları, gülünçlükleri, gururları yazıya döküp örneklendirerek ortak hafızayı kayda geçiriyor. Tabii her sözlük gibi sınırları katiyetle çizilmiş bir yapıt değil; kitap Özkan'ın mizah ve siyaset süzgeciyle tartışmaya da davetiye çıkarıyor, okurun hafızasını enikonu gıdıklıyor.

David Harvey'in Metis tarafından mart ayında Türkçeye kazandırılan "Asi Şehirler"i, onu Gezi ayaklanması öncesinde okuyanlar üzerinde nasıl bir etki bırakmıştır? Kuvvetle muhtemel, Mike Davis'in Los Angeles üzerine 1990'da yayınlanan ve 1992 ayaklanmasını (nam-ı diğer Rodney King Ayaklanması) neredeyse harfiyen tahmin ettiği "Kuarz Şehri: Los Angeles'ın Geleceğinde Hafriyat" gibi değildir etkisi. Çünkü Harvey bir tahmin yürütmüyor. Daha ziyade okuyucuya altan alta, kent bağlamında yeniden tanımlanması gereken "sınıf" ve onun eylem alanı olarak kentsel mekânın nasıl örgütlenmesi gerektiğini soruyor. Paris Komünü'nden Cochabamba su mücadelesine kadar 150 sene zarfındaki ayaklanmalara, kentsel sermaye ve sınıf ilşkilerine bakıp yurttaş-yoldaş, hiyerarşik-yatay ilişkilenme, yerinden yönetim ve merkeziyetçilik gibi solun hararetli tartışmalarını örnekleriyle mercek altına alıyor. "Kent Hakkı" kavramının bir boş gösteren olmaktan çıkarılıp anti-kapitalist bir mücadele hattına çekilmesi adına sıkı bir tartışma dönüyor kitapta. Aslında "her forumcunun soru kitapçığı" da diyebiliriz "Asi Şehirler"e.

17 Eylül 2011'de New York'ta başlayıp Amerika'nın ve dünyanın başka şehirlerine yayılan, bir zihniyet devrimine sebep olan "Occupy / İşgal Et" hareketi üzerine Noam Chomsky'nin konferanslarından, destek metinlerinden derlenen, adını hareketin kendisinden alan bu küçük kitap, Agora Kitaplığı'nın "Gezi Direnişi broşürleri" dizisinin ilk parçası. Chomsky'nin "ben de çapulcuyum" diyerek Gezi'ye gönderdiği selam da kitapta kendine yer bulmuş. Dizi, Slavoj Zizek, Tarık Ali, Osman Akınhay, Cihan Tuğal gibi isimlerin dünya isyanları ve Gezi üzerine kitapçıklarıyla devam edecek.

Dost esasen acı söyler, ama bizim Bir+Bir ve Express müret-tebatından Kerem Eksen için bunu yapmamıza gerek kalmayacak galiba. Aksine, acıyla baş etme yöntemine şapka çıkarmak durumundayız. Bir roman yazmak düşüncesi üzerine bir roman yazmak düşüncesini, bu yükü omuzlarından atmak, hepimizin harcı değil. Öte yandan "Buradayız"da genç Selim'in çektiği acılar, kendine başka roman sayfalarında yer bulmuş çeşitli akrabalarının bunaltılarıyla birleşerek birtakım değişken ruh anaforları yaratıp duruyor. Neyse, biz de kendimizi metaforlara fazla kaptırmayalım, beklenmedik sürprizlerle ilerleyen bu "facia"yı, edebiyat kanonuna bu sakin fakat güçlü girişi kısa yoldan tavsiye edelim. Alef Yayınevi'nden çıkan "Buradayız", olanca yeknesaklık vaadine rağmen müthiş eğlenceli, müşkül sorularla çekinmeden hemhal olabilen bir romanesk matruşka: Şu anda, şimdi, şuracıkta olmuş bulunduğumuz halimizi bize çaktırmadan sevdiriveriyor ya, bir edebiyat eseri için az nimet sayılmaz. Sonra tekrar acılarımıza dönebiliriz, değil mi ki bizler de birer matruşkayız... "İnsanlık durumu" işte...

Dresden Üniversitesi'nde Fransız Edebiyatı profesörü olan Victor Klemperer, Yahudi olduğu gerekçesiyle akademiden atılır, bir Aryanla evli olduğu için uzun süre hayatî tehlikeden uzak kalır, nihayetinde Dresden'den sağ çıkan az sayıda

insandan biri olacaktır. Naziler yükselirken onlardan mümkün mertebe uzak kalmaya gayret etmiştir, okuldan atıldıktan sonra dahi kendini işine vermek istemiştir, ancak bu mümkün olmaz: Dil, her yerdedir. Çalıştığı fabrikada, sinema filmlerinde, eczanelerde, tanklarda... Goebbels'in propaganda metinlerindeki kelimeler ve üslûp gündelik hayata yerleşir. SA'ların "ceza seferleri"ni duymuştur ("birkaç copla derslerini verdik, birkaç sıra dayağı"), Hitler her gün yüzünü bulaştırarak "onlara gününü göstereceğim" diye bağırmaktadır, Üçüncü Reich soru işaretlerini sevmez, ama "sözde" anlamında çift tırnak yayıldıkça yayılır, isimler değişir, Diete'nin, Uta'nın yanında daha ihtişamlı çifte adlar (Bernd-Dietmar mesela) yayıldıkça yayılır... Lingua Tertii Imperii, kısaca LTI, Üçüncü Reich'ın dili gündelik hayatın, sohbetlerin, yayınların bütün hücrelerine, hem de 1945'e, savaşın son gününe kadar yayıldıkça yayılır. Kaçış olmadığını anlayan Klemperer, bu sefer dilsel dikkatini (kelimelerden afişlerdeki asker suretlerine kadar yayılan) "Nasyonal Sosyalizmin Dili"ne verir, savaş bitince de günlüklerini harmanlayarak bu son derece müstesna belgeyi tarihe bırakır. Bugün de otoriter yönetimlerde etkisini gösteren bir dilin evrimini göstermekle kalmaz Klemperer, Nazizmin yükselişi ve savaş sırasında sıradan Alman halkının psikolojisine de gündelik karşılaşmalar, hikâyeler, hatıralar eliyle nüfuz ediyor. Tanıl Bora'nın çevirisiyle, ev odalarından dükkân tezgâhlarına, Üçüncü Reich'ın 12 yılı, bir dilbilimcinin gözünden bulunmaz nitelikte bir hatırat...

Daniel W. Smith Saf İçkin Yaşam (Norgunk)
Ece Ayhan Bütün Yort Savul'lar (YKY)
George Orwell Kitaplar ve Sigaralar (Sel)
Gilles Deleuze Spinoza ve İfade Problemi (Norgunk)
Hans-Ulrich Treichel Kaybolan (Ayrıntı)
Jacques Lacan Fallus'un Anlamı (Altıkırkbeş)
José Saramago Ölüm Bir Varmış Bir Yokmuş (Kırmızı Kedi)
Joseph Conrad Narcissus'un Zencisi (Can)
Laurent Cordonnier Toambapiklerde Ekonomi —Gerçekçi Bir Masal (İletişim)
Leylâ Erbil Tuhaf Bir Erkek (İş Bankası)
Peter Weiss Direnmenin Estetiği (İletişim)
Ryszard Kapuscinski Şahların Şahı (Habitus)
Susan Sontag Yeniden Doğan —Günlükler ve Defterler 1947-1963 (Agora)
Turgut Uyar Büyük Saat (YKY)
T.W. Adorno & Max Horkheimer Teori ve Pratik Üzerine —Bir Tartışma, 1956 (Metis)
Thomas Assheuer Yakın Plan Haneke (Agora)
Thomas Bernhard Amras Watten (YKY)
Ursula K. Le Guin Malafrena (Metis)
Murtaza Demir Ateş-i Aşk —Sivas Katliamı'nın Gerçek Hikâyesi (Kırmızı Kedi)
Ümit Bayazoğlu Hatırda Kalmaz Satırda Kalır —58 Portre (Aras)

ALFA® | BİLİM Maceraya Davet Ediyor

Fizik Yasaları Üzerine
Richard P. Feynman

1831

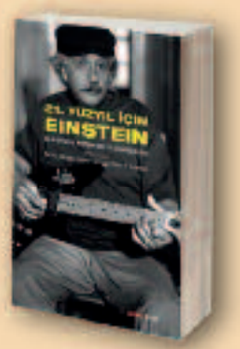
Darwin, Galapagos yolculuğuna başladı.

Üçüncü Şempanze
Jared Diamond

1905 **Einstein, Görelilik Kuramını ortaya attı.**

21. Yüzyıl için Einstein
Galison, Holton, Schweber

1632

Galileo *İki Büyük Dünya Sistemi*'ni yayımladı.

Eminim
Şaka Yapıyorsunuz
Richard P. Feynman

Başkalarının Ne
Düşündüğünden Sana Ne
Richard P. Feynman

Büyük Patlamanın Işığı
Marcus Chown

1929

E. Hubble evrenin genişlediğini gözlemledi.

2013 **"Higgs Parçacığı"nın gerçekliği kanıtlandı.**

101 Soruda Kuantum
Kenneth W. Ford

Kara Delikler ve
Bebek Evrenler
Stephen Hawking

Ceviz Kabuğundaki Evren
Stephen Hawking

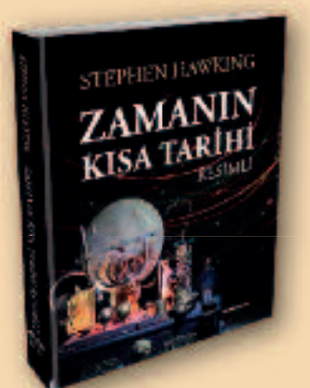

1961

Yuri Gagarin uzaya çıkan ilk insan oldu.

Zamanın ve Uzayın Doğası
Stephen Hawking

Zamanın Resimli Kısa Tarihi
Stephen Hawking

ALFA® Ticarethane Sokak, No: 53 Cağaloğlu 34110 Fatih/İstanbul Tel: 0212 513 34 20 (Pbx) Faks: 0212 519 93 00 info@alfakitap.com www.alfakitap.com

GÜLSEREN ADAKLI'YLA "TÜRKİYE'DE MEDYA ENDÜSTRİSİ" ÜZERİNE

Propaganda makinesine karşı

Anaakım medya Gezi eylemlerinde üç maymunu oynamakla kalmadı, AKP'nin propaganda aygıtının "Büyük Oyun" senaryosuna hizmet etti. "Türkiye'de Medya Endüstrisi: Neoliberalizm Çağında Mülkiyet ve Kontrol İlişkileri" kitabının yazarı Gülseren Adaklı'ya bağlanıp hem yaygın medyanın AKP dönemindeki dönüşümünü hem de kitle ileşiminin geleceğini dinliyoruz.

Söyleşi: Ahmet Gürata

Bugüne gelmeden kısaca Türkiye'de basın sektörünün evrimine bakalım. Kitabında, basın sektörünün gelişimini toplumsal-ekonomik arkaplan çerçevesinde dönemlere ayırıyorsun.

Gülseren Adaklı: Egemen tarihyazımı kendisine temel referans olarak 1923 Cumhuriyet'in kurulmasını alsa da, meseleye 1908'de İttihat ve Terakki önderliğinde gerçekleştirilen burjuva devriminden itibaren bakmakta yarar var. 1908, meşrutî monarşinin kurulmasının yanısıra, bir burjuva sınıf yaratma ve ulusal pazar kurma açısından önemli. Bu tarihten Demokrat Parti iktidarına kadar olan dönemi birinci dönem olarak niteleyebiliriz. Bu dönemde, basının gelişimi, genel olarak rejimin ihtiyaç ve tercihleriyle paralel; Kemalist devrimin ideolojisini yaymayı hedefliyor. Basını rejimin ihtiyaçlarına göre kurumsallaştırma çabalarına karşı gelişen çatlak sesler de "terbiye" edilmeye çalışılıyor. Basını biçimlendiren temel unsur, gerek içerik, gerek ekonomik yapı bakımından uygulanan baskılayıcı kontrol rejimi. Bu dönemde, gazete sahipleri, burjuvaziye mensup, entelektüel formasyonu güçlü fikir adamları olarak gazetenin içeriğinde söz sahibidir. Yazar olaraksa, yabancı dil bilen edebiyatçılar istihdam edilir. Bu nedenle, 1948'e kadar olan bu dönemi "fikir gazeteciliği dönemi" olarak adlandırıyoruz.

1948'de ne oluyor?

Çok partili dönemde en önemli gelişme, 1 Mayıs 1948'de Sedat Simavi'nin Hürriyet gazetesini yayınlamaya başlaması. Bunu 3 Mayıs 1950'de Ali Naci Karacan'ın çıkardığı Milliyet izliyor. "Fikir gazeteciliği" olarak bilinen basın faaliyetinden farklı olarak geniş kitleleri ortak duyu zemininde birleştiren "yığın gazeteciliği"nin öncülüğünü bu gazeteler yapmıştır. Modern baskı teknikleri, görsel malzemelerin yoğunluğu, milliyetçi/şoven çerçevede kurulan sansasyonel üslûpları, yoğun reklam kampanyaları ile desteklenen yazı ve röportaj dizileri bu gazetelerin temel özellikleri. Belirgin bir diğer fark da, ilan ve reklam gibi finans olanaklarından azamî oranda yararlanmaları. Bu iki gazete, kapitalizmle bütünleşmeleri açısından ABD ve İngiltere'de 18. yüzyıl başlarında ortaya çıkmış "metelik gazeteleri"ni andırıyor. Yayın politikaları ne sağ ne sol, ne CHP'ye ne DP'ye yakın, herhangi bir partiyle yakınlık kurmayarak bütün okuyucu kitlesine ulaşmayı hedefliyorlar. Kitle gazeteciliğinin, yeni gazetelerle birlikte, ekonomi politikalarındaki değişimle yeni hegemonya projesinin başladığı 1980'e kadar devam ettiğini söyleyebiliriz.

Bu aynı zamanda "neoliberal dönemin" başlangıcı...

Yeni ekonomi politikalarının iki önemli anahtarı, 24 Ocak kararları ve 12 Eylül darbesi olmakla birlikte, basın açısından bir yıl öncesine, 1979'a odaklanmakta fayda var. Bu tarihte iki önemli simge var: Şubat 1979'da geleneksel gazeteciliğin en önemli temsilcisi olan Abdi İpekçi'nin öldürülmesi. Ardından, Aydın Doğan'ın 8 Ekim 1979'da Milliyet'in en büyük hissedarı ve 12 Eylül sonrasında da bütünüyle sahibi olması. Milliyet'in gazetecilik mesleğinden gelmeyen bir sermayedarın eline geçmesi, basının "medya"ya dönüşme sürecinde bir dönüm noktası. Zira bu el değiştirmeyle, gazetecilik mesleğinde zanaat-benzeri üretim ilişkilerinden bir tür sınaî üretime geçiliyor. Neoliberal dönemde yatay-dikey bütünleşme ve farklı sektörlerle içiçe geçme eğilimi güç kazanıyor. Farklılaşmış bir basın sektörü olgusunun yerini, oligopol niteliğinde bir medya piyasası alıyor. Aslında Aydın Doğan, basın piyasasına meslekten girmeyen işadamlarının ilki değil. Daha önce Safa Kılıçoğlu, Habib Edip Törehan, Malik Yolaç gibi örnekler var. Bu anlamda, Karacan ile Aydın Doğan arasında önemli bir fark yok aslında. Esas fark, bir önceki dönemle neoliberal dönemin birikim rejimleri arasındaki ayrım. Misal, 1979'dan önce devlet ihalesi diye bir şey söz konusu değilken, 1980'lerde sermaye KİT özelleştirmeleriyle bütün kamusal alanlara giriyor. Bu nedenle de yapacakları şeyler farklılaşıyor.

Neoliberal politikaların bu ilk dönemine yakından bakalım...

1980'li yıllar, dönüşüm sürecinin temellerinin atıldığı, ancak henüz gerçek anlamda sistemin yerli yerine oturma-

dığı dönem. Bu dönemi, RTÜK'ün kurulmasıyla özel yayıncılığın yasallaştığı 1994'e kadar uzatabiliriz. Döneme damgasını vuran kişi, cunta hükümetinde ekonomiden sorumlu başbakan yardımcısı olarak görev alan, 1983-89 arasında başbakanlık, 1989-93 yılları arasında cumhurbaşkanlığı yapan Turgut Özal. Yeni Sağ projenin Türkiye'deki simgesi... ANAP hükümetleri döneminde basın, açık sansürün yanısıra, kâğıt zammı gibi ekonomik yaptırımlara da maruz kalmıştır. Gazete kâğıtlarına yapılan zamlar nedeniyle gazete sahipleriyle Özal arasındaki çatışma, 1988'de Erol Simavi'nin Hürriyet'in sürmanşetinden yayınladığı "açık mektup"la su yüzüne çıkmıştır. Ayrıca, ifade özgürlüğünün de önünde engeller vardır. Kişisel olarak Turgut Özal, cumhuriyet tarihinin en sık ve en yüksek meblağlı tazminat davalarını gazete ve gazetecilere açmıştır. Bu dönemde küçük girişimciler tasfiye edilirken, büyük medya sermayesi arasında kıyasıya rekabet yaşanmıştır. Hayata geçmese de Özal'ın "iki buçuk gazete" projesi, basın sektöründe nasıl bir mimarî öngördüğünün işareti olarak okunabilir. Genel olarak baktığımızdaysa, basın endüstrisinin radyo, televizyon ve internet gibi farklı araçlarla bütünleştiği bir yapısal dönüşüm süreci görüyoruz. Yatay, çapraz ve dikey bütünleşme söz konusu. Basın sektöründe küçük ölçekli girişimler kısa zamanda yerlerini büyük sermaye gruplarının egemenliğine bıraktılar. Buna bağlı olarak basın, devlet ve sermaye karşısındaki, sınırlı da olsa mevcut saymamız gereken göreli özerkliğini yitirdi. Piyasayı paylaşan basın grupları artık bağlı bulundukları sermaye gruplarının kısa ve uzun vadeli çıkarları doğrultusunda içerik üretmeye başladı.

Yayıncılıkta devlet tekelinin kaldırılması medyayı nasıl etkiledi?

Özel sektör yayıncılığı Mart 1990'da Uzan ailesi ile Ahmet Özal'a ait Star 1 televizyonunun yayına geçmesiyle fiilen başlamıştı zaten ve Nisan 1994'te Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kuruluncaya dek pek çok özel radyo ve televizyon kuruluşu Star 1'i takip etti. RTÜK'ün son verilerine göre, Türkiye'de 24'ü yaygın olmak üzere toplam 248 özel televizyon kanalı var. Buna TRT'nin 15 kanalını ve binin üzerindeki radyo kanalını da eklediğimizde, görsel-işitsel medyanın payı hakkında bir fikir edinebiliriz. Bugün medya dinamiğinin en önemli unsurlarından biri görsel-işitsel iletişim araçları. Ulusal düzeyde yayın yapan gazetelerin tirajlarının 5 milyon civarında olduğunu göz önüne aldığımızda, bugün haber, eğlence ve reklam açısından izleyici ve geliri kontrol eden esas sektör televizyonlar.

1980'lerden 2000'lere Türkiye'de medya sektörünün büyümesinde rol alan etkenler neler?

En başta bankacılık ve finans sektörüne bakmakta yarar var. Zira bu sektörler neoliberal dönemi anlamak açısından önemli. "Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması" esprisi çerçevesinde bankacılık sektörüne girişler kolaylaştırıldı. Banka sayısı giderek artarken, bütün medya sahipleri de bir ya da birkaç bankanın sahibi oldu. Ancak, 1980'lerde finans sektörüyle ilgili olarak atılan tohumlar ters tepti ve 1990'larda pek çok banka battı. Bu noktada da, malî yapısı bozulan bankaları devralan Tassarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun (TMSF) devreye girdiğini görüyoruz. Batırılan bankaların büyük bir kısmının ana ortakları arasında medya sektöründe de faaliyetleri bulunan şirket ve şahıslar bulunuyor. TMSF bugün de medya kuruluşlarının el değiştirmesinde önemli rol oynuyor. Örneğin, son olarak 25 Mayıs'ta TMSF Çukurova grubuna el koydu. Bu gruba bağlı Show TV, Sky 360, Akşam ve Digitürk TMSF'nin denetimine geçti. Bu süreçte Akşam gazetesinin genel yayın yönetmenliğine, eski AKP milletvekili ve halihazırda Star gazetesi yöneticisi olan Mehmet Ocaktan getirildi. Bir hafta sonraysa, Show TV hisseleri 402 milyar dolar karşılığı ihalesiz olarak Ciner Grubu'na devredildi. Bir diğer önemli etken, kamuya ait hizmetlerin özelleştirilmesi. Bu dönemde elektrik, doğalgaz, petrol, telekomünikasyon gibi altyapı hizmetleri parçalara ayrılarak özelleştirildi. Medya sektörü de özellikle enerji alanındaki ihalelerden pay almak için bir seferberliğe girişti. Başlangıçta, medya şirketlerinin devlet ihalelerine girmesini engelleyen RTÜK Yasası'na takıldılar. Ancak, 2002'de yasada yapılan değişiklikle bu engel ortadan kaldırıldı. RP-DYP koalisyonu döneminde, Doğan, Bilgin ve Uzan grupları çok sayıda özelleştirme ihalesini kazanırken, hükümetle uyumlu bir yayın politikası izlediler.

AKP, sadece medya kurumlarını değil, birlik ve örgütleri de ele geçirdi. Uluslararası Reklamcılık Derneği'nin başına Caner Tunaman, TİAK'ın başına Samanyolu'ndan Hidayet Karaca, Televizyon Yayıncıları Derneği'nin başına ATV'den Adem Gürses, Basın İlan Kurumu'nun başına Zaman'dan Mehmet Atalay geldi. Bütün bunlar, yapılanın çok kapsamlı bir stratejinin parçası olduğunu düşündürüyor.

AKP'nin iktidara gelişiyle bu politikalarda bir değişiklik oldu mu?

AKP medyası –ben yandaş medya yerine bu terimi tercih ediyorum– diye bir olgu 2005'e kadar konuşulmuyordu. Ancak, medya sahipliğinin el değiştirmesinin baştan kararlaştırılmış bir strateji olduğunu düşünüyorum. Seçim öncesi, iletişim çalışması yapılırken, "neleri ve nasıl kendi kontrolümüze alabiliriz" konusu gündeme gelmiş olmalı. İlk büyük paylaşım operasyonu 2005'te Uzan Grubu'nun tasfiyesi. Star gazetesini önce Kıbrıslı bir işadamına, sonra Tevfik Karakaya'ya verdiler. Sonuçta, Uzan'a ait medya kuruluşları iktidara yakın olan insanlara gitti. Bu tarihten itibaren, AKP doğrudan kendine organik olarak bağlı bir medya oluşturmaya başladı. Bunu Özal döneminde bile görmemiştik. Bu süreçte, pek çok gazete, radyo ve televizyon el değiştirdi. 2005'te Uzan'ın tasfiyesi, sermayenin de, halkın genelinin de tepkisini çekmedi. Her ikisi açısından da büyük bir "demokrasi ayıbı" ya da "hak gaspı" sayılmazdı. 2007'de ikinci büyük operasyon gerçekleşti. Ciner grubunun elindeki ATV-Sabah medya imparatorluğu Çalık Grubu'na verildi. Ciner buna karşı ses çıkarmadı. Halbuki yasal zemin de vardı, Dinç Bilgin'le bir gizli protokol söz konusuydu. O anlaşmayı devreye sokmamayı tercih etti. AKP kurmayları ne konuştular Ciner'le, çok merak ediyorum. 2002'de Pamukbank'a el koyulduğunda Karamehmet'le ne konuştular, onu da çok merak ediyorum. Bunlar bizim dilini bile çözemeyeceğimiz şeyler. Nasıl bir alışveriş mantığıyla konuşuluyor ve çözülüyor? 2009'un başlarından itibaren Doğan Grubu'na yapılanları gördük. AKP'ye destek veren liberal grup bile bu kadarını beklemiyordu. 2007'ye kadar bir tür demokratik proje olarak görülen AKP, bu tartihten sonra basın üzerindeki kontrolünü yoğunlaştırdı.

Giderek totaliter bir basın düzenine mi geçiyoruz?

Aslında, neo-liberal dönüşüm sırasında 1990'lardan itibaren basında göreli özerkliğin giderek kaybolduğunu görüyoruz. 1991'de Aydın Doğan Milliyet'e noter çağırıp insanları doğrudan sendikadan çıkarmıştı. Türkiye Gazeteciler Sendikası, eskiden basın piyasasında belirli bir güce sahipti. Sabah gazetesi 1985'te kurulduğunda hiçbir şekilde sendika sokmadılar. Hürriyet ve Milliyet'te '90'lara kadar sendika vardı. '90'lardan itibaren özel televizyonlarda çalışan gazeteciler sendikaya giremediler. Bize özgü kapitalist modernleşmede asgarî ölçüde sendika gibi gelenekler yaratılamadı ya da korunamadı. 212 sayılı yasa gazeteciliğin modernizasyonunda çok önemli bir kilometre taşıydı mesela, 27 Mayıs'ın gazeteciliğe kazandırdığı şey. Bu yasanın "İhbar mühletini beklemeksizin fesih hakkı ve tazminat" başlıklı 11. maddesine göre, diyelim ki gazetecinin yazdığı bir yazı "şeref ve şöhretini etkileyecek biçimde patron ya da editör tarafından değiştirildiğinde, ihbar mühletini beklemeden iş akdini feshedebilir ve birikmiş kıdem tazminatını alabilir", ki genellikle bu miktar uzun süredir bu meslekte çalışanlar için patronların kolay kolay gözden çıkaramayacağı meblağlara ulaşır. 1993'te bunu Aydın Doğan'a karşı yaptılar. Bu, gazeteciyi çok güçlendiren bir şey. O zaman gazeteciliğin onurunu kurtarmak mümkün hale geliyor. O yüzden 212 sayılı yasaya karşı çıktı medya patronları. 212, bir, medya patronuna karşı gazeteciyi koruma altına aldı, mesleğinin gereklerini yerine getirme hakkını kazandırdı. İki, özlük hakkını kazandırdı. Eskiden, bir gazeteden ayrılıp başka bir yere geçtiğinizde tazminat hakkınız sıfırlanıp yeniden başlatılıyordu. 212'yle kıdem tazminatı gazeteciliğe başladığınız andan itibaren hesaplanıyor. O yüzden haber kurumlarında sözleşmeler 212'den yapılmıyor. Kolay atabilmek için çoğunlukla 1475'ten yapıyor. İşçi statüsünde hizmet aktiyle. Bu güç olsa, gazetecinin elinde durum çok farklı olurdu. 12 Eylül'ün ilk çıkardığı iş yasaları matbaa işçileri ile gazetecileri ayırdı. Böl-yönet taktiği. Bütün bu tarihe baktığımızda özerklik konumunun yavaş yavaş çökertildiğini görüyoruz. AKP ile önceki dönem karşılaştırmalarında niyet bu olmasa bile birincisinin bambaşka, yepyeni bir medya dünyası yarattığı söyleniyor. Bence bir derece farkı var. Aydın Doğan bugün çıkıp "ne yaptınız memlekete" diyemez. Çünkü bu yola giden taşları o döşemişti. 12 Eylül'ün ardından Dinç Bilgin, Cavit Çağlar gibi isimlerle bu taşları döşediler. Onlar bankacılık sektöründe ilerlemek için medyayı kullanmıştı. İnşaat, gıda sektörü, ihaleler... Bu sırada da cunta artıklarının, JİTEM'cilerin Kürt siyasetçilerine, Kürt halkına yaptıklarını apaçık destekledikleri, devlet-hükümet gücünün psikolojik savaş birimleri haline geldiler. AKP bu sistemi hazır buldu. Ama, AKP cumhuriyet tarihinde –cumhuriyetin ilk dönemini bir kenarda bırakırsak –medyada bu kadar doğrudan sahiplik ilişkisine giren ilk hükümettir. Daha önceki iktidarlar bunu hep başkasına yaptırmıştı. Sermaye ile devlet arasında göreli bir mesafe vardı. Devletin yapmak zorunda olduğu bazı işler var. Sermayenin de, devletin de bir tarihsel rolü var. O tarihsel rol belirli bir açıklığı gerektirir. Devletin artık böyle bir tarihsel korkusu kalmadı. Hepsini organik olarak kendi bünyesinde topladığında artık itiraz edecek kimse kalmadı. Farklı olan bu.

AKP cumhuriyet tarihinde – cumhuriyetin ilk dönemini bir kenarda bırakırsak– medyada bu kadar doğrudan sahiplik ilişkisine giren ilk hükümettir. Önceki iktidarlar bunu hep başkasına yaptırmıştı. Sermaye ile devlet arasında göreli bir mesafe vardı. Farklı olan bu.

Ayrıca, medya dünyasında çalışanlar, uzmanlar, danışmanlar aracılığıyla yeni kültürel elit oluşturulmaya çalışıldı.

AKP, sadece medya kurumlarını değil, onlarla birlikte işleyen birlik ve örgütlerini de ele geçirdi. Örneğin, Uluslararası Reklamcılık Derneği (IAA) Türkiye Bölümü'nün başına Caner Tunaman geçti. Yıllardır Doğan Grubu'nun elinde olan derneğin başında Mehmet Ali Yalçındağ vardı. İzleme araştırmaları yapan TİAK bir anonim şirkete dönüştü, başına Samanyolu Yayıncılık Hizmetleri A.Ş.'den Hidayet Karaca geldi. Televizyon Yayıncıları Derneği'nin başına ATV'den Adem Gürses geldi. Basın İlan Kurumu'nun başına Zaman gazetesi spor müdürlüğü ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde danışmanlık yapan Mehmet Atalay geldi. Medya Derneği'ni ise, iktidarı koşulsuz destekleyen çizer Salih Memecan kurdu. Bütün bunlar, yapılanın çok kapsamlı bir stratejinin parçası olduğunu düşündürüyor.

Medya piyasasına giren sermaye grupları aslında ne amaçlıyor? Neyin peşindeler?

Türkiye'de, geleneksel olarak ileri kapitalist ülkelerde görülen sermaye yapısı yok. Devletle içiçe olan bir sermaye, hiçbir anlamda bağımsız değil. Cumhuriyetin ilk yıllarından beri hep devlete göbekten bağlı bir sermaye ve basın görüyoruz. İfade araçlarıyla ilgili bütün kurumlarda CHP milletvekili de olan yöneticiler tarafından yönetildi geçmişte örneğin. Bu, Türkiye'ye özgü kapitalizmin gelişimiyle çok alâkalı bir şey. Ama 1980'den önce bu kapitalist gelişme içinde medyaya bir yer yoktu. Medya piyasaya sahip değildi. 1980'lerde medya piyasalaştı. O dönüşümün başında da devlet var, çünkü kamu ihaleleriyle büyüdüler. Kamu ihalelerinden en çok pay alanların medyada olduğunu görürüyoruz. O ihalelerin üzerine basarak büyüyorlar medyada. 1980 sonrası medya sektörüne girenlerin hepsi bunu belli bir amaç uğruna yaptılar. "Ben kendi şirketlerimin reklamını yaparım diye aldım" dedi mesela Karamehmet. Aydın Doğan, "kelepirdi, aldım" dedi... Hükümeti desteklemeden, onunla iyi ilişki kurmadan ihaleye giremiyorsun. Bu ona ne getiriyor: Kuzey Irak petrolleri, Bakü-Ceyhan boru hattı, Tarlabaşı, nükleer santral ihalesi vesaire... Kamuya ait bütün kaynakların teker teker medya şirketlerine dağıtıldığını gördük. Bu ilişki böyle başladı. Örneğin, Şahenkler otomotiv ve inşaat sektöründe ilerlemiş bir sermaye. Doğuş Grubu'nun medyadaki varlığı profesyonelist bir yatırım mı? Değil. Zaman gazetesi yaklaşık iki yıl önce Ferit Şahenk'le bir röportaj yaptı. Sermaye ile devlet orada bir anlaşma yaptı. Aslında hepsiyle yapıyor. Karamehmet'le, Ciner'le yaptı... Merkez medya denen grupların tamamının sahipleri ile AKP arasında bizim ayrıntılarını bilemeyeceğimiz bir anlaşma var. Karamehmet, Kuzey Irak'ta Genel Enerji diye bir şirket kurdu. Kuzey Irak petrollerinin dağıtıcısı. Bu sayede bir yıl içerisinde servetini yaklaşık 1 milyar dolar kadar artırdı. 2010'da Mehmet Emin Karamehmet, 4 milyar dolarlık servetiyle "en zengin Türk" oldu, bir yıl önce 2.9 milyar dolardı, 1 milyar Kuzey Irak'tan geldi. Kuzey Irak'ta büyük bir şirket kuruyorsun. Akşam gazeten, Show'un, Sky Türk'ün var. Burada editöryal bağımsızlığı nasıl sağlayacaksın? Mümkün değil. İktidar ile medya sahipliği arasındaki ilişki, Türkiye'de kör parmağım gözüne. Artık satılabilecek, çarkları döndürebilecek yegâne şey çimento ve su. İnşaat sektörü Türkiye'de patlamış durumda. HES'ler bunun en güzel göstergesi, bu çarkın dönmesinin en büyük itici gücü. Kentsel dönüşüm, bazı alanların rant alanına dönüştürülmesi, belediye arazilerinin özelleştirilmesi, hepsi küresel bir olgu. Tarlabaşı, Çalık'a verildi. Daha bir ay kadar önce NTV'nin sahibi Doğuş Grubu Galataport'un sahibi oldu...

Türkiye dışında bu işler nasıl işliyor?

Birikim rejimlerinin ileri kapitalist ülkelerde çok farklı bir tarihsel geçmişi var. Sermaye göreli olarak bağımsızlaşıyor, bir model olarak gelişiyor. Elbette kapitalist devlet onun devleti temelde, ama bir de işin meşruiyet kısmı var, devlet kapitalist birikimi güvence altına alırken halka karşı belli bir sorumlulukla, yani meşru kalıplar içinde hareket ediyor görünmek zorunda hissediyor kendini. O yüzden kamusal ihalelerde apaçık usûlsüzlükler göremiyorsun, iş sarpa sardığında beni kurtar diyemiyorsun kolayca. İki yıl önce koskoca medya imparatoru Rupert Murdoch büyük umut bağladığı BSkyB ihalesini bırakmak zorunda kaldı örneğin. Bizde ise medya sermayesinin bağımlı pozisyonu,

devletin elini güçlendirecek tarzda işliyor. İngiltere, Fransa, Almanya'da da genel olarak medya büyük holdinglerin elinde. Yine yatay ve çapraz tekelleşmeyi ya da devlet görevlileri ve bürokratlarla belli bir ilişki tarzı geliştirdiklerini görüyoruz, ama bizdeki kadar göbekten bir bağ yok. Şimdilerde bütün Avrupa yolsuzluk cereyanına kapılmış görünse de, bence ortada daha önemli bir şey var. Buralarda medya belli ölçüde halka karşı hesap vermek zorunda hissediyor kendini. İzleyiciye, okuyucuya karşı bir sorumluluk hissediyor. Türkiye'de olmayan temel şeylerden biri bu. Guardian, Le Monde ya da El Pais çıkar ilişkilerine bulanmış, okura ters gelecek bir şey yaptığında tepki görür. News of the World gibi bir gazete bile okuyucu tepkileri nedeniyle kapandı. Türkiye'de ise sermaye kontrolü her zaman kendi elinde tutmak istiyor ve buna izin vermiyor. Bütün işi devletle, bürokrasiyle görmek istiyor.

Okurun kontrol mekanizması nasıl gerçekleşiyor?

Birincisi, bunlar çok okuyan toplumlar. İngiltere'de en çok satan Sun gazetesi; 3.5 milyon satıyor. Ama 300 bin tirajlı Guardian ya da 200 bin satan Independent var. 20 milyon okuyucu kitlesi olan bir gazete piyasasından söz ediyoruz. Bu piyasa okuyucuyu hesaba katmak zorunda. Çünkü yalnızca tüketici olarak baksa bile bu çok büyük bir rakam. İkincisi, insanlar hak bilincine sahip. Şu anda sendikalar zayıflamış, işçi sınıfının gücü gerilemiş olsa da, bir gelenek orada duruyor. 1800'lerde İngiltere'de yeraltı basını diye bir olgu var. İktidarla dalga geçen, son derece yaratıcı yayınlar. Örneğin, iktidar kontrolü kaldırıyor, ama para istiyor. Buna karşılık basın yeraltına iniyor ve gizli dağıtılıyor. Sokağın dilini kullanıyor. İktidarın sözünü boşa çıkarıyor. Basının bu eleştirel geleneği çeşitli sorunlara rağmen bugün de sürüyor.

Gezi direnişiyle birlikte izleyicinin medyadan hesap sorması bir umut olarak görülebilir mi?

Evet, okur ya da izleyicinin değiştirme, dönüştürme, kendi sözünü dinletme kapasitesini artması açısından önemli bence. Ancak, kendiliğinden başlayan bu tepkiyi devam ettirebilmek için başka şeylere ihtiyaç var. Batı'da bunun da uzun bir geçmişi var, yani bir alternatif söz üretme ve yayma geleneği var. Bir yazar "gazetecilik bir Anglo-sakson icadıdır" diyor. O tarihe baktığımız zaman çeşitlilik içeren bir mücadele birikimi görüyoruz. Gazetecilik tarihi kitaplarında ya da popüler yayınlarda bu tarihsel birikim gösterilmiyor. Popüler ya da yaygın gazetecilik anlayışı liberal basın teorisine yaslanıyor. Sanki 19. yüzyılda basınınki sadece devlete karşı bir mücadeleymiş gibi. Hayır, bu, sermayeye karşı bir mücadele, işçilerin, kimsesizlerin mücadelesi olarak başlıyor.

Gezi direnişi sırasında ağırlıklı olarak sosyal medyadan haber edinmeye çalıştık. Sosyal medyanın potansiyelini nasıl değerlendiriyorsun?

Türkiye'de internet penetrasyonu yüzde 45. Çok hızlı ilerliyor, ama hâlâ düşük. Örneğin, henüz yalnızca internette yayınlanan ve piyasa oyuncusu olabilen bir gazete yok. Bugüne dek, internette içeriğe kimse para ödemedi. Şimdi artık içerik paralı hale geliyor. Çünkü belirli bir kritik eşik aşıldı ve kriz çanları çalmaya başladı. Yeni yasal çerçeveler oluştu. Ardından davalar açılmaya başlandı. ABD Senatosu'na sunulan Online Korsanlığını Önleme (SOPA) ve IP Numarası Koruma (PIPA) tasarıları, yeni çitleme operasyonları. İnternette serbest paylaşımı nasıl önleyeceğiz ve nasıl paralı hale getireceğiz? Nasıl kontrol edeceğiz? Önümüzdeki en önemli mücadele hatlarından biri, internetin serbest erişime açık olması, kişisel bilgilerin güvenliği ile ilgili olacak. Kişisel bilgilerimizi hem devlet hem de sermaye kullanmak istiyor. Devlet, terör vb. nedenlerle, sermaye ise tüketim alışkanlıklarını öğrenmek için. Bu nedenle bu konuda biraz kötümserim. Sermayenin davranışlarına bakınca, ne kadar örgütlü bir yapıyla karşı karşıya olduğumuzu görüyoruz. Bizlerden çok daha örgütlü, hedefe dönük işliyor ve gizli çalışıyor. Örneğin, bir fabrikaya elinizi kolunuzu sallayarak giremezsiniz. Her şey bir şirket sırrı perdesinin arkasında gelişiyor. O sır perdesinin arkasındakini göstermeye çalışanlar tutuklanıyor, ayaklarına elektronik kelepçe takılıyor. Bakınız Julian Assange, Bradley Manning, şimdilerde Snowden... Genel anlamda, güçlü olan her şeyi belirliyor. Bu, düzenin ona bahşettiği bir güç. Bütün araçlar onun elinde. Senin ne düşünsel bir aracın ne de maddî sermayen var. Şimdilerde, düşünsel araçların kontrolü bir ölçüde bizim elimize geçmiş gibi gözüküyor. Daha yaratıcı, hem de ucuza üretimler yapılıyor. Ama eğer medyayı bir üretim zinciri gibi düşünürsek, onun en kritik ayağı dağıtımdır. Dağıtımı elinde tutan, piyasayı kontrol etmeye muktedirdir. Sen istersen dünyanın en güzel gazetesini yap, eğer Van'a gönderemiyorsan, bitti. İşte PIPA, SOPA dağıtımı sınırlandırmak için kullanılacak araçlar. Bunlar uygulandığı takdirde, içeriği ürettiğiniz halde dağıtamayacaksınız.

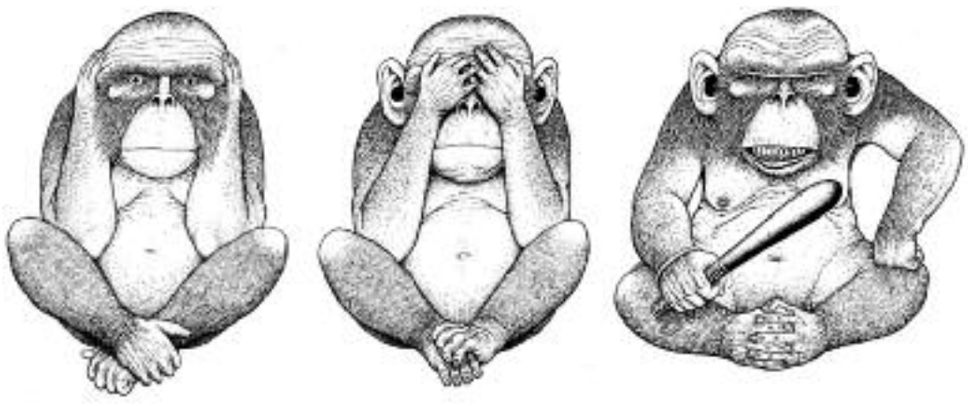
Gecenin bir yarısında internetten bir haber kırıntısı ararken cep telefonu görüntüsüyle bir vatandaş çıkıyor ve ihtiyacınız olan bilgiyi sağlıyor. Sıradan insanların akıl, yetenek ve cesareti koca koca şirketlerin, hükümetlerin karşısında aniden devleşebiliyor.

Bu kontrol ve engelleme girişimlerine karşı ne yapılabilir?

Maddî olarak önüne geçemezsin. Üretim araçları, dağıtım araçları onların ellerinde. Örneğin, kullandığımız sosyal medya platformlarının birer sahibi var. Twitter da, Facebook da, para kazanmak için kurulmuş şirketler. İçerik üreten, yayan herhangi bir özne, bir regülasyon politikasının nesnesi haline gelir. Bir yasa seni durdurmak ister. Öte yandan, Gezi direnişine ufuk kazandıran özgürlükçü gençler, böyle bir ihtimale karşılık nasıl bir ağ kurabileceklerini tartışıyor. Bu noktada bir politik akla ihtiyaç var. Kalabalıklar ortak bir şeye yönelirse, bunu gerçekleştirebiliyor. Mesele hangi amaç, hangi zemin, hangi araçlarla yapılacağı. İşte bu politikadır, sıradan insanların politikasıdır. Alternatif bir politika olmadan alternatif bir medya olmaz ve şu anda bunun için benzersiz bir moment yakalanmış durumda. "Buraya kadar tamam, ama bundan sonrası önemli" demek istemiyorum. Bence buraya kadar olan biten zaten müthiş bir enerji çoğalması, çünkü hâkim medyanın dev propaganda makinesine rağmen kitleler ayaklandı ve resmen ona sırtını çevirdi. Bundan sonra direniş güçlerinin neler yapması gerektiğini detaylı olarak tartışacağız, ama benim dikkatimi çeken birkaç konuda uyarıda bulunmak isterim. Sosyal medyada yalan yanlış haberler çok hızlı, doğrulanmaksızın dolaşıma sokuluyor ve daha sonra da düzeltilemiyor. Bu durum egemenler için her zaman bir politika aracına dönüşmüştür. Kötü örnekler ebedîleştirilip onun üzerinden yasakçı zihniyet devreye sokulur. Bununla nasıl başa çıkacağız? Her zaman politik akıl bir öncelikler hiyerarşisi yapar. Eğer birisinin başı kanıyorsa onu sarmamız lâzım, eğer çocuk kaybolmuşsa onu bulmamız lâzım, eğer derhal tepki vermemiz gerekiyorsa sokağa çıkmamız lâzım, birbirimizi bilgilendirmemiz, bilgiyi çoğaltmamız, ama gaza da fazla gelmememiz lâzım.

Su uyuyor, düşman uyumuyor çünkü...

Hakikati kimsenin eline bırakmamamız lâzım. Ben bize yapılanları, neden bu halde olduğumuzu biliyorsam, bu gerçeği insanlara anlatmam lâzım. Onu doğru düzgün, hem anlaşılır, hem güvenilir, hem hızlı, hem belli bir estetik çerçeve içinde sunmam lâzım. Bunların hepsini aynı anda yapamayabiliriz, ama bir araya gelmek istediğiniz insanların hangi ideolojik atmosferde, hangi beğeni kalıplarıyla yaşadığını, o an için en çok neye ihtiyacı olduğunu bildiğinizde hedefe daha çok yaklaşabilirsiniz. Örneğin, günlerdir gecenin bir yarısında siz heyecanla internetten bir haber kırıntısı ararken karşınıza aniden sallantılı ve bozuk da olsa uyduya bağlı bir cep telefonu görüntüsüyle bir vatandaş çıkıyor ve basbayağı ihtiyacınız olan bilgiyi sağlıyor. Söylemek istediğim, sıradan insanların akıl, yetenek ve cesareti koca koca şirketlerin, hükümetlerin karşısında aniden devleşebiliyor. Bu çok önemli bir olanak elbette, ama asla bir teknolojik imkân değil, insanların teknolojiyi kullanarak yarattıkları bir imkân...

EDEBİYAT
GARDIROBU - 7

Aşkın eline taktığı eldiven teki

Necip için, kokusuyla, cismiyle o eldiven teki, adeta Suat'ın ta kendisi olur çıkar... Bu seferki gardırop parçası, Mehmet Rauf'un "Eylül"ünden.

Can Gürses

Mehmet Rauf'un "Eylül"ünü okumak, bir aşk romanı okumaktan çok, bir sanat müziği şarkısı dinlemeye benziyor. "Eylül" Türk Sanat Müziği gibi içli, mahrem, hüzünlü, derin ve safiyane. Ancak bir sanat müziği bestesinde görülebilecek yoğunlukta ara duyguyu barındıran "Eylül"de iki insanın ruhlarının iliklerine işleyen aşkı bir çift eldivenin öyküsü olarak okumak bütün cazibesiyle mümkün. Ne sözcüklerin ne herhangi bir dilin lâyığınca ifade edebileceği aşkın en şairane güftesine dönüşen Suat'ın eldivenleri, Edebiyat Gardırobu'nun hüzn-ü güzelliği.

Necip, gençliğinin sefasını Beyoğlu'nda kadınlarla sürerken, kuzeni Süreyya, Suat'la beş yılını doldurmuş kusursuz bir evlilik sürdürmektedir. Roman, ilkbaharda, Süreyya'nın baba evinden kurtulup Boğaziçi'nde bir yalıda yaşama hayalleriyle açılır. Çok sevdiği karısı Suat'a lâyık gördüğü için kurduğu bu mümkünü olmayan hayalleri meğer ruhundaki eksikliği doyurmak ümidiyle kurar Süreyya. Öyle ki, Suat gereken parayı bulup da Süreyya'yla birlikte İstanbul'un başköşesindeki müthiş yalıya yerleştiklerinde bile, Süreyya'nın arayışları dinmez. Bir gün sandal, bir gün yelken... Kendisi gibi müziğe tutkun olan Suat için yeni piyano notalarıyla sık sık yalıya uğrayan Necip'in ziyaretleri olmasa Suat, Süreyya'nın kurduğu Boğaziçi hayalinde yapayalnız kalacaktır. Oysa bu hayal, daha yaz bile gelmemişken, gerçekleşemeyecek kadar güzel bir aşk hayaline dönüşüverecektir.

Suat Süreyya'ya yetemediği için kendini harap etse dursun, Necip, görünürde eksiksiz bir mutluluğun hâkimiyetindeki evliliklerine tanıklık ede ede evliliğe kanını kaynatmaktadır. Ancak, kısa bir zaman içinde imrendiğinin evlenmek değil, Suat gibi bir kadınla evlenmek olduğunu fark eder ve bir gün bu körpe gerçeği Suat'a itiraf eder. Bu canhıraş itiraf, aralarındaki ilk sırdır. Süreyya'dan gizlenmeye ve ikisi bir olmaya bu sırrı gizleyerek başlarlar. "Müebbet aşk sergüzeştleri" anlatan bestelere piyanoda beraber can katarken ruhları önüne geçilemez bir arzuyla birbirine meyleder. Necip artık Suat gibi biriyle evlenmek şöyle dursun, Suat'la bile evlenmeyi düşünemez hale gelmiştir. Gitgide hayatın yalnızca Suat'la olarak gerçekleşebileceğini idrak eder. Suat'la olmak, olup olabileceği en gerçeküstü güzelliktir.

Necip, zamanla aşık atan hayallerine kapıp koyverir. Doğruymuş yanlışmış düşünmeye vakit bulamadan Suat'a çoktan kapılır. Suat da Necip'in yolunu gözler durur. Kendi kendine "Suat'ı değil, onun ruhunu sevdiğini" iddia etse de, *"Süreyya'yı Suat'ın maddî varlığına sahip görmekten acı duymak aklına gelmemişti, fakat onun manevîyatına olsun sahip olmak, tek başına sahip olmak isteği gittikçe karşı konulmaz bir arzu, bir ihtiras halini alıyordu ve bu ihtirastan keskinleşen dikkati ile Suat'ın ruhundan bir zerrenin bile Süreyya'ya eğilimini hissetse kalbini tırmalayan bir acı duyuyordu."* Necip, yalnızca Suat'ın temiz ruhuna vurgun olduğu için değil, Süreyya'yı mağlup etmenin gizli albenisine kapıldığı için de aşkını yaşama arzusuna karşı gelemez.

"Bir akşamüstü Tarabya'ya kadar gidip dönmek için çıkıyorlardı. Necip yalnız inerken piyanonun üstünde Suat'ın şemsiyesiyle eldivenlerini gördü. Bir anda bu eldivenlerde onu koklamak isteğine engel olamadı ve titreyerek eğildi, bunları ağzına götürdü. Oh, her zaman havada olan bu güzel koku işte elindeydi ve eldivenlerin dokusu onun eli gibi o kadar yumuşak ve inceydi ki, sahiden onun ellerini kokluyormuş gibi geliyordu. Bir an oldu ki bunları alıp saklamanın ne büyük bir saadet olduğunu acı bir hasretle düşündü ve bir cinayet işliyor gibi titreyerek, sapsarı kesilerek bunların birini cebine soktu."

Eldivenin mecburiyeti

Necip, Suat'ın eldivenini çalarak Süreyya'ya ait olanı değil, Suat'a ait olanı alır. Suat'a duyduğu aşk, Suat'ı tek tahayyül etmesine sebep olur. Eldivenler, Suat'ın taktığı bir küpe ya da taşıdığı bir çanta değildir; elini geçirdiği, elini koruyan, kollayan ve vurgulayan ince bir güzelliktir. Suat'ın eline muhtaçtır. Tıpkı Necip! Eldiven, Suat'ın eline geçmeden şeklini alamaz, kendi güzelliğini de Suat'ın güzelliğini de yansıtamaz. Tıpkı Necip! Her şeyin ötesinde, eldiven, işlevini göstermek, varlığını yaşamak için eşine mecburdur. Tıpkı Necip!

Eldiveni çalan Necip'in duyduğu utanç, zevkini perçinler. Sevmek, sevdiğini yaşama arzusuyla sevdiğini öldürmekken Necip'in yaşayamayacağı tüm güzellikler yerine kendine ait kıldığı eldiven tekini alıkoyarken kendini bir katil gibi hissetmesi tabiîdir. İlk zamanlarda, Suat'ın bunu farkedeceğinden korkarken, sonraları Suat'ın bunu bilmesini bir mecburiyet olarak duyacaktır. O kadar sevecek, o kadar sevecektir ki, Suat bunu bilmese aşk olmayacaktır.

"Ve bu eldiven meselesi unutulduğu zaman onun biricik malı, kıymetli varlığı oldu. O hayat dolu bir el, sanki Suat'ın eli gibi geliyordu ve onun eline sahip olmak, Necip'i saadetinden çıldırtıyordu." Böylece, Necip, eldivene can bahşeder. Bu can, Suat'ın canı, bundan böyle kendi canıdır. Ve kendi canı artık kendi canı olmaktan çıkmış, Suat halini aldı alacaktır. *"Önceleri onu düşünmek, bir ayrıntıda saatlerce kalarak bütün saatlerini ona ayırdığı halde bıkmayacak, zamanı yeterli bulmayarak, onu düşünmek için, onun bakışlarını, sözlerini, tavırlarını, kokularını hatırlayıp bu eldiveni koklamak için mutlulukla sabahlara kadar uyuyamazken şimdi artık bu hastalıklı mutluluk kuruntu ve hayallerde kaçmış, humma ateşlerinde sabahlara kadar çırpınmaya başlamıştı."* Suat'ın eldivene sinen kokusuyla eldiven, Suat'ın eli olmaktan çıkıp Suat'ın ta kendisine dönüşür. Tıpkı Necip!

Eldivenin kokusu, Suat'a ait tüm ayrıntıları Necip'in hayalinde bütün kesifliğiyle canlandırır. Koku, Necip'e Suat'ın gerçeğini bahşeder. Suat'ın bütün gerçekliğiyle var ve bütün gerçekliğiyle yok olduğunu ilan eden Necip'i çelişkilerle dolu bir buhrana ve kendisininki gibi bir yalnızlığa savurur. Kokunun tatlı uyuşturucu etkisi geçip de Necip, Suat'ın kendisinin olmadığını, kendi gerçeğinin de gerçeğe ne denli tezat olduğunu acıyla kavramak zorunda kalır. Ruhanî aşkın dahi arzusunu inkâr edemediği vücut, ruh kadar dayanıklı çıkmayınca Necip hasta düşer.

RESİM: KEMAL GÖKHAN

Yastığın altındaki hanım eldiveni

Aşkın emriyle tifoya yakalanan, can çekişen Necip'i ziyarete giden Suat, Necip'i neredeyse yok edebilecek kadar kuvvetli olan şeyin kendisi olduğunu öğrenmek durumunda kalır. Elbette, bu gerçeğin delili eldiveninin tekidir! Necip'in hoppa kuzeni Hacer, her şeyi bilen, ama bildiğini dosdoğru dillendirmeyerek Suat'la Necip'in acıklı çaresizliğini alevlendiren tavrını konuşturarak hastalık belirtisi olarak *"bereket versin yastığının altındaki hanım eldivenine"* der. Bunu öğrenmek Suat ve Necip'in yüreklerine iner. Yürekleri, birbirlerini bulmanın mest edici sarhoşluğuyla kendilerini kaybetmelerine neden olur. Dünyaya dönmek istedikleri her seferinde, dünyayı küçümseyen aşktan kurtulmak istedikçe kendilerini birbirlerinde bulurlar. Gözleri her şeyi açık eder. Gözlerindeki mânânın dilinden yalnız ikisi anlar. Gözlerinin ele verdiği gerçek, Süreyya ve aileleri tarafından anlaşılma korkusu, aşklarını gözler önünde yaşama hayallerini şiddetlendirir. Aşkta mutluluk korkuya muhtaçtır; korku da mutluluğa mahkûm.

Sevmenin ve sevilmenin saadeti aşıklara yetmez olur. Bilmek, aşığı daha da acıktırır. İkisine ait olmayan hayatta sadece ikisine ait olan bu aşk, bu *"ölüm kadar büyük şey"* içlerini bir diriltip bir kemirir. Aşk onlara hayallerin en eşsizini kurdururken bir de bakarlar ki, aynı aşk hayallerini zorla ellerinden alıp kâbuslarla değiş tokuş ediyor. Aşklarını yaşama mecburiyetleri delişmenleştikçe aşklarını yaşamama bahaneleri güçleniyor: *"Necip en lâyık olanını sadece ruh ve şiir için sevmek, bir zaman o kadar hayran olduğu saflığa hürmet etmek arzusuna kapıldı. Ruhuna bu kadar rakipsiz ve tek başına sahip olduktan sonra ötesi miskin, özellikle hain ve çirkin geliyordu. Bunu bir çeşit evlilik, ruhların evliliği gibi görüyordu. Böylece ona Süreyya'dan daha yakın olabilecek, bu evlilik daha bitimsiz, daha yüce, daha şairane olacaktı. Bu dünyada hiçbir pisliğin gelip rahatsız edemeyeceği bir bağ olacaktı."*

"Necip, tek eldiveni çıkardı. 'Ben size bunu veremem...' Onu kalbinin üstünde o kadar taşımıştı ki, nerdeyse artık kalbi olmuştu. Genç kadın gömleğinden bir şey çıkardı. Bu aynı eldivenin diğer tekiydi. O da o teki saklamıştı. Necip o kadar mesut oldu ki, eldiveni de, bunu tutan eli de dudaklarına götürdü."

"O eldivenin hanımı"

Ne var ki, yaz arkasına bakmadan çekip gidince, eylül bütün kederiyle çıkagelir. Eylülün gelişiyle Suat'la Necip'in aşkı sonbaharın soyduğu kabuğundan hüznün en eylül tonunda belirir. Aşk, asıl rengini alıp katışıksız hüzne dönüşür. Bundan böyle hayaller umuda yetemez. Tıpkı aşk! Hüsran, karamsarlık, eylül yağmurlarıyla çürüyen topraklara bular aşık ruhları. Ve Hacer yine yapacağını yaparak *"kuzum, sizin o eldivenin hanımı ne oldu"* diye Suat'ın yanında sorunca Necip'e, Necip sahibenin öldüğünü ve artık bir masal olduğunu söyler. Yaşamın yetemeyeceği kadar güzel olan aşk, kendini anı olmaya değil, masal olmaya yakıştırır. Dolaylı olarak Necip'in Suat'a açıkladığı bu gerçekle Suat ölüyorum zannederken Necip aşkla ve dolaylı olarak kendisiyle kavgaya tutuşur: *"Asıl fenalık, ruh hem istiyor hem katlanamıyor... Hem ancak onunla yaşayacak hem yaşayamıyor, işte ceza burada, sanki gazabıyla zehirleniyor."*

Aşkıyla olamamak beceriksizliğinden ve olamadıkça olmak tutkusunu büyütmekten bitap düşen Suat ve Necip beraber olmayı değil, aşık olmayı seçiyorlar. Ayrılmadan aşk olmuyorsa el ele verip ayrılıyorlar. Tek eldiven, ayrılıklarını haklı çıkarıyor. Eşini yitirmiş, ama eşinin kim olduğunu iyi bilen tek eldiven gibi, tek başlarına yaşamaya karar veriyorlar. *"Sonra hatıra meselesi çıktı. Necip, 'bende var, ama pek zavallı hatıra, çalınmış' diye, o kadar mesut olduğu tek eldiveni çıkardı. 'Ben size bunu veremem...' Onu kalbinin üstünde o kadar taşımıştı ki, nerdeyse artık kalbi olmuştu. 'Fakat siz bana...' diyordu. O zaman genç kadın gömleğinden bir şey çıkardı. Bu aynı eldivenin diğer tekiydi. O da o teki o zamandan beri saklamıştı ve Necip bunu görünce o kadar mesut oldu ki, eldiveni de, bunu tutan eli de dudaklarına götürdü. Ve ilk defa olarak dudakları ona temas etti."* Eldivenin tekini yaşayamadıklarının anısı diye saklayan aşıklar, böylece birbirlerine aşkın eliyle "elim sende" demiş olurlar. Masal bu ya, çalan saat anılarını başladığı an yarıda keser.

Ellerinde kalan, yaşanmayacağı kesinleşen bir aşk ve dikişleri sökülüp yeni baştan hasretten dikilen bir eldiven tekidir. Necip ayrılığın suçunu üstlenerek, ruhundan taşan, vücudunu, dahası tüm mevcudiyetini isyana sürükleyen hasretle eldiveni öper öperken *"Hayatta aşka üstün gelecek hiçbir şey bulunamaz"* diye acıyla söylenirken Suat, *"bir aşk saniyesinin bütün bir hayata bin kere, yüz bin kere tercih edileceğine"* hüküm getirir. Tek eldiven, içini dolduran o el olmadıkça içi ruhla dolan, içi acıyla ezilen, şekilsiz, elsiz, mânâsız, soluksuz kalmış bir aşk öznesine dönüşür. Eldivenin iki teki de Suat'ın olmak isteyip de olamadığı kadar Suat ve Necip'in olup da olamayacağı kadar Necip olmuştur. Kimsenin kimseye sahip olamayacağı, iki insanın olsa olsa birbirleri olabileceğini zayıf düşerek ve zayıf düşürerek duyurur tekini yitiren eldivenler.

Necip ve Suat'ın ruhlarına boyun eğemeyen, vücutlarını yakıp kavuran aşkları, canlarını yakmakla kalmayıp bütün yalıyı tutuşturur. Suat içeridedir. Romanın başından beri evin ve masalın dışında kalan Süreyya içeri girmeye yürek bulamayınca Necip kendini ateşe atar. Yana yakıla kavuşurlar. Masal olmak için evvela el ele can verirler. Geriye onların gizli masalını anlatacak bir tek eldiven bile kalmamıştır. Çünkü aşk tanıklık istemeyen tek suçtur. ✚

ELLER DUYAR SÖZ OLUR

Astınız - Zehirlediniz - Kendi delirdi
– CEYMİS ÇAPULCOYS (19 Haziran 2013)

John Lennon'ı vurdular, Ian Curtis'i üzdüler, Morrissey'i yedirmeyiz.
– DOĞUKAN AZABAĞAOĞLU (19 Haziran 2013)

Ben oynamam, penaltı atar çıkarım

Başbakan Erdoğan dün akşam eve giderken mahalleli çocukları görünce makam aracından indi. Çocuklara çikolata ve gofret dağıtan Erdoğan, bir ara onların topunu aldı. Bunu gören çocuklar fırsatı kaçırmadı ve "Bizimle maç yapacaktınız. Ne oldu?" diye sordu. Erdoğan "Ben oynamam, penaltı atar çıkarım" dedi. "Hayır oynayacaksınız" ısrarı üzerine "Söz, oynayacağız" dedi.
(Hürriyet, 3 Ekim 2004)

Öldürse bile penaltı vermem

Penaltı cezasının çekiliş tarzı itibarile muhakkak golle neticeleneceğini gören bazı hakemler bu cezanın fevkalâde anlardan maada vaziyetlerde de verildiğini görerek ceza vuruşunun tadili ve yahut pek mühim zamanlarda verilmesi için mufassal bir talimatname yazılmasını talep etmeğe karar vermişlerdir. Bu mesele mevzuu bahsolurken bir Fransız hakemi şu tuhaf cümleyi söylemiştir:
— "Ben penaltı cezasını rakibini öldüren bir oyuncunun takımı aleyhine bile vermem. Hatayı yapan oyuncuyu belki hapse mahkûm ettiririm amma takımına penaltı veremem."
(Akşam, 21 Nisan 1933)

(1930)

İstanbul'un imarı, vatanın tapusu

İstanbul'da başlıyan büyük imar ve kalkınma hamlesi hiç şüphe yok ki memleketimizin tarihinde çok mühim bir vâkıa olarak yer alacak, tesiri bütün vatana şâmil olacak, ayrıca memleketi bir baştan öbür başa kavrayacak olan yeni ve geniş bir imar hareketinin başlangıcını teşkil edecektir. Kitle halinde istimlâklerin ve yıkmaların doğurduğu her türlü tazyikleri şikâyet yapmak şöyle dursun takdirle ve sevgi ile karşıladılar. Hatta istimlâke tabi tutulan bir takım mülklerin sahipleri belki de mülklerinin değer bahasını alamadıkları kanaatini taşıdıkları halde bunu umumi şikâyet mevzuu yapmadılar. Hatta mülkleri istimlâk edilen vatandaşlarımızdan bir kısmı, paralarını vaktinde alamadıkları halde bunu bir mesele haline sokmaktan uzak kaldılar. Gündelik ve geçici bazı sıkıntıları istismar etmek vatanımızın yöneldiği nurlu istikbali gözlerden gizlemeye çalışmaktır. Bu memlekette bugün yapılmakta olan işleri şimdiye kadar yapacaklar değil, tasavvur edecekler dahi gelmemiştir. Kahve yok, bugün et sıkıntısı var, yarın o da yok. Doğru. Fakat asıl mühim olan şimdi yaptığımız işlerde neslimiz ve iktidarımız vatanın tapusunu kendi üzerine çok daha muhkem olarak çıkartmaktadır.
(Başvekil Adnan Menderes'in, kendisine İstanbul Fahri Belediye Reisi unvanının verilmesi sebebiyle yaptığı konuşmadan, 20 Mart 1958)

Bir Mesih gibi

- Türk vatanını yeni baştan yapmağa azmeden müstesna ve büyük Türk evladının eli İstanbul'a da uzandı.
(Ferzan Aras, İstanbul Belediye Meclisi Reis Vekili)
- Seslenişimize ses veren, bir Mesih gibi, bir Hızır gibi imdadımıza koşan biri çıktı. Başvekilimizi bu samimi ve lüzumlu hamlede öncü olarak görmek bize sonsuz bir cesaret ve yerinde bir gurur vermektedir. Hiçbir fâni hizmetin potasında bu kadar engin bir heyecanla kaynamamıştır.
(Mümtaz Tarhan, İstanbul Valisi ve Belediye Reisi)

12 EYLÜL'E ADIM ADIM

Diskotek marşları

Sıkıyönetimin bir an evvel kaldırılmasını arzu etmekteyiz. Sıkıyönetim komutanlarına görev vermişiz, yetkilerini kısıtlamışız. Çok az yetki verilmiş bir komutan görevini layıkıyla başaramaz. Anarşi olaylarının bir an evvel kaldırılması için sıkıyönetim komutanlarına ilave yetkiler verilmesini ve cezaların biraz arttırılmasını istiyoruz. Yalnız ceza, suç işlenmesini azaltmaz. Ancak başta gelen unsurlardandır. Yalnız ekonomik şartların düzelmesi anarşiyi önlemez. Bu anarşiyi yapanların hepsi fakru zaruret içinde değildir. İçlerinde çok zengin kişilerin de çocukları var. Uzun yılların müsamahalarının ve hatalarının cezasını şimdi çekiyoruz. Basın mensuplarından da yardım istiyoruz. Biz ne zaman doğu bölgesinde tatbikat yapsak bazı yazar arkadaşlarımız hemen bunun maksatlı yapıldığını ileri sürerek faşist gösteri, faşist baskı gibi sözlerle damgalamak isterler. Biz dövüşeceğimiz düşmanı düşünerek ona karşı alınacak tedbirlerin provalarını yapmaktayız. Bugün dünyada muharebelerin de şekli değişmeye başladı. Artık cephelerde boğuşmaktan ziyade, o milletleri içinden çökertme yeni bir harp türü olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır. Basından ricam bizi böyle kötü deyimlerle vasıflandırmasınlar. Milli güvenlik dersleri için de söylenmedik şey kalmadı. Güya ilkokullara da, ortaokullara da faşizmi getiriyormuşuz. Bu yönetmelik 1947'de çıkarılmıştır. Bu yönetmelikte ne deniliyor? Öğrencilere silahlı kuvvetler sevgisi, bayrak sevgisi, vatan sevgisi aşılanacak. Bu faşizm midir? Marş söyletmeyelim de bu öğrencilere diskotek marşları mı söyletelim?
(Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in 16 Şubat 1980 tarihli Erzurum konuşmasından)

GRANTA

TÜRKİYE | 1

Dünyanın saygın edebiyat ve kültür dergilerinden *Granta*,
Everest Yayınları ile Türkiye' de... Türkçe…

MARTIN AMIS
TAHMIMA ANAM
FOTİ BENLİSOY
URVASHI BUTALIA
YASEMİN ÇONGAR
AYŞE DÜZKAN
V. V. GANESHANANTHAN
KARİN KARAKAŞLI
YEKTA KOPAN
VANESSA MANKO
SALMAN RUSHDIE
AHMET TULGAR

KATKIDA BULUNAN SANATÇILAR
OSMAN BOZKURT
SELİM CEBECİ
KASIM KOÇAK
KOMET

§ Everest Yayınları

www.everestyayinlari.com | info@everestyayinlari.com | facebook.com/everestyatinlari | twitter.com/everestkitap

FOTOĞRAF: BARAN ÖZDEMİR

“AKM’yi, meydanı, Gezi’yi gördükten sonra şunu söyledim: Şu saatten sonra ölsem gam yemem.” (Serra Akcan, 39) **“Eski 1 Mayıs fotoğraflarında AKM’ye bakıp imrenirdik. Artık bizim de bir anımız var.”** (Hakan, 19)